

**TC
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

**EMİNE İŞİNSU'NUN
ROMANLARINDA SÖZDİZİMİ**

Aynur KARAKURT

Denizli - 2007

**EMİNE İŞINSU'NUN
ROMANLARINDA SÖZDİZİMİ**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yeni Türk Dili Bilim Dalı**

Aynur KARAKURT

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY

Denizli - 2007

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı Öğrencisi Aynur KARAKURT tarafından Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY yönetiminde hazırlanan "Emine İŞİNSU'nun Romanlarında Sözdizimi" başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 08/08/2007 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

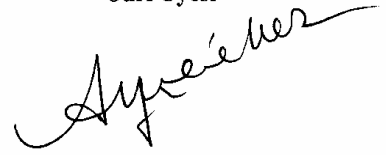
Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ
Jüri Başkanı

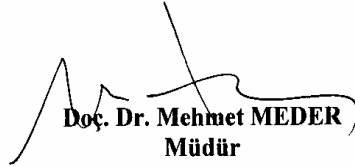
Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY
Jüri üyesi (Danışman)

Doç. Dr. Ayşe İLKER
Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
10.09/2007 tarih ve 42/02 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Mehmet MEDER
Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

İmza :

Öğrenci Adı Soyadı: Aynur KARAKURT

TEŞEKKÜR

Birkaç bin yıldan beri kullanılan ancak VIII. Yüzyıldan itibaren elimizde bulunan çok az örnekle gelişimini takip edebildiğimiz dilimiz şüphesiz büyük bir sanat dilidir. Bir dilin sanat dili haline gelmesine katkıda bulunan en önemli unsurlardan biri o dili ve imkanlarını iyi bilip, titizlikle işleyen şair ve yazarlardır.

Şair ve yazarlar güzellik amacıyla gündelik dilden farklı, estetik bir şekilde dili yoğururlar, onun çeşitli kullanımlarını ortaya çıkarırlar, dili farklı kullanışlarla geliştirip zenginleştirirler. Kelimelerle adeta bir kuyumcu gibi uğraşır göz kamaştırıcı şaheserler meydana getirirler.

Teknolojinin gelişmesiyle kitapların basımı oldukça kolaylaşmıştır. Buna karşı sanat eseri özelliği taşıyan eserlerin azlığı da dikkat çekicidir. Estetik değeri olan eserler meydana getirmekten ziyade moda uygun, çıkar amacı gözetilerek basılan kitapların bolluğu dilimiz açısından sevindirici olmaktan çok ciddi endişeler taşınmasına sebep olmaktadır. Gençler sanat değeri taşıyan kitaplar yerine bu tarz kitapları okumayı tercih etmektedir. Dilimiz böyle bir olumsuzlukla da karşı karşıyadır.

Türk Dili geleceğe büyük bir sanat dili olarak taşınmak isteniyorsa dil konusunda daha titiz, daha seçici olması gereken insanların başında şair ve yazarlar gelmektedir. Çünkü her türlü kültürel öge gibi dili de geleceğe aktaran sanat eserleridir, dolayısıyla şairlerdir, yazarlardır.

Dil alanındaki yeni gelişmelerin de etkisiyle, dilin en çok çalışılan alanlarından biri sözdizimidir. Biz de tezimizde yazarın romanlarındaki sözdiziminin özelliklerini çözmeye çalıştık. Yaptığımız çalışma sonunda Emine Işınsoy'un, üstlendiği görevin bilicinde olan, dili hassasiyetle kullanan bir yazar olduğunu gördük.

Çalışmamda, yazma aşamasında bana yardımcı olan öğretmen arkadaşım Songül Gülse'ye, öğrencim Nurullah Dinçer'e ve çalışmam boyunca bana her konuda yardım eden, beni destekleyen hocam Yrd. Doç. Dr. Nergis Biray'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET**EMİNE İŞINSU'NUN ROMANLARINDA****SÖZDİZİMİ**

Karakurt, Aynur

Yüksek Lisans Tezi, Yeni Türk Dili ABD

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY

Haziran 2007, 316 Sayfa

Edebî alanda eserler meydana getiren sanatçıların dili kullanma şekilleri, gündelik dilden oldukça farklıdır. Dil mimarları olan şair ve yazarlar titizlikle, büyük bir özenle kullandıkları dilin sanat dili olma kabiliyetini, güzelliğini, zenginliğini ortaya çıkarırlar.

Türk tarihine ve kültürüne ne kadar vakıf olduğunu eserleriyle bize gösteren yazar Emine İşinsu'nun romanlarındaki cümle yapısının nasıl olduğunu dolayısıyla Türkçeyi nasıl kullandığını araştırmayı yüksek lisans tezi olarak seçtik.

İncelememizde yazarın “Adsız Kahramanlar, Ak Topraklar, Atlı Karınca, Azap Toprakları, Bir Gece Yıldızlarla, Bukağı, Cambaz, Çiçekler Büyür, Havva, Kaf Dağının Ardında, Nisan Yağmuru, Tutsak” adlı eserlerinden 555 adet cümle seçtik. Seçtiğimiz cümleleri geleneksel yöntemle, kelime grupları, cümle unsurları, cümle türleri ve yüklem-öge ilgisi yönlerinde inceledik.

İncelememiz sonucunda elde ettiğimiz bulguları değerlendirme bölümünde ele aldık.

Yaşayan yazarlarımızdan Emine İşinsu'nun romanlarını sözdizimi bakımından inceleyerek hem günümüz Türk edebiyatından bir yazarımızın hem de yaşayan Türkçemizin özelliklerini tespit etmeye çalıştık. Ayrıca dilimizin, değişik kelime ve kelime gruplarından oluşmuş cümle yapılarıyla en güzel şekilde sunulduğunu gördük.

Anahtar Kelimeler: sözdizimi, sentaks, cümle tahlili

ABSTRACT**SYNTAX IN THE NOVELS BY EMİNE İŞİNSU**

Karakurt, Aynur

Master of Arts Thesis, New Turkish Language RD

Thesis Director : Associate Prof. Nergis BİRAY

June 2007, 316 pages

The way that the artists , composing works of art in literary field , used language is different from daily language. Poets and Authors , who are language architects, cautiously create the richness, excellence and competence of the language they have used with great care.

We chose studying how Emine İşinsu, a skilled novelist who proved she has been aware of Turkish history and language with her Works of art, used the language in her novels as Master of Arts Thesis.

In our study we chose 555 sentences from the Works of the writer.(Nameless Heroes, Cockhorse, Torment Lands, A Night with Stars, Fetter, Acrobat, Flowers Grow, Havva, Behind the Kaf Mountain, April Rain, The Captive).

As a result of our study we showed the findings in the evaluation part.

We tried to find out the characteristics of our living Turkish by studying the novels of Emine İşinsu , one of our successful writers , with regard to syntax. Besides, we experienced the presentation of our language in the best way with the sentences consisted of different words and word groups.

Key Words : Grammar, Syntax, Sentence Analysis.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	xxiv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xxv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KELİME GRUPLARI

1.1. İSİM TAMLAMALARI	7
1.1.1. Yapı Bakımından İsim Tamlamaları.....	8
1.1.1.1. Unsurları tek kelime olan isim tamlamaları.....	8
1.1.1.1.1. Belirtili isim tamlamaları	8
1.1.1.1.2. Belirtisiz isim tamlamaları	9
1.1.1.2. Unsurlarından biri veya ikisi kelime grubu şeklinde olan isim tamlamaları	10
1.1.1.3. Tamlayanı düşmüş belirtili isim tamlamaları.....	13
1.1.2. Cümledeki Görevi Yönünden İsim Tamlamaları.....	15
1.1.2.1. İsim tamlamasının özne olarak kullanılması.....	15
1.1.2.1.1. Öznesi isim tamlaması olan fiil cümleleri.....	15
1.1.2.1.2. Öznesi isim tamlaması olan isim cümleleri	16
1.1.2.1.3. Öznesi isim tamlaması olan kesik cümleler	17
1.1.2.2. İsim tamlamasının nesne olarak kullanılması	18
1.1.2.3. İsim tamlamasının yer tamlayıcı olarak kullanılması	19

1.1.2.3.1. Yaklaşma eki alarak yer tamlayıcı olan tamlamalar	19
1.1.2.3.2. Bulunma eki alarak yer tamlayıcı olan tamlamalar.....	20
1.1.2.3.3. Ayrılma eki alarak yer tamlayıcı olan tamlamalar	22
1.1.2.4. İsim tamlamasının zarf tümleci olarak kullanılması	22
1.1.2.5. İsim tamlamasının yüklem olarak kullanılması	23
1.1.3. İsim Tamlamasının Kelime Grupları İçindeki Durumu	24
1.1.3.1. İsim tamlamasının başka isim tamlamalarında tamlayan olarak kullanılması	24
1.1.3.2. İsim tamlamasının sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olarak kullanılması.....	25
1.1.3.3. İsim tamlamasının edat grubunda isim unsuru olarak kullanılması...	26
1.1.3.4. İsim tamlamasının birleşik fiillerin isim unsurunu oluşturması.....	27
1.1.3.5. İsim tamlamasının unsurları arasına başka unsurların girmesi	28
1.1.3.6. Tamlayanı özel isim olan tamlamaların durumu.....	30
1.1.3.7. Tamlananı sıfat-fiil veya isim-fiil olan tamlamaların durumu.....	31
1.1.3.8. İsim tamlamasının unsurlarının yer değiştirmesi	32
1.1.3.9. Farklı yapıda olan isim tamlamaları.....	32
1.2. SIFAT TAMLAMALARI.....	34
1.2.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlamaları.....	34
1.2.1.1. Sıfat unsuru niteleme sıfatı olan tamlamalar.....	34
1.2.1.2. Sıfat unsuru belirtme sıfatı olan tamlamalar	36
1.2.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	38
1.2.2.1. Sıfat unsuru sıfat-fiil grubu olan tamlamalar	38
1.2.2.2. Sıfat unsuru edat grubu olan tamlamalar	40
1.2.2.3. Sıfat unsuru sayı grubu olan tamlamalar.....	41
1.2.2.4. Sıfat unsuru tekrar grubu olan tamlamalar.....	41
1.2.2.5. Sıfat unsuru bağlama grubu olan tamlamalar.....	41

1.2.3. Cümledeki Görevi Yönünden Sıfat Tamlamaları	43
1.2.3.1. Sıfat tamlamasının özne olarak kullanılması	43
1.2.3.2. Sıfat tamlamasının nesne olarak kullanılması.....	44
1.2.3.3. Sıfat tamlamasının zarf olarak kullanılması.....	45
1.2.3.4. Sıfat tamlamasının yer tamlayıcısı olarak kullanılması	46
1.2.3.5. Sıfat tamlamasının yüklem olarak kullanılması.....	47
1.2.4. Sıfat Tamlamasının Kelime Grupları İçindeki Durumu.....	48
1.2.4.1. Sıfat tamlamasının isim tamlamalarında tamlayan olması.....	48
1.2.4.2. Sıfat tamlamasının isim tamlamalarında tamlanan olması.....	49
1.2.4.3. Sıfat tamlamasının başka sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olması ...	50
1.2.4.4. Sıfat tamlamasının başka sıfat tamlamalarında isim unsuru olması ...	51
1.2.4.5. Sıfat tamlamasının edat grubunda isim unsuru olması	53
1.2.4.6. Sıfat tamlamasının birleşik fiillerde isim unsuru olması	54
1.2.4.7. Farklı yapıdaki sıfat tamlamaları	54
1.3. SIFAT-FİİL GRUBU	55
1.3.1. Cümledeki Görevi Yönünden Sıfat-Fiil Grubu.....	55
1.3.1.1. Sıfat-fiil grubunun özne olması.....	55
1.3.1.2. Sıfat-fiil grubunun nesne olması	56
1.3.1.3. Sıfat-fiil grubunun zarf olması.....	57
1.3.1.4. Sıfat-fiil grubunun yer tamlayıcısı olması.....	57
1.3.2. Sıfat-Fiil Grubunu Kelime Grupları İçindeki Durumu	57
1.3.2.1. Sıfat-fiil grubunun sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olması.....	57
1.3.2.2. Sıfat-fiil grubunun edat gruplarında isim unsuru olması	59
1.3.3. Sıfat-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler.....	60
1.3.3.1. “-An” eki	60
1.3.3.2. “-mİş” eki.....	61

1.3.3.3. “-r, -Ar” eki	62
1.3.3.4. “-dIk” eki	62
1.3.3.5. “-AcAk” eki	64
1.3.3.6. “-mAz” eki	65
1.3.3.7. “-AsI” eki	65
1.3.3.8. Sıfat-fiil gibi işletilen ekler	65
1.4. İSİM-FİİL GRUBU	65
1.4.1. Cümledeki Görevi Yönünden İsim-Fiil Grupları.....	66
1.4.1.1. İsim-fiil grubunun özne olarak kullanılması	66
1.4.1.1.1. Öznesi isim-fiil grubu olan fiil cümleleri.....	66
1.4.1.1.2. Öznesi isim-fiil grubu olan isim cümleleri.....	66
1.4.1.2. İsim-fiil grubunun nesne olarak kullanılması	67
1.4.1.3. İsim-fiil grubunun yer tamlayıcısı olarak kullanılması.....	67
1.4.1.4. İsim-fiil grubunun yüklem olarak kullanılması.....	68
1.4.2. İsim-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu.....	69
1.4.2.1. İsim fiil grubunun edat gruplarında isim unsuru olması	69
1.4.2.2. İsim-Fiil grubunun isim tamlamalarında tamlayan olması	70
1.4.2.3. İsim-Fiil grubunun isim tamlamalarında tamlanan olması	71
1.4.3. İsim-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler	72
1.4.3.1. “-mAk” eki	72
1.4.3.2. “-mA” eki	73
1.4.3.3. “-Iş” eki	74
1.5. ZARF-FİİL GRUBU	75
1.5.1. Cümledeki Görevi Yönünden Zarf-Fiil Grupları.....	76
1.5.1.1. Zarf-fiil grubunun zarf olarak kullanılması.....	76
1.5.2. Zarf-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler	77

1.5.2.1. “-Ip” eki	77
1.5.2.2. “-IncA” eki	78
1.5.2.3. “-ArAk” eki	79
1.5.2.4. “-mAdAn” eki	80
1.5.2.5. “-ken” eki	81
1.5.2.6. “-dlkçA” eki	82
1.5.2.7. “-AndA” eki	82
1.5.2.8. Başka kalıplarla kurulan zarf-fiil grupları.....	82
1.6. TEKRAR GRUBU	82
1.6.1. Yapısı Bakımından Tekrar Grupları.....	83
1.6.1.1. Aynen tekrarlar.....	83
1.6.1.2. Eş veya yakın anlamlı tekrarlar.....	84
1.6.1.3. Zıt anlamlı tekrarlar.....	85
1.6.1.4. İlaveli tekrarlar	86
1.6.2. Cümledeki Görevi Bakımından Tekrarlar.....	86
1.6.2.1. Tekrar grubunun özne olması.....	86
1.6.2.2. Tekrar grubunun zarf tümleci olması.....	86
1.6.2.3. Tekrar grubunun yer tamlayıcısı olması	87
1.6.2.4. Tekrar grubunun yüklem olması	87
1.6.3. Tekrarların Kelime Grupları İçindeki Durumu	88
1.6.3.1. Tekrarların sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olması.....	88
1.6.3.2. Tekrarların isim tamlamalarında tamlayan olması.....	88
1.6.3.3. Tekrarların isim tamlamalarında tamlanan olması.....	89
1.6.3.4. Tekrarların birleşik fiillerde isim unsuru olması.....	89
1.7. EDAT GRUBU	89
1.7.1. Yapısı Yönünden Edat Grubu	89

1.7.1.1. “sonra” ile kurulan edat grubu	89
1.7.1.2. “için” ile kurulan edat grubu	90
1.7.1.3. “gibi” ile kurulan edat grubu	91
1.7.1.4. “kadar” ile kurulan edat grubu	92
1.7.1.5. “ile” ile kurulan edat grubu	93
1.7.1.6. “değil” ile kurulan edat grubu	95
1.7.1.7. “doğru” ile kurulan edat grubu.....	95
1.7.1.8. “dolayı” ile kurulan edat grubu	96
1.7.1.9. “diye” ile kurulan edat grubu	96
1.7.1.10. “karşı” ile kurulan edat grubu	97
1.7.1.11. “önce” ile kurulan edat grubu	97
1.7.1.12. Diğer edatlarla kurulan edat grupları	98
1.7.1.13. Edat gibi kullanılan kelimelerle yapılan gruplar	99
1.7.2. Cümledeki Görevi Yönünden Edat Grupları	99
1.7.2.1. Edat grubunun zarf tümleci olarak kullanılması	99
1.7.2.2. Edat grubunun yüklem olarak kullanılması	101
1.7.3. Edat Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	101
1.7.3.1. Edat grubunun sıfat tamlamalarında sıfat olması.....	101
1.8. BAĞLAMA GRUBU	102
1.8.1. Bağlama Grubu Türleri	103
1.8.1.1. “ve” edatı ile kurulan bağlama grubu.....	103
1.8.1.2. “ile” edatı ile kurulan bağlama grubu	105
1.8.1.3. “veya” edatı ile kurulan bağlama grubu.....	105
1.8.1.4. “ya da” edatı ile kurulan bağlama grubu.....	105
1.8.1.5. “hatta” edatı ile kurulan bağlama grubu.....	106
1.8.1.6. “ne....ne” edatı ile kurulan bağlama grubu.....	106

1.8.1.7. “ve dahi” edatı ile kurulan bağlama grubu.....	106
1.8.1.8. “fakat” edatı ile kurulan bağlama grubu	107
1.8.1.9. “hem de” edatı ile kurulan bağlama grubu.....	107
1.8.1.10. Virgülle kurulan bağlama grubu	107
1.8.1.11. “ha ha”, “yoksa”, “yahut”, “değil”, “ziyade”, “de....de” edatı ile kurulan bağlama grubu.....	109
1.8.2. Cümledeki Görevi Bakımından Bağlama Grubu	109
1.8.2.1. Bağlama grubunun özne olarak kullanılması.....	109
1.8.2.2. Bağlama grubunun nesne olarak kullanılması	110
1.8.2.3. Bağlama grubunun zarf olarak kullanılması	111
1.8.2.4. Bağlama grubunun yüklem olarak kullanılması	112
1.8.2.5. Bağlama grubunun yer tamlayıcısı olarak kullanılması.....	113
1.8.3. Bağlama Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu.....	114
1.8.3.1. Bağlama grubunun sıfat tamlamasında sıfat unsuru olması.....	114
1.8.3.2. Bağlama grubunun sıfat tamlamasında İsim unsuru olması	115
1.8.3.3. Bağlama grubunun isim tamlamasında tamlayan olması.....	116
1.8.3.4. Bağlama grubunun isim tamlamasında tamlanan olması.....	117
1.8.3.5. Bağlama grubunun edat grubunda isim unsuru olması	117
1.8.3.6. Bağlama grubunun birleşik fiilde isim unsuru olması	118
1.9. ÜNVAN GRUBU	119
1.9.1. Cümledeki Görevi Yönünden Ünvan Grubu	119
1.9.1.1. Ünvan grubunun özne olması.....	119
1.9.1.2. Ünvan grubunun nesne olması	120
1.9.1.3. Ünvan grubunun yer tamlayıcısı olması	120
1.9.1.4. Ünvan grubunun hitap olarak kullanılması	121
1.9.2. Ünvan Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	121

1.9.2.1. Ünvan grubunun sıfat tamlamasında isim unsuru olması	121
1.9.2.2. Ünvan grubunun isim tamlamasında tamlayan olması	122
1.9.2.3. Ünvan grubunun isim tamlamasında tamlanan olması	122
1.9.2.4. Ünvan grubunun edat grubunda isim unsuru olması.....	122
1.10. BİRLEŞİK İSİM GRUBU	123
1.11. ÜNLEM GRUBU	124
1.12. SAYI GRUBU	125
1.13. BİRLEŞİK FİİL GRUBU	125
1.13.1. Bir Hareketi Karşılıyan Birleşik Fiiller	128
1.13.1.1. Ana yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller.....	128
1.13.1.1.1. Yardımcı fiili “et-” olan birleşik fiiller	128
1.13.1.1.2. Yardımcı fiili “ol-” olan birleşik fiiller	129
1.13.1.1.3. Yardımcı fiili “yap-” olan birleşik fiiller	130
1.13.1.1.4. Yardımcı fiili “eyle-” olan birleşik fiiller.....	130
1.13.1.1.5. Yardımcı fiili “kıl-” olan birleşik fiiller	130
1.13.1.1.6. Yardımcı fiili “kal-” olan birleşik fiiller	131
1.13.1.1.7. Yardımcı fiili “ver-” olan birleşik fiiller	131
1.13.1.1.8. Yardımcı fiili “iste-” olan birleşik fiiller.....	132
1.13.1.1.9. Yardımcı fiili “başla-” olan birleşik fiiller	132
1.13.1.1.10. Yardımcı fiili “gel-” olan birleşik fiiller	133
1.13.1.1.11. Yardımcı fiili “al-” olan birleşik fiiller	133
1.13.1.1.12. Yardımcı fiili “çalış-” olan birleşik fiiller.....	133
1.13.1.2. Diğer fiillerle kurulan birleşik fiiller.....	134
1.13.2. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller	135
1.13.2.1. Yardımcı fiili “bil-” olan birleşik fiiller	135
1.13.2.2. Yardımcı fiili “ver-” olan birleşik fiiller	136

1.13.2.3. Yardımcı fiili “dur-, koy-, gör-, kal-” olan birleşik fiiller.....	136
1.13.2.4. Yardımcı fiili “git-, gel-, ol-” olan birleşik fiiller	137
1.14. KISALTMA GRUPLARI	138
1.14.1. İsnat Grubu	138
1.14.2. Yaklaşma Grubu.....	139
1.14.3. Bulunma Grubu	139
1.14.4. Ayrılma Grubu	140
1.14.5. Vasıta Grubu	140

İKİNCİ BÖLÜM

CÜMLE

2.1. CÜMLENİN UNSURLARI.....	142
2.1.1. Yüklem.....	142
2.1.1.1. Fiil cümlelerinde yüklem	143
2.1.1.1.1. Basit kipli fiillerin yüklem olması.....	143
2.1.1.1.2. Birleşik kipli fiillerin yüklem olması	146
2.1.1.1.3. Ana yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerin yüklem olması	148
2.1.1.1.4. Bir hareketi tasvir eden birleşik fiillerin yüklem olması.....	149
2.1.1.1.5. Diğer fiillerle kurulan birleşik fiillerin yüklem olması	150
2.1.1.1.6. Fiil cümlelerinde ek-fiilin düşmesi	151
2.1.1.2. İsim cümlelerinde yüklem.....	151
2.1.1.2.1. Yüklemi tek kelime olan isim cümleleri	152
2.1.1.2.2. Yüklemi kelime grubu olan isim cümleleri.....	153
2.1.1.2.2.1. Sıfat tamlamasının yüklem olması.....	153
2.1.1.2.2.2. İsim tamlamasının yüklem olması	154
2.1.1.2.2.3. Edat grubunun yüklem olması	155
2.1.1.2.2.4. Ayrılma grubunun yüklem olması	156

2.1.1.2.2.5. Bağlama grubunun yüklem olması	156
2.1.1.2.2.6. Diğer grupların yüklem olması	156
2.1.1.2.3. İsim cümlelerinde ek-fiilin düşmesi.....	157
2.1.2. Özne	158
2.1.2.1. Öznesi tek kelime olan cümleler	159
2.1.2.2. Öznesi kelime grubu olan cümleler.....	163
2.1.2.2.1. İsim tamlamasının özne olması.....	163
2.1.2.2.2. Sıfat tamlamasının özne olması	164
2.1.2.2.3. Bağlama grubunun özne olması.....	166
2.1.2.2.4. Ünvan grubunun özne olması.....	167
2.1.2.2.5. İsim-Fiil grubunun özne olması	167
2.1.2.2.6. Sıfat-Fiil grubunu özne olması.....	168
2.1.2.2.7. Birleşik isim grubunun özne olması.....	169
2.1.2.3. Özne almayan cümleler.....	169
2.1.3. Nesne	171
2.1.3.1. Nesnenin yükleme hali eki alması.....	171
2.1.3.2. Nesnenin yükleme hali eki almaması.....	173
2.1.3.3. Nesne olan kelime grupları	175
2.1.3.3.1. İsim tamlamasının nesne olması	175
2.1.3.3.2. Sıfat tamlamasının nesne olması.....	176
2.1.3.3.3. Bağlama grubunun nesne olması	177
2.1.3.3.4. Ünvan grubunun nesne olması.....	178
2.1.3.3.5. İsim-fiil grubunun nesne olması.....	178
2.1.3.3.6. Sıfat-fiil grubunun nesne olması.....	179
2.1.3.3.7. Tekrar grubunun nesne olması.....	179
2.1.3.3.8. Birleşik İsim grubunun nesne olması.....	179

2.1.3.3.9. Birleşik cümlelerde iç cümlenin nesne olması.....	179
2.1.4. Yer Tamlayıcısı	180
2.1.4.1. Tek kelimededen meydana gelen yer tamlayıcıları	181
2.1.4.1.1. Bulunma hali eki alan yer tamlayıcıları	181
2.1.4.1.2. Ayrılma hali eki alan yer tamlayıcıları.....	182
2.1.4.1.3. Yaklaşma hali eki alan yer tamlayıcıları.....	182
2.1.4.2. Kelime grubundan meydana gelen yer tamlayıcıları	184
2.1.4.2.1. İsim tamlamasının yer tamlayıcısı olması.....	184
2.1.4.2.2. Sıfat tamlamasının yer tamlayıcısı olması	186
2.1.4.2.3. Bağlama grubunun yer tamlayıcısı olması.....	187
2.1.4.2.4. Tekrar grubunun yer tamlayıcısı olması	187
2.1.4.2.5. İsim-fiil grubunun yer tamlayıcısı olması.....	188
2.1.4.2.6. Sıfat-fiil grubunun yer tamlayıcısı olması.....	189
2.1.4.2.7. Ünvan grubunun yer tamlayıcısı olması	189
2.1.5. Zarf	189
2.1.5.1. Ek almadan zarf olan zarflar	190
2.1.5.2. Ek alarak zarf olan zarflar	191
2.1.5.2.1. Eşitlik hali eki alan zarflar	191
2.1.5.2.2. “-sIz” isimden isim yapma eki alan zarflar	192
2.1.5.2.3. Yaklaşma hali eki alarak zarf olanlar	192
2.1.5.2.4. Bulunma hali eki alarak zarf olanlar	193
2.1.5.2.5. Ayrılma hali eki alarak zarf olanlar	193
2.1.5.2.6. Sıfat-fiil ve zarf-fiil eki alarak zarf olanlar	194
2.1.5.3. Kelime grubu şeklindeki zarflar.....	195
2.1.5.3.1. İsim tamlamasının zarf tümleci olması	195
2.1.5.3.2. Sıfat tamlamasının zarf tümleci olması.....	196

2.1.5.3.3. Edat grubunun zarf tümleci olması	197
2.1.5.3.4. Zarf-fiil grubunun zarf tümleci olması.....	199
2.1.5.3.5. Tekrar grubunun zarf tümleci olması.....	200
2.1.5.3.6. Bağlama grubunun zarf tümleci olması	201
2.1.5.3.7. Bulunma ve ayrılma grubunun zarf tümleci olması.....	202
2.1.5.3.8. Şart ekiyle kurulan zarf tümleçleri.....	202
2.1.5.3.9. Farklı özellikte olan kalıpların zarf yapması.....	203
2.2 YAPISINA GÖRE CÜMLELER.....	204
2.2.1. Basit Cümleler	204
2.2.1.1. Basit isim cümleleri.....	204
2.2.1.2. Basit fiil cümleleri.....	205
2.2.2. Birleşik Cümleler	206
2.2.2.1. Şartlı birleşik cümle	208
2.2.2.1.1. Şartlı cümlenin zarf olarak kullanılması	208
2.2.2.1.2. Şartlı cümlenin nesne olarak kullanılması	209
2.2.2.1.3. Şartın istek işlevinde kullanılması	209
2.2.2.2. İç içe birleşik cümle	209
2.2.2.2.1. Yardımcı cümlenin nesne olarak kullanılması.....	209
2.2.2.2.2. Yardımcı cümlenin zarf olarak kullanılması.....	210
2.2.2.3. Ki'li birleşik cümle	211
2.2.2.3.1. Yardımcı cümlenin özne olarak kullanılması	212
2.2.2.3.2. Yardımcı cümlenin nesne olarak kullanılması.....	212
2.2.2.3.3. Yardımcı cümlenin zarf olarak kullanılması.....	212
2.2.2.3.4. “ki” bağlacının cümle sonunda bulunması.....	212
2.2.3. Bağlı Cümleler	213
2.2.3.1. “ama” bağlama edatıyla bağlanan cümleler.....	213

2.2.3.2. “ve” bağlama edatıyla bağlanan cümleler.....	213
2.2.3.3. “ki”, “değil” bağlama edatıyla bağlanan cümleler.....	214
2.2.3.4. “yoksa”, “ancak”, “yahut” bağlama edatıyla bağlanan cümleler.....	215
2.2.3.5. “hem...hem”, “ne...ne”, “hem” bağlama edatıyla bağlanan cümleler.....	215
2.2.3.6. “çünkü”, “fakat”, “halbuki” bağlama edatıyla bağlanan cümleler....	215
2.2.4. Sıralı Cümleler	216
2.2.5. Kesik Cümleler	218
2.2.5.1. Cümle özelliği gösteren kesik cümleler	219
2.2.5.2. Cümle özelliği göstermeyen kesik cümleler	220
2.3. YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER.....	220
2.3.1. İsim Cümleleri	220
2.3.1.1. Yüklemi tek isim + ek-fiil şeklinde olan cümleler.....	220
2.3.1.2. Yüklemi kelime grubu + ek-fiil şeklinde olan cümleler	221
2.3.1.3. Ek-fiili düşmüş isim cümleleri	222
2.3.2. Fiil Cümleleri	224
2.3.2.1. Yüklemi basit zamanlı olan fiil cümleleri.....	226
2.3.2.2. Yüklemi birleşik zamanlı olan fiil cümleleri	227
2.4. YÜKLEMİN YERİNE GÖRE CÜMLELER	228
2.4.1. Kurallı (Düz) Cümleler	229
2.4.2. Devrik Cümleler	233
2.5. ANLAMINA GÖRE CÜMLELER	235
2.5.1. Olumlu Cümleler	235
2.5.1.1. Olumlu fiil cümleleri.....	235
2.5.1.2. Olumlu isim cümleleri.....	238
2.5.1.3. Yapıca olumlu anlamca olumsuz cümleler	240
2.5.2. Olumsuz Cümleler	241

2.5.2.1. Olumsuz fiil cümleleri.....	241
2.5.2.1.1. “-mA” ile olumsuz yapılan cümleler.....	241
2.5.2.1.2. “ne....ne” bağlama edatıyla yapılan cümleler.....	242
2.5.2.2. Olumsuz isim cümleleri	242
2.5.2.2.1. “yok” ile yapılan olumsuz cümleler	242
2.5.2.2.2. “değil” ile yapılan olumsuz cümleler	242
2.5.2.2.3. “ne....ne” ile yapılan olumsuz cümleler	243
2.5.2.3. Yapıca olumsuz anlamca olumlu cümleler	243
2.5.3. Soru Cümleleri	244
2.5.3.1. Kuruluşları yönünden soru cümleleri.....	244
2.5.3.1.1. Soru ekiyle kurulan cümleler	244
2.5.3.1.2. Soru sıfatıyla kurulan cümleler	245
2.5.3.1.3. Soru zarflarıyla kurulan cümleler.....	245
2.5.3.1.4. Soru zamiriyle kurulan cümleler.....	245
2.5.3.1.5. Vurgu yoluyla yapılan cümleler.....	246
2.5.3.2. İşlevleri yönünden soru cümleleri.....	246
2.5.3.2.1. Hayret ifadesi taşıyanlar.....	246
2.5.3.2.2. İhtimal ve karşılaştırma ifadesi taşıyanlar.....	246
2.5.3.2.3. Bilinmezlik ifadesi taşıyanlar	247
2.5.3.2.4. Üzüntü ve kaygı ifadesi taşıyanlar	247
2.5.3.2.5. Suçlama ifadesi taşıyanlar.....	248
2.5.3.2.6. Merak ifadesi taşıyanlar	248
2.5.3.2.7. İmkansızlık ifadesi taşıyanlar.....	249
2.5.3.2.8. Sözde soru cümleleri.....	249
2.5.3.3. Anlamına göre soru cümleleri.....	250
2.5.3.3.1. Olumlu soru cümleleri.....	250

2.5.3.3.2. Olumsuz soru cümleleri	251
2.6. CÜMLENİN UNSURLARI ARASINDAKİ İLGİ.....	251
2.6.1. Özne-Yüklem İlgisi	251
2.6.1.1. Öznenin teklik olduğu cümlelerde yüklem durumu.....	252
2.6.1.2. Öznenin çokluk olduğu cümlelerde yüklem durumu.....	253
2.6.1.2.1. Öznenin çokluk, yüklem teklik olması	253
2.6.1.2.2. Öznenin çokluk, yüklem çokluk olması.....	254
2.6.2. Nesne-Yüklem İlgisi	254
2.6.2.1. Belirtili nesne- yüklem ilgisi.....	255
2.6.2.2. Belirtisiz nesne- yüklem ilgisi.....	256
2.6.3. Yer Tamlayıcısı- Yüklem İlgisi	257
2.6.3.1. Yaklaşma hali ekiyle kurulan yer tamlayıcıları	258
2.6.3.2. Bulunma hali ekiyle kurulan yer tamlayıcıları.....	258
2.6.3.3. Ayrılma hali ekiyle kurulan yer tamlayıcıları	259
2.6.4. Zarf Tümleci- Yüklem İlgisi	260
2.6.4.1. Zaman bildiren zarflar	261
2.6.4.2. Durum- hal bildiren zarflar	261
2.6.4.3. Sebep bildiren zarflar	262
2.6.4.4. Miktar bildiren zarflar	263
2.6.4.5. Yön bildiren zarflar	264
2.6.4.6. Vasıta bildiren zarflar.....	264
DEĞERLENDİRME	265
SONUÇ	270
KAYNAKLAR	275
METİN	277
ÖZGEÇMİŞ	316

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. : Cümlelerin Yapılarına Göre Sayımı	266
Tablo 3.2.: Yüklemin Türüne Göre Cümlelerin Sayımı	267
Tablo 3.3. : Yüklemin Yerine Göre Cümlelerin Sayımı	268
Tablo 3.4. Cümlelerin Anlamına Göre Sayımı	269

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 : Cümlelerin Yapılarına Göre Sayımı	266
Şekil 2.: Yüklemin Türüne Göre Cümlelerin Sayımı	267
Şekil 3. : Yüklemin Yerine Göre Cümlelerin Sayımı	268
Şekil 4. Cümlelerin Anlamına Göre Sayımı	269

GİRİŞ

İnsanın, tarihin başlangıcından beri ürettiği maddî-manevî bütün eserlerde dili görüyoruz. Dil, insan adlı varlığın düşünme, üretme, düşünüp ürettiklerini aktarma gibi davranışlarının temelinde olan bir araçtır.

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biri olan dil konusunda pek çok tanım yapılmıştır.

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir.(Ergin, 1985, 3).

Prof. Dr. Doğan Aksan dili şöyle tanımlar:

“Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sırlarını bugün de çözemediğimiz büyümlü bir varlıktır. O, gerek insan, gerek toplum, gerekse insan ve toplumdaki ayrı düşünölemeyecek olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur.” (Aksan, 1987, 11).

Düşünen bir varlık olan insan elbette dili üzerinde de düşünmüştür. Şu ana kadar edinilmiş bilgiler ışığında ilk dil çalışmaları M.Ö VII. yy'dan itibaren Eski Hint, Yunan ve Roma dil bilginleri tarafından yapılmıştır. Eski Hint dil alimlerinden Pânini, Yâksa, Eski Yunan'dan Platon, Aristo, Eski Roma'dan Varro bunlardan birkaçıdır. Çağlar boyunca devam eden dilbilgisi çalışmaları, coğrafi keşifler sonucunda yeni dillerin ortaya çıkmasıyla daha da artmıştır. Bacon, Herder, Humboldt, Leibniz gibi pek çok dil alimi çalışmalarıyla dil bilimine yeni bakış açıları kazandırmışlardır.

XX. yy'dan itibaren dil bilgisi çalışmalarının yanında, teknolojik gelişmelerin desteğiyle dil farklı yönlerden de incelenmeye başlanmıştır.

“İsviçreli dil bilimci F. de Saussure dilin başlıca niteliklerine, o zamana değin iyice anlaşılmamış çeşitli yanlarına, çeşitli sorunlarına sağlam kanıtlarla açıklık ve çözüm getirerek modern dilbilimin temellerini atmıştır (Aksan, 1987, 21).”

F. de Saussure dile bakışta yeni bir dönem başlatmış, klasik dil bilgisi çalışmaları yanında modern dilbilim çalışmaları da hız kazanmıştır. Dilbilimin yaygın akımı olan yapısal dilbilime yeni bir yön veren N. Chomsky olmuştur.

Sözdizimi (cümle bilgisi, sentaks), kelime gruplarını, kelime gruplarının cümledeki görevlerini ve cümlelerin türlerini inceleyen dilbilimi bölümlerinden biridir. Dilbilgisinin diğer dallarında pek çok başarılı çalışmalar yapılmışken söz dizimi üzerinde çok fazla çalışılmamıştır, buna sebep olarak Türkçe cümlelerde anlamın bozulmaması şartıyla kelime sayısında sınırlama olmamasını ve öge dizilişindeki esnekliği gösterebiliriz.

Kelime gruplarının sınıflandırılmasında, cümle öğelerinde, terimlerde, yapılarına ve anlamlarına göre cümlelerin tasnifinde görüş ayrılıklarının olması sözdizimi çalışmalarında karşılaşılan en önemli sorunlardandır.

Sözdizimi çalışmalarına kaynaklık edecek eserler şüphesiz dil malzemesiyle meydana getirilen eserlerdir. Biz de Türkçeyi ustaca kullananlar arasında düşündüğümüz yaşayan yazarlardan Emine Işınsu'nun romanlarını sözdizimi bakımından incelemeyi uygun gördük. Romanlarının sözdizimi özelliklerini belirleyerek Emine Işınsu'nun Türkçeyi kullanma, Türkçenin imkanlarından yararlanma şekillerini, yazara has kullanımları tespit etmek, dolayısıyla dilimizin, çok fazla yozlaştırılmak istendiği bir dönemde edebi dil olma özelliğinden hiçbir şey kaybetmediğini de göstermek istedik.

Türk tarihini çok iyi bilen, Türk olmanın haklı gururunu yaşayan Emine Işınsu, romanlarıyla bizi Selçuklunun kuruluş çadırlarına, oradan bir zamanlar Türk yurdu olan topraklara, Yunus'un saf ama coşkun ırmaklara benzeyen şiirlerine, bazen bir Halvetî dergâhına, yakın tarihimizin unutamadığımız, hâlâ içimizi sızlatan olaylarına veya kültürümüzün unutulmaya yüz tutmuş sanatlarının icrâ edildiği atölyelere götürür. Bu yolculukta yanımızda kâh Yunus vardır, kâh Balkan dağlarının nazlı çiçeği İlay, çağlar öncesinden seslenen Başbuğ Alp Arslan Sultan , düşünen, aydın, engin sabırlı, dimdik Türk kadını vardır. Elbette ki ana sütü saflığında, ana sütü tadında Türkçemizle birlikte.

Yazmayı bir varlık meselesi olarak gören, ölene kadar yazacağını söyleyen Emine Işınsu 1938'de Kars'ta doğdu. Şair ve yazar Halide Nusret Zorlutuna ile emekli asker Aziz Vecihi Zorlutuna'nın kızı olan yazar çocukluğunu Anadolu'nun çeşitli

yerlerinde geçirdikten sonra Ankara’da lise öğrenimini tamamladı. İngiliz Dili ve Edebiyatı, Felsefe, İşletme Bölümleri ve Hukuk Fakültesi’nde kısa sürelerle öğrencilik yaptı; bir ara kazandığı bir burs ile Amerika’da “Sosyal Hizmetler Uzmanlığı” kursuna katıldı.

Lise yıllarında bir dergide yayımlanan şiir ile edebiyat dünyasına atılan yazar 23 yaşında gencecik, bebeğini büyüten bir anne iken yazdığı, “Küçük Dünya” adlı romanıyla Turizm ve Tanıtma Bakanlığının roman ödülünü kazanmıştır.

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli isimlerinden şair ve yazar bir annenin kızı olan Emine Işınsu annesini her konuda örnek almış, ancak büyük bir sanatçının kızı olarak değil, kendisi olarak tanınmak istediğinden soyadını kullanmamış, göbek adı Emine’yi ve adı Işınsu’yu kullanmıştır. Bu tavır bize romanlarındaki kadın karakterlerin kişilik tahlilleri için önemli ipuçları verir.

Romanların konusunu günlük hayatın sıkıntıları, Türk tarihi, Türk kültürünü derinden etkileyen tasavvuf, Türkiye dışındaki Türklerin dramı oluşturmaktadır. İnsanla ilgili yaptığı tahliller, özellikle kadın kahramanların iç dünyalarını vermekteki başarısı, tarihimizi ve kültürümüzü işleyişteki ustalığı onun, kendi medeniyetini, köklerini ne kadar iyi bildiğini, özümlediğini gösterir. Güçlü bir kaleme sahip olan yazar artık gençleri hedef aldığından onların anlayabileceği bir dili kullanmaya başlamıştır. Bu konuda kendisiyle yapılan bir röportajda şunları söyler:

“Mümkün merteye gençlerin kullandığı dilden yazmaya çalıştım. Bazı romanlarımda çok yeni kelimeler bulabilirsiniz; bu dili biliyorlar. Onların dili, televizyon Türkçesi! Ben de bu dili elimden geldiğince televizyondan iyi kullanıp gençlere ulaşılmaya çalışıyorum.”¹

Yazarın eserleri şunlardır.

- İki Nokta (şiir)
- Tiyatro:
 - Bir Yürek Satıldı

¹ <http://www.yusufiye.net>– Emine Işınsu İle Röportaj.htm

- Bir Milyon İğne
- Ne Mutlu Türk'üm Diyene
- Adsız Kahramanlar

➤ Romanları:

- Küçük Dünya, Bir Gece Yıldızlarla
- Azap Toprakları, Kaf Dağının Ardında
- Ak Topraklar, Cumhuriyet Türküsü
- Tutsak, Dost Diye Diye
- Sancı, Nisan Yağmuru
- Çiçekler Büyür, Havva
- Canbaz, Bir Ben Vardır Benden İçeri
- Atlı Karınca

Emine İşinsu'nun eserlerinden seçtiğimiz cümleleri geleneksel yöntemle sözdizimi bakımından inceledik, anlam boyutuna girmedik.

Çalışmamızda yazarın I. Adsız Kahramanlar, II. Ak Topraklar, III. Atlıkarınca, IV. Azap Toprakları, V. Bir Gece Yıldızlarla, VI. Bukağı, VII. Canbaz, VIII. Çiçekler Büyür, IX. Havva, X. Kaf Dağının Ardında, XI. Nisan Yağmuru, XII. Tutsak adlı eserlerinden 555 cümle seçtik.

Çalışmamız:

I. Kelime Grupları

II. Cümle

III. Değerlendirme olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Kelime grupları adı altında incelenen birinci bölümde, cümledeki tamlamalar (isim tamlaması, sıfat tamlaması), edat grubu, fiilimsi grupları, bağlama grubu, unvan grubu, birleşik fiil grubu, birleşik isim grubu, tekrar grubu, ünlem grubu, sayı grubu,

kısaltma grupları; grupların yapıları, diğer kelime grupları içindeki durumları ve cümledeki görevleri bakımından incelendi.

Cümle ana başlığıyla incelenen ikinci bölümde ise cümleler; cümle unsurları (özne, yüklem, nesne, zarf tümleci ve yer tamlayıcısı), yapısına göre (basit, birleşik, sıralı ve bağlı cümleler), yüklem türüne göre (isim ve fiil cümleleri), yüklem yerine göre (kurallı ve devrik cümleler), anlamına göre (olumlu, olumsuz cümleler ve soru cümleleri) incelendi. “Cümle Unsurları Arasındaki İlgiler” başlığı ile verdiğimiz bölümde yüklem diğer öğelerle olan ilgileri değerlendirildi ve örnekler verildi.

Tezimize cümle ile ilgili çalışma yapan dilcilerin farklı görüşleri de eklendi.

Cümleleri seçme usulüyle aldık; ancak bazı sayfaları cümlelerin devamlılığı açısından birbirini takip eden sayfalar şeklinde seçtik.

Konularla ilgili onar örnek verdikten sonra tespit ettiğimiz diğer cümle örneklerinin sadece numaralarını verdik. Burada amacımız tezin, sayfa sayısı bakımından sınırlandırılması idi. Ama bütün örnekler görülmek istenirse arkaya yerleştirilen metinden cümlelerin numaralarından yola çıkılarak bulunması kolaydır. Bu da değerlendirmelerde tezi incelemek isteyenlere ışık tutacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KELİME GRUPLARI

Duygu ve düşüncelerimizi anlatırken bazen tek bir kelime yeterli olmayabilir. Kavramları daha belirgin hale getirmeye, pekiştirmeye ya da nitelermeye ihtiyaç duyduğumuzda kelimeleri belli ilişkilere göre bir araya getiririz. Bir araya getirilen bu yargısız birliklere kelime grubu denir. Tek bir kelime gibi iş gören, bir bütün olan kelime gruplarında genellikle yardımcı öge önce esas öge sonra gelir. Ancak şiirlerde bu durum değişebilir.

Bir kelime grubu uygun eklerle başka kelime grubu veya gruplarıyla birleşerek yeni bir kelime grubu oluşturabilir. Fiilimsilerden oluşan kelime grupları için L. Karahan şu açıklamayı yapmaktadır.

“Fiile dayalı sıfat-fiil, isim-fiil ve zarf-fiil gruplarında fiilin anlamı cümlede olduğu gibi özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Ancak bu gruplar yargı bildirmedikleri için cümle değildir.” (Karahan, 2004, 41).

T. Banguoğlu “Sözü geliştirmek üzere kelimeler öbeklenirler, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirirler. Böylece tek kavramdan anlatmaya doğru giderler. Bunlara kelime öbekleri (groupe mot). diyoruz.” (Banguoğlu, 1986, 497). diye tanımlar ve kimi kelime öbeklerinin kavramları daha yakından belirtmeye yaradığını vurgular. Belirtme öbeği olarak ad takımları, sıfat takımları, zarf öbekleri, takı öbekleri, çekim öbekleri (isim öbeği, fiil öbeği), bağlama öbeği, yanaşma takımı katma öbekleri kabul eder.

Zeynep Korkmaz kelime gruplarını şöyle tanımlar:

“Alm. Wortgruppe, Fr. Groupe de mant, İng. Wordgruop. Cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamdaki bütünlülük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu.”(Korkmaz, 1992, 100).

1.1. İSİM TAMLAMASI

“İsim tamlaması iyelik bağlantısı ile birbirine bağlanmış iki veya daha çok isimden oluşan tamlamadır.” (Korkmaz 1992b, 90).

Tamlayan ve tamlanan olarak iki ögesi olan tamlayan ekinin ilgi hali eki alıp almamasına göre türü değişen bu tamlamaya iyelik grubu da denilmektedir. İsim tamlamasında esas öge tamlanandır ve iyelik hali eki almış bir halde bulunur. Tamlayanın ilgi hali eki alıp almamasına göre isim tamlamaları ikiye ayrılır:

a) Belirtili İsim Tamlaması:

Tamlayanın ilgi hali eki tamlananın iyelik eki aldığı tamlamadır. Bu türde tamlayan tamlananı geçici olarak belirtir, tamlanana bağlanması geçicidir.

Belirtili isim tamlamalarında tamlayan ile tamlananın yeri değişebilir. Tamlamayı oluşturan iki öge arasına başka unsurlar girebilir.

“Belirtili isim tamlamasının tamlayan unsuru da belirtili isim tamlaması olabilir. Böyle bir yapıda üç isim unsuru olduğu düşünülmelidir.” (Karahan, 2004, 44).

b) Belirtisiz İsim Tamlaması:

Tamlayanın eksiz tamlananın iyelik ekli olduğu, aralarında kesin, kalıcı, kuvvetli bir bağılılığın olduğu tamlamadır. Bu tamlamanın özelliği kalıcı birleşik isimler yapabilmesidir.

Belirtisiz isim tamlamasında unsurlar yer değiştiremez, araya başka unsurlar giremez.

İsim tamlamasında tamlayan da tamlanan da ayrıca kelime grubu olabilir. Fiilimsiler de isim tamlaması kurabilirler. Tamlayan veya tamlanan olabilirler.

İsim tamlamasında tamlayan veya tamlanan unsurun birden fazla olduğu durumlar da görülebilir.

Bazı dil araştırmacıları üçüncü bir tamlama çeşidi olarak takısız isim tamlamasını kabul etmektedir.(Gencan, 2001, 188).

Zincirleme isim tamlaması diye başka bir grup daha kabul eden araştırmacılar vardır.(Eker, 2005, 465). İ içe tamlama, katışık tamlama ve yalancı tamlama adları ile başka tamlama türlerini de ekleyen araştırmacılar vardır.(Güneş, 1996, 344-346).

“İyelik ekleri eklendikleri kelime dışında bir şahıs ifade ettikleri için iyelik grubunun yalnız tamlanan unsuru da grubun yerini tutabilir.” (Ergin, 1985, 383).

Çalışmamızda bu grubu tamlayanı düşmüş isim tamlaması adıyla ayrıca inceledik.

1.1.1. Yapı Bakımından İsim Tamlamaları

1.1.1.1. Unsurları tek kelime olan isim tamlamaları

1.1.1.1.1. Belirtili isim tamlamaları

Aşılama yapmak için en uygun zaman, *sıcakların sonu*.(I/ 146-8).

Sonbaharın başlangıcı (I/146-9).

O at ki, kuş misali uçurur kaırırđı onu, *Gazneli'nin önünden* (10-5).

Mektubun tarihi; 1 Nisan 1818 ve Edirne'den....(I/146-5).

Açılan yaralar, hastalıkları boyunca akıp, *ieğın zehrini* atıyor...(I/146-18).

... *onların adlarını* gökte iken yere indirmemişlerdi...(II/118-13).

... *yayın kirişi* ile boğdurulmuştu.(II/118-14).

Selen bazen anlayışsız oluyorsun, *Tülin'in sopası*, şu senin ideali dediğın şey.(VII/81-5).

Onun sesini duyuyorum: Türk olmanın tek faydasını söyleyebilseydin bana...(VIII/107-23).

Gerçi teyzem sayılırsınız, *annemin arkadaşıydınız*, ...(IX/5-1).

Ceren, *piyanonun başında yüzüne damgalanmış bir tebessümle dururken tek tek basmak istedi bu kahkahaların üstüne.*(XII/16-13).

(I/146-10), (I/146-12), (I/146-18), (I/146-20), (II/10-5), (II/10-13), (II/117-3), (II/117-3), (II/117-5), (II/117-5), (II/117-5), (II/117-8), (II/118-15), (II/118-20), (II/118-20), (II/118-22), (II/118-23), (II/118-25), (II/118-24), (II/118-28), (II/118-33), (II/118-37), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-44), (III/5-6), (III/5-6), (III/5-11), (III/5-12), (III/61-4), (III/61-9), (III/61-12), (III/122-1), (III/122-5), (III/122-11), (III/188-2), (III/189-7), (IV/97-2), (IV/97-2), (V/105-1), (V/105-10), (VI/107-1), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/172-3), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/238-1), (VI/251-1), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/321-9), (VII/12-11), (VII/16-2), (VII/16-2), (VII/22-16), (VII/80-15), (VII/80-15), (VII/81-1), (VII/81-1), (VII/81-5), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-14), (VII/81-21), (VII/279-8), (VII/279-8), (VII/279-10), (VII/279-12), (VII/279-25), (VIII/7-2), (VIII/73), (VIII/716), (VIII/7-17), (VIII/106-1), (VIII/107-4), (VIII/107-7), (VIII/107-9), (VIII/107-12), (VIII/107-28), (VIII/211-10), (VIII/211-14), (VIII/211-14), (VIII/211-14), (VIII/310-2), (VIII/310-6), (VIII/310-8), (VIII/345-4), (VIII/345-13), (VIII/345-18), (VIII/345-20), (VIII/454-2), (VIII/454-10), (VIII/454-12), (IX/5-1), (IX/5-10), (IX/37-9), (IX/47-3), (IX/47-3), (IX/57-13), (IX/57-13), (IX/67-5), (IX/97-8), (IX/117-4), (IX/127-14), (IX/127-15), (IX/167-1), (IX/177-3), (X/57-7), (X/57-12), (X/58-23), (X/58-24), (X/58-25), (X/59-50), (X/59-55), (X/59-63), (X/60-65), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/155-1), (XI/155-3), (XI/155-7), (XI/221-3), (XI/221-4), (XI/221-6), (XI/221-14), (XI/221-14), (XII/15-13), (XII/16-13), (XII/16-13),

1.1.1.1.2. Belirtisiz isim tamlamaları

Sevgili dinleyiciler, biliyorsunuz tıpta ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden zat; *İngiliz doktoru Edward Jenner*'dir (I/146-1).

Fakat *tıp ilminin* bu büyük buluşu kazanmasında Türklerin büyük yardımı dokunmuştur. (I/146-2).

1796 yılında, *çocuklar üzerinde çiçek aşısında* muvaffak olmuştu...(I/146-22).

Bayındır; *ata soyunca Arslan Yabgu*'nun Türkmenlerindendir (II/10-1).

O zaman *aile reisleri*, ailelerinde *çiçek hastalığına*...(I/146-10).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha faydalı kılabilmek için, *begler saltanatını* bitirmek, ...(II/117-3).

Kendi ulusları üzerinde, esen, özgür olabilmeyi dileyen, *saltanat davası* güden beglerin ise bu hal hoşlarına gitmiyordu. (II/117-6).

Türk kadını budur Mehmet Ali, ben başkayım.(VIII/107-17).

...*şuur üstüne* çıkıyor.. güçlenip, hedef tayin ediyor. .(VIII/211-11).

(I/146-3), (I/146-4), (I/146-6), (I/146-10), (I/146-11), (I/146-12), (I/146-12), (I/146-12), (I/146-22), (II/10-13), (II/10-14), (II/10-14), (II/117-6), (II/117-7), (II/118-14), (II/118-18), (II/118-19), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-34), (II/118-34), (II/118-36), (II/118-3, 8), (II/118-38), (II/118-39), (II/118-41), (II/118-46), (III/5-10), (III/5-11), (III/5-12), (III/5-14), (III/5-15), (III/5-16), (III/5-18), (III/61-2), (III/122-1), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-8), (IV/89-2), (IV/103-2), (V/105-1), (V/105-3), (V/105-11), (VI/7-1), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/111-2), (VI/196-4), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/241-4), (VI/251-1), (VI/270-7), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/321-9), (VII/7-6), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/42-2), (VII/53-21), (VII/22-16), (VII/73-5), (VII/81-15), (VII/279-12), (VII/279-14), (VII/279-23), (VII/279-23), (VIII/7-5), (VIII/7-11), (VIII/7-16), (VIII/7-17), (VIII/107-9), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-13), (VIII/107-15), (VIII/107-15), (VIII/107-17), (VIII/107-19), (VIII/107-20), (VIII/107-20), (VIII/107-20), (VIII/107-22), (VIII/107-27), (VIII/310-1), (VIII/310-3), (VIII/310-19), (VIII/345-11), (VIII/345-12), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-4), (VIII/345-11), (VIII/345-12), (VIII/345-18), (VIII/454-1), (VIII/454-2), (VIII/454-2), (VIII/454-4), (VIII/454-5), (VIII/454-13), (VIII/454-16), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-5), (IX/5-6), (IX/7-2), (IX/37-8), (IX/137-8), (IX/137-8), (IX/157-6), (IX/177-1), (IX/177-1), (X/57-5), (X/57-7), (X/58-23), (X/58-25), (X/58-26), (X/59-45), (X/59-53), (X/59-56), (X/59-61), (X/59-61), (XI/28-4), (XI/55-5), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/155-6), (XI/155-11), (XI/155-12), (XI/155-14), (XI/221-7), (XI/221-13), (XII/10-27),

1.1.1.2. Unsurlardan biri veya ikisi kelime grubu şeklinde olan isim tamlamaları

Bugün sizlere, *Leydi Montegü* tarafından yazılmış bir mektubu sunmak...(I /146- 3).

Fakat *tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında Türklerin büyük yardımı* dokunmuştur (I/146-2).

.. yurdumuzda *çiçek aşısının hikayesini* anlatmak istiyoruz.(I/146-3).

Bütün bu ameliye sırasında en küçük bir acı bile hissedilmiyor (I/146-13).

Dr Jenner, *böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını* anlamak için, denemelere başlamış, ... (I/146-22).

Bayındır; ata soyunca *Arslan Yabgu'nun Türkmenlerindendir* (II/10-1).

Sultan Mahmut yurtlarını dağıttığı dem, Yağmur'un şimdiki yaşındaydı (II/10-2).

Sultan Mahmut'un şölenine şanla, izzetle giden Arslan Yabgu'nun yiğitliğini över, ... (10-6).

...1717-1718 yılları arasında İstanbul'da İngiliz elçiliği yapan *Edward Vortli Montegü'nün* eşidir (I/146-4).

Onun sesini duyuyorum: *Türk olmanın tek faydasını* söyleyebilseydin bana... (VIII/107-23).

(I/146-2), (I/146-4), (I/146-4), (I/146-7), (I/146-10), (I/146-11), (I/146-12), (I/146-12), (I/146-17), (I/146-18), (I/146-20), (I/146-20), (I/146-21), (I/146-22), (I/146-23), (I/146-23), (I/146-23), (II/9-2), (II/9-2), (II/9-2), (II/9-2), (II/9-2), (II/10-2), (II/10-4), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-7), (II/10-7), (II/10-7), (II/10-10), (II/10-10), (II/10-11), (II/10-12), (II/10-13), (II/10-14), (II/10-14), (II/117-1), (II/117-2), (II/117-2), (II/117-2), (II/117-2), (II/117-3), (II/117-4), (II/117-4), (II/117-5), (II/117-5), (II/117-6), (II/117-6), (II/117-7), (II/117-7), (II/117-10), (II/117-11), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-14), (II/118-14), (II/118-16), (II/118-16), (II/118-17), (II/118-17), (II/118-17), (II/118-17), (II/118-19), (II/118-19), (II/118-19), (II/118-19), (II/118-19), (II/118-20), (II/118-20), (II/118-22), (II/118-22), (II/118-23), (II/118-25), (II/118-28), (II/118-29), (II/118-30), (II/118-31), (II/118-32), (II/118-32), (II/118-32), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-35), (II/118-35), (II/118-35), (II/118-35), (II/118-36), (II/118-36), (II/118-37), (II/118-37), (II/118-38), (II/118-38), (II/118-39),

(II/118-43), (II/118-43), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-46), (III/5-4), (III/5-7), (III/5-8), (III/5-12), (III/5-13), (III/5-15), (III/5-18), (III/5-19), (III/61-1), (III/61-4), (III/122-1), (III/122-1), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-3), (III/122-4), (III/122-4), (III/122-5), (III/122-6), (III/122-7), (III/122-7), (III/122-8), (III/122-9), (III/122-10), (III/122-11), (III/122-12), (III/188-1), (III/188-1), (IV/13-1), (IV/13-1), (IV/89-2), (IV/97-2), (IV/224-s), (V/105-3), (V/105-4), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-11), , (VI/7-1), (VI/17-12), (VI/17-12), , (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/104-1). (VI/104-1), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/188-7), (VI/196-4), (VI/196-4), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/251-1), (VI/251-1), (VI/270-7), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/311-12), (VI/311-12), (VI/311-12), (VI/321-9), (VI/321-9), (VII/12-11), (VII/12-11), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/16-2), (VII/22-16), (VII/22-16), (VII/27-21), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/48-10), (VII/73-5), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-5), (VII/81-7), (VII/81-13), (VII/81-17), (VII/81-20), (VII/81-23), (VI/207-2), (VII/279-6), (VII/279-7), (VII/279-7), (VII/279-8), (VII/279-12), (VII/279-13), (VII/279-14), (VII/279-20), (VII/279-23), (VII/279-25), (VIII/7-3), (VIII/7-4), (VIII/7-7), (VIII/7-16), (VIII/8-19), (VIII/8-19), (VIII/107-4), (VIII/107-4), (VIII/107-7), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-13), (VIII/107-13), (VIII/107-15), (VIII/107-15), (VIII/107-18), (VIII/107-20), (VIII/107-21), (VIII/107-22), (VIII/107-22), (VIII/107-27), (VIII/107-28), (VIII/108-30), (VIII/211-9), (VIII/211-9), (VIII/211-10), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-12), (VIII/211-13), (VIII/211-14), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-16), (VIII/310-18), (VIII/310-18), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-3), (VIII/345-4), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/345-9), (VIII/345-9), (VIII/345-9), (VIII/345-9), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-13), (VIII/345-15), (VIII/345-15), (VIII/345-15), (VIII/345-15), (VIII/345-18), (VIII/345-18), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-6), (VIII/454-10), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-13), (VIII/454-16), (VIII/454-19), (VIII/454-19), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-8), (IX/5-9), (IX/5-10), (IX/7-1), (IX/7-2), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/37-8), (IX/37-9), (IX/37-9), (IX/47-3), (IX/67-5), (IX/97-8), (IX/108-5). (IX/117-4), (IX/127-14), (IX/127-15), (IX/127-15), (IX/127-15), (IX/137-7), (IX/147-13), (IX/147-13), (IX/167-2), (IX/185-18), (X/57-1), (X/57-7), (X/57-11), (X/57-17), (X/58-22), (X/58-23), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-31), (X/58-

34), (X/58-35), (X/59-38), (X/59-41), (X/59-50), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-59), (X/59-62), (X/59-62), (X/59-63), (X/59-63), (X/60-65), (XI/7-5), (XI/18-17), (XI/27-9), (XI/28-4), (XI/55-2), (XI/55-6), (XI/55-7), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-11), (XI/155-1), (XI/155-2), (XI/155-3), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-5), (XI/155-5), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-8), (XI/155-11), (XI/155-13), (XI/155-13), (XI/155-14), (XI/155-15), (XI/155-16), (XI/155-16), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/221-1), (XI/221-3), (XI/221-6), (XI/221-7), (XI/221-9), (XI/221-11), (XI/221-12), (XI/221-13), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/15-13), (XII/15-13), (XII/31-20), (XII/84-2),

1.1.1.3. Tamlayanı düşmüş olan belirli isim tamlamaları:

Gazneli'ye kanışını, hile bilmez, yalan dolan tanımaz dürüstlüğüne verir, ... (II/10-6).

O kıyamet günler *yâdına* düşer, ... (II/10-3).

Sayıları on beş ile on altıyı bulan... (I/146-11).

Yelesi kara, cins *atını* överdi. (II/10-4).

Gazneli'ye *kanışını*, hile bilmez, yalan dolan tanımaz *dürüstlüğüne* verir.. *saflığı* kınayabilmezdi! (II/10-6).

Kadrimizi bilenler ise neyi, nanca anlayabiliyorlar? (VIII/107-14).

Karşımda, sanki ciddi bir hüznle oturup, *süzüm* *süzüm* *süzülen* adamı, kapkara boyuyorum (III/5-1).

Kıravatı mor (III/5-5),

Sen ata bakıver” demiş çobana, sonra çekip *başına cübbesini*, bir güzel uyumuş (V/105-9),

Gök, asık suratlı ve buz grisi, *derinden derine gelen o müthiş öfkesi*, havada artarak denize aksediyor, deniz de buz grisi, sular köpürüp, şahlanarak gemiyi dövüyor (VI/7-1),

(I/146-10), (I/146-16), (I/146-18), (I/146-20), (II/117-1), (II/117-3), (II/117-4), (II/117-5), (II/117-6), (II/117-7), (II/118-14), (II/118-15), (II/118-16), (II/118-17), (II/118-18), (II/118-20), (II/118-21), (II/118-23), (II/118-27), (II/118-28), (II/118-29), (II/118-30), (II/118-33), (II/118-35), (II/118-36), (II/118-37), (II/118-40), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-44), (III/5-6), (III/61-1), (III/61-2), (III/61-5), (III/61-5), (III/61-6), (III/61-7), (III/61-9), (III/61-11), (III/61-12), (III/122-2), (III/122-4), (III/122-5), (III/122-10), (III/188-1), (III/189-4), (III/189-9), (III/189-10), (IV/10-1), (IV/89-2), (IV/97-2), (IV/103-2), (IV/124-s), (V/105-1), (V/105-4), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-7), (V/105-7), (V/105-8), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-10), (V/105-11), (VI/17-12), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/107-1), (VI/107-1), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/142-11), (VI/188-7), (VI/188-7), (VI/196-4), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/234-s), (VI/238-1), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/261-1), (VI/281-5), (VI/281-5), (VI/301-10), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/42-2), (VII/48-10), (VII/80-15), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-3), (VII/81-4), (VII/81-5), (VII/81-6), (VII/81-13), (VII/81-17), (VII/81-18), (VII/81-19), (VII/81-20), (VII/81-20), (VII/81-21), (VII/81-23), (VII/81-23), (VII/279-1), (VII/279-1), (VII/279-2), (VII/279-4), (VII/279-6), (VII/279-6), (VII/279-8), (VII/279-9), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-13), (VII/279-15), (VII/279-17), (VII/279-17), (VII/279-17), (VIII/7-2), (VIII/7-3), (VIII/7-3), (VIII/7-4), (VIII/7-5), (VIII/7-7), (VIII/7-11), (VIII/7-12), (VIII/7-13), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/7-16), (VIII/7-17), (VIII/7-17), (VIII/7-19), (VIII/106-1), (VIII/106-3), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-4), (VIII/107-6), (VIII/107-7), (VIII/107-10), (VIII/107-11), (VIII/107-11), (VIII/107-11), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-13), (VIII/107-14), (VIII/107-15), (VIII/107-15), (VIII/107-18), (VIII/107-18), (VIII/107-21), (VIII/107-21), (VIII/107-28), (VIII/108-30), (VIII/211-8), (VIII/211-9), (VIII/211-13), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/211-17), (VIII/310-4), (VIII/310-6), (VIII/310-9), (VIII/310-10), (VIII/310-11), (VIII/310-11), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-15), (VIII/310-17), (VIII/310-18), (VIII/310-18), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-1), (VIII/345-2), (VIII/345-3), (VIII/345-5), (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-12), (VIII/345-13), (VIII/345-14), (VIII/345-20), (VIII/345-21), (VIII/344-1), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-13), (VIII/345-13), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-18), (VIII/349-1), (VIII/454-6), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (VIII/454-10),

(VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-19). (VIII/454-19), (IX/5-1), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-8), (IX/5-8), (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/5-10), (IX/7-2), (IX/17-1), (IX/17-2), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/37-8), (IX/47-3), (IX/57-13), (IX/67-5), (IX/77-9), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/88-6), (IX/88-7), (IX/97-8), (IX/108-4), (IX/108-5), (IX/137-7), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/157-7), (IX/167-1), (IX/167-2), (IX/177-3), (IX/177-3), (IX/185-18), (IX/185-19), (X/57-1), (X/57-1), (X/57-1), (X/57-3), (X/57-3), (X/57-6), (X/57-7), (X/57-8), (X/57-9), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-14), (X/57-14), (X/57-15), (X/57-17), (X/58-22), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-34), (X/58-35), (X/58-35), (X/58-37), (X/59-38), (X/59-38), (X/59-41), (X/59-42), (X/59-47), (X/59-48), (X/59-49), (X/59-50), (X/59-51), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-55), (X/59-59), (X/59-62), (X/59-63), (X/60-65), (X/60-67), (XI/7-5), (XI/7-5), (XI/55-1), (XI/55-1), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-5), (XI/55-6), (XI/55-7), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/155-1), (XI/155-1), (XI/155-1), (XI/155-2), (XI/155-3), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-9), (XI/155-13), (XI/155-13), (XI/155-13), (XI/155-13), (XI/155-13), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/221-1), (XI/221-1), (XI/221-3), (XI/221-6), (XI/221-7), (XI/221-7), (XI/221-7), (XI/221-9), (XI/221-10), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-12), (XI/221-17), (XII/84-2), (XII/84-2),

1.1.2. Cümledeki Görevi Yönünden İsim Tamlamaları

1.1.2.1. İsim tamlamasının özne olarak kullanılması

Öznenin yapısını oluşturan kelime gruplarının başında isim tamlamaları gelir. Çalışmamızda öznesi isim tamlaması olan cümlelerin daha fazla olduğunu tespit ettik. Bu cümleleri öznesi isim tamlaması olan fiil cümleleri ve isim cümleleri olarak iki grupta inceledik.

1.1.2.1.1. Öznesi isim tamlaması olan fiil cümleleri

O zaman *aile reisleri*, ailelerinde çiçek hastalığına tutulmuş kimse olup olmadığını öğreniyor ve... (I/146-10).

El-Basan'ın dayanışı hepsinden zorlu oldu...(II/118-15).

...üç yıl sonra, artık *senin profesörlüğün* gelmiş olur...(III/189-7).

...*ilk sefer coşkusu* yıldızlana yana durur, ...(II/118-35).

İlhan'ın gülmesi geliyor durumun ciddiyetine rağmen.(VII/279-8),

...*bahar havası* ciğerlerine doldu.(VIII/7-5).

Biz *Türk kadınları*, her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi önce, içimizin derinliklerine salıyor...(VIII/107-12).

Karşımda oturan geçkin fakat hala çok hoş olan hanımın ela gözleri, incecikten güldü;...(IX/5-3).

Rahatladı, *bu kadının ruh hali* yüzünden hemen okunuveriyor, roman mübarek, böylesine açık (IX/5-9).

(II/118-14), (II/118-15), (II/118-23), (II/118-28), (II/118-32), (II/118-35), (II/118-38), (II/118-41), (II/118-42), (II/118-43), (II/118-43), (III/5-19), (III/61-1), (III/61-11), (III/61-12), (III/122-4), (III/122-4), (III/122-6), (III/122-10), (III/189-7), (V/105-6), (VI/7-1), (VI/37-1), (VI/107-1), (VI/241-4), (VII/81-7), (VII/279-7), (VII/279-15), (VII/279-25), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/211-8), (VIII/345-20), (VIII/454-10), (VIII/455-19), (IX/177-3), (IX/177-3), (IX/177-3), (IX/185-19), (X/59-62), (XI/55-7), (XI/58-25), (XI/58-25), (XI/59-55), (XI/59-62), (XI/155-12),

1.1.2.1.2. Öznesi isim tamlaması olan isim cümleleri

Çünkü *Kadir Han'in*; bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan *gocunduğu*, hatta *korktuğu* vardı.(II/10-10).

Ancak *Alp Arslan Sultan'a ayar olagelmenin mümkünü* var mı?(II/117-10).

Yoksa, bu *beyler yiğittir dememek, erdir, bahadır, erdemlidir dememenin dahi mümkünü* yok! (II/117-11).

...*Selçuklu'nun seferi* var.(II/118-37).

ANAP'lıların gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı, Bulgurlu gibilerin Refah'çülüğü, hepsi ayrı bir yükü Zeki için...(III/122-7).

...çocuğun buraya geliş gidiş günleri, saatleri belli mi, ...(VII/22-16).

...insanların hepsi birer canbazdır, ...(VII/80-15).

İnsanların sopaları değişik, yalnızlıklarının cinsine göre.(VII/81-1).

Türk kadını budur Mehmet Ali, ben başkayım.(VIII/107-17).

Şükredebilmenin, eni, boyu, boyutu yok, küçüğü büyüğü yok (XI/155-5).

Nerde bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalardan bile açmadığı yorgun suratlı evleri...(VII/16-2).

(I/146-5), (I/146-7), (II/9-1), (II/10-12), (II/10-13), (II/117-1), (II/118-15), (II/118-20), (II/118-27), (II/118-29), (II/118-35), (II/118-35), (II/118-36), (II/118-38), (II/118-42), (III/5-8), (III/5-11), (III/5-19), (III/5-19), (III/61-4), (III/61-12), (III/122-8), (III/122-11), (IV/10-1), (IV/89-2), (IV/97-2), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-7), (V/105-10), (VI/27-7), (VI/290-10), (VI/311-12), (VII/16-2), (VII/22-16), (VII/81-3), (VII/81-4), (VII/81-5), (VII/81-6), (VII/81-20), (VII/81-23), (VII/279-6), (VII/279-10), (VII/279-14), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/310-8), (VIII/310-18), (VIII/310-18), (VIII/310-18), (VIII/345-13), (VIII/345-15), (VIII/454-1), (VIII/454-6), (VIII/454-8), (VIII/454-10), (IX/5-3), (X/59-41), (X/59-48), (X/59-49), (X/60-64), (X/55-8), (X/59-53), (X/155-6), (XI/55-8), (XI/58-25), (XI/155-4), (XI/155-5), (XI/155-5), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-13), (XI/221-9),

1.1.2.1.3. Öznesi isim tamlaması olan kesik cümleler

...yüreğinde anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu..(II/118-35), (II/11-35).

Ne Ali'nin başına gelenler, ne bu evin baskına uğrayacağı hikâyesi, hatta ne de annenin gelmemesi.(VII/12-11).

İster bilgileri alsın, ister kendi bir işini çalışsın, bu bilgisayardan çok tezler geçmiş; *master tezleri, doktora tezleri...*(X/55-6).

1.1.2.2. İsim tamlamasının nesne olarak kullanılması

Leydi Montegü, 1717-1718 yılları arasında, İstanbul'da *İngiliz elçiliği* yapan Edward Vortli Montegü'nün eşidir (I/146-4),

Vatanımı çok sevdiğim için , *aşının* oraya da *girmesini* çok isterim (I/146-21).

Sultan Mahmut'un şölenine şanla, izzetle giden Arslan Yabgu'nun yiğitliğini över;... (II/10-6).

Selçuk'un torunları mı dedin? (II/117-8).

Lakin şimdi gönlü *ateşinin ışığını* izlemeliydi, onlara sanki birer büyük adammışlar gibi konuştu. (VI/107-1),

Onun sesini duyuyorum: *Türk olmanın tek faydasını* söyleyebilseydin bana (VIII/107-23).

O halde *ayrıntılarını ile tariflere girenlerin ağızlarını* açtıran, acı çekmekten hoşlanma dürtüsü mü? (VIII/211-9).

Bayraklarını birden görüvermenin etkisini de inkar etmiyorum!. (VIII/211-13).

Sevgili yoldaş Eminofa, *Komünist Partisi tarihini* yeniden inceliyorum (VIII/344-1).

Bulgar ismi kullanıyor ama, Asya'dan geldiğine yemin edebilirim. (VIII/345-11).

Hümeyra'nın dinle hiç ilgisi olmamasına rağmen Berrin, onun ölümünden sonra *bütün dini vazifelerin yapılmasını* sağladı (IX/127-5).

(I/146-17), (I/146-22), (I/146-23), (II/10-4), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-7), (II/117-2), (II/117-3), (II/117-4), (II/117-5), (II/117-6), (II/117-7), (II/117-7), (II/118-13), (II/118-17), (II/118-24), (II/118-23), (II/118-33), (II/118-41), (II/118-46), (III/5-12), (III/5-19), (III/61-6), (III/61-7), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-3), (III/122-4), (III/122-5), (III/188-1), (III/188-1), (IV/97-2), (IV/224-s), (V/105-1),

(V/105-8), (V/105-11), (VI/27-17), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/270-7), (VI/290-10), (VI/321-9), (VII/13-10), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/81-6), (VII/81-7), (VII/81-13), (VII/81-17), (VII/81-21), (VII/81-23), (VII/279-1), (VII/279-2), (VII/279-4), (VII/279-8), (VII/279-9), (VII/279-11), (VII/279-13), (VII/279-17), (VII/279-25), (VIII/7-16), (VIII/106-1), (VIII/107-10), (VIII/107-12), (VIII/107-15), (VIII/107-15), (VIII/107-21), (VIII/107-23), (VIII/107-28), (VIII/108-30), (VIII/211-13), (VIII/211-14), (VIII/310-2), (VIII/310-12), (VIII/310-17), (VIII/345-1), (VIII/345-2), (VIII/345-14), (VIII/345-18), (VIII/345-20), (VIII/454-4), (VIII/454-8), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-19), (IX/5-8), (IX/47-3), (IX/57-13), (IX/77-10), (IX/88-6), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/147-13), (X/57-8), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-14), (X/57-15), (X/58-22), (X/58-23), (X/58-26), (X/59-45), (X/59-59), (X/59-62), (X/59-63), (X/60-67), (XI/27-9), (XI/55-1), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/155-1), (XI/155-8), (XI/155-15), (XI/155-17), (XI/221-3), (XI/221-10), (XI/221-11), (XI/221-14), (XI/221-17),

1.1.2.3. İsim tamlamasının yer tamlayıcısı olarak kullanılması

Çalışmamızda isim tamlamasının yer tamlayıcısı olarak kullanıldığı cümlelere sıkça rastlanmıştır. Bu grubu yaklaşma eki alarak yer tamlayıcısı olan, bulunma hali eki alarak yer tamlayıcısı olan ve ayrılma hali eki alarak yer tamlayıcısı olan isim tamlamaları adı altında üç grupta inceledik.

1.1.2.3.1. Yaklaşma hali eki alarak yer tamlayıcısı olan tamlamalar

Sultan Mahmut'un şölenine şanla, izzetle giden Arslan Yabgu'nun yiğitliğini över, ... (II/10-6).

Yınal'ın yok edilişi bile, *Türk töresine* uygun getirilmiş.(II/118-14).

... Sivas'ta *Manuel ordusuna* karşı geliptir.(II/118-39).

Manüel *onun önüne* tutsak getirilince..(II/118-41).

Zeki, *midesinin ortasına* bir yumruk yemiş gibi oldu, kasıldı...(III/188-2).

Osmanlı'nın tahtına onlar daha çok yakıştırdı...(VI/281-5).

İzmir'e gidip *bir faşistin cenazesine* katılmışsın!(VII/279-25).

Allah vergisi nurumuzla aydınlattıktan sonra sessizce, yumuşak yumuşak seriyoruz *gözler önüne*.(VIII/107-12).

Benim can suyuma sabır, tevekkül yerine, intikam karışmış.(VIII/107-22).

...*kişinin iliklerine* işlemiş olan tutsaklığın bir değişik tezahürü, başka bir şey değil! .(VIII/211-10).

...maddi acıya dayanan işkenceler, *şaşkın kafaların derlenip toparlanmasına* yardımcı oluyor, , *ruhların karanlık köşelerine* sinmiş kalmış başıboş, hedefsiz kin ve nefret kırıntıları birleşip, *şuur üstüne* çıkıyor...(VIII/211-11).

(I/146-10), (I/146-12), (I/146-12), (I/146-18), (I/146-20), (I/146-20), (II/10-6), (II/10-14), (II/117-7), (II/118-13), (III/5-12), (III/5-15), (III/5-18), (III/61-5), (V/105-12), (II/118-19), (II/118-19), (II/118-20), (II/118-28), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-37), (II/118-44), (II/118-46), (III/122-1), (III/189-4), (III/189-9), (IV/89-2), (IV/97-2), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-12), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/133-1), (VI/172-3), (VI/196-4), (VI/196-5), (VI/238-1), (VI/261-13), (VI/281-5), (VI/301-10), (VII/12-1), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/73-5), (VII/81-3), (VII/81-10), (VII/81-23), (VII/279-1), (VII/279-11), (VII/279-17), (VII/279-23), (VII/279-25), (VII/279-25), (VIII/7-2), (VIII/7-3), (VIII/7-4), (VIII/7-5), (VIII/7-12), (VIII/7-14), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-18), (VIII/107-20), (VIII/107-22), (VIII/107-22), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-14). (VIII/310-4), (VIII/310-6), (VIII/310-10), (VIII/310-15), (VIII/310-19), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-13), (VIII/454-5), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-12), (IX/7-3), (IX/17-1), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/37-8), (IX/67-4), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/108-5), (IX/167-1), (IX/185-18), (IX/185-19), (X/57-11), (X/58-23), (X/59-57), (X/59-60), (X/59-61), (XI/155-6), (XI/155-7), (XI/155-9), (XI/155-11), (XI/221-1), (XII/15-13), (XII/31-20), (XII/31-20),

1.1.2.3.2. Bulunma hali eki alarak yer tamlayıcısı olan tamlamalar

Fakat *tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında* Türklerin büyük yardımı dokunmuştur (I/146-2).

...*Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde*...(II/117-3).

1796 yılında, *çocuklar üzerinde çiçek aşısında* muvaffak olmuştu...(I/146-22).

Bağbuğ, atalarının düzen üzere, *ulusunun erleri arasında* farklılık gözetmiyor...(II/117-5).

El-Basan'ın isyanı; Kavurt'un isyanına karışması, *öncülerin başında*, Bağbuğ' a karşı çıkmasaydı...(II/118-20).

...niçin *bizim evin önünde* vursunlar onu?(VII/22-16).

...*Ata Beg Çavı kumandasında* karşılaştılar.(II/118-22).

Bende, benimle, *benim gönümde* bulamazsın gerçeği.(VII/81-14).

Kuş kanadının temasında öfkemizi, *bir tılsımlı yediveren gülünün kokusunda* sevincimizi duyabiliyorlar mı?(VIII/107-15).

Kendi çıkarlarının peşinde gidecek o. (VIII/107-27),

Mehmet kızın *güzelliği karşısında* irkildi, zoraki tebessüm etti (IX/37-9),

(I/146-10), (I/146-16), (I/146-22), (II/10-7), (II/10-13), (II/117-2), (II/117-6), (II/118-17), (II/118-19), (II/118-23), (II/118-35), (II/118-36), (II/118-38), (II/118-39), (II/118-39), (III/5-1), (III/5-4), (III/5-5), (III/5-6), (III/5-11), (III/5-12), (III/5-19), (III/5-13), (III/61-9), (III/122-3), (III/122-12), (IV/103-2), (IV/103-2), (V/105-1), (V/105-4), (V/105-6), (VI/27-7), (VI/90-1), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/251-1), (VI/279-20), (VII/16-2), (VII/12-11), (VII/13-10), (VII/80-15), (VII/81-18), (VII/279-7), (VII/279-7), (VII/279-12), (VII/279-20), (IX/77-1), (VIII/7-11), (VIII/8-19), (VIII/106-1), (VIII/107-7), (VIII/107-9), (VIII/107-13), (VIII/107-15), (VIII/211-8), (VIII/211-14), (VIII/211-11), (VIII/211-17). (VIII/310-1), (VIII/310-12), (VIII/345-4), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-4), (VIII/345-18), (VIII/454-2), (VIII/454-13), (VIII/454-16), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-6), (IX/7-2), (IX/17-2), (IX/47-3), (IX/88-7), (IX/127-14), (IX/147-13), (IX/157-6), (IX/177-1), (IX/185-18), (X/57-4), (X/57-7), (X/57-12), (X/58-23), (X/58-26), (X/59-50), (X/59-58), (XI/7-5), (XI/28-4), (XI/55-7), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/155-1), (XI/155-3), (XI/221-11), (XII/10-27), (XII/15-13), (XII/16-13), (XII/84-2),

1.1.2.3.3. Ayrılma hali eki alarak yer tamlayıcısı olan tamlamalar

O at ki, kuş misali uçurur kaçırdı onu, *Gazneli'nin önünden* (10-5).

...kadın *onun* ne zamandan beri eşi dostu ile ilgisini keşmiş *bulunduğundan* bahsediyordu, ... (III/122-2).

Sofrada sohbet, şuradan buradan, *Üniversite iç meselelerinden* başlamış... (III/122-9).

Sertçe çekti kolunu, kurtardı *Halime'nin elinden*... (IV/97-2).

...şimdi *seçkin komsomollar arasından* ayrılıp, <<Özel Eğitim Merkezi>> ne gönderilen on önemli gençten biridir, ismi ise Peter Jinkof! (VIII/345-9).

Çok soğuk, *kişinin alınından* geçip, beynine nüfuz eden... (VIII/345-13).

“Nasılısın sevgilim?” diye *Berrin'in iki yanağından* öptü, Mehmet'e gülücükler saçtı (IX/37-8),

Sıkıntılı sıkıntılı kıpırdanıp, *gönlümün sesinden* kurtulmak istiyorum... (IX/57-12).

Bütün yaratılmışlar neşe için *tabiatın göğsünden*... (XI/221-14).

(II/118-15), (II/118-37), (II/118-44), (III/122-5), (III/122-9), (III/189-10), (IV/224-s), (VI/207-2), (VII/279-23), (VIII/7-14), (VIII/7-17), (VIII/211-9), (VIII/454-7), (IX/5-3), (IX/5-9), (IX/77-9), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/137-7), (X/58-25), (X/60-65), (XI/155-13), (XI/221-3), (XI/221-4),

1.1.2.4. İsim tamlamasının zarf tümleci olarak kullanılması

Hafta sonu Tülin Hanım'la Güngör Bey geldiler İstanbul'dan, bizim bahçedeki mütevazı odamıza misafir oldular (XI/155-11).

Bütün bu ameliye sırasında en küçük bir acı bile hissedilmiyor (I/146-13).

1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu... (I/146-22).

Bayındır; *ata soyunca Arslan Yabgu'nun Türkmenlerindendir* (II/10-1).

Açılan yaralar, *hastalıkları boyunca* akıp, ... (I/146-18).

Fakat bir *hafta içinde* hastalığa tutulmamış gibi oluyorlar. (I/146-17).

Biz yine Edirne'ye, *1700 yıllarına* dönelim... (I/146-23).

Zeki, *başkanlık uğruna*, görüştüğü, görüşemediği fakat... (III/122-1).

...*gece yarısında* ulaşmış ışığa. (V/105-3).

Ötesi sana ait, *azmin ve kabiliyetin nisbetinde* yürüyeceksin. (VII/81-20).

İşte *1960'ların baharında* toprak, kar suyunu yavaş yavaş emip içine sindirirken, ... (VIII/7-17).

Afşin Bey ise (*onun*). *ardından* durmayıp at salıyor (II/118-47).

(I/146-3), (I/146-4), (II/10-14), (II/118-31), (II/118-32), (II/118-33), (III/122-2), (III/122-2), (V/105-1), (VI/17-12), (VI/90-1), (VI/90-1), (VIII/7-7), (VIII/7-11), (VIII/7-17), (VIII/107-28), (IX/5-9), (IX/7-1), (IX/7-2), (IX/185-18), (X/58-23), (X/58-24), (X/59-53).

1.1.2.5. İsim tamlamasının yüklem olarak kullanılması

İsim tamlamasının yüklem olduğu cümleler yüklemine göre isim cümlesidir. İsim tamlamaları ek-fiil olarak veya ek-fiili düşerek yüklem olmuştur.

Bayındır; *ata soyunca Arslan Yabgu'nun Türkmenlerindendir* (II/10-1).

Sultan Mahmut yurtlarını dağıttığı dem, *Yağmur'un şimdiki yaşındaydı* (II/10-2).

Aşılama yapmak için en uygun zaman, *sıcakların sonu*. (I/146-8).

Sonbaharın başlangıcı. (I/146-9).

Ağası karşısında, ağası kadar güçlü olabilme davası güden *Gevher'in tutsağı* idi. (II/118-17).

... *tükenesi olmayan bir hırsın tutsağı* idi. (II/118-17).

Bağışlamak, *büyükülüğün görkemindedir*.(II/118-25).

Durup durup bana : “Şimdi şu Sünbül amcanın kızı mıydı...(III/61-4),

Gürültüden sonra kulağıma çarpan bu sakın ses, *benim sesimdi*.(VIII/7-2).

Gerçi teyzem sayılırsınız, *annemin arkadaşıydınız*, ...(IX/5-1).

Bir kırlangıç başı üzre uçmaktadır çünkü, Berrin Hanım, *kırlangıcın gölgesi altındadır*...(IX/97-8),

(I/146-4), (II/10-13), (II/117-1), (II/118-16), (II/118-25), (III /5-6), (III /5-16), (III/61-12), (III /122-11), (IV/89-2), (VI/7-1). (VI/207-2), (VII/42-2), (VIII/107-7), (VIII/107-9), (VIII/107-20), (VIII/211-9), (VIII/211-10), (VIII/345-9), (VIII/345-15), (VIII/454-16), (IX/5-1), (IX/5-3), (IX/97-8), (X/58-31), (X/58-46). (XI/55-3), (XI/155-2).

1.1.3. İsim Tamlamasının Kelime Grupları İçinde Durumu

1.1.3.1. İsim tamlamasının başka isim tamlamalarında tamlayan olarak kullanılması

... yurdumuzda *çiçek aşısının hikayesini* anlatmak istiyoruz.(I/146-3).

... cümlesini *Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu* içinde tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı.(II/117-3).

Bağbuğ, atalarının düzen üzre, *ulusunun erleri arasında* farklılık gözetmiyor...(II/117-5).

Ağası karşısında, ağası kadar güçlü olabilme davası güden...(II/118-17).

Kendi ulusları üzerinde, esen, ...(II/117-6).

Onun özüne meydan okuyan, özü gözlerine eş gözleri karşısında...(II/118-19).

... El-Basan'dan *duyduğu kuşkunun doğruluğuna*, bir kez daha inanagelmişti.(II/118-19).

İmparator Diyojen ordusunun iki kolu Manüel ve Ermeni Filaret komutasında...(II/118-32),

Eskiden benim üzerimde, *bir hardal sarılığı, izlenimi bırakmıştı*, Ağır ağır akan, bulaşan.(III/5-11).

Mısri, derin bir hayrete düştü; ramazan günü, hem de *orucun faziletleri konusunda* bir vaaz verdikten sonra, çeşmenin başında ekmek yemek de ne oluyordu... (VI/207-2),

Kuş kanadının temasında öfkemizi, bir tılsımlı yediveren güllünün kokusunda sevincimizi duyabiliyorlar mı?(VIII/107-15).

(I/146-2), (I/146-4), (I/146-18), (II/9-2), (II/10-14), (II/118-32), (II/118-33), (II/118-35), (II/118-36), (II/118-38), (III/5-12), (III/122-2), (III/122-4), (III/122-5), (IV/89-2), (VI/104-1), (VI/107-1), (VI/207-2), (VI/251-1), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/311-12), (VII/12-11), (VII/73-5), (VII/81-20), (VII/279-7), (VII/279-23), (VIII/7-4), (VIII/7-11), (VIII/8-19), (VIII/107-13), (VIII/107-13), (VIII/107-15), (VIII/107-20), (VIII/107-22), (VIII/107-27), (VIII/107-28), (VIII/211-12), (VIII/344-1), (VIII/345-9), (VIII/454-12), (IX/5-9), (IX/37-9), (IX/47-3), (IX/97-8), (IX/127-14), (IX/127-15), (XI/55-7), (XI/221-1), (XI/221-13).

1.1.3.2. İsim tamlamasının sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olarak kullanılması

Sultan Mahmut yurtlarını dağıttığı dem, Yağmur'un şimdiki yaşındaydı (II/10-2).

Çünkü Kadir Han'ın; bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, *Nur-i Buhara ile Semerkant* arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan gocunduğu, hatta korktuğu vardı.(II/10-10).

...gönüllerinden göğe ulaşan *“Allah Allah” seslerinin uzayıp gittiği* yollarda, ...(II/118-37).

Dünyanın en büyük insanının yaşadığı hayat ne kadar sade, ne kadar arı, duru idi.(VI/104-1).

Rabb'in düzenindeki “denge” kavramını hiç unutma...(VI/111-2).

Mısri'nin bu yola girerken ilk öğrendiği şey de bir müridin; şeyhin elinde ancak ölü yıkayıcısının elindeki ceset gibi olması lazım geldiği idi: (VI/207-2).

Allah'ın selamı üzerine olsun, *Peygamber Efendimize* takılan “emin” lakabı gibi.(VI/235-1).

...bu saray şehrin dışında, *Tunca Nehri'nin batısındaki geniş düzlüklere* kurulmuştu.(VI/251-1).

...*hepimizin elinde tutacağı bir sopaya ihtiyacımız var.*(VII/81-3).

Toprağın suyla karışıp balçıklaştığı yerlerde ak yüzlü nazlı çiçekler, ...(VIII/8-19).

(I/146-1), (I/146-6), (II/117-2), (II/117-5), (II/118-19), (VI/311-12), (VII/7-6), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/16-2), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/81-5), (VIII/107-4), (VIII/107-6), (VIII/107-12), (VIII/107-21), (VIII/211-11), (VIII/345-4), (VIII/345-18), (X/58-38), (X/59-50), (X/59-63), (XI/55-8), (XI/155-1), (XI/155-13), (XII/10-27), (XII/84-2),

1.1.3.3. İsim tamlamasının edat grubunda isim unsuru olarak kullanılması

Aşının faydasına inandığım için...(I/146-20).

Anca şol pınarın akıntılı coşkun suyun.. çöllerde dağılıp, telef olmaması, o beg'in bu beg'in buyruğunda bölünüp bölünüp sonra kuruya gelmemesi için ...(II/117-2).

Ahlat'a varıldıktan sonra, *Sultan Tuğrul'un vasiyeti üzere*, (II/118-38).

...diyorsam ki öyle de olmuştu, yine *bir saflık ifadesi değil mi..*(III/5-15).

...*onun sözleri ile konuştu:*(VI/27-7).

...bu giysilerin gerçekten *İstanbul züppeleri gibi!*(VI/27-7).

Allah'ın selamı üzerine olsun *Peygamber Efendimize* takılan “emin” lakabı gibi.(VI/234-s).

IV. Mehmet, *Tunca, Hünkar ve Edirne Sarayı gibi...*(VI/251-1).

... *insanların dört ayrı merhalede bulunuşlarından dolayıdır* (VI/311-12).

... hiç *Allah'ın bir kulu için kılını kıpırdatmazsın.*(VII/27-21).

İlhan'ın gülmesi geliyor *durumun ciddiyetine rağmen*.(VII/279-8).

... senin yanında bazen gençliğini unutup, *bizim zamanımızın diliyle* konuşuyorum. ..(IX/47-3).

(I/146-12), (II/117-5), (II/118-14), (II/118-14), (II/118-17), (II/118-30), (II/118-33), (II/118-33), (III/5-16), (III/61-2), (III/122-2), (III/122-4), (III/188-1), (VI/270-7), (VI/321-9), (VII/81-1), (VIII/107-12), (VIII/107-19), (VIII/211-14), (VIII/454-2), (IX/5-3), (IX/5-8), (IX/5-10), (IX/17-3), (IX/108-5), (IX/117-4), (IX/127-15), (IX/127-15), (IX/167-2), (X/58-23), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-35), (XI/28-4), (XI/55-7), (XI/55-11),

1.1.2.4. İsim tamlamasının birleşik fiillerin isim unsurunu oluşturması

Fakat tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında *Türklerin büyük yardımı* dokunmuştur (I/146-2).

...lakin bu hediye faslı (*benim*). *hoşuma gitmedi*.(VI/241-4).

...hiç Allah'ın bir kulu için (*senin*). *kılını kıpırdatmazsın* (VII/27-1).

Gürültüden sonra (*benim*). *kulağıma çarpan* bu sakın ses, benim sesimdi.(VIII/7-2).

Böylece *öz varlıklarının ve millet olarak varlığın farkına* varıyorlar.(VIII/211-12).

Arkadaşların arasında bile *kendilerinin farkında olmayan*,(VIII/211-14).

Babasının lacivert ceketini giyip, bana gösteriş yapmaya gelişi, sık sık (*benim*). *aklıma düşüyor*.(VIII/454-19).

Eğer çok (*sizin*). *garibinize gitmezse*, size Berrin Hanım diye hitap edeceğim (IX/5-2).

Sonra artık akşama kadar *pikniğin keyfini* çıkardım,(IX/67-5).

(II/10-11), (II/117-6), (IV/224-s), (IX/137-8), (XI/221-6)

1.1.3.5. İsim tamlamalarının unsurları arasına başka unsurların girmesi

Belirtili isim tamlamalarında araya başka kelime grupları da girebilir.

“Prof. Dr. V. Hatipoğlu “Karma Tamlama” başlığı altında şu bilgileri veriyor:

Ad tamlamasıyla sıfat tamlamasının birlikte kullanıldığı tamlamaya karma tamlama denir. “Tok evin aç kedisi”, “Mor salkımlı konağın acıklı hikayesi” örneklerinde görüldüğü üzere hem tamlayanlar hem de tamlananlar sıfat tamlamasından kurulabilir, ya da yalnız tamlayan veya yalnız tamlanan sıfat tamlaması olabilir.

Hatipoğlu “Girişik Tamlama” bölümünde şu bilgileri veriyor: “İçinde eylemsi veya tümleş bulunan ad tamlamasına girişik ad tamlaması denir. Bu tür tamlamalar tümce içinde kullanılıyorsa tamlayanla tamlanan arasında kullanılan bazı tümleşler çekimle eyleme de bağlanabilir. “Size Ali’nin borcu var mı?” veya “Ali’nin size borcu var mı?”

Girişik tamlamalarda tamlayan ya da tamlananın tümleş aldığı görülür. “Yatanın yürüyene borcu vardır.”, “Okumanın herkes için gerekli olduğunu biliriz.” gibi örneklerde çeşitli tümleşlerin ad tamlamalarının aralarında kullanıldığı görülür.”(Hatipoğlu, 1982, 34).

Fakat *tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında* Türklerin büyük yardımı dokunmuştur (I/146-2).

Biz yine Edirne’ye, 1700 yıllarına dönelim ve *Türklerin aşığı keşfetme hikayesini* dinleyelim... (I/146-23).

Çünkü *Kadir Han’ın*; bu Türkistan’dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar’dan *gocunduğu*, hatta *korktuğu* vardı.(II/10-10).

Türk; *bozkırın arı duru pınarıdır* ve dahi tükenesi yoktur, belli.(II/117-1).

... *anların* ellerinin erişebildikleri yere değin *uzanmalarını* istiyordu (II/117-5).

Onun özüne meydan okuyan, özü gözlerine eş *gözleri* karşısında...(II/118-19).

Aman sonra, ancak *boyanın bilmem kaçınıcı katmanında*, belki (III/5-4).

Oysa bu *adamin, asaletle uzak yakın ilgisi yok* (III/5-8).

Zeki'nin *şaştığı koyu koyu Anap'lı bilinenlerin dahi, Turgut Bey'i savunmaktan imtina edişleriydi.*(III/122-11).

Nerde *bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalının bile açmadığı yorgun suratlı evleri...*(VII/16-2).

(II/9-2), (II/9-2), (II/10-2), (II/10-4), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-7), (II/117-2), (II/117-7), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-14), (II/118-16), (II/118-18), (II/118-20), (II/118-20), (II/118-22), (II/118-26), (II/118-28), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-35), (II/118-36), (II/118-43), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-46), (III/5-18), (III/61-1), (III/122-1), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-3), (III/122-4), (III/122-7), (III/122-9), (III/122-10), (III/188-1), (III/188-1), (IV/13-1), (IV/13-1), (IV/97-2), (IV/224-s), (V/105-7), (VI/17-12), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/104-1), (VI/133-1), (VI/188-1), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/311-12), (VII/13-10), (VII/22-16), (VII/27-21), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/81-4), (VII/81-6), (VII/81-13), (VII/81-23), (VII/279-6), (VII/279-7), (VII/279-8), (VII/279-10), (VII/279-13), (VIII/7-4), (VIII/7-7), (VIII/7-16), (VIII/8-19), (VIII/107-7), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-13), (VIII/107-13), (VIII/107-18), (VIII/107-21), (VIII/107-22), (VIII/107-23), (VIII/211-8), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/221-14), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-16), (VIII/310-18), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-5), (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-13), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-15), (VIII/345-18), (VIII/345-20), (VIII/454-4), (VIII/454-6), (VIII/454-8), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-13), (VIII/454-16), (VIII/455-19), (VIII/455-19), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-9), (IX/5-10), (IX/7-1), (IX/7-2), (IX/17-3), (IX/37-8), (IX/37-9), (IX/67-5), (IX/108-5), (IX/117-4), (IX/137-7), (IX/147-13), (IX/147-13), (IX/167-2), (X/57-1), (X/57-12), (X/57-17), (X/58-22), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-31), (X/58-35), (X/58-38), (X/59-41), (X/59-47), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-59), (X/59-62), (X/59-62), (X/59-63), (XI/7-5), (XI/18-17), (XI/55-2), (XI/55-6), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/155-1), (XI/155-4), (XI/155-6), (XI/155-11), (XI/155-13), (XI/155-16),

(XI/155-17), (XI/155-17), (XI/221-3), (XI/221-6), (XI/221-8), (XI/221-9), (XI/221-11), (XI/221-12), (XI/221-13), (XII/15-13), (XII/15-13).

1.1.3.6. Tamlayanı özel isim olan tamlamaların durumu

“Neşe Atalay, Dr. İbrahim Kutluk, Sevgi Özel’in hazırladıkları “Sözcük Türleri” adlı eserde şu bilgilere yer verilmektedir. “Belirtisiz tamlama türlü anlamlarda ve görevlerde kullanılmaktadır. Belirtisiz tamlamalardan çoğu tür gösterir. “Türk Bayrağı” gibi.

Tamlayan kişi veya yer adı olursa çıkış yerlerini, yetiştikleri yerleri gösterir. “Amasya elması” gibi.

Yer adı olarak kullanılır. Bunların çoğu birleşik sözcük biçimindedir. “Muş Ovası” gibi.

Gazete, dergi, kurum, gün, ay bildiren adlar kurar. “Türk Dil Kurumu” gibi.

Meslek adı olarak kullanılır. “Ankara Valisi” gibi.

Ulus adları belirtisiz tamlama kurar ve o ulusla olan ilgiyi bildirir. “Türk mutfağı” gibi.”(Atabay, Kutluk, Özel, 2003: 48)

Çalışmamızda genellikle tamlayanı şahıs ismi olan belirtili isim tamlamalarına rastlanmıştır.

Leydi Montegü, 1717-1718 yılları arasında, İstanbul’da İngiliz elçiliği yapan *Edward Vortli Montegü’nün eşidir.*(I/146-4).

Bayındır; ata soyunca *Arslan Yabgu’nun Türkmenlerindedir* (II/10-1).

Kadir Han’ın sözleri kandırıcı ve dahi doğru idi (II/10-12).

...*Sultan Tuğrul’un başladığı uğraşı*...(II/117-2).

... *Alp Arslan Başbuğ’un uğraşını kırabilmek*...(II/117-7).

Selçuk’un torunları mı dedin? (II/117-8).

El-Basan’ın dayanışı hepsinden zorlu oldu...(II/118-15).

...*Kırım Hanlarını* övdükten sonra:” - *Osmanlı'nın tahtına* onlar daha çok yakıştırdı...(VI/281-5).

Peter Beron Enstitüsü Tarih Bölümü mezunu, seçkin Komsomol Mehmet Ali;...(VIII/345-9).

(II/10-7), (II/10-10), (II/118-20), (II/118-22), (II/118-23), (II/118-26), (II/118-29), (II/118-32), (II/118-33), (II/118-34), (II/118-38), (II/118-39), (II/118-43), (II/118-46), (III/122-11), (VI/290-10), (VII/81-10), (VIII/345-11), (VIII/345-12), (VIII/344-1), (VIII/454-1), (VIII/454-4), (VIII/454-16), (IX/147-13), (X/57-12), (XI/18-17).

1.1.3.7. Tamlananı sıfat-fiil veya isim fiil olan tamlamaların durumu

Fakat *tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında* Türklerin büyük yardımı dokunmuştur (I/146-2).

Dr Jenner, *böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını* anlamak için, denemelere başlamış, ... (I/146-22).

Vatanımı çok sevdiğim için , *aşının* oraya da *girmesini* çok isterim.(I/146-21).

Dr Jenner, böyle bir *şeyin mümkün olup olmadığını* anlamak için...(I/146-22).

...*Sultan Tuğrul'un* başladığı *uğraşı*...(II/117-2).

Bunu düşünüyordu Zeki, şuna buna gülücük dağıtırken, içinden taa içinden *politikacıların işinin ne kadar zor olduğunu* takdir ediyordu (III/122-5).

El-Basan'ın dayanışı hepsinden zorlu oldu...(II/118-15).

...Bulgurlu; *tek adayın Aysan Semir olduğunu* söylüyordu; köşke yakın çevreler, imzanın bugün yarın çıkacağını belirtmişlerdi (III/188-1).

Kadrimizin her zaman *bilinmeyişi*, *çoğumuzun* gölgeler içinde ömür tüketip, karanlıkta *göçüşü* bu yüzden değil mi?(VIII/107-13).

(II/118-20), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-35), (II/118-37), (II/118-44), (III/5-18), (III/5-19), (III/61-1), (III/122-1), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-3), (III/122-4), (III/122-5), (III/122-11), (III/188-1), (IV/224-s), (V/105-7),

(V/105-10), (V/105-10), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/104-1), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/311-12), (VI/321-9), (VI/321-9), (VII/12-11), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-17), (VII/81-23), (VII/279-8), (VIII/7-16), (VIII/8-19), (VIII/107-4), (VIII/107-18), (VIII/211-11), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/310-8), (VIII/310-12), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-5), (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-15), (VIII/345-18), (VIII/349-1), (VIII/454-4), (VIII/454-10), (VIII/454-12), (VIII/454-13), (VIII/455-19), (IX/5-10), (IX/127-15), (IX/137-7), (IX/167-2), (X/57-1), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-14), (X/58-23), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-35), (X/58-38), (X/59-47), (X/59-59), (X/59-63), (XI/7-5), (XI/27-9), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-8), (XI/55-11), (XI/155-1), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-8), (XI/155-13), (XI/155-14), (XI/155-17), (XI/221-1), (XI/221-3), (XI/221-6), (XI/221-8), (XI/221-11), (XII/10-27), (XII/15-13).

1.1.3.8. İsim tamlamasının unsurlarının yer değiştirmesi

Başka da hiç ağladığımı görmemişlerdi *Bayındır'ın* (II/10-8).

Sadece *yüzüyle* konuşabilirim *onun*, bir sessiz dil olur bu...(IX/5-10).

1.1.3.9. Farklı yapıda olan isim tamlamaları

Bu grupta ayrılma hali ekinin tamlayan eki olarak kullanıldığı tamlamaları, tamlayan unsuru, tamlanan unsuru veya her ikisinin de birden fazla olduğu tamlamaları ve Farsça usulle yapılmış tamlamaları inceledik.

...toplulukları bu *aşıcı kadınlardan birini* ağırıyorlar.(I/146-11).

Çünkü Kadir Han'ın; bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, *Nur-i Buhara* ile Semerkant arasındaki otlaklara konaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan gocunduğu, hatta korktuğu vardı (II/10-10).

Anca *şol pınarın akıntılı coşkun suyun..* öllerde dağılıp, *telef olmaması, o beg'in bu beg'in buyruğunda* bölünüp bölünüp sonra *kuruya gelmemesi* için ...(II/117-2).

Bağbuğ, *atalarının düzen (i) üzere, ulusunun erleri arasında farklılık gözetmiyor...*(II/117-5).

Alp Arslan Bağbuğ'dan daha büyüğü ola mıydı, ya ondan görkemlisi? (II/118-26).

El-Basan'ın gülen gözleri gülmez oluyor, dik duran omuzu düşekoyuyor.(II/118-43).

...bu düzen içre *her kavram ve olay karşısında her şey zıttı ile vardır.*(VI/111-2).

IV. Mehmet, *Tunca, Hünkar ve Edirne Sarayı* gibi...(VI/251-1).

Nerde *bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalardan bile açmadığı yorgun suratlı evleri...*(VII/16-2).

(senin). *Ellerin, gözlerin hatta ruhun olayım, istiyorsun Sevgi.*(VII/81-13).
Böylece *öz varlıklarının ve millet olarak varlığın farkına* varıyorlar.(VIII/211-12).

...şimdi *seçkin komsomollar arasından ayrılıp, <<Özel Eğitim Merkezi>> ne gönderilen on önemli gençten biridir, ismi ise Peter Jinkof!*(VIII/345-9).

Niçin merak ettiğini düşünmeden, itiraf ettim:” – Maalesef olmadı.. dedim.. onca erkek arkadaşına rağmen, ha bak bana *ilan- ı aşk eden, daha doğrusu çıkma önerisinde bulunanlar çok oldu da.* (X/58-26).

Şükretmek, burada, tezgahta, en çok üzerinde durulan *hususlardan biri* (XI/155-2).

...bir bakıma da *olumlu düşünmenin, hoşgörünün simgesi* oluyor (XI/155-3).

Şükredebilmenin, eni, boyu, boyutu yok, (onun). küçüğü büyüğü yok (XI/155-5).

Selma, bu hayali itmek, vıcık vıcık sesi duymamak istiyordu, *arkadaşının perişan yüzüne, dalgın gözlerine* baktı, ona sarılmak geçti içinden cesaret edemedi.(XII/31-20).

(II/10-14), (II/117-3), (II/117-2), (II/118-26), (VIII/107-7), (VIII/345-18), (IX/7-2), (XI/155-5), (XI/155-15), (XI/221-13).

1.2. SIFAT TAMLAMALARI

Bir varlık ve o varlığı çeşitli yönlerden niteleyen, belirten kelime veya kelime gruplarından oluşan gruba sıfat tamlaması denir.

“Sıfat hiçbir ek almaksızın vasıfladığı veya belirlediği adın önüne gelerek onunla bir takım teşkil eder. Buna sıfat takımı denir.” (Banguoğlu, 1986, 342).

Sıfat tamlamalarında sıfat unsuru bir kelime olabileceği gibi bir kelime grubu da olabilir. Aynı şekilde isim unsuru da kelime veya kelime grubu olabilir.

Bir isim unsuru aynı cins veya farklı cins birden fazla sıfat tarafından nitelenebilir. Farklı gruptan sıfatların vasıflandırdığı durumlarda genellikle belirtme sıfatları önce niteleme sıfatları sonra gelmektedir.

Prof. Dr. L. Karahan, bazı araştırmacıların takısız ad tamlaması dediği, tamlayanın, tamlananın neden yapıldığını veya neye benzediğini bildirdiği tamlamalara da sıfat tamlaması der.

Bir sıfat unsuru birden fazla isim unsurunu niteleyebilir. Ayrıca bir sıfat tamlaması başka bir sıfat tamlamasında sıfat veya isim olabilir.

“Sıfat ve zarfların anlamlarını miktar ve derece bakımından tamamlayan zarfların meydana getirdikleri kelime grupları da bir sıfat tamlamasıdır. Sıfat tamlaması sözdizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar.” (Karahan, 2004, 52).

1.2.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlamaları

1.2.1.1. Sıfat unsuru niteleme sıfatı olan tamlamalar

Sıfat tamlamasında asıl unsur olan ismi (varlığı) durum, renk, biçim vb. yönlerden niteleyen sıfatlar niteleme sıfatlarıdır.

Sevgili dinleyiciler, biliyorsunuz tıpta *ilmi usullerle* aşığı ilk tatbik eden zat; İngiliz doktoru Edward Jenner'dır (I/146-1).

Onun için, aşığı *kapalı yerlere* yapıyorlar (I/146-15).

Gün değende şılayan kılıcında, Oğuz buyruğunun *tüm cihana* yetesi sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı.(II/118-36).

Ak Topraklar'a akın edip, urup, çarpıp dönüyordu.(II/118-27).

Yoksa; *bembeyaz mermer* ben miyim?(III/5-13).

Tepemizdeki çınarlar uyuyor, yaprakları tozlanmış.(III/61-11).

Sosyal Demokratlar'ı benimsiyor, onları aydın ve uygar buluyordu (III/122-7).

Sofrada sohbet, şuradan buradan, Üniversite *iç meselelerinden* başlamış, *günlük siyasete* geçmişti; öyle devam ediyordu.(III/122-9).

Çoban bu *görkemli zat* karşısında duralamış, utanmış, sesi kısık çıkmış; “Çorban yoktur ağam, lakin *taze sütüm* var (V/105-6).

...kadıncağıza oturduğu daireye birkaç öğrenci alıp, burasını bir *küçük pansiyon* haline getirmesini “önermiş.”(VII/13-10).

(I/146-2), (I/146-2), (I/146-3), (I/146-5), (I/146-6), (I/146-7), (I/146-8), (I/146-8), (I/146-11), (I/146-12), (I/146-14), (I/146-15), (I/146-16), (I/146-17), (I/146-18), (I/146-18), (I/146-19), (I/146-20), (I/146-23), (II/9-2), (II/9-2), (II/10-2), (II/10-3), (II/10-4), (II/10-7), (II/10-13), (II/10-13), (II/117-2), (II/117-2), (II/117-3), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-16), (II/118-22), (II/118-34), (II/118-34), (II/118-35), (II/118-35), (II/118-35), (II/118-35), (II/118-35), (II/118-46), (II/118-46), (III/5-1), (III/5-10), (III/5-12), (III/61-4), (III/61-6), (III/61-9), (III/61-11), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-7), (III/122-7), (III/122-7), (III/122-9), (III/122-9), (III/122-10), (III/122-11), (III/188-1), (III/188-4), (III/188-5), (IV/10-1), (IV/13-1), (IV/13-1), (V/105-1), (V/105-10), (V/105-11), (VI/7-1), (VI/17-1), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/ 90-1), (VI/107-1), (VI/107-1), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/142-1), (VI/142-1), (VI/142-1), (VI/172-3), (VI/188-3), (VI/188-3), (VI/188-3), (VI/196-5), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/238-1), (VI/251-1), (VII/13-10),

VI/281-5), (VI/281-5), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/310-10), (VI/311-12), (VII/13-10), (VII/22-16), (VII/32-2), (VII/42-2), (VII/48-10), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-6), (VII/81-6), (VII/81-21), (VII/81-23), (VII/279-14), (VII/279-25), (VIII/7-2), (VIII/7-5), (VIII/7-7), (VIII/7-9), (VIII/7-11), (VIII/7-13), (VIII/7-13), (VIII/7-16), (VIII/8-19), (VIII/106-3), (VIII/107-9), (VIII/107-11), (VIII/107-12), (VIII/107-15), (VIII/107-16), (VIII/107-16), (VIII/211-8), (VIII/211-10), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-11). (VIII/211-14), (VIII/211-14), (VIII/211-15), (VIII/310-3), (VIII/310-3), (VIII/310-5), (VIII/310-7), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-14), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/345-9), (VIII/345-9), (VIII/345-9), (VIII/345-9), (VIII/345-12), (VIII/345-13), (VIII/345-13), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-15), (VIII/345-16), (VIII/345-18), (VIII/345-20), (VIII/454 -1), (VIII/454 -3), (VIII/454 -4), (VIII/454 -7), (VIII/454 -8), (VIII/454 -9), (VIII/454 -9), (VIII/454 -10), (VIII/454 -14), (VIII/454 -16), (VIII/455 -17), (VIII/455 -19), (IX/5-1), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-4), (IX/5-10), (IX/7-1), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/17-2), (IX/17-2), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/47-2), (IX/47-2), (IX/67-5), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/108-5), (IX/117-4), (IX/127-5). (IX/127-5), (IX/147-13), (IX/167-2), (IX/167-2), (IX/177-1), (IX/177-1), (IX/185-18), (X/57-1), (X/57-4), (X/57-4), (X/57-4), (X/57-4), (X/57-5), (X/57-5), (X/57-7), (X/57-10), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-15), (X/57-17), (X/58-23), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-34), (X/58-36), (X/59-41), (X/59-41), (X/59-42), (X/59-49), (X/59-53), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-57), (X/59-58), (X/59-58), (X/59-61), (X/59-62), (X/59-62), (X/59-63), (X/59-63), (X/59-65), (X/59-66), (XI/16-7), (XI/16-7), (XI/18-17), (XI/28-4), (XI/55-2), (XI/55-2), (XI/55-6), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/155-11), (XI/155-11), (XI/155-12), (XI/155-14), (XI/155-15), (XI/221-1), (XI/221-10), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-12), (XI/221-15), (XII/15-13), (XII/15-13), (XII/15-13), (XII/31-1), (XII/31-1).

1.2.1.2. Sıfat unsuru belirtme sıfatı olan tamlamalar

Varlıkları sayı, belirsizlik, işaret, soru yoluyla belirten sıfatlara belirtme sıfatları denir. Bugün sizlere, Leydi Montegü tarafından yazılmış *bir mektubu* sunmak ve yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini anlatmak istiyoruz (I/146-3),

Birçok ihtiyar kadının sanatları, sırf *bu ameliyatı* yapmak (I/146-7).

...o *damarı* büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine *bir ceviz kabuğu* yapıştırıyorlar (I/146-12).

Kendi ulusları üzerinde, esen, özgür olabilmeyi dileyen, saltanat davası güden beglerin ise *bu hal* hoşlarına gitmiyordu...(II/117-6).

Çok sıradan olmak da bir vasıftır.(III/5-9).

Bu adam vasıflardan azade, bazı karakter özellikleri var, pek tabii.(III/5-10).

Bu kez, gidecek parayı da umursamıyordu, hindi gelecek yerden tavuk esirgememeliymiş, ... (III/122-3).

...kadıncağıza oturduğu daireye *birkaç öğrenci* alıp, burasını *bir küçük pansiyon* haline getirmesini “önermiş.”(VII/13-10).

Şimdi *bu tedirginlik*, *bu yapay gülümseme* neden?(IX/5-4).

Yoksa yeni yetme *bir kız çocuğu* gibi utanıyor mu? (IX/5-5).

(I/146-2), (I/146-4), (I/146-4), (I/146-5), (I/146-5), (I/146-6), (I/146-6), (I/146-6), (I/146-7), (I/146-10), (I/146-10), (I/146-11), (I/146-12), (I/146-12), (I/146-13), (I/146-13), (I/146-13), (I/146-13), (I/146-14), (I/146-16), (I/146-16), (I/146-16), (I/146-17), (I/146-19), (I/146-19), (I/146-22), (I/146-22), (I/146-22), (I/146-23), (II/9-2), (II/9-2), (II/10-3), (II/10-5), (II/10-7), (II/10-10), (II/117-2), (II/117-2), (II/117-2), (II/117-6), (II/117-7), (II/117-11), (II/118-16), (II/118-20), (II/118-34), (II/118-35), (II/118-39), (III/5-1), (III/5-11), (III/5-11), (III/5-11), (III/5-12), (III/5-19), (III/61-1), (III/61-3), (III/61-6), (III/61-9), (III/61-13), (III/221-1), (III/221-1), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-3), (III/122-3), (III/122-4), (III/122-7), (III/122-10), (III/122-10), (III/122-12), (III/188-1), (III/188-2), (III/188-4), (III/189-7), (III/189-9), (III/189-11), (III/189-14), (III/189-14), (IV/10-1), (IV/13-1), (IV/97-2), (IV/103-2), (V/105-1), (V/105-7), (V/105-9), (V/105-10), (VI/17-1), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/90-1), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/142-1), (VI/142-1), (VI/172-3), (VI/172-3), (VI/188-3), (VI/196-5), (VI/196-5), (VI/196-5), (VI/196-5), (VI/196-5), (VI/241-4), (VI/251-1), (VI/261-1), (VI/261-1), (VI/270-7), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/310-10), (VI/310-10), (VI/311-12), (VI/321-s), (VII/7-16), (VII/12-11), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/32-2), (VII/32-2), (VII/37-6), (VII/37-6), (VII/48-10), (VII/53-21), (VII/59-19), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-4), (VII/81-8), (VII/81-18), (VII/81-23), (VII/279-4), (VII/279-

4), (VII/279-6), (VII/279-7), (VII/279-8), (VII/279-16), (VII/279-19), (VII/279-20), (VII/279-25), (VIII/7-2), (VIII/7-4), (VIII/7-4), (VIII/7-5), (VIII/7-6), (VIII/7-7), (VIII/7-9), (VIII/7-9), (VIII/7-11), (VIII/7-11), (VIII/7-11), (VIII/8-18), (VIII/8-19), (VIII/107-5), (VIII/107-11), (VIII/107-12), (VIII/107-13), (VIII/107-13), (VIII/107-15), (VIII/107-23), (VIII/107-25), (VIII/108 -30), (VIII/211 -9), (VIII/211 -10), (VIII/211 -10), (VIII/211 -15), (VIII/211 -15), (VIII/211 -16), (VIII/211 -17), (VIII/310 -3), (VIII/310 -4), (VIII/310 -5), (VIII/310 -7), (VIII/310 -10), (VIII/310 -12), (VIII/310 -12), (VIII/310 -12), (VIII/310 -16), (VIII/310 -18), (VIII/310 -18), (VIII/345 -2), (VIII/345 -4), (VIII/345 -5), (VIII/345 -9), (VIII/345 -10), (VIII/345 -12), (VIII/345-14), (VIII/345-14), (VIII/345 -15), (VIII/345 -15), (VIII/345 -18), (VIII/345 -18), (VIII/345 -18), (VIII/345 -19), (VIII/345 -21), (VIII/345 -21), (VIII/349 -1), (VIII/454 -3), (VIII/454 -3), (VIII/454 -4), (VIII/454-6), (VIII/454 -8), (VIII/454 -9), (VIII/454 -12), (VIII/454 -12), (VIII/454 -12), (VIII/454 -14), (VIII/454 -16), (VIII/454 -16), (VIII/455 -20), (VIII/455 -21), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-4), (IX/5-4), (IX/5-5), (IX/5-6), (IX/5-7), (IX/5-9), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/7-1), (IX/7-2), (IX/17-1), (IX/17-2), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/47-2), (IX/67-5), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/97-8), (IX/97-9), (IX/127-4), (IX/127-5), (IX/147-13), (IX/167-1), (IX/167-2), (IX/167-2), (IX/167-2), (X/57-4), (X/57-5), (X/57-13), (X/57-15), (X/57-17), (X/58-19), (X/58-23), (X/58-24), (X/58-25), (X/58-33), (X/58-34), (X/58-36), (X/58-38), (X/59-42), (X/59-42), (X/59-50), (X/59-53), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-55), (X/59-56), (X/59-57), (X/59-58), (X/59-62), (X/59-63), (X/59-63), (X/59-66), (XI/7-1), (XI/7-5), (XI/11-3), (XI/16-7), (XI/27-9), (XI/27-9), (XI/55-2), (XI/55-4), (XI/55-4), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/155-1), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-12), (XI/155-13), (XI/155-13), (XI/155-14), (XI/155-17), (XI/221-1), (XI/221-2), (XI/221-2), (XI/221-3), (XI/221-4), (XI/221-5), (XI/221-9), (XI/221-10), (XI/221-14), (XI/221-15), (XI/221-16), (XI/221-16), (XII/16-13), (XII/16-13), (XII/31-1), (XII/84-1), (XII/84-1).

1.2.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

1.2.2.1. Sıfat unsuru sıfat-fiil grubu olan tamlamalar

“Tamlayanı sıfat-fiil veya sıfat-fiil grubu olan bir sıfat tamlamasında nesne, hareket niteliğiyle tamamlanır.”(Karahan, 2004, 49).

Bugün sizlere, *Leydi Montegü tarafından yazılmış bir mektubu* sunmak...(I/146-3).

...İstanbul'da *İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü'nün* eşidir.(I/146-4).

Bizde *çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle* önlüyorlar (I/146-6).

Sayıları on beş ile on altıyı bulan aile toplulukları bu aşıcı kadınlardan birini çağırıyorlar (I/146-11).

Sultan Mahmut yurtlarını dağıttığı dem, Yağmur'un şimdiki yaşındaydı (II/10-2).

Sultan Mahmut'un şölenine şanla, izzetle giden Arslan Yabgu'nun yiğitliğini över; Gazneli'ye kanışını, *hile bilmez, yalan dolan tanımaz dürüstlüğüne* verir.. saflığını kınayabilmezdi! (II/10-6).

Bu kez, gidecek parayı da umursamıyordu, *hindi gelecek yerden tavuk* esirgememeliymiş, ... (III/122-3).

Şimdi *şu koyu koyu Türkeş'çi bilinen adamlara* bile, sempatik görünmek zorunluluğu içini sıkıyordu (III/122-6),

...bu uğraşı içinde *ikide bir kendisini rahatsız eden Melekşan'a* kızmaz, ... (VI/17-1).

Rabb'in düzenindeki “denge” kavramını hiç unutma; bolluğun karşısında *zıttı olan kıtlık*, acının karşısında, rahatlık vardır...(VI/111-2),

Bir bakıyorum, Müfreze Başkanı'na bile *yükseklerden atar pozda*, kendinden emin, rahat (VIII/454 -5).

(I/146-1), (I/146-3), (I/146-6), (I/146-10), (I/146-11), (I/146-12), (II/9-2), (II/9-2), (II/9-2), (II/10-1), (II/10-6), (II/10-7), (II/10-10), (II/117-3), (II/117-3), (II/117-3), (II/117-5), (II/117-6), (II/118-13), (II/118-16), (II/118-16), (II/118-17), (II/118-19), (II/118-33), (II/118-35), (II/118-37), (II/118-39), (III/5-1), (III/5-12), (III/5-12), (III/122-1), (III/122-3), (IV/103-2), (V/105-7), (VI/7-1), (VI/17-1), (VI/37-1), (VI/90-1), (VI/104-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/142-1), (VI/142-1), (VI/188-3), (VI/196-5), (VI/196-5), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/234-S), (VI/251-1), (VI/281-5), (VII/7-16), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/80-15),

(VII/81-3), (VII/81-5), (VII/81-18), (VII/279-6), (VII/279-12), (VII/279-14), (VII/279-20), (VIII/7-2), (VIII/7-4), (VIII/7-11), (VIII/7-14), (VIII/8-19), (VIII/107-4), (VIII/107-6), (VIII/107-9), (VIII/107-12), (VIII/107-18), (VIII/155-2), (VIII/210 -10), (VIII/211 -11), (VIII/211 -15), (VIII/310 -7), (VIII/344 -1), , (VIII/344/3), (VIII/345-9), (VIII/345 -13), (VIII/345 -18), (VIII/345 -19), (IX/5-3), (IX/5-7), (IX/5-8), (IX/7-1), (IX17-1), (IX17-3), (IX/88-7), (IX/117-4), (IX/167-2), (X/57-12), (X/58-36), (X/59-53), (X/59-56), (X/59-59), (X/59-63), (X/60-64), (XI/7/5), (XI/55/1), (XI/55/8), (XI/155/15), (XI/221-1), (XI/221-13), (XII/10-27), (XII/16-13).

1.2.2.2. Sıfat unsuru edat grubu olan tamlamalar

Aşılama yapmak için en uygun zaman, sıcakların sonu.(I/146-8).

- Tecrübe kazandık, benim hocam, *bir dahaki sefere...*(III/188-6).

Erkek gibi bir Nazlı idi o zamanlar, yanında, at üstünde koşan...(IV/103-2).

Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp *buz gibi suyla* abdest almış...(V/105-10).

İmalathane, kocaman, oldukça loş, ambar gibi bir yerdi...(VI/133-1).

Haklısın, dediler ona, ama bu mesele senin başına gelmeyince, o mahcubiyeti yaşamadıkça, gereken gayreti *bu kadar iyi* göstermeyebilirdin.(VI/172-3).

onca bu, *fakir fukara bir adamın bir gün için kuzu budu yiyip, sevinmesi gibi bir şeydi!*..(VI/270-7).

“Canım toprak” ”Ana toprak” falan filan gibi övgülerin yalnız alanlar tarafından, aldıkları sürece yapıldığını da bilmez, yahut bilmek istemez!(VIII/7-16).

Kerevetin üzerinde yatarken, *kınıldayamayacak kadar yorgun* hissediyorum kendimi (VIII/106-1).

Bizim kuşak onu pek tanımadığı gibi, bizim kuşakta, hiç olmazsa bizim aramızda, *birbirimizi sinema artistlerine benzetme gibi bir olay* da yoktur.(X/58-23).

(VI/104-1), (VII/27-1), (VII/27-1), (VIII/107-24), (VIII/349 -1), (VIII/454 -9), (VIII/454 -12), (IX/5-3), (IX/77-9), (IX/108-5), (XII/84-2).

1.2.2.2. Sıfat unsuru sayı grubu olan tamlamalar

...daha sonra bir sıtmaya tutuluyorlar ki, *iki üç gün* yatakta yatıyorlar, yüzlerinde *yirmi otuz sivilce* çıkıyor (I/146-16).

1960'lar olmalıydı, ortaokul birinci sınıftaydım *on iki* yaşında.(VIII/7-7).

1.2.2.3. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Tamlamalar

Türk; bozkırın *arı duru pınarı*dır ve dahi tükenesi yoktur, belli (II/117-1).

Oysa bu adamın, asaletle *uzak yakın ilgisi* yok (III/5-7).

... Ömer, amcalardan çekiniyor, kendisini, *sıkı fıkı bir incelemeye* tabi tutacaklarını sanıyor. (III/61-1).

Şimdi şu *koyu koyu Türkeş'çi* bilinen adamlara bile, sempatik görünmek zorunluluğu içini sıkıyordu (III/122-6).

Nerde bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş *eğri büğrü sokakları*;...(VII/16-2).

Gurup gurup gençler, kaymak tabakanın nazlı çocukları, başlarını eğip, manzarayı görmezden geliyorlar (VII/279-13).

— Canım televizyonda seyrettik *bir iki filmi*ni ya (X/58-22).

Senin *kız kadın arkadaşların*, onlar! (X/58-31).

Selma, bu hayali itmek, *vıcık vıcık sesi* duymamak istiyordu, arkadaşının perişan yüzüne, dalgın gözlerine baktı, ona sarılmak geçti içinden cesaret edemedi (XII/31-20).

*Karı koca bu tatlı insanlar*la da “şükür” bahsi açıldı (XI/155-12).

(I/146-16), (I/146-16), (III/122-11), (VIII/454 -3), (IX/108-5),

1.2.2.4. Sıfat unsuru bağlama grubu olan tamlamalar

...Gazneli'ye kanışını, *hile bilmez, yalan dolan tanımaz dürüstlüğüne* verir.. saflığını kınayabilmezdi! (II/10-6).

...oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, biraz çıkık alnının altında çukura kaçmış gibi duran *çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine* (II/9-2).

Çünkü Kadir Han'ın; bu *Türkistan'dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan* gocunduğu, hatta korktuğu vardı (II/10-10).

ANAP'luların *gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı*, Bulgurlu gibilerin Refah'çılığı, hepsi ayrı bir yükü Zeki için, ... (III/122-7).

Bir vakitler, *dini bilgilere tam hakim, ulemadan bir zat*, at üstünde uzak bir diyara giderken, ... (V/105-1).

...*tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalara bile açmadığı yorgun suratlı evleri*... (VII/16-2).

O bizim ihtiyar, koca güneş, arza bir kez daha sırtmış, karlar erimeğe başlamış.. toprak su içiyordu (VIII/7-9).

Üzerinde *uzun, düz ve bol beyaz ipek bir giysi* vardır (IX/17-2).

Ustaysa, tam bir otorite olarak görünmüştü bana *sevgiyle esirgeyen, kuşatan ve saygı, sevgi uyandıran ve iyi ve doğru ve çalışkan ve çok bilgili*... (XI/16-7).

Üzerinde dönüp durduğum bir gerçek, dönüyorum aşk ile ve dikkatle, *kimi saçılmış, kimi uçuşan şebnemleri* esirgeyerek (XI/7-5).

Bir sıcak ve içten tebessümün yüzünde yer ettiği Tülin Hanım: “-Şimdi şükür, halimiz vaktimiz yerinde amma bir zamanlar çok sıkıntı çektik, ... (XI/155-3).

Bu şiiri ezberlediğim zaman daha dilim dönmüyordu, fakat inanır mısın, beynimde *garip ve dahi o kadar derin bir iz* bıraktı ki... (XII/155-3).

(II/118-19), (VIII/345 -9), (VIII/454 -3), (VIII/454 -4), (IX/5-3), (XI/8-5), (XI/55-9), (XII/117-16).

1.2.3. Cümledeki Görevi Yönünden Sıfat Tamlamaları

1.2.3.1. Sıfat tamlamasının özne olarak kullanılması

Sevgili dinleyiciler, biliyorsunuz *tıpta ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden zat*; İngiliz doktoru Edward Jenner'dır (I/146-1).

Aşılama yapmak için en uygun zaman, sıcakların sonu.(I/146-8).

Bütün bu ameliye sırasında *en küçük bir acı* bile hissedilmiyor (I/146-13).

Sonradan *bu ufak yaralar* yer ediyordu (I/146-14).

Açılan yaralar, hastalıkları boyunca akıp, çiçeğin zehrini atıyor, başka taraflara yayılmasına mani oluyor (I/146-18).

Her yıl, binlerce çocuğa *aynı ameliye* yapılıyor (I/146-19).

Hele bir de *bu begler* , Selçuk'a oğul ya da torun oluyorsa, Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, (II/117-7).

Bu adam vasıflardan azade, *bazı karakter özellikleri* var, pek tabii.(II/5-10).

Boğaza karşı çay içiyorduk, çevremizde *buranın gediklilerinden birkaç yaşlı hanımla bey* vardı, caddeden insanlar, arabalar geçiyordu (III/61-9).

...köşke yakın çevreler, imzanın bugün yarın çıkacağını belirtmişlerdi .(III/188-1).

Çünkü, uzaklarda bir yerlerde, burada, şurada hala *bir atlıkarınca* dönüyor. (III/189-14).

Bir vakitler, *dini bilgilere tam hakim, ulemadan bir zat*, at üstünde uzak bir diyara giderken, ...(V/105-1).

Dünyanın en büyük insanının yaşadığı hayat ne kadar sade, ne kadar arı, duru idi (VI/104-1).

Rabb'in düzenindeki "denge" kavramını hiç unutma; bolluğun karşısında *zıttı olan kıtlık*, acının karşısında, rahatlık vardır...(VI/111-2).

(I/146-16), (I/146-11), (II/10-3), (II/10-5), (II/117-6), (II/117-7), (II/117-16), (II/118-16), (II/118-34), (III/5-6), (III/5-13), (III/61-6), (III/61-13), (V/105-1), (V/105-2), (V/105-4), (VI/27-7), (VI/90-1), (VI/133-1), (VI/251-1), (VI/310-10), (VII/7-16), (VII/13-10), (VII/81-4), (VII/81-21), (VII/279-4), (VIII/7-2), (VIII/7-4), (VIII/7-6), (VIII/7-9), (VIII/8-19), (VIII/107-5), (VIII/107-18), (VIII/211 -8), (VIII/211 -11), (VIII/211 -11), (VIII/211 -15), (VIII/211 -17), (VIII/310 -3), (VIII/310 -7), (VIII/310 -12), (VIII/310 -12), (VIII/345 -2), (VIII/345 -9), (VIII/345 -15), (VIII/345 -18), (VIII/454 -14), (VIII/454 -16), (IX/5-3), (IX/5-4), (IX/17-2), (IX/17-3), (IX/47-2), (IX/88-7), (IX/97-8), (IX/167-2), (IX/177-1), (X/57-4), (X/57-15), (X/58-24), (X/58-38), (X/59-41), (X/59-53), (X/59-58), (XI/55-4), (XI/55-6), (XI/55-12), (XI/155-4), (XI/155-13), (XI/221-1), (XI/221-6), (XI/221-10), (XI/221-14), (XI/221-15), (XII/15-13),

1.2.3.2. Sıfat tamlamasının nesne olarak kullanılması

Bizde *çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını* burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar (I/146-6).

...o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine *bir ceviz kabuğu* yapıştırıyorlar (I/146-12).

Yelesi kara, cins atını överdi.(II/10-4).

Eskiden benim üzerimde, *bir hardal sarılığı*, izlenimi bırakmıştı, *ağır ağır akan, bulaşan*.(III/5-11).

Bu akli da ona Kadriye vermişti (III/122-2).

Bu kez, *gidecek parayı* da umursamıyordu, (III/122-3).

Sosyal Demokratlar'ı benimsiyor, onları aydın ve uygar buluyordu (III/122-7).

Rabb'in düzenindeki "denge" kavramını hiç unutma; bolluğun karşısında zıttı olan kıtlık, acının karşısında, rahatlık vardır...(VI/111-2).

Mısri, bir gün de *sadece özel sohbetlerinde konuştuğu bir şeyi* kürsüden, halka söyleyiverdi;...(VI/281-5).

Velhasıl oğlum eğer iki ilim sana nasip edilmişse, Allah gönlüne *şiddetli bir arzu* koyar, sen de yaparsın.(VI/281-5).

...o, her zaman aydan ve yıldızlardan *altın tozlar* serper üzerimize.. elleri, ince uzun, damarlıdır.(IX/17-3).

Bu şiiri ezberlediğim zaman daha dilim dönmüyordu, fakat inanır mısın, beynimde *garip ve dahi o kadar derin bir iz* bıraktı ki...(XII/84-2).

(I/146-2). (II/118 -39), (VIII/118 -46), (III/189-11), (IV/10-1), (VI/207-2), (VI/261-1), (VI/270-7), (VI/321-s), (VII/48-10), (VII/66-2), (VII/81-3), (VII/81-8), (VII/81-18), (VII/279-25), (VIII/7-5), (VIII/7-13), (VIII/106-3), (VIII/107-11), (VIII/155-2), (VIII/345-2), (VIII/108 -30), (VIII/310 -4), (VIII/310 -16), (VIII/344 -1), (VIII/345 -5), (VIII/345 -14), (VIII/345 -18), (VIII/345 -21), (VIII/345 -21), (VIII/349 -1), (VIII/454 -10), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/27-4), (IX/47-2), (IX/77-10), (X/57-4), (X/57-10), (X/57-11), (X/57-15), (X/59-61), (XI/7-5), (XI/11-3), (XI/27-9), (XI/55-2), (XI/55-9), (XI/155-17), (XI/221-4), (XI/221-16), (XII/31-1), (XII/31-1).

1.2.3.3. Sıfat tamlamasının zarf olarak kullanılması

O zaman aile reisleri, ailelerinde çiçek hastalığına tutulmuş kimse olup olmadığını öğreniyor.(I/146-10).

...daha sonra bir sıtmaya tutuluyorlar ki, *iki üç gün* yatakta yatıyorlar, yüzlerinde yirmi otuz sivilce çıkıyor (I/146-16).

Her yıl, binlerce çocuğa aynı ameliye yapılıyor (I/146-19).

Sultan Mahmut yurtlarını dağıttığı dem, Yağmur'un şimdiki yaşındaydı.(II/10-2).

...çünkü *bu zamanda* kimin kime ne denli tesir edeceği, belli olmazmış (III/122-3).

O sabah, erkenden öğrendi haberi Zeki Tan, daha yataktaydılar, telefon çaldı, Kadriye ile, *aynı anda* uzandılar ahizeye, (III/188-1).

...o, *her zaman* aydan ve yıldızlardan altın tozlar serper üzerimize.. elleri, ince uzun, damarlıdır.(IX/17-3).

...işte *o zaman* çaresiz olmayacaksın, yalnız kalmayacaksın ve de hiçbir şeyden korkmayacaksın..(IX/27-4).

Son sınıfta ameliyat geçirmeseydi, devamsızlığı olmasaydı, başarılı olurdu Selen, bir fakülteyi kazanırdı, ama ne yapayım ki... (VII/48-10).

Her an silah çekebileceğini sanmaktadırlar ki İlhan'ın gülmesi geliyor durumun ciddiyetine rağmen. ...(VII/279-8).

(II/118-20), (II/118-39), (II/118-46), (III/61-3), (III/122-6), (III/188-1), (III/188-2), (III/189-4), (III/189-6), (III/189-6), (III/189-9), (IV/97-2), (IV/103-2), (V/105-6), (V/105-9), (VI/90-1), (VI/281-5), (VI/281-5), (VII/13-10), (VII/32-2), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/279-19), (VIII/7-5), (VIII/7-16), (VIII/8-18), (VIII/106-1), (VIII/107-11), (VIII/107-13), (VIII/107-21), (VIII/107 -28), (VIII/310 -10), (VIII/310 -14), (VIII/345 -4), (VIII/345 -10), (VIII/345 -13), (VIII/345 -20), (VIII/454 -7), (VIII/454 -8), (VIII/454 -8), (VIII/454 -9), (VIII/454 -9), (VIII/454 -12), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/27-4), (IX/47-2), (IX/47-2), (IX/67-5), (IX/88-7), (IX/167-1), (IX/167-2), (IX/185-18), (X/57-1), (X/57-7), (X/57-13), (X/58-19), (X/58-25), (X/59-50), (X/59-56), (X/59-59), (X/59-63), (X/60-65), (XI/16-7), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/155-2), (XI/155-13), (XI/155-14), (XI/221-1), (XI/221-2), (XI/221-3), (XII/84-2).

1.2.3.4. Sıfat tamlamasının yer tamlayıcısı olarak kullanılması

Onun için, aşığı *kapalı yerlere* yapıyorlar (I/146-15).

...daha sonra *bir sıtmaya* tutuluyorlar ki, *iki üç gün* yatakta yatıyorlar, yüzlerinde yirmi otuz sivilce çıkıyor (I/146-16).

Her yıl, *binlerce çocuğa* aynı ameliye yapıyor (I/146-19).

Gün değinde *şılayan kılıcında*, Oğuz buyruğunun tüm cihana yetmesi sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı.(II/118-36).

Sofrada sohbet, şuradan buradan, Üniversite iç meselelerinden başlamış, *günlük siyasete* geçmişti; öyle devam ediyordu.(III/122-9).

Başbakan *türlü parçalara* ayrılmış, her bir parçası ayrı ayrı yenilip tüketiliyordu.(III/122-10).

Çünkü, *uzaklarda bir yerlerde*, burada, şurada hala bir atlıkarınca dönüyor.
(III/189-14).

Bizim zat, kurda kuşa yem olmamak için gayret etmiş, taa uzaklarda *bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa* varmaya çalışmış.(V/105-2),

Bizim zata, merak olmuş, kendi namazını bitirdikten sonra, sormuş çobana “ sen ne yapıyordun, be adam ?(V/105-11).

...işte o zaman çaresiz olmayacaksın, yalnız kalmayacaksın ve de *hiçbir şeyden korkmayacaksın*..(IX/27-4).

(I/146-18), (II/10-7), (II/10-10), (II/118-34), (III/122/1), (III/122/6), (IV/10-1), (VI/37-1), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/251-1), (VI/290-10), (VI/311-12), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/81-3), (VII/81-23), (VII/279-6), (VIII/7-11), (VIII/8-19), (VIII/107-16), (VIII/107-16), (VIII/107-18), (VIII/107-25), (VIII/211-15), (VIII/310-5), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-15), (VIII/454-3), (VIII/455-17), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/27-4), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/97-9), (IX/108-5), (IX/117-4), (X/58-33), (X/58-34), (X/59-54), (XI/27-9), (XI/55-4), (XI/55-6), (XI/55-11), (XI/221-11), (XI/221-11), (XII/16-13).

1.2.3.5. Sıfat tamlamasının yüklem olarak kullanılması

Öyle bir ordu kim, Horasan erlerini, Irak Türkmenleri'ni.. Ak Topraklar'a akın edenleri toplayagörmüş içinde, otağlarca yiğit (II/118-34).

Yağmur içlerinde *bir cilâsın bahadır* kim, ilk sefer coşkusu yıldızlana yana durur, ışıırken gözlerinde.. yüreğinde anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu..(II/118-35).

Çok sıradan olmak da *bir vasıftır*.(III/5-9).

Durup durup bana : “Şimdi şu Sünbül amcanın kızı mıydı, yoksa *evdeki yardımcı* mı?.. (III/61-4).

Erkek gibi bir Nazlı idi o zamanlar, *yanında, at üstünde koşan*...(IV/103-2).

ANAP'luların gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı, Bulgurlu gibilerin Refah'çılığı, hepsi *ayrı bir yükü* Zeki için, ... (III/122-7).

Dünya *çok güzeldi* güzel olmasına da geçiciydi, doğru, aldatıcıydı, doğru, kötüydü, ...(VI/90-1).

Dünyanın en büyük insanının yaşadığı hayat *ne kadar sade, ne kadar arı*, duru idi

İmalathane, kocaman, oldukça loş, ambar gibi bir yerdi...(VI/133-1).

...boşu boşuna dememişler eskiler, “Şeyh bir rüzgârsa mürit, *önünde uçuşan bir sonbahar yaprağıdır*” diye...(VI/207-2).

onca bu, *fakir fukara bir adamın bir gün için kuzu budu yiyip, sevinmesi gibi bir şeydi!*..(VI/270-7).

Ezelden ebede doğru götürüp giden *bu yol mu?* (XI/7-1).

Üzerinde dönüp durduğum bir gerçek, dönüyorum aşk ile ve dikkatle, kimi saçılmış, kimi uçuşan şebnemleri esirgeyerek (XI/7-5).

(I/146-1), (VI/207-2), (VII/32-2), (VII/32-2), (VII/27-1), (VII/27-1), (VII/37-6), (VII/80-15), (VII/81-5), (VII/81-6), (VII/81-6), (VIII/7-7), (VIII/7-11), (VIII/107-9), (VIII/345-10), (VIII/345-12), (VIII/345-16), (VIII/345-19), (VIII/454-1), (VIII/454-3), (VIII/454-5), (VIII/455-21), (IX/5-7), (IX/5-10), (VIX/17-1), (X/58-36), (X/59-42), (X/59-49).

1.2.4. Sıfat Tamlamasının Kelime Grupları İçindeki Durumu

1.2.4.1. Sıfat tamlamasının isim tamlamalarında tamlayan olarak kullanılması

Birçok ihtiyar kadının sanatları, sırf bu ameliyatı yapmak (I/146-7).

Bütün bu ameliye sırasında en küçük bir acı bile hissedilmiyor (I/146-13).

Fakat *bir hafta içinde hastalığa tutulmamış gibi* oluyorlar (I/146-17).

Anca *şol pınarın akıntılı coşkun suyun.. çöllerde dağılıp, telef olmaması*, o beg'in bu beg'in buyruğunda bölünüp bölünüp sonra kuruya gelmemesi için *Sultan Tuğrul'un başladığı uğraşı*, Başbuğ Alp Arslan, devam ettire gitti. (II/117-2).

Gevher'den de enişte olan El basan kim, Kurtçu da çağırırlar onu; *tükenesi olmayan bir hırsın tutsağı* idi...(II/118-16).

Zeki'nin şaşığı *koyu koyu Anap'lı bilinenlerin dahi*, Turgut Bey'i savunmaktan imtina edişleriydi.(III/122-11).

Çoban *bu görkemli zat karşısında duralamış, utanmış, sesi kısık çıkmış*; “Çorbam yoktur ağam, lakin taze sütüm var.(V/105-6).

...*bu uğraşı içinde ikide bir kendisini rahatsız eden Melekşah'a kızmaz,* ... (VI/17-1).

Rabb'in düzenindeki “denge” kavramını hiç unutma; bolluğun karşısında zıttı olan kıtlık, acının karşısında, rahatlık vardır...(VI/111-2).

Kırım Hanlarını övdükten sonra:” - Osmanlı'nın tahtına onlar daha çok yakıştırdı, bizim saltanata da *yeni taze bir kan aşılması* durdu”, dedi.(VI/281-5).

Ne Ali'nin başına gelenler, ne *bu evin baskına uğrayacağı hikâyesi*, hatta ne de annenin gelmemesi (VII/12-11).

(I/146-11), (I/146-22), (II/10-6), (II/10-10), (II/117-2), (I/117-4), (II/118-16), (II/118-17), (II/118-19). (II/118-30), (II/118-35). III/5-7), (III/188-1), (IV/13-1), (V/105-4), (VI/90-1), (VI/207-2), (VII/12-11), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/22-16), (VII/279-13), (VII/279-25), (VIII/8-19), (VIII/211-10), (VIII/211-12), (VIII/211-12), (VIII/345-4), (VIII/345-9), (VIII/345-18), (VIII/454-3), (IX/5-9), (IX/147-13), (IX/185-18), (X/57-7), (XI/28-4), (XI/155-13), (XI/221-1).

1.2.4.2. Sıfat tamlamasının isim tamlamalarında tamlanan olarak kullanılması

Fakat *tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında Türklerin büyük yardımı* dokunmuştur.(I/146-2).

Sultan Mahmut yurtlarını dağıttığı dem, Yağmur'un *şimdiki yaşındaydı* (II/10-2).

...oğlancığının *omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına*, biraz çıkık alnının altında çukura kaçmış gibi duran çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine (II/9-2).

Kavurt'un erleri ile, Sultan'ın *öncü kuvvetleri* Ata Beg Çavı kumandasında karşılaştılar.(II/118-22).

İmparator Diyojen ordusunun *iki kolu* Manüel ve Ermeni Filaret komutasında, Sivas ve Malatya'ya doğru ilerliyorlar...(II/118-32).

Sofrada sohbet, şuradan buradan, Üniversite *iç meselelerinden* başlamış...(III/122-9).

...sonra *Kasım'ın yırtılmış elbiselerine* bakıp: “Ama sana da söyleyeyim, *bu giysilerin* gerçekten İstanbul züppeleri gibi!(VI/27-7).

Ne Ali'nin başına gelenler, ne *bu evin baskına uğrayacağı hikâyesi*, hatta ne de annenin gelmemesi (VII/12-11).

Çıktım dükkândan, hava pembeleşmeye başlamış, ah “Ankara'nın pembe akşamları!” (XI/18-17).

.(II/118-19), (II/117-1), (III/5-7, (III/122-10), (IV/13-1), (VI/7-1),), (VI/27-7), (VII/27-1), (VII/279-13), (VIII/7-4), (VIII/107-23), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-14), (VIII/211-14), (VIII/310-12), (VIII/310-18), (VIII/344-1), (VIII/454-12), (VIII/454-16), (VIII/455-19), (IX/5-3), (IX/5-8), (IX/37-8), (IX/67-5), (IX/147-13), (X/57-17), (X/58-22), (X/58-26), (X/58-31), (X/59-62), (X/59-62), (X/59-62), (XI/18-17), (XI/55-6), (XI/55-7), (XI/155-11), (XI/221-12), (XII/31-1), (XII/31-1).

1.2.4.3.Sıfat tamlamasının başka sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olarak kullanılması

Bir sıfat tamlaması başka bir sıfat tamlamasında sıfat unsuru olabilir. Çalışmamızda bu tür örneklere sık rastladık.

Erkek gibi bir Nazlı idi o zamanlar, *yanında, at üstünde koşan*...(IV/103-2).

Bir vakitler, *dini bilgilere tam hakim, ulemadan bir zat*, at üstünde uzak bir diyara giderken, ...(V/105-1).

Adam, onu uyandırmış: ” Açım çoban, demiş, *bir kase çorba* ver bana”(V/105-5).

Kasım, *ne istediğini bilen, uslu bir çocuktü, saatlerce yazı yazmaya çalışır, ...*(VI/17-1).

Dedi, onları *arka safta bir yere* oturttu, kendisi de yanlarına çöktü.(VI/37-1).

Tunca Nehri'nin batısındaki geniş düzlüklere kurulmuştu.(VI/251-1).

Nerde bizim oraların *tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları*; Nerde bizim oraların *tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları*; (VII/16-2).

Son sınıf: Bu sefer *üç aylık eğitim*.(VII/32-2).

Militanların bu yavaşlığında, temkininde *çift tabancalı şöhretinin* etkisi olmalı .(VII/279-7).

Diğer öğrencilerden ayrılık ise gerçekten garip, kalabalık içinde bir kişinin hem beraber çalışıp yemek yediğiniz...(VIII/345-18).

Alp Arslan Başbuğ'a *Yunus Beg'den amca oğlu, kız kardeşi Gevher'den de enişte* olan El basan kim, Kurtçu da çağırırlar onu; tükenesi olmayan bir hırsın tutsağı idi.(II/118-16).

(I/146-13), (V/105-8), (VI/107-1), (VIII/8-19), (VIII/107-12), (VIII/211-15), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-12), (VIII/345-18), (VIII/345-18), (VIII/345-18), (VIII/454-4), (VIII/455-21), (IX/167-2), (X/57-4), (X/58-36), (X/59-53), (X/59-63).

1.2.4.4. Sıfat tamlamasının başka sıfat tamlamalarında isim unsuru olarak kullanılması

Sıfat tamlaması başka bir sıfat tamlamasına isim unsuru olarak katılabilir.

Bizde çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını burada *keşfettikleri bir usu*le önlüyorlar .(I/146-6).

Birçok ihtiyar kadının sanatları, sırf bu ameliyatı yapmak (I/146-7).

...o damarı *büyük bir iğne* ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşırı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapııştırıyorlar (I/146-12).

O kıyamet günler yâdına düşer, deyiş derdi, zaman zaman.(II/10-3).

...oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, biraz çıkık alnının altında çukura kaçmış gibi duran çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine (II/9-2).

daha birkaç yıl evveline kadar da, üniversitedeki arkadaşlarının bolluğundan rahatsız olur...(III/122-2).

ANAP'lıların gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı, Bulgurlu gibilerin Refah'çılığı, hepsi ayrı bir yükü Zeki için, ...(III/122-7),

Böyle bir element ve ben nedense kendimi bir Tanrıça'dan ziyade, SELENYUM olarak hissettim, yahut da hiç!(VII/37-6).

İşte bu, zehirli bir yılan gibi içlerine çöreklenip oturmuş aşağılık duygusu, güvensizlik, sahipsizlik...(VII/53-21).

Yağmur içlerinde bir cilâsın bahadır kim, ilk sefer coşkusu yıldızlara yana durur, ışırken gözlerinde.. yüreğinde anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu.. rüzgarla karışan yelesi kara cins atının nal seslerince, bir yerlerde babaya, ya da ağaya karşı gelebilmenin umudu.(II/118-35).

(I/146-13), (I/146-14), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/80-5), (VII/81-5), (VII/81-18), (VII/81-23), (II/118-35), (VII/279-4), (VII/279-14), (VIII/7-2), (VIII/7-2), (VIII/7-4), (VIII/7-7), (VIII/7-9), (VIII/7-11), (VIII/8-19), (VIII/8-19), (VIII/107-5), (VIII/107-6), (VIII/107-9), (VIII/107-15), (VIII/211-10), (VIII/211-10), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/310-3), (VIII/310-5), (VIII/310-7), (VIII/310-7), (VIII/310-7), (VIII/310-12), (VIII/310-18), (VIII/345-5), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-12), (VIII/345-13), (VIII/345-18), (VIII/345-18), (VIII/345-18), (VIII/345-19), (VIII/345-21), (VIII/349-1), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-14), (VIII/454-16), (IX/5-3), (IX/5-4), (IX/5-5), (IX/5-7), (IX/5-10), (IX/7-1), (IX/17-1), (IX/17-2), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/108-5), (IX/117-4), (IX/125-5), (IX/167-2), (IX/177-2), (IX/177-1), (X/57-1), (X/57-4), (X/57-4), (X/57-5), (X/57-12), (X/58-23), (X/58-36), (X/59-41), (X/59-42), (X/59-50), (X/59-53), (X/59-56), (X/59-58), (X/59-63), (XI/7-5), (XI/16-7), (XI/27-9), (XI/55-2), (XI/55-4), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-11), (XI/155-11), (XI/155-12), (XI/155-12), (XI/155-15), (XI/221-9), (XI/221-10), (XII/15-13), (XII/15-13), (XII/15-13), (XII/84-2).

1.2.4.5.Sıfat tamlamasının edat grubunda isim unsuru olması

...o damarı *büyük bir iğne ile* açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşırı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Aşılana çocuklar, *sekiz gün kadar* oynuyorlar, ... (I/146-16).

Her zamanki gibi, öyle bakabilir yalnız.. (II/9-2).

Onun özüne meydan okuyan, özü gözlerine eş gözleri karşısında, El-Basan'dan duyduğu kuşkunun doğruluğuna, *bir kez daha* inanagelmişti.(II/118-19).

... *büyük bir ordu ile* Suriye, Mısır seferine çıkagitmekte...(II/118-33).

Bembeyaz mermer üzerinde, bir hayat sandviçten arda kalan leke gibi!(III/5-12).

Erkek gibi bir Nazlı idi o zamanlar, yanında, *at üstünde koşan*...(IV/103-2).

...kadın onun *ne zamandan beri* eşi dostu ile ilgisini keşmiş bulunduğundan bahsediyordu, *daha birkaç yıl evveline* kadar da, üniversitedeki arkadaşlarının bolluğundan rahatsız olur... (III/122-2).

Şimdi *şu koyu koyu Türkesçi bilinen adamlara bile*, sempatik görünmek zorunluluğu için sıkıyordu (III/122-6).

Onu *yaratılmış olduğu maksada doğru* yolcu bulursun .(VI/321-9).

İşte bu, *zehirli bir yılan gibi* içlerine çöreklenip oturmuş aşağılık duygusu, güvensizlik, sahipsizlik...(VII/53-21).

Yoksa o *güneşin on ikisinde esen serinleten bir rüzgârla* mı eş?(IX/7-1).

(III/189-7), (V/105-2), (V/105-10), (VII/27-1), (VII/53-21), (VII/279-12), (VIII/7-9), (VIII/8-19), (VIII/107-12), (VIII/107-13), (VIII/211-10), (VIII/211-16), (VIII/345-16), (IX/5-3), (IX/5-5), (IX/127-4), (X/59-57), (XI/155-1), (XI/221-5), (XII/16-13).

1.2.4.6.Sıfat tamlamasının birleşik fiillerde isim unsuru olması

Bunca koyuluk, koyular.. mor.. hepsi, *soylu bir ifade verebilir*.(III/5-6).

Hatta onlar da hiç olmazsa, Semra Hanım veya Zeynep hakkında, *birkaç laf etmeye, edebilmeye çalışıyorlar...*(III/122-12).

Mısırî, *derin bir hayrete düştü;* ramazan günü, hem de orucun faziletleri...(VI207-2).

Ayetlerde şükürle ilgili pek de çok söz var, benim *en ilgimi çeken* ise şöyle...(XI/155-4),

(X/58-34).

1.2.4.7. Farklı yapıdaki sıfat tamlamaları

Bu grupta kısaltma gruplarının sıfat olduğu ve sıfat unsurunun birden fazla olduğu sıfat tamlamalarını inceledik.

Yelesi kara, cins atını överdi. (II/10-4).

Başın buyruk beglerin nüfuzlarını yok etmek için...(I/117-4).

... onun kumandanı Afşın Beg önünden kaçırmaktadır.(II/118-44).

Bunca koyuluk, koyular.. mor.. hepsi, soylu bir ifade verebilir.(III/5-6).

Boğaza karşı çay içiyorduk, çevremizde *buranın gediklilerinden birkaç yaşlı hanımla bey* vardı, caddeden insanlar, arabalar geçiyordu.

...köşke yakın çevreler, imzanın bugün yarın çıkacağını belirtmişlerdi (III/188-1).

Erkek gibi bir Nazlı idi o zamanlar, *yanında, at üstünde koşan...*(IV/103-2).

Ve sen mi yığittin İlhan, şimdi *şu sütü bozukların* arasında uslu uslu yürüyüp giden?(VII/279-20).

O bizim ihtiyar, koca güneş, arza bir kez daha sırtmış, karlar erimeğe başlamış.. toprak su içiyordu.(VIII/7-9).

(I/146-1), (II/118-16), (II/118-35), (III/61-11), (VI/207-2), (VI/290-10), (VIII/107-6), (VIII/107-11), (VIII/107-12), (VIII/107-18), (VIII/211-11), (VIII/211-17), (VIII/345-4),

(VIII/345-10), (VIII/345-18), (VIII/455-21), (IX/108-5), (IX/147-13), (X/57-5), (X/58-25), (X/155-4).

1.3.SIFAT- FİİL GRUBU

Bir sıfat fiille buna bağlı öğelerden oluşan bu kelime grubuna sıfat-fiil grubu veya partisip grubu da denir. Sıfat-fiiller “-An, -AsI, -Ar, -mAz, -dIk, -AcAk, -mIş” ekleriyle elde edilir. Sıfat-fiil grubun sonunda bulunur ve ana unsurdur, grupta yüklem görevi yapar. Bütün cümle unsurlarını alabilir.

“Partisiplerin asıl isimlerden farkı nesneyi hareketine göre algılandırması, onu asıl varlığı ile şu veya bu kalıcı vasfıyla değil hareketi ile ifade etmesidir. Yani partisip hareket halinde bulunan nesnelere için kullanılan, hareket halindeki nesneyi ifade eden kelimedir.

Birer fiil şekilleri olarak nesnelere hareketleriyle ifade eden partisiplerde hareket ifadesinden başka zaman ifadesi de vardır. Yani hareketin hangi zamana ait olduğunu da gösterir. Şu halde partisipler zaman ve hareket ifadesi taşıyarak nesnelere karşılayan fiil şekilleridir. Partisipler isim çeşidi bakımından isim ve esas itibarıyla vasıf isimleri olduğu için bilhassa sıfat olarak kullanılırlar.”(Ergin, 1985, 333).

Çalışmamızda sıfat-fiil grupları daha çok özne görevinde kullanılmıştır. Kelime grupları içinde de sıfat tamlamasının sıfat unsuru olmuştur.

1.3.1. Cümledeki Görevi Yönünden Sıfat-Fiil Grubu

1.3.1.1. Sıfat-fiil grubunun özne olması

Neylersin, ne dersin, *Sultan'dan kaçagiden*, sultan yağışı ile kapışıyor...(II/118-41).

Benim için *mühim olan* ne değişmesi gereken iktidar, ne Koçsa'nın gül canını sıkmamak, ne de YİSK'in gelmesi düşünülen iktidarı destekleme kararı almasıdır (VII/42-2).

Kadrimizi bilenler ise neyi, nanca anlayabiliyorlar?(VIII/107-14).

O halde ayrıntıları ile tariflere girenlerin ağızlarını açtıran, acı çekmekten hoşlanma dürtüsü mü? (VIII/211-9).

Arkadaşların arasında bile *kendilerinin farkında olmayan*, hareketin içinde sürüklenenler vardı, ...(VIII/211-14).

Hemen *Şumnu 'ya sevk edilen*, yüz kişi kadardı (VIII/211-16).

Karşımda oturan geçkin fakat hala çok hoş olan hanımın ela gözleri, incecikten güldü; minicik billur parçaları misali, sesi ıhlamur kıvamında:. (IX/5-3).

Niçin merak ettiğini düşünmeden, itiraf ettim:” – Maalesef olmadı.. dedim.. onca erkek arkadaşına rağmen, ha bak *bana ilanı aşk eden, daha doğrusu çıkma önerisinde bulunanlar* çok oldu da. (X/58-26).

Ezelden ebede doğru götürüp giden bu yol mu? (XI/7-1).

Bilgisayar kütüphanede durur, *orada çalışmak isteyen* istediği kadar çalışır (XI/55-5).

1.3.1.2.Sıfat-fil grubunun nesne olması

Mektup böyle uzayıp gidiyor sevgili dinleyiciler, Dr Jenner, *böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını* anlamak için, denemelere başlamış...(I/146-22).

Öyle bir ordu kim, Horasan erlerini, Irak Türkmenleri'ni.. *Ak Topraklar'a akın edenleri* toplayagörmüş içinde, otağlarca yiğit (II/118-34).

Daha İstanbul'da başladı tedirginliğim; Ömer, amcalardan çekiniyor, *kendisini, sıkı fıkı bir incelemeye tabi tutacaklarını* sanıyor (III/61-1).

Her an silah çekebileceğini sanmaktadırlar ki İlhan'ın gülmesi geliyor durumun ciddiyetine rağmen (VII/279-8).

Parçalandığını, aşağılandığını aklına bile getirmez; *kendisinden istenileni*, kendisine bağlanan umudu hatırlar, verir...(VIII/7-14).

1.3.1.3.Sıfat-fiil grubunun zarf olması

Alp Arslan Başbuğ; *ilk kuşkulandığında El-Basan'dan* Gevher Sultanı yanına aldirakomuş (II/118-18).

1.3.1.3.Sıfat-Fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması

Zeki, başkanlık uğruna, *görüştüğü, görüşemediği fakat mutlaka bir ağırlıkları olduğu*na inandığı fakülte mensuplarını bir yemekte toplamak istedi (III/122-1).

Bu akli da ona Kadriye vermişti, kadın *onun ne zamandan beri eşi dostu ile ilgisini keşmiş bulunduğu*ndan bahsediyordu, (III/122-2).

Sabahleyin orman emekçileriyle işbaşı yapıp, akşama kadar onların arasında gezinmek *ihtiyacı olana* yardım etmek (III/454-2).

1.3.2. Sıfat-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

1.3.2.1. Sıfat-fiil grubunun sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olması

Sevgili dinleyiciler, biliyorsunuz *tıpta ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden* zat; İngiliz doktoru Edward Jenner'dır (I/146-1).

Bugün sizlere, *Leydi Montegü tarafından yazılmış* bir mektubu sunmak ve yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini anlatmak istiyoruz (I/146-3).

Leydi Montegü, 1717-1718 yılları arasında, İstanbul'da İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü'nün eşidir (I/146-4).

Bizde çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar (I/146-6).

O zaman aile reisleri, *ailelerinde çiçek hastalığına tutulmuş* kimse olup olmadığını öğreniyor ve birkaç aile toplanıyorlar (I/146-10).

*Sayıları on beş ile on altı*y bulan aile toplulukları bu aşıcı kadınlardan birini çağırıyorlar (I/146-11).

Ve *ceviz kabuğu içine doldurulmuş* çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-16).

Her zamanki gibi, öyle bakakalır yalnız.. oğlancığının *omuzlarında dalgalanan* kumral saçlarına, *biraz çıkık alnının altında çukura kaçmış gibi duran* çekik ve dahi iri, anlamlı 9- gözlerine (II/9-2).

Sultan Mahmut'un şölenine şarla, izzetle giden Arslan Yabgu'nun yiğitliğini över; Gazneli'ye kanışını, *hile bilmez, yalan dolan tanımaz* dürüstlüğüne verir.. saflığını kınayabilmezdi!

(II/10-6).

Karşımda, sanki ciddi bir hüznle oturup, süzüm süzüm süzülen adamı, kapkara boyuyorum (III/5-1).

Artık sarışın olmadığımı söyleyince de “ *Bebekken sarışındın.. der.. Renoir'in tablosunda bana birden bire seni hissettiren genç kız da sarışındı*” (X/57-12).

(II/10-10), (II/10-10), (II/117-3), (II/117-6), (II/117-6), (II/118-13), (II/118-16), (II/118-16), (II/118-17), (II/118-19), (II/118-19), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-35), (II/118-36), (II/118-37), (II/118-39), (II/118-43), (III/5-11), (III/5-12), (III/122-6), (IV/103-2), (V/105-2), (VI/7-1), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/142-11), (VI/142-11), (VI/142-11), (VI/188-7), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/251-1), (VI/281-5), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/16-2), (VII/16-2), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-18), (VII/279-6), (VII/279-12), (VII/279-14), (VII/279-20), (VIII/7-2), (VIII/7-4), (VIII/7-11), (VIII/7-14), (VIII/7-19), (VIII/107-6), (VIII/107-6), (VIII/107-9), (VIII/107-12), (VIII/107-18), (VIII/107-21), (VIII/107-28), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-10), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/310-7), (VIII/310-12), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-13), (VIII/345-19), (VIII/454-5), (IX/5-3), (IX/5-7), (IX/7-1), (IX/7-1), (IX/17-1), (IX/17-3), (IX/88-7), (IX/117-4), (X/58-35), (X/59-53), (X/59-56), (X/59-59), (X/59-63), (X/60-

65), (XI/55-1), (XI/55-8), (XI/155-1), (XI/155-2), (XI/155-15), (XI/221-1), (XI/221-13), (XII/15-13), (XII/16-13).

1.3.2.2. Sıfat-fiil grubunun edat gruplarında isim unsuru olması

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, *o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra* yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Fakat bir hafta içinde *hastalığa tutulmamış gibi* oluyorlar (I/146-17).

Her zamanki gibi, öyle bakakalır yalnız.. oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, biraz çıkık alnının altında *çukura kaçmış gibi* duran çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine (II/9-2).

Bu yüzden, Tuğrul ve Alp Arslan Sultanlar, *önce isyan edip, sonra yenilenlere karşı*; görkemli ailelerine yaraşır şekilde muamele etmişler, onların adlarını gökte iken yere indirmemişlerdi...(II/118-13).

Ahlat'a varıldıktan sonra, Sultan Tuğrul'un vasiyeti üzere, Malazgirt ve Erciş alındı, kafir kal'aları içinde, böylesi at koparıp, şol kafiri sağlı sollu dağıtmak anca Alp Arslan Başbuğ'a has olmuştur, gün ışığı hızına erişmektedir (II/118-38).

Zeki, *midesinin ortasına bir yumruk yemiş gibi* oldu, kasıldı...(III/188-2).

Eh adam, *aç kalacak değil a*, yüzünü buruşturup buruşturup, bir kase sütü ve armutları midesine indirmiş (V/105-8).

Bizim zata, merak olmuş, *kendi namazını bitirdikten sonra*, sormuş çobana “ sen ne yapıyordun, be adam ? (V/105-11).

Mısri *sanki arkadaşının söylediklerini hiç işitmemiş gibi*; “-Bilir misin, dedi, kime, neye bir ders almak arzusıyla bakarsan, onu yaratılmış olduğu maksada doğru yolcu bulursun (VI/321-9).

Afedersiniz, bir şeyi pek iyi anlayamadım beyefendi, siz *Selen için tehlikeli bir yerde bulunduğu için* mi endişe ediyorsunuz, yoksa çirkin bir yerde mi? (VII/66-2).

(II/118-13), (VI/207-2), (VIII/107-12), (VIII/310-7), (VIII/454-8), (IX/55-7), (IX/55-8), (IX/55-9), (IX/55-11), (IX/59-42), (IX/59-56),

1.3.3. Sıfat-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler

1.3.3.1. “-An” eki

Sevgili dinleyiciler, biliyorsunuz *tıpta ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden zat*; İngiliz doktoru Edward Jenner’dır (I/146-1).

Leydi Montegü, *1717-1718 yılları arasında, İstanbul’da İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü’nün eşidir* (I/146-4).

Bizde çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar (I/146-6).

Sayıları on beş ile on altı bulan aile toplulukları bu aşıcı kadınlardan birini çağırıyorlar (I/146-11).

Sultan Mahmut’un şölenine şanla, izzetle giden Arslan Yabgu’nun yiğitliğini över; Gazneli’ye kanışını, hile bilmez, yalan dolan tanımaz dürüstlüğüne verir.. saflığını kınayabilmezdi! (II/10-6).

Karşımda, sanki ciddi bir hüznle oturup, *süzüm süzüm süzülen adamı*, kapkara boyuyorum (III/5-1).

Eskiden benim üzerimde, *bir hardal sarılığı*, izlenimi bırakmıştı, *ağır ağır akan, bulaşan* (III/5-11).

Bembeyaz mermer üzerinde, bir hayat sandviçten arda kalan leke gibi! (III/5-12).

Şimdi şu *koyu koyu Türkeş’çi bilinen adamlara* bile, sempatik görünmek zorunluluğu içini sıkıyordu (III/122-6).

Erkek gibi bir Nazlı idi o zamanlar, *yanında, at üstünde koşan...*(IV/103-2),

(II/9-2), (II/9-2), (II/10-10), (II/10-10), (II/117-13), (II/117-6), (II/117-6), (II/118-13), (II/118-16), (II/118-16), (II/118-17), (II/118-19), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-34), (II/118-35), (II/118-37), (II/118-39), (II/118-41), (II/118-43), (II/118-44), (III/189-4),

(V/105-2), (VI/7-1), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/142-11), (VI/142-11), (VI/188-7), (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/251-1), (VII/12-11), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/81-18), (VII/279-6), (VII/279-12), (VII/279-12), (VII/279-14), (VII/279-20), (VIII/7-2), (VIII/7-11), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/107-6), (VIII/107-9), (VIII/107-14), (VIII/108-30), (VIII/211-9), (VIII/211-9), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-15), (VIII/211-16), (VIII/345-9), (VIII/345-13), (VIII/344-1), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-7), (IX/7-1), (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/58-26), (IX/58-26), (IX/59-56), (IX/59-63), (IX/59-65), (IX/88-7), (XI/7-1), (XI/7-5), (XI/16-7), (XI/16-7), (XI/55-1), (XI/55-4), (XI/55-5), (XI/55-8), (XI/155-2), (XI/155-4), (XI/155-16), (XI/155-16), (XI/221-1), (XI/221-13), (XII/15-13).

1.3.3.2. “-mİş” eki

Bugün sizlere, *Leydi Montegü tarafından yazılmış bir mektubu* sunmak ve yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini anlatmak istiyoruz (I/146-3).

O zaman aile reisleri, ailelerinde *çiçek hastalığına tutulmuş kimse* olup olmadığını öğreniyor ve birkaç aile toplanıyorlar (I/146-10).

Fakat bir hafta içinde *hastalığa tutulmamış gibi* oluyorlar (I/146-17).

Her zamanki gibi, öyle bakakalır yalnız.. oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, *biraz çıkık alınının altında çukura kaçmış gibi duran çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine* (II/9-2).

Ben *boğazına kadar politikaya batmış, bir deli sanatçı*, sen yollara düşüp bilmediği yerlerde mürşit arayan ve yarı bu dünyada, yarı öbür tarafta yaşayan deli bir derviş...(VI/142-1).

Mısri *sanki arkadaşının söylediklerini hiç işitmemiş gibi*; “-Bilir misin, dedi, kime, neye bir ders almak arzusuyla bakarsan, onu yaratılmış olduğu maksada doğru yolcu bulursun (VI/321-9).

Nerde bizim oraların *tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları*; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının

önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalara bile açmadığı yorgun suratlı evleri...(VII/16-2).

Derken.. *hafızamın bir köşesine gömülüp kalmış bir hatıra* kımıldayıp canlandı (VIII/7-4).

Katkısız, sert, içten gelen bir ahenkle sarmaş dolaş olmuş yatay, dikey, içleri boş, dolu kutular, çizgiler (VIII/107-6).

Bir de olayın öbür yüzü var, şu, maddi acıya dayanan işkenceler, şaşkın kafaların derlenip toparlanmasına yardımcı oluyor, *ruhların karanlık köşelerine sinmiş kalmış başıboş, hedefsiz kin ve nefret kırıntıları* birleşip, şuur üstüne çıkıyor.. güçlenip, hedef tayin ediyor (VIII/211-11).

(I/146-12), (VI/133-1), (VII/16-2), (VIII/107-12), (IX/17-1), (IX/17-3), (IX/117-4), (X/58-25), (XI/7-5), (XI/221-7), (XII/16-13).

1.3.3.3.“-r, -Ar” eki

Bu yüzden, Tuğrul ve Alp Arslan Sultanlar, önce isyan edip, sonra yenilenlere karşı; *görkemli ailelerine yaraşır şekilde* muamele etmişler, onların adlarını gökte iken yere indirmemişlerdi...(II/118-13).

Bir bakıyorum, Müfreze Başkanı'na bile *yükseklerden atar pozda*, kendinden emin, rahat (VIII/454-5).

Babam gülmedi, *kendi kendine söylenir gibi* usulca: -Aşk güzel bir şeydir.. dedi...(X/59-42).

O halde çalışmak, *ince, çok ince bir nakış yapar gibi*, kendi üzerimizde çalışmamız lazım geliyordu...(XI/55-9).

1.3.3.4.“-dIk” eki

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, o damarı *büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra* yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Aşının faydasına inandığım için sevgili yavruma da yaptırmaya karar verdim (I/146-20).

Vatanımı çok sevdiğim için , aşının oraya da girmesini çok isterim (I/146-21).

Sultan Mahmut yurtlarını dağıttığı dem, Yağmur'un şimdiki yaşındaydı (II/10-2).

Ancak Sultan Mahmut'un toyunda, *altın çamçaklardan şaraplar sunulduğu o gecede*, Arslan Yabgu'yu, oğlunu ve arkadaşlarını yakalatıp Hindistan'a sürmesinin deyişini, söylerken ağlardı (II/10-7).

Başın buyruk beglerin nüfuzlarını yok etmek için, kölelikten yetiştirip, *beg kıldıklarını*, kumandan, vali eylemişti (II/117-4).

Hele bir de bu begler , Selçuk'a oğul ya da torun oluyorsa, Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, *özü ayarı tuttuklarına baş indirmemek için direniyorlardı...*(II/117-7).

Alp Arslan Başbuğ; *ilk kuşkulandığında El-Basan'dan* Gevher Sultanı yanına aldırakomuş (II/118-18).

Onun özüne meydan okuyan, özü gözlerine eş gözleri karşısında, *El-Basan'dan duyduğu kuşkunun doğruluğuna*, bir kez daha inanagelmişti (II/118-19).

Zeki, başkanlık uğruna, *görüştüğü, görüşemediği fakat mutlaka bir ağırlıkları olduğuna inandığı fakülte mensuplarını* bir yemekte toplamak istedi (III/122-1).

(I/146-12), (I/146-22), (II/118-33), (II/118-37), (II/118-38), (II/118-44), (III/122-1), (III/122-1), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-5), (III/188-1), (III/122-1), (IV/224-Son c.), (V/105-7), (V/105-11), (VI/17-12), (VI/90-1), (VI/104-1), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/321-9), (VII/66-2), (VII/81-5), (VII/81-17), (VIII/7-16), (VIII/7-19), (VIII/107-18), (VIII/107-21), (VIII/107-28), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/310-7), (VIII/310-12), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-14), (VIII/345-18), (VIII/345-18), (VIII/345-18), (VIII/454-4), (VIII/454-10), (VIII/454-13), (IX/5-10), (X/57-1), (X/57-9), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-14), (X/58-23), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-35), (X/58-38), (X/59-50), (X/59-56), (X/59-63), (XI/7-5), (XI/27-9), (XI/55-3), (XI/55-7), (XI/55-8),

(XI/55-11), (XI/155-1), (XI/155-6), (XI/155-13), (XI/155-17), (XI/221-6), (XI/221-11), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/15-13), (XII/84-1).

1.3.3.5. “-AcAk” eki

- Balam!

- Buyur ana?

Sanki *bir diyeceği* mi var? (II/9-1).

Yınal'ın yok edilişi bile, Türk töresine uygun getirilmiş, *kutlu kanı toprağa akıtılmayacağı için*, yayın kirişi ile boğdurulmuştu (II/118-14).

Daha İstanbul'da başladı tedirginliğim; Ömer, amcamlardan çekiniyor, kendisini, *sıkı fıkı bir incelemeye tabi tutacaklarını* sanıyor (III/61-1).

Bu kez, *gidecek parayı* da umursamıyordu, *hindi gelecek yerden tavuk esirgememeliymiş*, çünkü Başkanlık konusunda arkadaşlarının ne düşündüğünü anlamak lazım, çünkü bu zamanda *kimin kime ne denli tesir edeceği*, belli olmazmış (III/122-3).

O sabah, erkenden öğrendi haberi Zeki Tan, daha yataktaydılar, telefon çaldı, Kadriye ile, aynı anda uzandılar ahizeye, ikisi beraber dinledi: Bulgurlu; tek adayın Aysan Semir olduğunu söylüyordu; köşke yakın çevreler, *imzanın bugün yarın çıkacağını* belirtmişlerdi (III/188-1).

Süleyman: “- Eyvah, derviş ağam dedi, *yine ağlayarak birbirinize sarılacağınız bir kimsen daha mı var ?*” (VI/196-5).

Polonya savaşının yine zaferle neticeleneceğini gönül biliyordu ama Mısri bu zaferi küçümsüyordu, onca bu, fakir fukara bir adamın bir gün için kuzu budu yiyip, sevinmesi gibi bir şeydi!. (VI/270-7).

Ne Ali'nin başına gelenler, ne *bu evin baskına uğrayacağı hikâyesi*, hatta ne de annenin gelmemesi (VII/12-11).

Canım geçen gün de söylemişim ya, insanların hepsi birer canbazdır, ipin üzerinde yürüyebilmek için *destek alacakları bir sopa* bulmaları lazım, denge için, hani canbazlar taşırlar ya ellerinde...(VII/80-15).

Tamam işte ben de aynı şeyi söylüyorum, *hepimizin elinde tutacağı bir sopaya* ihtiyacımız var (VII/81-3).

(VII/279-8), (VIII/310-7), (VIII/454-8), (VIII/454-9), (IX/137-7), (X/59-53), (X/59-59), (XI/155-8), (XI/155-14), (XI/155-15), (XI/221-1), (XI/221-3).

1.3.3.6. “-mAz” eki

Sultan Mahmut’un şölenine şarla, izzetle giden Arslan Yabgu’nun yiğitliğini över; Gazneli’ye kanışını, *hile bilmez, yalan dolan tanımaz dürüstlüğüne* verir.. saflığını kınayabilmezdi! (II/10-6).

Ne yapacağımı bilmez halde, şaşkıyım (X/59-59).

1.3.3.7.“-AsI” eki

Gün değende şılayan kılıcında, Oğuz buyruğunun tüm cihana *yetesi* sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı (II/118-36).

1.3.3.8. Sıfat fiil gibi işletilen ekler

Baş döndürücü bir durum! (VIII/345-19).

1.4. İSİM- FİİL GRUBU

Fiil kök veya gövdesine “-mAk, -mA, -İş” eklerinden biri getirilerek hareket isimlerinin yapıldığı kelime çeşidine isim-fiil (matar) denilir. Bir isim-fiil ve buna bağlı öğelerin oluşturduğu kelime grubuna isim-fiil grubu denir. İsim-fiil, grupta yüklem olur, gruptaki diğer öğeler özne, nesne, yer tamlayıcısı veya zarf tamlacı olabilir.

İsim-fiil grubu cümlede genellikle özne, nesne, yer tamlayıcısı görevlerinde bulunur.

1.4.1. Cümledeki Görevi Yönünden İsim-Fiil Grupları

1.4.1.1. İsim-fiil grubunun özne olarak kullanılması

1.4.1.1.1. Öznesi isim-fiil grubu olan fiil cümleleri

Ahlat'a varıldıktan sonra, Sultan Tuğrul'un vasiyeti üzere, Malazgirt ve Erciş alındı, *kafir kal'aları içinde, böylesi at koparıp, şol kafiri sağlı sollu dağıtmak* anca Alp Arslan Başbuğ'a has olmuştur, gün ışığı hızına erişmektedir (II/118-38).

Koşuyu tutturacaksın, öyle bir yere geleceksin ki ne *geri dönmek* mümkün olacak, ne *durmak!*. (VIII/310-5).

Sofrayı toplamak geldi aklıma, sevindim (X/59-60).

Eğer gören olmuşsa hafta sonundaki öz eleştiri toplantısında “ *O gün toprağın üstünde yatarken, hiç gereği yoktu ama gülümsedim.*” diye itiraf etmem lazım gelir (VIII/345-4).

Mısri, derin bir hayrete düştü; ramazan günü, hem de orucun faziletleri konusunda bir vaaz verdikten sonra, *çeşmenin başında ekmek yemek* de ne oluyordu. (VI/207-2).

1.4.1.1.2. Öznesi isim-fiil grubu olan isim cümleleri

Oysa Karahanlılar'ca gerekti *Arslan Yabgu'yu ortadan kaldırmak*.(II/10-9).

Şöyle sere serpe uzanıp da toprağa, gözlerini göğe kaldırınca, *seni hatırlamamak* imkânsız akçabardağım (VIII/345-1).

Dış dünya ile teması ve ilgiyi kesmek, alışageldik bir olay (VIII/345-16).

Çok sıradan olmak da bir vasıftır (III/5-9).

1.4.1.2. İsim-fiil grubunun nesne olarak kullanılması

Kendi ulusları üzerinde, esen, *özgür olabilmeyi* dileyen, saltanat davası güden beglerin ise bu hal hoşlarına gitmiyordu...(II/117-6).

IV. Mehmet, *Tunca, Hüncar ve Edirne Sarayı gibi isimlerle anılan Sarayı Cedid'de oturmayı* tercih ediyordu, bu saray şehrin dışında, Tunca Nehri'nin batısındaki geniş düzlüklere kurulmuştu (VI/251-1).

Artık *Mehmet Ali'yi düşünmek* istemiyorum (VIII/106-2).

Nasıl, diye soramam, *Pasiy'in bildirisini okumayı* öğrendiği günden anlaşılır (VIII/107-28).

“*Kitabı kazanmayı* istiyorum” demişti (VIII/107-29).

Gerçi teyzem sayılırsınız, annemin arkadaşısınız fakat ben *falanca teyze demeyi* sevmem, *filanca abla demeyi* de sevmem (IX/5-1).

Sıkıntılı sıkıntılı kıpırdanıp, *gönlümün sesinden kurtulmak* istiyorum...(IX/57-12).

Berrin Hanım, kendine ve bize; Stephen R. Covey'in “Etkili İnsanların 7 Alışkanlığı” isimli kitabını almış, üzerinde konuşmak için *önce onu okumak* istedik üçümüzde...(IX/147-13).

Her ikisinden de galiba, sonuç aynı kapıya çıkıyor, bırakalım şimdi *çözümleme yapmayı* (X/58-34).

Gülgün'le çıktık, ben her zaman yaptığım gibi *biraz yürüme, konuşulanlar üzerinde düşünmek* istiyordum, Gülgün'e “ Ne desin, nasıl buldun?” diye sormaya vakit kalmadan, o gayet ciddi... (XI/55-11).

Ceren, piyanonun başında yüzüne damgalanmış bir tebessümle dururken *tek tek basmak* istedi *bu kahkahaların üstüne* (XI/16-13).

1.4.1.3.İsim-fiil grubunun yer tamlayıcısı olarak kullanılması

Aşının faydasına inandığım için *sevgili yavruma da yaptırmaya* karar verdim (I/146-20).

Sultan Alp Arslan, Mısır'ı halife namına idare eden Nasır üd Devle'nin kendisi ile mücadele eden rakiplerinden kurtarması için, ona müracaat eylemesi ve *Fatımi halifelerinin yerine Abbasi halifesini tanımaya* hazır olduğunu bildirilmesi üzerine, büyük bir ordu ile Suriye, Mısır seferine çıkagitmekte...(II/118-33).

Zeki, *davetlilerine karşı, doğrudan doğruya konuyu açmaya* biraz utanıyordu, zaten şimdiye kadar hepsi işitmişti işiteceklerini, bu yemeği kabul etmeleri, acaba Zeki'yi tasvip ettikleri anlamına gelmez miydi?.. (III/122-4).

Zeki'nin şaştığı koyu koyu Anap'lı bilinenlerin dahi, *Turgut Bey'i savunmaktan* imtina edişleriydi (III/122-11).

Kasım, ne istediğini bilen, uslu bir çocuktuktu, *saatlerce yazı yazmaya* çalışır, bu uğraşı içinde ikide bir kendisini rahatsız eden Melekşah'a kızmaz, hatta zaman zaman yazmayı bırakır gülerken küçük kızını oyalardı (VI/17-12).

Cümleye akıl dağıtmaya pek meraklı olan profesör – her halde Tülin'e göz önünde bir yer bulmak için olsa gerek – kadıncağıza oturduğu daireye birkaç öğrenci alıp, burasını bir küçük pansiyon haline getirmesini “önermiş.” (VII/13-10).

Karar veriyorum, *ne kadar samimi diye sormaya* lüzum yok (VIII/107-24).

O halde ayrıntıları ile tariflere girenlerin ağızlarını açtıran, *acı çekmekten* hoşlanma dürtüsü mü? (VIII/211-9).

Arkadaşların arasında bile kendilerinin farkında olmayan, hareketin içinde sürüklenenler vardı, bunlar *öz bedenlerini ve öz beyinlerini duyabilmekten* acizdirler (VIII/211-14).

(VIII/345-20), (VIII/345-20), (VIII/454-13), (VIII/455-17), (VIII/455-19), (X/59-39), (X/59-43), (X/59-62), (X/60-65), (XI/55-3), (XI/55-11).

1.4.1.4.İsim-fiil grubunun yüklem olarak kullanılması

Birçok ihtiyar kadının sanatları, *sırf bu ameliyatı yapmak* (I/146-7).

Benim için mühim olan ne *değişmesi gereken iktidar*, ne *Koçsa'nın gül canını sıkmamak*, ne de YİSK'in gelmesi düşünülen iktidarı destekleme kararı olmasıdır (VII/42-2).

Çehre;*yüz, surat demektir*, biliyor muydun, senin yanında bazen gençliğini unutup, bizim zamanımızın diliyle konuşuyorum (IX/47-3).

Tefekkür ne demektir bilir misiniz, *düşünmek, zihin yormak demektir* (IX/117-3).

Kalbi çarpıyordu, midesi kasılmaktan taşa dönmüş, ağzının içi kupkuru olmuştu. Bu işte *gülce konuşmak, gönülden konuşmak!* (XI/55-10).

1.4.2. İsim-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

1.4.2.1. İsim fiil grubunun edat gruplarında isim unsuru olması

Aşılama yapmak için en uygun zaman, sıcakların sonu (I/146-8).

Mektup böyle uzayıp gidiyor sevgili dinleyiciler, Dr Jenner, *böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için*, denemelere başlamış ve 1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu... (I/146-22).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha faydalı kılabilmek için, begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı (II/117-3).

Başın buyruk beglerin nüfuzlarını yok etmek için, kölelikten yetiştirip, beg kıldıklarını, kumandan, vali eylemişti (II/117-4).

Hele bir de bu begler , Selçuk'a oğul ya da torun oluyorsa, *Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, özü ayarı tuttuklarına baş indirmemek için* direniyorlardı...(II/117-7).

Dur şimdi, eğer kurbandıysam, *kanımı vermeye dahi sürükledi*, (ler). diyorsam ki öyle de olmuştu, yine bir saflık ifadesi değil mi. (III/5-15).

Bizim zat, *kurda kuşa yem olmamak için* gayret etmiş, taa uzaklarda bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa varmaya çalışmış (V/105-2).

Cümleye akıl dağıtmaya pek meraklı olan profesör – *her halde Tülin'e göz önünde bir yer bulmak için* olsa gerek – kadıncağıza oturduğu daireye birkaç öğrenci alıp, burasını bir küçük pansiyon haline getirmesini “önermiş.” (VII/13-10).

Canım geçen gün de söylemişim ya, insanların hepsi birer canbazdır, *ipin üzerinde yürüyebilmek için* destek alacakları bir sopa bulmaları lazım, denge için, hani canbazlar taşırlar ya ellerinde...(VII/80-15).

İşte 1960'ların baharında toprak, kar suyunu yavaş yavaş emip içine sindirirken, *şükranlarını ifade etmek için* olsa gerek, bağrından akçabardakları fişkırtmıştı (VIII/7-17).

(VIII/310-3), (VIII/454-12), (IX/147-12), (IX/147-13), (X/58-23), (XI/11-3). (XI/55-7).

1.4.2.2. İsim fiil grubunun isim tamlamalarında tamlayan olması

Biz yine Edirne'ye, 1700 yıllarına dönelim ve *Türklerin aşığı keşfetme hikayesini* dinleyelim...(I/146-23).

Ancak *Alp Arslan Sultan'a ayar olagelmenin mümkünü* var mı? (II/117-10).

Yoksa, *bu beyler yiğittir dememek, erdir, bahadır, erdemlidir dememenin dahi mümkünü* yok! (II/117-11).

Ağası karşısında, *ağası kadar güçlü olabilme davası* güden Gevher'in tutsağı idi (II/118-17).

Yağmur içlerinde bir cilâsın bahadır kim, ilk sefer coşkusu yıldızlara yana durur, ışırken gözlerinde.. *yüreğinde anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu..* rüzgarla karışan yelesi kara cins atının nal seslerince, bir yerlerde *babaya, ya da ağaya karşı gelebilmenin umudu* (II/118-35).

Şimdi şu *koyu koyu Türkeş'çi bilinen adamlara bile, sempatik görünmek zorunluluğu* içini sıkıyordu (III/122-6).

Ne var ki *tümüne birden şirin görünmek mecburiyeti* vardı (III/122-8).

Mısri sanki arkadaşının söylediklerini hiç işitmemiş gibi; “-Bilir misin, dedi, kime, neye *bir ders almak arzusuyla* bakarsan, onu yaratılmış olduğu maksada doğru yolcu bulursun (VI/321-9).

Bak İlhan'dan bahsediyorduk, hiç düşünmez misin, çocuğun buraya *geliş gidiş günleri saatleri* belli mi, niçin bizim evin önünde vursunlar onu? (VII/22-16).

Onun sesini duyuyorum: *Türk olmanın tek faydasını söyleyebilseydin bana...*(VIII/107-23).

O halde ayrıntıları ile tariflere girenlerin ağızlarını açtıran, *acı çekmekten hoşlanma dürtüsü mü?* (VIII/211-9).

(VIII/211-13), (XI/55-8).

1.4.2.3.İsim fiil grubunun isim tamlamalarında tamlanan olması

Fakat *tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında Türklerin büyük yardımı dokunmuştur* (I/146-2).

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, *hangi damardan açılmasını* isterlerse, o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Açılan yaralar, hastalıkları boyunca akıp, çiçeğin zehrini atıyor, *başka taraflara yayılmasına* mani oluyor (I/146-18).

Vatanımı çok sevdiğim için , *aşının oraya da girmesini* çok isterim (I/146-21).

Sultan Mahmut'un şölenine şarla, izzetle giden Arslan Yabgu'nun yiğitliğini över; *Gazneli 'ye kanışını*, hile bilmez, yalan dolan tanımaz dürüstlüğüne verir.. saflığını kınayabilmezdi! (II/10-6).

Ancak Sultan Mahmut'un toyunda, altın çamçaklardan şaraplar sunulduğu o gecede, *Arslan Yabgu'yu, oğlunu ve arkadaşlarını yakalatıp Hindistan'a sürmesinin* deyişini, söylerken ağlardı (II/10-7).

Anca *şol pınarın akıntılı coşkun suyun.. çöllerde dağılıp, telef olmaması, o beg'in bu beg'in buyruğunda bölünüp bölünüp sonra kuruyagelmemesi* için Sultan Tuğrul'un başladığı uğraşı, Başbuğ Alp Arslan, devam ettire gitti (II/117-2).

Bağbuğ, atalarının düzen üzere, ulusunun erleri arasında farklılık gözetmiyor, *anların ellerinin erişebildikleri yere değin uzanmalarını* istiyordu (II/117-5).

Yınal'ın yok edilişi bile, Türk töresine uygun getirilmiş, kutlu kanı toprağa akıtılamayacağı için, yayın kirişi ile boğdurulmuştu (II/118-14).

El-Basan'ın isyanı; *Kavurt'un isyanına karışması*, öncülerin başında, Başbuğ' a karşı çıkmasaydı, yıl, 1067 idi o zamanlar (II/118-20).

Afşın Beg'in ardından saldırışı bu yüzdendi (II/118-29).

(II/118-33), (II/118-33), (III/5-18), (III/122-4), (III/122-11), (VI/207-2), (VI/270-7), (VI/311-12), (VI/311-12), (VII/13-10), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/81-23), (VIII/107-13), (VIII/107-13), (VIII/211-11), (VIII/310-16), (VIII/345-5), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-19), (X/59-56), (X/55-9),

1.4.3. İsim-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler

1.4.3.1. “-mAk” eki

Bugün sizlere, *Leydi Montegü tarafından yazılmış bir mektubu sunmak ve yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini anlatmak* istiyoruz (I/146-3).

Birçok ihtiyar kadının sanatları, *sırf bu ameliyatı yapmak* (I/146-7).

Aşılama yapmak için en uygun zaman, sıcakların sonu (I/146-8).

Mektup böyle uzayıp gidiyor sevgili dinleyiciler, Dr Jenner, *böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak* için, denemelere başlamış ve 1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu... (I/146-22).

Oysa Karahanlılar'ca gerekti *Arslan Yabgu'yu ortadan kaldırmak* (II/10-9).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha faydalı kılabilmek için, *begler saltanatını bitirmek*, cümlesini Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde *tek merkeze bağlayabilmek* için çalıştı (II/117-3).

Başın buyruk beglerin nüfuzlarını yok etmek için, kölelikten yetiştirip, beg kıldıklarını, kumandan, vali eylemişti (II/117-4).

Hele bir de bu begler , Selçuk’a oğul ya da torun oluyorsa, *Alp Arslan Başbuğ’un uğraşını kırabilmek, özü ayarı tuttuklarına baş indirmemek* için direniyorlardı...(II/117-7).

Yoksa, *bu beyler yiğittir dememek*, erdir, bahadır, erdemlidir dememenin dahi mümkünü yok! (II/117-11).

Ahlat’a varıldıktan sonra, Sultan Tuğrul’un vasiyeti üzere, Malazgirt ve Erciş alındı, *kafir kal’aları içinde, böylesi at koparıp, şol kafiri sağlı sollu dağıtmak* anca Alp Arslan Başbuğ’a has olmuştur, gün ışığı hızına erişmektedir (II/118-38).

(III/5-9), (III/122-6), (III/122-8), (III/122-11), (V/105-2), (VI/207-2), (VI/321-9), (VII/13-10), (VII/42-2), (VII/80-15), (VIII/7-17), (VIII/106-2), (VIII/211-9), (VIII/211-10), (VIII/211-14), (VIII/310-3), (VIII/345-1), (VIII/345-16), (VIII/454-2), (VIII/454-2), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/117-3), (IX/117-3), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/147-13), (X/58-33), (X/59-60), (XI/11-3), (XI/55-7), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/155-10), (XI/55-10), (XII/16-3), (XII/31-1), (XII/31-1).

1.4.3.2. “-mA” eki

Fakat *tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında* Türklerin büyük yardımı dokunmuştur (I/146-2).

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, *hangi damardan açılmasını* isterlerse, o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Açılan yaralar, hastalıkları boyunca akıp, çiçeğin zehrini atıyor, *başka taraflara yayılmasına* mani oluyor (I/146-18).

Aşının faydasına inandığım için *sevgili yavruma da yaptırmaya* karar verdim (I/146-20).

Polonya savaşının yine zaferle neticeleneceğini gönül biliyordu ama Mısri bu zaferi küçümsüyordu, onca bu, *fakir fukara bir adamın bir gün için kuzu budu yiyip, sevinmesi* gibi bir şeydi!. (VI/270-7),

Cümleye akıl dağıtmaya pek meraklı olan profesör – her halde Tülin’e göz önünde bir yer bulmak için olsa gerek – kadıncağıza oturduğu daireye birkaç öğrenci alıp, *burasını bir küçük pansiyon haline getirmesini* “önermiş.” (VII/13-10).

anım geçen gün de söylemişim ya, insanların hepsi birer canbazdır, ipin üzerinde yürüyebilmek için *destek alacakları bir sopa bulmaları lazım*, denge için, hani canbazlar taşırlar ya ellerinde...(VII/80-15).

Söyledim, itiraz ederdi: Hayır, belki sadece *yüreğinde yanmaya hazır bekleyen bir şeye*, kibrit tutmuş olabilirim, zaten yapabileceğim bu kadardır (VII/81-18).

Onun sesini duyuyorum: *Türk olmanın tek faydasını* söyleyebilseydin bana...(VIII/107-23).

Karar veriyorum, *ne kadar samimi diye sormaya* lüzum yok (VIII/107-24).

(I/146-21), (I/146-23), (II/10-7), (II/117-2), (II/117-2), (II/117-5), (II/117-10), (II/117-11), (II/118-17), (II/118-(III/122-4), 20), (II/118-28), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-35), (II/118-36), (III/5-15), (III/122-4), (III/122-12), (VI/117-12), (VI/207-2), (VI/251-1), (VII/13-10), (VIII/107-28), (VIII/107-29), (VIII/211-9), (VIII/211-11), (VIII/211-13), (VIII/310-16), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-20), (VIII/345-20), (VIII/349-1), (VIII/454-3), (VIII/454-3), (VIII/454-13), (VIII/455-17), (VIII/455-19), (IX/5-1), (IX/7-3), (IX/117-4), (X/58-23), (X/58-34), (X/59-39), (X/59-43), (X/59-62), (X/60-65), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/221-10),

1.4.3.3. “-İş” eki

Sultan Mahmut’un şölenine şanla, izzetle giden Arslan Yabgu’nun yiğitliğini över; *Gazneli’ye kanışını*, hile bilmez, yalan dolan tanımaz dürüstlüğüne verir.. saflığını kınayabilmezdi! (II/10-6).

Hele bir de bu begler , Selçuk’a oğul ya da torun oluyorsa, *Alp Arslan Başbuğ’un uğraşını* kırabilmek, özü ayarı tuttuklarına baş indirmemek için direniyorlardı...(II/10-7).

Yınal'ın yok edilişi bile, Türk töresine uygun getirilmiş, kutlu kanı toprağa akıtılamayacağı için, yayın kirişi ile boğdurulmuştu (II/118-14).

Afşın Beg'in ardından saldırışı bu yüzdendi (II/118-29).

Zeki'nin şaştığı koyu koyu Anap'lı bilinenlerin dahi, *Turgut Bey'i savunmaktan imtina edişleriydi* (III/122-11).

Şimdi bilin ki *insan hareket ve çalışmalarının çeşitli oluşu*, insanların dört ayrı merhalede *bulunuşlarından dolayıdır* (VI/311-12).

Bak İlhan'dan bahsediyorduk, hiç düşünmez misin, çocuğun buraya *geliş gidiş günleri saatleri* belli mi, niçin bizim evin önünde vursunlar onu? (VII/22-16).

Allah tek fakat *O'nun her gönülde bir ayrı keşfedilişi* vardır, her gönül ayrıdır çünkü Allah rahmetini dilediğine, dilediği kadar verir (VII/81-23).

Kadrimizin her zaman bilinmeyişi, çoğumuzun gölgeler içinde ömür tüketip, karanlıkta göçüşü bu yüzden değil mi? (VIII/107-13).

(III/5-17), (III/5-18), (VI/31-12), (VIII/107-13), (VIII/455-19).

1.5. ZARF-FİİL GRUBU

Fiil kök veya gövdelerine “-A, -AlI, -I, -ArAk, -Ip, -IncA, -dIkA, -mAdAn, -ken” gibi eklerden birisinin getirilmesiyle yapılan bir zarf-fiil ve ona bağlı unsurlardan oluşan kelime grubudur. Gerindium grubu da denir. Zarf-fiil grubun yüklemidir. Grupta diğer öğeler de bulunabilir. Zarf-fiil, grubun yüklemi olsa bile yargı bildirmez.

Zarf-fiiller cümlede zarf tümleci olarak görev yaparlar.

Bazı araştırmacılar şart kipi eki olan “-sA” ekini de zarf-fiil eki olarak kabul eder.

“Cümlede hiçbir zaman yüklem görevi taşımayan (dilek bildiren birkaç özel kullanım dışında). “-sA” eki gramerlerin, devamlı yüklem görevi üstlenen “fiil kipleri” bölümünde değil, fiilden türemiş zarflar olan “gerindiumlar” kısmında verilmelidir. “-sA” eki gramerimizin gerindiumlar bahsinde “şart gerindiumu” adı altında verilebilir.” (Gülsevin, TD, 1990, sayı 467, 279).

Bazı eklerin farklı ve birlikte kullanılması da zarf- fiiller gibi bir anlam verir.

“-r / -mAz”, “-DI / mI” ve “-DI / -AlI” vb. kalıplarla kurulan gruplar da birer zarf-fiil grubudur.”(Karahan, 2004, 58).

1.5.1. Cümledeki Görevi Yönünden Zarf-Fiil Grupları

1.5.1.1. Zarf-fiil grubunun zarf olarak kullanılması

Yakın tehlikeyi ayan beyan gösteriyordu:

-Selçuk’un torunları *özü ulus içre çok itibar ve saygıya sahip olup*, sultanlık davasındadırlar (II/10-13).

Anca şol pınarın, akıntılı coşkun suyun.. çöllerde dağılıp, telef olmaması, o beg’in bu beg’in buyruğunda bölünüp bölünüp sonra kuruyagelmemesi için Sultan Tuğrul’un başladığı uğraşı, Başbuğ Alp Arslan, devam ettire gitti (II/117-2).

El-Basan bağış dilemeyip, kaçtı.. ulusu Yabgu’lulardı, *Ak Topraklar’a akın edip, urup, çarpıp* dönüyordu (II/118-27).

Yağmur içlerinde bir cilâsın bahadır kim, ilk sefer coşkusu yıldızlana yana durur, *ışırken gözlerinde.. yüreğinde anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu.. rüzgarla karışan yelesi kara cins atının nal seslerince*, bir yerlerde babaya, ya da ağaya karşı gelebilmenin umudu (II/118-35).

Gün değende şılayan kılıcında, Oğuz buyruğunun tüm cihana yetesi sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı (II/118-36).

Böylece gökten gönüllerine düşüp, gönüllerinden göğe ulaşan “Allah Allah” seslerinin uzayıp gittiği yollarda, *alaylar bağlanıp*, koşumlar düzülmekte.. *tunç borular çalınıp* davullar vurulmakta; Selçuklu’nun seferi var (II/118-37).

Konu sevgi ve biraz da talep olunca... a, evet utanıyor, allar içinde! (IX/5-6).

Gülme arzumu geri gönderip, bu yüzden biraz kızarıp sanırım, en güven verici sesimle: “-Sizi seviyorum! dedim (IX/5-8).

Artık sarışın olmadığımı söyleyince de “Bebekken sarışındın.. der.. Renoir’ın tablosunda bana birden bire seni hissettiren genç kız da sarışındı” (X/57-12).

(I/146-18), (II/10-7), (II/10-7), (II/117-2), (II/117-4), (II/118-13), (II/118-27), (II/118-35), (II/118-37), (II/118-38), (II/118-39), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-44), (II/118-44), (III/5-1), (III/61-8), (III/122-5), (III/122-12), (III/189-10), (IV/13-1), (IV/224-s), (IV/224-s), (V/105-1), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-12), (V/105-12), (VI/7-1), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/90-1), (VI/133-11), (VI/142-11), (VI/172-3), (VI/172-3), (VI/196-4), (VI/270-7), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/37-6), (VII/279-12), (VII/279-12), (VII/279-13), (VII/279-23), (VII/279-24), (VII/279-25), (VIII/7-17), (VIII/7-17), (VIII/106-1), (VIII/106-3), (VIII/107-12), (VIII/107-13), (VIII/107-16), (VIII/107-18), (VIII/108-30), (VIII/108-30), (VIII/108-30), (VIII/211-17), (VIII/310-6), (VIII/345-1), (VIII/345-1), (VIII/345-3), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/345-9), (VIII/345-13), (VIII/345-18), (VIII/349-1), (VIII/349-1), (VIII/454-2), (VIII/454-10), (VIII/455-19), , (IX/5-8), (IX/5-8), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/57-13), (IX/67-4), (IX/67-4), (IX/88-6), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/97-9), (IX/97-9), (IX/167-2), (IX/167-2), (IX/177-1), (IX/57-12). (X/58-26), (X/59-50), (X/59-56), (X/59-61), (X/60-65), (X/60-65), (X/60-67), (XI/7-5). (XI/11-3), (XI/16-7), (XI/55-7), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/155-1), (XI/155-1), (XI/155-4), (XI/221-4), (XI/221-5), (XI/221-11), (XII/16-13),

1.5.2. Zarf-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler

1.5.2.1. “-Ip” eki

Açılan yaralar, *hastalıkları boyunca akıp*, çiçeğin zehrini atıyor, başka taraflara yayılmasına mani oluyor (I/146-18).

Ancak Sultan Mahmut’un toyunda, altın çamçaklardan şaraplar sunulduğu gecede, *Arslan Yabgu’yu, oğlunu ve arkadaşlarını yakalatıp* Hindistan’a sürmesinin deyişini, söylerken ağlardı (II/10-7).

Yakın tehlikeyi ayan beyan gösteriyordu:

Anca şol pınarın akıntılı coşkun suyun.. *çöllerde dağılıp*, telef olmaması, *o beg’in bu beg’in buyruğunda bölünüp bölünüp* sonra kuruyagelmemesi için Sultan Tuğrul’un başladığı uğraşı, Başbuğ Alp Arslan, devam ettire gitti (II/117-2).

Bu yüzden, Tuğrul ve Alp Arslan Sultanlar, *önce isyan edip*, sonra yenilenlere karşı;görmekli ailelerine yaraşır şekilde muamele etmişler, onların adlarını gökte iken yere indirmemişlerdi...(II/118-13).

Askerleri perişan kılındıktan sonra, Kavurt *ağası Başbuğ'un önünde baş indirip*, ağır bastı (II/118-23).

El-Basan *bağış dilemeyip*, kaçtı.. ulusu Yabgu'lulardı, *Ak Topraklar'a akın edip*, *urup*, *çarpıp* dönüyordu (II/118-27).

Böylece *gökten gönüllerine düşüp*, gönüllerinden göğe ulaşan "Allah Allah" seslerinin uzayıp gittiği yollarda, *alaylar bağlanıp*, koşumlar düzülmekte.. *tunç borular çalınıp* davullar vurulmakta; Selçuklu'nun seferi var (II/118-37).

Ahlat'a varıldıktan sonra, Sultan Tuğrul'un vasiyeti üzere, Malazgirt ve Erciş alındı, kafir kal'aları içinde, *böylesi at koparıp*, şol kafiri sağlı sollu dağıtmak anca Alp Arslan Başbuğ'a has olmuştur, gün ışığı hızına erişmektedir (II/118-38).

- (II/10-13), (II/117-2), (II/117-4), (II/118-27), (II/118-37), (II/118-37), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-44), (II/118-44), (III/5-1), (III/61-8), (IV/13-2-1), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-10), (V/105-12), (V/105-12), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/142-11), (VI/270-7), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/279-13), (VII/279-23), (VII/279-23), (VII/279-24), (VII/279-25), (VIII/7-17), (VIII/106-3), (VIII/107-12), (VIII/107-13), (VIII/107-16), (VIII/310-6), (VIII/345-1), (VIII/345-9), (VIII/345-13), (VIII/345-18), (VIII/454-2), (VIII/454-10), (VIII/455-10), (IX/5-8), (IX/5-8), (IX/5-10), (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/57-13), (IX/88-6), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/97-9), (IX/167-2), (IX/167-2), (IX/177-1), (X/59-56), (X/60-65), (X/60-67), (XI/11-3), (XI/55-7), (XI/55-11), (XI/155-1), (X/221-11).

1.5.2.2. "-Inca" eki

Neylersin, ne dersin, Sultan'dan kaçagiden, sultan yağısı ile kapışıyor ve dahi Yabgu'lu Rum'u kırıp da, *Manüel onun önüne tutsak getirilince..* El-Basan'ın başı bulanıp, gönlü daralıyor.. aklı dağılıyor, rezillik başlıyor! (II/118-41).

İmalathane, kocaman, oldukça loş, ambar gibi bir yerd, ocakların üstünde kocaman kazanlar vardı, her bir kazanın üstünde ise, tavandan sarkan bir tahta tekerlek

bulunuyordu, *yandan uzanan ipi çekilince* bu tahta tekerlek dönüyor, üzerine asılmış, ince pamuk iplikleri döndürüyordu (VI/133-1).

Haklısın, dediler ona, ama *bu mesele senin başına gelmeyince*, o mahcubiyeti yaşamadıkça, gereken gayreti bu kadar iyi göstermeyebilirdin (VI/172-3).

Şöyle sere serpe uzanıp da toprağa, *gözlerini göğe kaldırınca*, seni hatırlamamak imkânsız akçabardağım (VIII/345-1).

Demek, sessizce ve umudumu kendime bile belli etmemeye çalışarak, pek bekliyormuşum ki; ondan *askere gideceğine* dair bir mektup alınca bozuldum (VIII/349-1).

Konu sevgi ve biraz da talep olunca... a, evet utanıyor, allar içinde! (IX/5-6).

Artık sarışın olmadığımı söyleyince de “Bebekken sarışındın.. der.. Renoir’in tablosunda bana birden bire seni hissettiren genç kız da sarışındı” (X/5-6).

1.5.2.3. “-ArAk” eki

El-Basan unutulması adını, Selçuklu’ya kara leke ve dahi *ulusu Yabguluları da başsız koyarak* Manuel’le birlikte İstanbul yoluna düşeyürüyor (II/118-46).

Gök, asik suratlı ve buz grisi, derinden derine gelen o müthiş öfkesi, *havada artarak* denize aksediyor, deniz de buz grisi, *sular köpürüp, şahlanarak* gemiyi dövüyor (VI/7-1).

Böyle bir element ve ben nedense kendimi bir Tanrıça’dan ziyade, *SELENYUM* olarak hissettim, yahut da hiç! (VII/37-6).

Hiçbir şey hissetmeden, ağzından çıkanların manasını bile kavramadan *beni taklit ederek*, sabırla çalıştı (VIII/108-30).

Böylece öz varlıklarının ve *millet olarak* varlığını farkına varıyorlar (VIII/211-12).

Asıl suçlu olarak onları kabul ediyorlar, fakat içlerinde babam gibi her şeyden habersiz kimseler de bulunmalı (VIII/211-17).

Demek, *sessizce ve umudumu kendime bile belli etmemeye çalışarak*, pek bekliyormuşum ki; ondan askere gideceğine dair bir mektup alınca bozuldum (VIII/349-1).

Kimimiz onu öperek, kimimiz alkışlayarak oyuna son verdik (IX/67-4).

Üzerinde dönüp durduğum bir gerçek, dönüyorum aşk ile ve dikkatle, kimi saçılmış, kimi *uçuşan şebnemleri esirgeyerek* (XI/7-5).

Ustaysa, *tam bir otorite olarak* görünmüştü bana sevgiyle esirgeyen, kuşatan ve saygı, sevgi uyandıran ve iyi ve doğru ve çalışkan ve çok bilgili...(XI/16-7).

Siz yalnız O'nun önünde küçüklüğünüzü bilip, *büyüdükçe küçülerek*, hayrınıza var ettiği her şey için şükrediniz (XI/155-1).

Ayetlerde şükürle ilgili pek de çok söz var, benim en ilgimi çekenini ise şöyle: “*Kim içinden gelerek* bir hayır işlerse, Allah Şakir'dir, teşekkür eder” diyor (XI/155-4).

1.5.2.4. “-mAdAn” eki

Mehmet, onun arkasını dönüp, ormana daldığını gördü: “*Öğlen olmadan* varır köye...” diye geçti aklından (IV/224-son c.).

Hiçbir şey hissetmeden, *ağzından çıkanların manasını bile kavramadan* beni taklit ederek, sabırla çalıştı (VIII/108-30).

Fakat ben, *nişanlıma söylemeden* önce, bir kere de Arif'e danışmak istedim (VIII/310-10).

Elimde olmadan ben gülümsedim sana, sonra aklım başıma geldi, çevreyi araştırdım, gören oldu mu? diye (VIII/345-3).

Sadece yüzüyle konuşabilirim onun, bir sessiz dil olur bu.. diyebilirim ki ona: “*Hiçbir şey duyup hissetmeden* o sözü söyledim size, aslında sizi sevip sevmediğimi bilmiyorum, ben hiç kimseyi sevmem, Mehmet'i bile sevmem (IX/5-10).

Niçin merak ettiğini düşünmeden, itiraf ettim:” – Maalesef olmadı.. dedim.. onca erkek arkadaşına rağmen, ha bak bana ilanı aşk eden, daha doğrusu çıkma önerisinde bulunanlar çok oldu da. (X/58-26).

Gülgün'le çıktık, ben her zaman yaptığım gibi biraz yürümek, konuşulanlar üzerinde düşünmek istiyordum, *Gülgün'e " Ne desin, nasıl buldun?" diye sormaya vakit kalmadan*, o gayet ciddi: “- Sen şimdi yürümek istersin, o halde ben gideyim, haydi eyvallah...” Deyip, bir taksiye işaret etti (XI/55-11).

Şaşakalmıştım, bahçede ustaya hayran bakışlar neydi, *şimdi iki lakırdı etmeden kaçış ne...*

(XI/55-12).

1.5.2.5. “-ken” eki

Ancak Sultan Mahmut'un toyunda, altın çamçaklardan şaraplar sunulduğu o gecede, *Arslan Yabgu'yu, oğlunu ve arkadaşlarını yakalatıp Hindistan'a sürmesinin deyişini söylerken* ağlardı (II/10-7).

Yağmur içlerinde bir cilâsın bahadır kim, ilk sefer coşkusu yıldızlara yana durur, *ışırken gözlerinde.. yüreğinde anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu.. rüzgarla karışan yelesi kara cins atının nal seslerince*, bir yerlerde babaya, ya da ağaya karşı gelebilmenin umudu (II/118-35).

Bu sıra, El-Basan ise; öfkesi tuttu mu kara taşı kül eyleyen Afşin Beg önünde *sapa yer gözetirken*, Sivas'ta Manuel ordusuna karşı geliptir (II/118-39).

Bunu düşünüyordu Zeki, *şuna buna gülücüük dağıtırken*, içinden taa içinden politikacıların işinin ne kadar zor olduğunu takdir ediyordu (III/122-5).

Evet evet, diyordu: *Biz size, siz bize derken, derken* Aysan'lar sıyrılıversin aranızdan!. (III/189-10).

Bir vakitler, dini bilgilere tam hakim, ulemadan bir zat, *at üstünde uzak bir diyara giderken*, yolunu şaşırılmış, gitmiş gitmiş, akşam erişmiş, al karanlık basmış (V/105-1).

Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp buz gibi suyla abdest almış, *tam namaza duracakken* bakmış, biraz ilerde çoban yatıp kalkıp, bir şeyler mırıldanıyor; ...(V/105-10).

...fakat aynı zamanda iyiydi de bir denge mevcuttu iyilikle kötülük arasında, kurban olduğu o sevgili, *her şeyin zıddını yaratırken* nasıl da güzel bir düzen ve uyum kurmuştu (VI/90-1).

Gerçi *Allah aşkı kalbine dolarken* yavaş yavaş, Melekşah silinivermişti ama, yine de şaşırđı işte kendi rahatlığına...(VI/196-4).

... boşu boşuna dememişler eskiler, “Şeyh bir rüzgârısa mürit, önünde uçuşan bir sonbahar yaprağıdır” diye; *Mısri'nin bu yola girerken* ilk öğrendiği şey de bir müridin; şeyhin elinde ancak ölü yıkayıcısının elindeki ceset gibi olması lazım geldiği idi: “Emredesiniz Sultan'im” dedi (VI/207-2).

Yanlarında yürüyenlerin ellerinde de silah var, *tam kapıdan çıkarlarken*, imtihana gelen sınıf arkadaşlarıyla karşılaşıyorlar (VII/279-12).

(VIII/7-17), (VIII/106-1), (VIII/107-18), (VIII/345-4), (X/59-50), (X/59-61), (X/60-65), (X/221-4), (XII/16-13).

1.5.2.6. “-dIkçA” eki

Haklısın, dediler ona, ama bu mesele senin başına gelmeyince, *o mahcubiyeti yaşamadıkça*, gereken gayreti bu kadar iyi göstermeyebilirdin (VI/172-3).

1.5.2.7. “-AndA” eki

Gün değende şılayan kılıcında, Oğuz buyruğunun tüm cihana yetesi sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı (II/118-36).

1.5.2.8. Başka kalıplarla kurulan zarf-fiil grupları

Bu sıra, El-Basan ise; *öfkesi tuttu mu* kara taşı kül eyleyen Afşin Beg önünde sapa yer gözetirken, Sivas'ta Manuel ordusuna karşı geliptir (II/118-39).

1.6. TEKRAR GRUBU

Tekrarlar, Türkçe'nin akıcı, kıvrak, şiirsel ve güçlü anlatımının delillerinden olan ikileme, ikizleme gibi adlarla da anılan birliklerdir.

“Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılmasıdır.” (TDK, 1988, 691).

L. Karahan tekrar grubunu şöyle tanımlar:

“Bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime gruplarıdır.” (Karahan, 2004, 60).

Atasözleri, bilmeceler, deyimler gibi sözlü ürünlerde daha çok karşılaştığımız tekrarlar, yoğunlaştırılmış bir anlam ve ahenge sahip oldukları için akılda kalmaları daha kolaydır. Orhun Abideleri, Kutadgu Bilig, Divan-ı Lügat’-it Türk, Nehcü’l Feradis, Gülistan Tercümesi, Dede Korkut Hikayeleri gibi eserlerimizde de çeşitli ikileme örnekleri ile karşılaşırız (eb bark “ev bark”, tünli künlü “geceli gündüzlü”).

Çalışmamızda bu grubu aynı kelimelerin tekrarıyla yapılmış tekrarlar, yakın ya da eş anlamlı kelimelerle yapılmış tekrarlar, zıt anlamlı kelimelerle yapılmış tekrarlar ve ilaveli tekrarlar olarak inceledik.

1.6.1. Yapısı Bakımından Tekrar Grubu

1.6.1.1. Aynen tekrarlar

O kıyamet günler yâdına düşer, deyiş derdi, *zaman zaman*.(II/10-3).

Çünkü Kadir Han’ın; bu Türkistan’dan *oğul oğul* gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar’dan gocunduğu, hatta korktuğu vardı (II/10-10).

Anca şol pınarın akıntılı coşkun suyun.. çöllerde dağılıp, telef olmaması, o beg’in bu beg’in buyruğunda *bölünüp bölünüp* sonra kuruyagelmemesi için Sultan Tuğrul’un başladığı uğraşı, Başbuğ Alp Arslan, Devam ettire gitti (II/117-2).

Böylece gökten gönüllerine düşüp, gönüllerinden göğe ulaşan “*Allah Allah*” seslerinin uzayıp gittiği yollarda, alaylar bağlanıp, koşumlar düzülmekte.. tunç borular çalınıp davullar vurulmakta; Selçuklu’nun seferi var.

(II/118-37).

Eskiden benim üzerimde, bir hardal sarılığı, izlenimi bırakmıştı, *ağır ağır* akan, bulaşan (III/5-11).

Akraba fertlerini, evdekileri, hatta komşuları ona *teker teker* anlattım, taklitlerini bile yaptım (III/61-2).

Şimdi şu *koyu koyu* Türkeş'çi bilinen adamlara bile, sempatik görünmek zorunluluğu içini sıkıyordu (III/122-6).

Başbakan türlü parçalara ayrılmış, her bir parçası *ayrı ayrı* yenilip tüketiliyordu (III/122-10).

Genç kafasının ilk muhteşem isyanı ile çocuk, bir elini siper edip, kendine, *geri geri* kaçtı (IV/13-1).

(V/105-8), (VI/17-12), (VII/279-6), (VII/279-13), (VII/279-20), (VIII/7-17), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-18), (VIII/211-7), (VIII/211-15), (VIII/345-10), (VIII/454-7), (VIII/454-19), (IX/57-12), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/167-2), (X/57-12), (X/58-18), (X/59-42), (XI/221-17), (XII/31-3),

1.6.1.2. Eş veya yakın anlamlı tekrarlar

Aşılana çocuklar, sekiz gün kadar oynuyorlar, bir şey olmuyor, daha sonra bir sıtmaya tutuluyorlar ki, iki üç gün yatakta yatıyorlar, yüzlerinde *yirmi otuz* sivilce çıkıyor (I/146-16).

Yakın tehlikeyi *ayan beyan* gösteriyordu:

-Selçuk'un torunları özü ulus içre çok itibar ve saygıya sahip olup, sultanlık davasındadırlar (II/10-13).

Türk; bozkırın *arı duru* pınarıdır ve dahi tükenesi yoktur, belli (II/117-1).

Bu akli da ona Kadriye vermişti, kadın onun ne zamandan beri *eşi dostu* ile ilgisini keşmiş bulunduğundan bahsediyordu, daha birkaç yıl evveline kadar da, üniversitedeki arkadaşlarının bolluğundan rahatsız olur, devekuşları misali, Zeki'nin kafasını üniversiteye gömdüğünden yakınırdu (III/122-2).

Bunu düşünüyordu Zeki, şuna buna gülücük dağıtırken, içinden taa içinden politikacıların işinin ne kadar zor olduğunu takdir ediyordu (III/122-5).

Sofrada sohbet, *şuradan buradan*, Üniversite iç meselelerinden başlamış, günlük siyasete geçmişti; öyle devam ediyordu (III/122-9).

...ikisi beraber dinledi: Bulgurlu; tek adayın Aysan Semir olduğunu söylüyordu; köşke yakın çevreler, imzanın *bugün yarın* çıkacağını belirtmişlerdi (III/188-1).

Bizim zat, *kurda kuşa* yem olmamak için gayret etmiş, taa uzaklarda bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa varmaya çalışmış. (V/105-2).

Nerde bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş *eğri büğrü* sokakları; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalara bile açmadığı yorgun suratlı evleri...(VII/16-2).

“Canım toprak” ”Ana toprak” *falan filan* gibi övgülerin yalnız alanlar tarafından, aldıkları sürece yapıldığını da bilmez, yahut bilmek istemez! (VIII/7-16).

Çünkü, uzaklarda bir yerlerde, *burada şurada* hala bir atlıkarınca dönüyor (III/189-14).

(VIII/107-6), (VIII/345-1), (IX/108-5), (X/58-22), (X/58-31), (XI/155-6), (XI/155-12), (XI/155-13).

1.6.1.3. Zıt anlamlı tekrarlar

Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp buz gibi suyla abdest almış, tam namaza duracakken bakmış, biraz ilerde çoban *yatıp kalkıp*, bir şeyler mırıldanıyor; adam, yaklaşmış, çobanın kıldığı namaz desen değil, kulak vermiş, söylediği sözler dua desen değil! (V/105-10).

Bak İlhan’dan bahsediyorduk, hiç düşünmez misin, çocuğun buraya *geliş gidiş* günleri saatleri belli mi, niçin bizim evin önünde vursunlar onu? (VII/22-16).

Şükredebilmenin, eni, boyu, boyutu yok, *küçüğü büyüğü* yok (XI/155-5).

1.6.1.4. İlaveli tekrarlar

Oğlan olacak, diye tasdik etti Mısri, lakin bu hediye fazla hoşuma gitmedi, yahu aramızda böyle şeyler olur mu, evlendin, çocuğun olacak diye *hediye mediye*, aramızda bırak bunları adamım, bırak, başkalarına yap sen onları (VI/241-4).

1.6.2.Cümledeki Görevi Bakımından Tekrarlar

1.6.2.1. Tekrar grubunun özne olması

Oğlan olacak, diye tasdik etti Mısri, lakin bu hediye fazla hoşuma gitmedi, yahu aramızda böyle şeyler olur mu, evlendin, çocuğun olacak diye *hediye mediye*, aramızda bırak bunları adamım, bırak, başkalarına yap sen onları (VI/241-4).

Şükredebilmenin, eni, boyu, boyutu yok, *küçüğü büyüğü* yok (XI/155-5).

Yalnız *yolu yordamı* var şüphesiz, dilden ziyade gönül yolu bu ve ölçüsü ve dille tekrardan çok birbirimize iyi yaptıklarımız, iyi verdiklerimizdir (XI/155-6).

1.6.2.2. Tekrar grubunun zarf tümleci olması

O kıyamet günler yâdına düşer, deyiş derdi, *zaman zaman* (II/10-3).

Çünkü Kadir Han'ın; bu Türkistan'dan *oğul oğul* gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan gocunduğu, hatta korktuğu vardı (II/10-10).

Yakın tehlikeyi *ayan beyan* gösteriyordu:

-Selçuk'un torunları özü ulus içre çok itibar ve saygıya sahip olup, sultanlık davasındadırlar (II/10-13).

Eskiden benim üzerimde, bir hardal sarılığı, izlenimi bırakmıştı, *ağır ağır* akan, bulaşan (III/5-11).

Akraba fertlerini, evdekileri, hatta komşuları ona *teker teker* anlattım, taklitlerini bile yaptım (III/61-12).

Başbakan türlü parçalara ayrılmış, her bir parçası *ayrı ayrı* yenilip tüketiliyordu (III/122-10).

Genç kafasının ilk muhteşem isyanı ile çocuk, bir elini siper edip, kendine, *geri geri* kaçtı (IV/13-1).

Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp buz gibi suyla abdest almış, tam namaza duracakken bakmış, biraz ilerde çoban *yatıp kalkıp*, bir şeyler mırıldanıyor; adam, yaklaşmış, çobanın kıldığı namaz desen değil, kulak vermiş, söylediği sözler dua desen değil! (V/105-10).

Kasım, ne istediğini bilen, uslu bir çocuktuktu, saatlerce yazı yazmaya çalışır, bu uğraşı içinde ikide bir kendisini rahatsız eden Melekşah'a kızmaz, hatta *zaman zaman* yazmayı bırakır gülerken küçük kızı oyalardı (VI/17-12).

Yavaş yavaş kendine doğru yaklaşan gençleri bekliyor, kolları gevşek iki yanına..(VII/279-6),

(VII/279-20), (VIII/7-17), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-18), (VIII/211-15), (VIII/345-1), (VIII/345-10), (VIII/454-19), (IX/57-12), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/167-2), (X/59-42), (XI/241-7), (XII/10-27).

1.6.2.3. Tekrar grubunun yer tamlayıcısı olması

Bunu düşünüyordu Zeki, şuna buna gülücük dağıtırken, içinden taa içinden politikacıların işinin ne kadar zor olduğunu takdir ediyordu (III/122-5).

Sofrada sohbet, şuradan buradan, Üniversite iç meselelerinden başlamış, günlük siyasete geçmişti; öyle devam ediyordu (III/122-9).

Bizim zat, kurda kuşa yem olmamak için gayret etmiş, taa uzaklarda bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa varmaya çalışmış (V/105-2).

1.6.2.4. Tekrar grubunun yüklem olması

Anca şol pınarın akıntılı coşkun suyun.. çöllerde dağılıp, telef olmaması, o beg'in bu beg'in buyruğunda bölünüp bölünüp sonra kuruyagelmemesi için Sultan Tuğrul'un başladığı uğraşı, Başbuğ Alp Arslan, Devam ettire gitti (II/117-2).

Eh adam, aç kalacak değil a, yüzünü buruşturup buruşturup, bir kase sütü ve armutları midesine indirmiş (V/105-8).

1.6.3. Tekrarların Kelime Grupları İçindeki Durumu

1.6.3.1. Tekrarların sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olması

Aşılana çocuklar, sekiz gün kadar oynuyorlar, bir şey olmuyor, daha sonra bir sıtmaya tutuluyorlar ki, iki üç gün yatakta yatıyorlar, yüzlerinde *yirmi otuz sivilce* çıkıyor (I/146-16).

Türk; bozkırın *arı duru pınarıdır* ve dahi tükenesi yoktur, belli (II/117-1).

Şimdi şu *koyu koyu Türkesçi* bilinen adamlara bile, sempatik görünmek zorunluluğu içini sıkıyordu (III/122-6).

Nerde bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş *eğri büğrü sokakları*; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalara bile açmadığı yorgun suratlı evleri...(VII/16-2).

Gurup gurup gençler, kaymak tabakanın nazlı çocukları, başlarını eğip, manzarayı görmezden geliyorlar (VII/279-13).

Tümden *zehir zümrüt kolyesiyle kırmızılı kadına sormak istiyorum* böylece (IX/108-5).

Canım televizyonda seyrettik *bir iki filmi* ya (X/58-22).

Senin *kız kadın arkadaşların*, onlar! (X/58-31).

Karı koca bu tatlı insanlarla da “şükür” bahsi açıldı (XI/155-12).

Selma, bu hayali itmek, *vıcık vıcık sesi* duymamak istiyordu, arkadaşının perişan yüzüne, dalgın gözlerine baktı, ona sarılmak geçti içinden cesaret edemedi (XII/31-20).

1.6.3.2. Tekrarların isim tamlamalarında tamlayan olması

Böylece gökten gönüllerine düşüp, gönüllerinden göğe ulaşan “*Allah Allah*” seslerinin uzayıp gittiği yollarda, alaylar bağlanıp, koşumlar düzülmekte.. tunç borular çalınıp davullar vurulmakta; Selçuklu’nun seferi var (II/118-37).

1.6.3.3. Tekrarların isim tamlamalarında tamlanan olması

Bir sıcak ve içten tebessümün yüzünde yer ettiği Tülin Hanım: “-Şimdi şükür, *halimiz vaktimiz* yerinde amma bir zamanlar çok sıkıntı çektik, fakat inancımız, Ona şükretmemiz eksilmedi yüreğimizden, ” dedi (XI/155-13).

1.6.3.4. Tekrarların birleşik fiillerde isim unsuru olması

Katkısız, sert, içten gelen bir ahenkle *sarmaş dolaş olmuş* yatay, dikey, içleri boş, dolu kutular, çizgiler (VIII/107-6).

Sözler hiç bitmedi, *ağızdan ağızda dolaştı* (VIII/211-7).

Umumiyetle suskun, konuştuğu zaman kelimeleri ağızından *tarta tarta çıkarıyor*, heyecansız, sakın görünüyor (VIII/454-7).

1.7. EDAT GRUBU

Bir isim ile son çekim edatlarından (ile, için, gibi, doğru, kadar, göre, değin vb.). herhangi biri ile yapılan gruptur. İsim + edat şeklinde formülleştirebileceğimiz bu grubun isim unsuru tek bir kelime olabileceği gibi kelime gruplarından biri de olabilir.

Edat grubu kelime grubu veya cümle içinde isim, sıfat, zarf görevi yapar. Yüklem olarak cümle kuruluşuna katılabilir.

Çalışmamızda edat ile kurulan gruplara sık rastlanmıştır. Bunlar cümlede zarf tümleci kelime gruplarında da sıfat görevinde bulunmuştur.

1.7.1. Yapısı Yönünden Edat Grubu

1.7.1.1. “sonra” ile kurulan edat grubu

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, *o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra* yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar.(I/146-12).

- Evet... dedi... Zeki... bir dahaki sefere, *üç yıl sonra*, artık senin profesörlüğün gelmiş olur, senin için çalışırız (III/189-7).

Biz Türk kadınları, her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi önce, içimizin derinliklerine salıyor; onları can suyumuza karışmış sabırla, ince ince işleyip, *Allah sevgisi nurumuzla aydınlattıktan sonra* sessizce, yumuşak yumuşak seriyoruz gözler önüne (VIII/107-12).

Kal burada, daha öğrenecek pek çok şey var, *kendini tanıdıktan sonra*; onları tanı (VIII/310-7).

— Kendinize bir isim seçecek ve *bundan sonra* hep o ismi kullanacaksınız... dedi. (VIII/345-21).

Yıllar sonra, bir salaş balıkçı lokantasında karşılaştım Berrin Hanım'la grup halinde gelmişlerdi, yanımızdaki masada oturuyorlardı, kahkahaları, şamataları canımı sıkıyordu, ben Mehmet'leydim...(IX/7-2).

Birkaç ay sonra da, Rıfki'nın kolları arasında öldü, gitti (IX/127-14).

Hümeyra'nın dinle hiç ilgisi olmamasına rağmen Berrin, *onun ölümünden sonra* bütün dini faaliyetlerin yapılmasını sağladı (IX/127-15).

Onu geçirdikten sonra, kapıyı usulca kapattım ve bir zaman durup, merdivenden ayak seslerini dinledim (X/59-56).

Usta içeri girdikten sonra, bizler biraz daha sohbet ettik, hemen herkes gönlü sevgiye hazırlanmanın bir çeşit yolunu göstermişti;... (XI/55-8).

(I/146-16), (II/118-23), (V/105-11), (VI/207-2), (VIII/7-2),

1.7.1.2. “için” ile kurulan edat grubu

Aşılama yapmak için en uygun zaman, sıcakların sonu (I/146-8).

Onun için, aşığı kapalı yerlere yapıyorlar (I/146-15).

Aşının faydasına inandığım için sevgili yavruma da yaptırmaya karar verdim (I/146-20).

Vatanımı çok sevdiğim için, aşının oraya da girmesini çok isterim (I/146-21).

Mektup böyle uzayıp gidiyor sevgili dinleyiciler, Dr Jenner, *böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için*, denemelere başlamış ve 1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu... (I/146-22).

ANAP'luların gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı, Bulgurlu gibilerin Refah'çılığı, hepsi ayrı bir yükü *Zeki için*, Sosyal Demokratlar'ı benimsiyor, onları aydın ve uygar buluyordu (III/122-7).

- Evet... dedi... Zeki... bir dahaki sefere, üç yıl sonra, artık senin profesörlüğün gelmiş olur, *senin için* çalışırız (III/189-7).

İşte 1960'ların baharında toprak, kar suyunu yavaş yavaş emip içine sindirirken, *şükranlarını ifade etmek için* olsa gerek, bağrından akçabardakları fişkırtmıştı (VIII/7-17).

Her insan kafası, *daha iyi imkânlarla erişmek için*, daima şartlanmaya hazırdır (VIII/310-3).

Birçoğu da, evlerinde alet bulunduğu halde, *ustanın hayır duasıyla başlayabilmek için*, önce buraya gelip, burada, "Bismillah" çekermiş (XI/55-7),

(II/117-2), (II/117-2), (II/117-3), (II/117-3), (II/117-4), (II/117-7), (II/118-14), (II/118-33), (V/105-2), (V/105-2), (VI/270-7), (VII/13-10), (VII/27-21), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/80-15), (VII/81-6), (VII/279-16), (VIII/454-4), (IX/117-4), (IX/147-12), (IX/147-13), (X/57-3), (X/59-52), (X/60-66), (XI/11-3), (XI/155-1), (XI/155-7), (XI/155-7), (XI/155-7), (XI/155-9), (XI/155-9),

1.7.1.3. "gibi" ile kurulan edat grubu

Fakat bir hafta içinde *hastalığa tutulmamış gibi* oluyorlar (I/146-17).

Pişmanlık, öfke... ve korku, *ateş gibi* yakıyor içini (VII/279-2).

Suçları sıralanıyor suratına, *tükürük fırlatır gibi*: "- İzmir'e gidip bir faşistin cenazesine katılmışsın!" "-Okulu terk dedik, bırakmadın!" "-Bizim cenazeyi sabote etmişsin!" (VII/279-25).

“*Canım toprak*” ”*Ana toprak*” *falan filan gibi* övgülerin yalnız alanlar tarafından, aldıkları sürece yapıldığını da bilmez, yahut bilmek istemez! (VIII/7-16).

Kan gibi!. (VIII/107-8).

Dedem bir kere bana, “Ninen de severdi çiçekleri, *senin gibi* onlara türlü mana, söz, tavır yakıştırırdı.” dememiş miydi? (VIII/107-11).

Konuşmamızı, *düşüncelerimi olduğu gibi* anlattım (VIII/310-11).

Bana mavi mavi bakıyorsun, güneş yıldızlamış bakışlarını, *gülümser gibisin*, tek bulut yok... (VIII/345-2).

Şaşıryorsun değil mi, *sorar gibisin*, “Artık gülmek de mi yasak be canım?” (VIII/345-6).

Bakıyorum, bir zamanlar ona söylediklerimin hepsine akli yatmış görünüyor, ama *mücadele etmek, harekete geçmek gibi* hiçbir düşüncesi yok (VIII/454-12).

(II/9-2), (II/9-2), (III/5-12), (III/122-7), (III/188-2), (IV/103-2), (V/105-2), (V/105-10), (VI/27-7), (VI/107-1), (VI/133-1), (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/251-1), (VI/270-7), (VI/321-9), (VII/53-21), (IX/5-5), (X/58-23), (X/58-23), (X/59-42), (X/59-57), (XI/55-3), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/221-5), (XI/221-16),

1.7.1.4. “kadar” ile kurulan edat grubu

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve *iğnenin ucu kadar* aşığı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Aşılana çocuklar, *sekiz gün kadar* oynuyorlar, bir şey olmuyor, daha sonra bir sıtmaya tutuluyorlar ki, iki üç gün yatakta yatıyorlar, yüzlerinde yirmi otuz sivilce çıkıyor (I/146-16).

Bu akli da ona Kadriye vermişti, kadın onun ne zamandan beri eşi dostu ile ilgisini keşmiş bulunduğundan bahsediyordu, *daha birkaç yıl evveline kadar* da,

üniversitedeki arkadaşlarının bolluğundan rahatsız olur, devekuşları misali, Zeki'nin kafasını üniversiteye gömdüğünden yakınırdı (II/122-2).

Şimdiye kadar bana hiç karışmadılar, parasız yatılı okuyacağım, dedim, öğretmen olacağım dedim, bilmem Konya'da yalnız yaşayacağım dedim, sonra İstanbul'a tayinimi yaptırdım, hiç mi hiç karışmadılar (III/61-6).

Yani *şimdiye kadar* hayatımı hep kendim biçimlendirdim, seçtim, karar verdim ve onlara söyledim (III/61-7).

Şimdi de nişanlandım, onu Ankara'ya getirip, sizlerle tanıştıracacağım dedim, *o kadar* (III/61-8).

Zeki, davetlilerine karşı, doğrudan doğruya konuyu açmaya biraz utanıyordu, zaten *şimdiye kadar* hepsi işitmişti işiteceklerini, bu yemeği kabul etmeleri, acaba Zeki'yi tasvip ettikleri anlamına gelmez miydi?.. (III/122-4).

Bunu düşünüyordu Zeki, şuna buna gülücük dağıtırken, içinden taa içinden politikacıların işinin *ne kadar* zor olduğunu takdir ediyordu (III/122-5).

Dünyanın en büyük insanının yaşadığı hayat *ne kadar* sade, *ne kadar* arı, duru idi (VI/104-1).

Haklısın, dediler ona, ama bu mesele senin başına gelmeyince, o mahcubiyeti yaşamadıkça, gereken gayreti *bu kadar* iyi göstermeyebilirdin (VI/172-3).

Sen kendin *o kadar* bencilsin, bütün insanlara karşı *o kadar* ilgisizsin ki hiç Allah'ın bir kulu için kılıcı kıpırdatmazsın (VII/27-1).

(II/118-17), (VII/27-1), (VII/81-18), (VII/81-19), (VII/81-23), (VIII/106-1), (VIII/107-24), (VIII/211-16), (VIII/310-8), (VIII/345-20), (VIII/454-2), (VIII/454-9), (IX/5-7), (IX/67-5), (IX/77-9), (IX/137-7), (X/58-25), (X/60-65), (XI/55-5), (XII/84-2).

1.7.1.5. “ile” ile kurulan edat grubu

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, o damarı *büyük bir iğne ile* açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı

buraya koyduktan sonra yarayı bağıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Genç kafasının ilk muhteşem isyanı ile çocuk, bir elini siper edip, kendine, geri geri kaçtı (IV/13-1).

Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp *buz gibi suyla* abdest almış, tam namaza duracakken bakmış, ... (V/105-10).

Mehmet, Koca Derviş'i taklit edip başını salladı, *onun sözleri ile* konuştu: “- Çocuklar arasında, olur böyle şeyler, yeter ki, biz bela olmayalım, kavgayı başlatmayalım “ dedi, ... (VI/27-7).

Rabb'in düzenindeki “denge” kavramını hiç unutma; bolluğun karşısında zıttı olan kıtlık, acının karşısında, rahatlık vardır ve bu düzen içre her kavram ve olay karşısında her şey *zıttı ile* vardır (VI/111-2).

IV. Mehmet, *Tunca, Hünkar ve Edirne Sarayı gibi isimlerle* anılan Saray-ı Cedid'de oturmayı tercih ediyordu, bu saray şehrin dışında, Tunca Nehri'nin batısındaki geniş düzlüklere kurulmuştu (VI/251-1).

Toprağın *suyla* karışıp balçıklaştığı yerlerde ak yüzlü nazlı çiçekler, ak saplarının üstünde ürkek bir sevinçle titrerler (VIII/8-19).

Katkısız, sert, içten gelen bir ahenkle sarmaş dolaş olmuş yatay, dikey, içleri boş, dolu kutular, çizgiler (VIII/107-6).

Biz Türk kadınları, her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi önce, içimizin derinliklerine salıyor; onları *can suyumuza karışmış sabırla*, ince ince işleyip, *Allah vergisi nurumuzla* aydınlattıktan sonra sessizce, yumuşak yumuşak seriyoruz gözler önüne (VIII/107-12).

Hiçbir şey hissetmeden, ağzından çıkanların manasını bile kavramadan beni taklit ederek, *sabırla* çalıştı (VIII/108-30).

(II/10-6), (II/10-6), (II/118-14), (II/118-21), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-35), (II/118-41), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-46), (III/5-1), (III/61-8), (III/122-2), (III/188-1), (VI/270-7), (VI/321-9), (VII/81-14), (VII/279-12), (VII/279-18), (VII/279-

18), (VIII/8-19), (VIII/211-9), (VIII/310-2), (VIII/310-16), (VIII/345-13), (VIII/345-16), (VIII/454-2), (VIII/454-7), (VIII/454-10), (X/59-62), (XI/55-2), (XI/221-2),

1.7.1.6.“değil” ile kurulan edat grubu

Eh adam, *aç kalacak değil* a, yüzünü buruşturup buruşturup, bir kase sütü ve armutları midesine indirmiş (V/105-8).

... tam namaza duracakken bakmış, biraz ilerde çoban yatıp kalkıp, bir şeyler mırıldanıyor; adam, yaklaşmış, çobanın kıldığı *namaz desen değil*, kulak vermiş, söylediği sözler *dua desen değil!* (V/105-10).

Kim yalnız değil ki...(VII/81-2).

Eh şimdi Mehmet... derdim... yani *Allah tek değil* mi, yoksa seninki başka, benimki başka mı? (VII/81-22).

Artık korkmuyor, *pişman da değil* (VII/279-5).

Demek o günler, pek de *uzaklarda değilmiş!* (VIII/7-6).

Mümkün değil, cismi cismine yapışmış, beraber alıp veriyoruz alev solukları (VIII/106-3).

Kadrimizin her zaman bilinmeyişi, çoğumuzun gölgeler içinde ömür tüketip, karanlıkta göçüşü *bu yüzden değil* mi? (VIII/107-13).

Kuş kanadı değil hançer!. (VIII/107-19).

Hiçbir yolda *samimi değil* Mehmet Ali (VIII/107-25).

(V/105-10), (VIII/211-10), (VIII/354-8), (IX/5-3), (IX/5-3).

1.7.1.7.“doğru” ile kurulan edat grubu

El-Basan ise, ulusu ile *Ak Topraklar içine doğru* kaçmaya vardı (II/118-30).

İmparator Diyojen ordusunun iki kolu Manüel ve Ermeni Filaret komutasında, *Sivas ve Malatya 'ya doğru* ilerliyorlar...(II/118-32).

Yavaş yavaş *kendine doğru* yaklaşan gençleri bekliyor, kolları gevşek iki yanına sarkmış (VII/279-6).

Niçin merak ettiğini düşünmeden, itiraf ettim:” – Maalesef olmadı.. dedim.. onca erkek arkadaşıma rağmen, ha bak bana ilanı aşk eden, *daha doğrusu* çıkma önerisinde bulunanlar çok oldu da. (VII/58-26).

Ezelden ebede doğru götürüp giden bu yol mu? (XI/7-1).

1.7.1.8.“dolayı” ile kurulan edat grubu

Şimdi bilin ki insan hareket ve çalışmalarının çeşitli oluşu, *insanların dört ayrı merhalede bulunuşlarından dolayıdır* (VI/311-12).

1.7.1.9.“diye” ile kurulan edat grubu

Durup durup bana : “*Şimdi şu Sünbül amcanın kızı mıydı, yoksa evdeki yardımcı mı?..*” *Yahut “Yengenin ismi Kadriye miydi, yoksa Mehtap mı” diye sormaya başladı.*” (III/61-4).

- *Aysan’a, Amerika’da diye şans tanımadık... diyordu Bulgurlu; halbuki, bu şartlarda, ilk aklımıza gelen, o olmalıydı...* (III/189-4),

Mehmet, onun arkasını dönüp, ormana daldığını gördü: “*Öğlen olmadan varır köye...*” *diye geçti aklından* (IV/224-s.).

.... boşu boşuna dememişler eskiler, “*Şeyh bir rüzgârsa mürit, önünde uçuşan bir sonbahar yaprağıdır*” *diye*; Mısır’ın bu yola girerken ilk öğrendiği şey de bir müridin; şeyhin elinde ancak ölü yıkayıcısının elindeki ceset gibi olması lazım geldiği idi... (VI/207-2).

Karar veriyorum, *ne kadar samimi diye sormaya* lüzum yok (VIII/107-24).

Eğer gören olmuşsa hafta sonundaki öz eleştiri toplantısında “ *O gün toprağın üstünde yatarken, hiç gereği yoktu ama gülümsedim.*” *diye* itiraf etmem lazım gelir (VIII/345-4).

Eğer çok garibinize gitmezse, size *Berrin Hanım diye* hitap edeceğim; Berrin Hanım, olur mu, müsaade eder misiniz? (IX/5-2).

Ayşe, bir elinde çay bardağı, bir elinde sigara aralarına girdi, “*Nasılsın sevgilim?*” diye Berrin’in iki yanağından öptü, Mehmet’e gülücükler saçtı (IX/37-8).

- *Tam bilemiyorum.. diye* itiraf ettim.. duygularım tabii ki baş kahraman! (X/59-49).

O günkü..” gibi, diye düşündüm;kapıyı açıp girdim (XI/221-5).

(III/5-18), (III/5-19), (VI/241-4), (VIII/107-28), (VIII/345-3), (VIII/454-9), (X/59-61), (XI/55-11), (XI/221-9).

1.7.1.10. “karşı” ile kurulan edat grubu

Bu yüzden, Tuğrul ve Alp Arslan Sultanlar, önce *isyân edip, sonra yenilenlere karşı*;görekemli ailelerine yaraşır şekilde muamele etmişler, onların adlarını gökte iken yere indirmemişlerdi...(II/118-13).

Boğaza karşı çay içiyorduk, çevremizde buranın gediklilerinden birkaç yaşlı hanımla bey vardı, caddeden insanlar, arabalar geçiyordu (III/61-9).

Zeki, *davetlilerine karşı*, doğrudan doğruya konuyu açmaya biraz utanıyordu, zaten şimdiye kadar hepsi işitmişti işiteceklerini, bu yemeği kabul etmeleri, acaba Zeki’yi tasvip ettikleri anlamına gelmez miydi?.. (III/122-4).

Sen kendin o kadar bencilsin, bütün insanlara karşı *o kadar* ilgisizsin ki hiç Allah’ın bir kulu için kılını kıpırdatmazsın (VII/27-1).

O zamanlar *bana karşı* son derece nazik ve anlayışlı oluyor, hiç tartışmıyor, gülümsemesi ölçülü (VII/454-8).

1.7.1.11. “önce” ile kurulan edat grubu

— Durun bakalım, dedi dervişlere, adama döndü:” – Hiç *daha önce* adam öldürdün mü, böyle bir şey yapmaya kalktın mı?” dedi (VI/261-13).

Fakat ben, *nişanlıma söylemeden önce*, bir kere de Arif’e danışmak istedim (VIII/310-10).

Şu var *daha önce* hissetmediğim bir çok şeyi yazarken de, kendimi karakterimin içinde buluyorum.(X/59-50).

1.7.1.12. Diğer edatlarla kurulan edat grupları

Bu akli da ona Kadriye vermişti, kadın onun *ne zamandan beri* eşi dostu ile ilgisini keşmiş bulunduğundan bahsediyordu, ...(III/122-2).

Akraba fertlerini, evdekileri, hatta komşuları ona teker teker anlattım, *taklitlerini bile* yaptım (III/61-2).

... daha *birkaç yıl* evveline kadar da, üniversitedeki arkadaşlarının bolluğundan rahatsız olur, devekuşları misali, Zeki'nin kafasını üniversiteye gömdüğünden yakınırdı (III/122-2).

...çünkü Başkanlık konusunda arkadaşlarının ne düşündüğünü anlamak lazımmış, çünkü bu zamanda kimin kime *ne denli* tesir edeceği, belli olmamış (III/122-3).

İnsanların sopaları değişik, *yalnızlıklarının cinsine göre* (VII/81-1),

Hümeyra'nın dinle hiç ilgisi olmamasına rağmen Berrin, onun ölümünden sonra bütün dini vazifelerin yapılmasını sağladı (IX/127-5).

Karşımda oturan geçkin fakat hala çok hoş olan hanımın ela gözleri, incecikten güldü; *minicik billur parçaları misali*, sesi ihlamur kıvamında: ...(IX/5-3).

Bir kırlangıç *başı üzre* uçmaktadır çünkü, Berrin Hanım, kırlangıcın gölgesi altındadır

Öyleyse söyle nişanlına, seçmesin beni (VIII/310-9).

(II/10-5), (II/117-5), (II/117-5), (II/118-19), (II/118-29), (II/118-38), (II/118-42), (X/58-35), (II/118-14), (III/122-2), (III/122-12), (III/122-6), (III/189-6), (III/189-7), (VIII/211-14), (VII/37-6), (VII/279-3), (VII/279-8), (VII/279-19), (VIII/7-9), (VIII/211-8), (VIII/454-5), (VIII/454-17), (III/122-2), (IX/5-3), (IX/97-8), (IX/167-2), (V/105-10), (XI/28-4), (X/58-26), (X/59-38), (XI/55-8).

1.7.1.13. Edat gibi kullanılan kelimelerle yapılan gruplar

Lakin *bir adam yüzünden* ızdırıp çekmene dayanamam, öldürürüm onu! (X/59-43).

Yıllar sonra, bir salaş balıkçı lokantasında karşılaştım Berrin Hanım'la *grup halinde* gelmişlerdi, yanımızdaki masada oturuyorlardı... (IX/7-2).

...Fatimi halifelerinin yerine Abbasi halifesini tanımaya hazır olduğunu *bildirilmesi üzerine*, büyük bir ordu ile Suriye, Mısır seferine çıkagitmekte... (II/118-33).

Zeki, *başkanlık uğruna*, görüştüğü, görüşemediği fakat mutlaka bir ağırlıkları olduğuna inandığı fakülte mensuplarını bir yemekte toplamak istedi (III/122-1).

1.7.2. Cümledeki Görevi Yönünden Edat Grupları

1.7.2.1. Edat grubunun zarf tümleci olarak kullanılması

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, *o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra* yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Onun için, aşığı kapalı yerlere yapıyorlar (I/146-15).

Aşılanan çocuklar, *sekiz gün kadar* oynuyorlar, bir şey olmuyor, daha sonra bir sıtmaya tutuluyorlar ki, .. (I/146-16).

Fakat bir hafta içinde *hastalığa tutulmamış gibi* oluyorlar (I/146-17).

Aşının faydasına inandığım için sevgili yavruma da yaptırmaya karar verdim (I/146-20).

Vatanımı çok sevdiğim için , aşının oraya da girmesini çok isterim (I/146-21).

Mektup böyle uzayıp gidiyor sevgili dinleyiciler, Dr Jenner, *böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için*, denemelere başlamış ve 1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu... (I/146-22).

Genç kafasının ilk muhteşem isyanı ile çocuk, bir elini siper edip, kendine, geri geri kaçtı (IV/13-1).

Mehmet, onun arkasını dönüp, ormana daldığını gördü: “*Öğlen olmadan varır köye...*” diye geçti aklından (IV/224-s).

Bizim zat, *kurda kuşa yem olmamak için* gayret etmiş, taa uzaklarda bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa varmaya çalışmış (V/105-2).

(I/146-16), (II/9-2), (II/9-2), (II/117-2), (II/117-3), (II/117-3), (II/117-4), (II/117-5), (II/117-7), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-14), (II/118-19), (II/118-21), (II/118-23), (II/118-30), (II/118-32), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-35), (II/118-38), (II/118-41), (II/118-42), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-46), (III/5-1), (III/5-18), (III/61-4), (III/61-6), (III/61-7), (III/61-8), (III/61-9), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-4), (III/122-4), (III/122-5), (III/122-7), (III/122-12), (III/188-1), (III/188-2), (III/189-4), (III/189-7), (V/105-2), (V/105-10), (V/105-11), (VI/27-7), (VI/107-1), (VI/111-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/251-1), (VI/251-1), (VI/261-13), (VI/270-7), (VI/321-9), (VI/321-9), (VI/321-9), (VII/13-10), (VII/27-21), (VII/27-21), (VII/37-6), (VII/53-21), (VII/66-2), (VII/27-21), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/80-15), (VII/81-1), (VII/81-6), (VII/81-14), (VII/81-23), (VII/279-2), (VII/279-3), (VII/279-6), (VII/279-8), (VII/279-12), (VII/279-16), (VII/279-18), (VII/279-18), (VII/279-25), (VIII/7-2), (VIII/7-9), (VIII/7-17), (VIII/8-19), (VIII/107-6), (VIII/107-11), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-24), (VIII/107-28), (VIII/108-30), (VIII/211-8), (VIII/211-9), (VIII/211-14), (VIII/310-2), (VIII/310-3), (VIII/310-7), (VIII/310-10), (VIII/310-11), (VIII/310-16), (VIII/344-1), (VIII/345-3), (VIII/345-4), (VIII/345-13), (VIII/345-16), (VIII/345-21), (VIII/454-2), (VIII/454-2), (VIII/454-4), (VIII/454-8), (VIII/454-9), (VIII/454-9), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (IX/5-2), (IX/5-5), (IX/5-7), (IX/5-8), (IX/5-10), (IX/7-1), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/17-3), (IX/37-8), (IX/47-2), (IX/47-2), (IX/57-12), (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/117-4), (IX/127-4), (IX/127-5), (IX/127-5), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/167-2), (IX/185-19), (X/57-3), (X/58-23), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-35), (X/58-35), (X/59-38), (X/59-42), (X/59-43), (X/59-49), (X/59-50), (X/59-52), (X/59-56), (X/59-57), (X/59-61), (X/59-62), (X/60-65), (X/60-66), (XI/7-1), (XI/7-5), (XI/7-5), (XI/11-3), (XI/16-7), (XI/55-1), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-5), (XI/55-7), (XI/55-7), (XI/55-7),

(XI/155-7), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-10), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/155-1), (XI/55-7), (XI/155-9), (XI/155-9), (XI/155-12), (XI/155-14), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/221-2), (XI/221-5), (XI/221-9), (XI/221-16), (XI/221-16).

1.7.2.2. Edat grubunun yüklem olarak kullanılması

Söyledim, itiraz ederdi: Hayır, belki sadece yüreğinde yanmaya hazır bekleyen bir şeye, kibrit tutmuş olabilirim, zaten yapabileceğim *bu kadardır* (VII/81-18).

Artık korkmuyor, *pişman da değil* (VII/279-5).

Demek o günler, pek de *uzaklarda değilmiş!* (VIII/7-6).

Mümkün değil, cismi cismine yapışmış, beraber alıp veriyoruz alev solukları (VIII/106-3).

Kan gibi!. (VIII/107-8).

Kadrimizin her zaman bilinmeyişi, çoğumuzun gölgeler içinde ömür tüketip, karanlıkta göçüşü *bu yüzden değil mi?* (VIII/107-13).

Kuş kanadı değil hançer!. (VIII/107-19).

Hiçbir yolda *samimi değil* Mehmet Ali (VIII/107-25).

Velhasıl, acı çekmek yahut çektirmek ihtirası, kişinin iliklerine işlemiş olan tutsaklığın bir değişik tezahürü, *başka bir şey değil!* (VIII/211-10).

Hemen Şumnu'ya sevk edilen, *yüz kişi kadardı* (VIII/211-16).

(II/118-29), (III/5-12), (V/105-10), (VI/27-7), (VI/311-12), (VIII/310-8), (VIII/345-2), (VIII/345-6), (VIII/345-8), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/7-2), (XI/221-16).

1.7.2. Edat Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

1.7.3.1. Edat grubunun sıfat tamlamalarında sıfat olması

Aşılama yapmak için en uygun zaman, sıcakların sonu (I/146-8).

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve *iğnenin ucu kadar aşığı* buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Bu aklı da ona Kadriye vermişti, kadın onun ne zamandan beri *eşi dostu ile* ilgisini keşmiş bulunduğundan bahsediyordu, ... (III/122-2).

- Tecrübe kazandık, benim hocam, bir dahaki sefere... (III/189-6).

Erkek gibi bir Nazlı idi o zamanlar, yanında, at üstünde koşan... (IV/103-2).

Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp *buz gibi suyla* abdest almış, tam namaza duracakken bakmış, biraz ilerde çoban yatıp kalkıp, bir şeyler mırıldanıyor; ... (V/105-10).

Dünyanın en büyük insanının yaşadığı hayat *ne kadar sade, ne kadar arı, duru* idi (VI/104-1).

İmalathane, *kocaman, oldukça loş, ambar gibi bir yerdi*, ocakların üstünde kocaman kazanlar vardı, her bir kazanın üstünde ise, tavandan sarkan bir tahta tekerlek bulunuyordu, yandan uzanan ipi çekilince bu tahta tekerlek dönüyor, üzerine asılmış, ince pamuk iplikleri döndürüyordu (VI/133-1).

Haklısın, dediler ona, ama bu mesele senin başına gelmeyince, o mahcubiyeti yaşamadıkça, gereken gayreti *bu kadar iyi* göstermeyebilirdin (VI/172-3).

(III/189-7), (VI/104-1), (VI/270-7), (VII/27-21), (VII/27-21), (VIII/7-16), (VIII/106-1), (VIII/107-24), (VIII/454-8), (VIII/454-12), (IX/5-3), (IX/77-9), (X/58-23), (XII/84-2).

1.8. BAĞLAMA GRUBU

Birden fazla kelime veya kelime grubunun bağlama edatları ile bağlanmasından oluşan kelime grubudur.

“Söz içinde aynı işleyişte iki veya daha çok kelimeyi bağlayarak bağlam öbekleri meydana getirirler.” (Banguoğlu, 1986, 511).

Birbirine bağlanan unsurların ikiden fazla olması durumunda bağlama edatı son iki unsurun arasına girer.

Prof. Dr. Leyla Karahan, bağlama grubunu şöyle formüleştirmiştir:

- İsim unsuru + bağlam edatı + isim unsuru = bağlama grubu

İkiden fazla isim unsurunun bağlanması durumunda:

- İsim Unsuru + İsim Unsuru + Bağlama Edatı (ve). + İsim Unsuru = Bağlama Grubu

“ne...ne”, “hem...hem”, “da...da”, “mi...mi”, “gerek...gerek” gibi bağlama edatlarıyla kurulan bağlama gruplarında :

- Bağlama Edatı + İsim Unsuru + Bağlama Edatı + İsim Unsuru += Bağlama Grubu
- İsim Unsuru + Bağlama Edatı + İsim Unsuru + Bağlama Edatı +=Bağlama Grubu (Karahan, 2004, 65).

Bağlama grupları cümlede öğelerden herhangi biri olarak kullanılabilir.

Çalışmamızda bağlama edatı olmaksızın virgülle bağlanmış en görevli kelime veya kelime gruplarını da bağlama grubu kabul ettik.

1.8.1. Bağlama Grubu Türleri

1.8.1.1. “ ve” edatı ile kurulan bağlama grubu

Bugün sizlere, *Leydi Montegü tarafından yazılmış bir mektubu sunmak ve yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini anlatmak* istiyoruz.(I/146-3).

Bizde *çok yaygın ve çok zalimane* olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar (I/146-6).

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, *o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı*

buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Ancak Sultan Mahmut'un toyunda, altın çamçaklardan şaraplar sunulduğu o gecede, *Arslan Yabgu'yu, oğlunu ve arkadaşlarını* yakalatıp Hindistan'a sürmesinin deyişini, söylerken ağlardı (II/10-7).

Yakın tehlikeyi ayan beyan gösteriyordu:

-Selçuk'un torunları özü ulus içre *çok itibar ve saygıya* sahip olup, sultanlık davasındadırlar (II/10-13).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu, soyuna ve gelen güne daha faydalı kılabilmek için, begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı (II/117-3).

Bu yüzden, *Tuğrul ve Alp Arslan Sultanlar*, önce isyan edip, sonra yenilenlere karşı;görmekli ailelerine yaraşır şekilde muamele etmişler, onların adlarını gökte iken yere indirmemişlerdi...(II/118-13).

İmparator Diyojen ordusunun iki kolu *Manüel ve Ermeni Filaret* komutasında, *Sivas ve Malatya'ya doğru ilerliyorlar...(II/118-32).*

Sultan Alp Arslan, Mısır'ı halife namına idare eden Nasır üd Devle'nin kendisi ile mücadele eden rakiplerinden kurtarması için, *ona müracaat eylemesi ve Fatımi halifelerinin yerine Abbasi halifesini tanımaya hazır olduğun bildirilmesi* üzerine, büyük bir ordu ile Suriye, Mısır seferine çıkagitmekte...(II/118-33).

Ahlat'a varıldıktan sonra, Sultan Tuğrul'un vasiyeti üzere, *Malazgirt ve Erciş* alındı, kafir kal'aları içinde, böylesi at koparıp, şol kafiri sağlı sollu dağıtmak anca Alp Arslan Başbuğ'a has olmuştur, gün ışığı hızına erişmektedir (II/118-38).

(II/117-3), (II/117-3), (II/117-3), (II/117-3), (II/118-32), (II/118-38). (III/61-13), (III/122-7), (III/122-7), (V/105-8), (VI/7-1), (VI/111-2), (VI/142-11), (VI/188-7), (VI/251-1), (VI/311-12), (VII/81-6), (VII/81-20), (VII/279-2), (VIII/7-12), (VIII/211-11), (VIII/211-14), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/345-14), (VIII/345-16), (VIII/454-3), (VIII/454-8), (IX/5-6), (IX/17-2), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/117-4),

(IX/147-13), (IX/167-2), (X/57-3), (X/57-7), (X/59-63), (XI/7-5), (XI/16-7), (XI/155-8), (XI/155-13), (XI/221-12), (XI/221-16), (XII/10-27).

1.8.1.2. “İle” edatı ile kurulan bağlama grubu

Sayıları on beş ile on altı bulan aile toplulukları bu aşıcı kadınlardan birini çağırıyorlar (I/146-11).

Çünkü Kadir Han'ın; bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, *Nur-i Buhara ile Semerkant* arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan gocunduğu, hatta korktuğu vardı (II/10-10).

Kavurt'un erleri ile, Sultan'in öncü kuvvetleri Ata Beg Çavı kumandasında karşılaştılar (II/118-22).

Boğaza karşı çay içiyorduk, çevremizde buranın gediklilerinden *birkaç yaşlı hanımla bey* vardı, caddeden insanlar, arabalar geçiyordu (III/61-9).

... fakat aynı zamanda iyiydi de bir denge mevcuttu *iyilikle kötülük* arasında, kurban olduğu o sevgili, her şeyin zıddını yaratırken nasıl da güzel bir düzen ve uyum kurmuştu (III/90-1).

1.8.1.3. “veya” edatı ile kurulan bağlama grubu

Hatta onlar da hiç olmazsa, *Semra Hanım veya Zeynep* hakkında, birkaç laf etmeye, edebilmeye çalışıyorlar, konuyu büsbütün şahsiyete döküp, cıvıklaştırıyorlardı (II/122-12).

Nerde bizim oraların *tabelasız veya tabelalı* olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalara bile açmadığı yorgun suratlı evleri...(VII/16-2).

1.8.1.4. “Ya da ” edatı ile kurulan bağlama grubu

Hele bir de bu begler , Selçuk'a *oğul ya da torun* oluyorsa, Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, özü ayarı tuttuklarına baş indirmemek için direniyorlardı...(II/117-7).

Alp Arslan Başbuğ'dan daha büyüğü ola mıydı, *ya* ondan görkemlisi? (II/118-26).

Alsaydım yanıma *Berrin Hanım'ı ya da Mehmet'i* beni yürütürlerdi elbet (IX/157-7).

1.8.1.5.“hatta ” edatı ile kurulan bağlama grubu

Çünkü Kadir Han'ın; bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan *gocunduğu hatta korktuğu* vardı (II/10-10).

Akraba fertlerini, evdekileri, hatta komşuları ona teker teker anlattım, taklitlerini bile yaptım.

(II/61-2).

Ellerin, gözlerin hatta ruhun olayım, istiyorsun Sevgi (VII/81-13).

Biz Türk kadınları, *her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi* önce, içimizin derinliklerine salıyor; onları can suyumuza karışmış sabırla, ince ince işleyip, Allah sevgisi nurumuzla aydınlattıktan sonra sessizce, yumuşak yumuşak seriyoruz gözler önüne (VIII/107-12).

1.8.1.6.“ne...ne” edatı ile kurulan bağlama grubu

Ne Ali'nin başına gelenler, ne bu evin baskına uğrayacağı hikâyesi, hatta ne de annenin gelmemesi (VII/12-11).

Koşuyu tutturacaksın, öyle bir yere geleceksin ki ne geri dönmek mümkün olacak, ne durmak!. (VIII/310-5).

Otobüs durağında kalakaldım.. ne ileri ne geri (IX/157-6).

1.8.1.7. “ve dahi” edatı ile kurulan bağlama grubu

Her zamanki gibi, öyle bakakalır yalnız.. oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, *biraz çıkık alnının altında çukura kaçmış gibi duran çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine* (II/9-2).

Kadir Han'ın sözleri *kandırıcı ve dahi doğru* idi (II/10-12).

Yağmur içlerinde bir cilâsın bahadır kim, ilk sefer coşkusu yıldızlara yana durur, ışıırken gözlerinde.. yüreğinde *anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu*.. rüzgarla karışan yelesi kara cins atının nal seslerince, bir yerlerde babaya, ya da ağaya karşı gelebilmenin umudu (II/118-35).

Gün değinde şılayan kılıcında, *Oğuz buyruğunun tüm cihana yetesi sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı* (II/118-36).

Bu şiiri ezberlediğim zaman daha dilim dönmüyordu, fakat inanır mısın, beynimde *garip ve dahi o kadar derin bir iz* bıraktı ki...(XII/84-1).

1.8.1.8. “fakat” edatı ile kurulan bağlama grubu

Zeki, başkanlık uğruna, *görüştüğü, görüşemediği fakat mutlaka bir ağırlıkları olduğuna inandığı fakülte mensuplarını* bir yemekte toplamak istedi (III/122-1).

Karşımda oturan geçkin fakat hala çok hoş olan hanımın ela gözleri, incecikten güldü; minicik billur parçaları misali, sesi ıhlamur kıvamında:.... “(IX/5-3).

1.8.1.9. ”hem de” edatı ile kurulan bağlama grubu

Mısri, derin bir hayrete düştü; *ramazan günü, hem de orucun faziletleri konusunda bir vaaz verdikten sonra*, çeşmenin başında ekmek yemek de ne oluyordu.. fakat ...(VI/207-2).

1.8.1.10. Virgülle kurulan bağlama grubu

Her zamanki gibi, öyle bakakalır yalnız.. *oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, biraz çıkık alnının altında çukura kaçmış gibi duran çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine* (II/9-2).

Sultan Mahmut'un şölenine *şanla, izzetle* giden Arslan Yabgu'nun yiğitliğini över; Gazneli'ye kanışını, *hile bilmez, yalan dolan tanımaz dürüstlüğüne* verir.. saflığını kınayabilmezdi! (II/10-6).

Çünkü Kadir Han'ın; bu *Türkistan'dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan* gocunduğu, hatta korktuğu vardı (II/10-10).

Anca şol pınarın akıntılı coşkun suyun.. *çöllerde dağılıp, telef olmaması, o beg'in bu beg'in buyruğunda bölünüp bölünüp sonra kuruyagelmemesi* için Sultan Tuğrul'un başladığı uğraşı, Başbuğ Alp Arslan, devam ettire gitti (II/117-2).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha faydalı kılabilmek için, begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı (II/117-3).

Başın buyruk beglerin nüfuzlarını yok etmek için, kölelikten yetiştirip, beg kıldıklarını, *kumandan, vali* eylemişti (II/117-4).

Kendi ulusları üzerinde, esen, özgür olabilmeyi dileyen, saltanat davası güden beglerin ise bu hal hoşlarına gitmiyordu...(II/117-6).

Hele bir de bu begler , Selçuk'a oğul ya da torun oluyorsa, *Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, özü avarı tuttıklarına baş indirmemek* için direniyorlardı...(II/117-7).

Yoksa, *bu beyler yiğittir dememek, erdir, bahadır, erdemlidir* dememenin dahi mümkünü yok! (II/117-11).

El-Basan'ın isyanı; *Kavurt'un isyanına karışması, öncülerin başında, Başbuğ'a karşı çıkmasaydı*, yıl, 1067 idi o zamanlar (II/118-20).

(II/10-6), (II/117-3), (II/117-3), (II/117-6), (II/117-11), (II/118-34), (II/118-38), (III/5-6), (III/5-11), (III/61-9), (III/189-10), (V/105-1), (V/105-3), (VI/235-1), (VII/16-2), (VII/53-21), (VIII/7-3), (VIII/7-9), (VIII/7-13), (VIII/7-14), (VIII/107-6), (VIII/107-6), (VIII/107-7), (VIII/107-11), (VIII/107-13), (VIII/107-22), (VIII/108-30), (VIII/211-11), (VIII/211-14), (VIII/310-11), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-18), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-12), (VIII/454-13), (VIII/454-21), (IX/5-3), (IX/5-8), (IX/7-3), (IX/17-3), (IX/37-8), (IX/47-3), (IX/185-18), (X/57-2), (X/57-4), (X/58-55), (XI/16-7), (XI/55-3), (XI/55-6), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/155-6), (XI/155-16), (XI/155-17), (XI/221-12), (XI/221-13), (XII/31-1).

1.8.1.11. “ha ha”, “yoksa”, “yahut”, “değil”, “ziyade”, “de....de”

Edatları İle Kurulan Bağlama Grubu

Nerde bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; birbirinin üstüne abanmış *ha yıkıldım ha yıkılacağım* diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyaların bile açmadığı yorgun suratlı evleri...(VII/16-2).

Afedersiniz, bir şeyi pek iyi anlayamadım beyefendi, siz Selen için *tehlikeli bir yerde* bulunduğu için mi endişe ediyorsunuz, *yoksa çirkin bir yerde* mi? (VII/66-2).

Velhasıl, *acı çekmek yahut çektirmek ihtirası*, kişinin iliklerine işlemiş olan tutsaklığın bir değişik tezahürü, başka bir şey değil! (VIII/211-10).

Yalnız *insan değil*, yaratılanların tümü; bizim bulup faydalanmamız ve faydalandırmamız için; iç içe geçmiş türlü sıklardan oluşmuştur (IX/117-4).

Yalnız yolu yordamı var şüphesiz, *dilden ziyade gönül yolu* bu ve ölçüsü ve dille ekrardan çok birbirimize iyi yaptıklarımız, iyi verdiklerimizdir (XI/155-6).

Bütün yaratılmışlar neşe içer tabiatın göğsünden *iyiler de kötüler de* onun armağanını tadar (XI/221-11).

1.8.2.Cümledeki Görevi Bakımından Bağlama Grubu

1.8.2.1. Bağlama grubunun özne olarak kullanılması

Çünkü *Kadir Han'ın*; bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan *gocunduğu*, *hatta korktuğu* vardı (II/10-10).

Bu yüzden, *Tuğrul ve Alp Arslan Sultanlar*, önce isyan edip, sonra yenilenlere karşı;görmekli ailelerine yaraşır şekilde muamele etmişler, onların adlarını gökte iken yere indirmemişlerdi...(II/118-13).

Kavurt'un erleri ile, Sultan'ın öncü kuvvetleri Ata Beg Çavı kumandasında karşılaştılar (II/118-22).

Alp Arslan Başbuğ'dan daha büyüğü ola mıydı, *ya ondan görkemlisi?*(II/118-26).

Gün değinde şılayan kılıcında, *Oğuz buyruğunun tüm cihana yetesi sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı* (II/118-36).

Ahlat'a varıldıktan sonra, Sultan Tuğrul'un vasiyeti üzere, *Malazgirt ve Erciş* alındı, kafir kal'aları içinde, böylesi at koparıp, şol kafiri sağlı sollu dağıtmak anca Alp Arslan Başbuğ'a has olmuştur, ... (II/118-38).

Boğaza karşı çay içiyorduk, çevremizde buranın gediklilerinden *birkaç yaşlı hanımla bey* vardı, caddeden insanlar, arabalar geçiyordu (III/61-9).

İşte bu, zehirli bir yılan gibi içlerine çöreklenip oturmuş *aşağılık duygusu, güvensizlik, sahipsizlik...*(VII/53-21).

Zenginliği ise, asıl dert o, *serveti ve yalnızlığı* onun için eş anlamda (VII/81-6).

(III/5-7), (III/122-7), (VI/235-1), (VII/279-2), (VIII/107-13), (VIII/211-10), (VIII/211-14), (VIII/345-9), (IX/117-4), (IX/185-18), (X/57-4), (X/59-63), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-6), (XI/155-11), (XI/221-12).

1.8.2.2. Bağlama grubunun nesne olarak kullanılması

Sayıları *on beş ile on altıyı* bulan aile toplulukları bu aşıcı kadınlardan birini çağırıyorlar (I/146-11).

Ancak Sultan Mahmut'un toyunda, altın çamçaklardan şaraplar sunulduğu o gecede, *Arslan Yabgu'yu, oğlunu ve arkadaşlarını* yakalatıp Hindistan'a sürmesinin deyişini, söylerken ağlardı (II/10-7).

Bir eliyle *ayı ve yıldızları*, bir eliyle dünyayı tutmaktadır.. biz insanlar hep eteklerine sarılmış vaziyette bekleriz.. o, her zaman aydan ve yıldızlardan altın tozlar serper üzerimize.. *elleri, ince uzun, damarlıdır* (IX/17-3).

Hele bir de bu begler , Selçuk'a *oğul ya da torun* oluyorsa, Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, özü ayarı tuttuklarına baş indirmemek için direniyorlardı...(II/117-7).

Arkadaşların arasında bile kendilerinin farkında olmayan, hareketin içinde sürüklenenler vardı, bunlar *öz bedenlerini ve öz beyinlerini* duyabilmekten acizdirler (VIII/211-14).

Yoksa, *bu beyler yiğittir dememek, erdir, bahadır, erdemlidir* dememenin dahi mümkünü yok! (II/117-11).

Öyle bir ordu kim, *Horasan erlerini, Irak Türkmenleri'ni.. Ak Topraklar'a akın edenleri* toplayagörmüş içinde, otağlarca yiğit (II/118-34).

Akraba fertlerini, evdekileri, hatta komşuları ona teker teker anlattım, taklitlerini bile yaptım (III/61-2).

Evet evet, diyordu: *Biz size, siz bize* derken, derken Aysan'lar sıyrılıversin aranızdan!. (III/189-10).

Dağ tepe, taşlar dikenler, saatler geçmiş, gece yarısında ulaşmış ışığa.(V/105-3).

Eh adam, aç kalacak değil a, yüzünü buruşturup buruşturup, *bir kase sütü ve armutları* midesine indirmiş (V/105-8).

Nerde bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; *birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım* diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalardan bile açmadığı yorgun suratlı evleri...(VII/16-2).

İçine yüreğimi, bedenimi, varlığımın tümünü koymuşum.. tanıdım! (VIII/7-3).

(II/117-11), (VIII/7-12), (VIII/7-13), (VIII/7-14), (VIII/107-11), (VIII/310-11), (VIII/454-3), (VIII/454-13), (IX/5-3), (IX/17-3), (IX/157-7), IX/57-2), (IX/57-3), (XI/16-7), (XI/55-11), (XII/31-1), (XII/84-1).

1.8.2.3. Bağlama grubunun zarf olarak kullanılması

Bizde çok *yaygın ve çok zalimane* olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar (I/146-6).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha faydalı kılabilmek için, *begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı* (II/117-3).

Sultan Alp Arslan, Mısır'ı halife namına idare eden Nasır üd Devle'nin kendisi ile mücadele eden rakiplerinden kurtarması için, *ona müracaat etmesi ve Fatımi halifelerinin yerine Abbasi halifesini tanımaya hazır olduğun bildirilmesi üzerine, büyük bir ordu ile Suriye, Mısır seferine çıkartmakta...*(II/118-33).

ANAP'luların *gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı*, Bulgurlu gibilerin Refah'çılığı, hepsi ayrı bir yükü Zeki için, Sosyal Demokratlar'ı benimsiyor, onları *aydın ve uygar* buluyordu (III/122-7).

Mısri, derin bir hayrete düştü; *ramazan günü, hem de orucun faziletleri konusunda bir vaaz verdikten sonra, çeşmenin başında ekmek yemek de ne oluyordu.. fakat bu soruyu kafasından attı*, (VI/207-2).

Nerde bizim oraların *tabelasız veya tabelalı* olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalara bile açmadığı yorgun suratlı evleri...(VII/16-2).

Katkısız, sert, içten gelen bir ahenkle sarmaş dolaş olmuş yatay, dikey, içleri boş, dolu kutular, çizgiler (VIII/107-6).

Hiçbir şey hissetmeden, ağzından çıkanların manasını bile kavramadan beni taklit ederek, sabırla çalıştı (VIII/108-30).

Karşımda oturan *geçkin fakat hala çok hoş* olan hanımın ela gözleri, incecikten güldü; minicik billur parçaları misali, sesi ıhlamur kıvamında: ...(IX/5-3).

(II/10-6). (IX/5-8), (IX/37-8), (IX/157-6), (X/57-7), (XI/7-5), (XI/16-7), (XI/155-17).

1.8.2.4. Bağlama grubunun yüklem olarak kullanılması

Kadir Han'ın sözleri *kandırıcı ve dahi doğru idi* (II/10-12).

El-Basan'ın isyanı; *Kavurt'un isyanına karışması, öncülerin başında, Başbuğ' a karşı çıkmasaydı*, yıl, 1067 idi o zamanlar (II/118-20).

Demek, her şey *yerli yerinde ve güzel* (III/61-13).

Gök, *asık suratlı ve buz grisi*, derinden derine gelen o müthiş öfkesi, havada artarak denize aksediyor, deniz de buz grisi, sular köpürüp, şahlanarak gemiyi dövüyor (VI/7-1).

Katkısız, sert, içten gelen bir ahenkle sarmaş dolaş olmuş *yatay, dikey, içleri boş, dolu kutular, çizgiler* (VIII/107-6).

İki kişilik durgunluk.. coşku, sevgi, tartışma.. şu bu! (VIII/455-21).

Bir eliyle ayı ve yıldızları, bir eliyle dünyayı tutmaktadır.. biz insanlar hep eteklerine sarılmış vaziyette bekleriz.. o, her zaman aydan ve yıldızlardan altın tozlar serper üzerimize.. *elleri, ince uzun, damarlıdır* (IX/17-3).

Yalnız yolu yordamı var şüphesiz, dilden ziyade gönül yolu bu ve ölçüsü ve dille tekrardan çok *birbirimize iyi yaptıklarımız, iyi verdiklerimizdir* (XI/155-6).

Şükürsüzlük, gönlü küçük olanların katılığı, Allah'la pazarlığa çıkanların kendini bilmezliği... dedi, Güngör Bey (XI/155-16).

1.8.2.5. Bağlama grubunun yer tamlayıcısı olarak kullanılması

Her zamanki gibi, öyle bakakalır yalnız.. *oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, biraz çıkık alınının altında çukura kaçmış gibi duran çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine* (II/9-2).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu *soyuna ve gelen güne* daha faydalı kılabilmek için, begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı (II/117-3).

Yağmur içlerinde bir cilâsın bahadır kim, ilk sefer coşkusu yıldızlara yana durur, ışıken gözlerinde.. yüreğinde *anadan ve dahi yardan* ayrılmanın azca burukluğu.. rüzgarla karışan yelesi kara cins atının nal seslerince, bir yerlerde *babaya, ya da ağaya* karşı gelebilmenin umudu (II/118-35).

Şimdi öyle mi ya, *arkadaşlarda ve eskiden ot dediğim bazı kimselerde* hissettiğim bu yeni varoluş; *gözlerde, dik tutulan boyunlarda ve zaman zaman davranışlarda* ifade buluyor (VIII/211-15).

Bir eliyle ayı ve yıldızları, bir eliyle dünyayı tutmaktadır.. biz insanlar hep eteklerine sarılmış vaziyette bekleriz.. o, her zaman *aydan ve yıldızlardan* altın tozlar serper üzerimize.. elleri, ince uzun, damarlıdır (IX/17-3).

Berrin Hanım, *kendine ve bize*; Stephen R. Covey'in "Etkili İnsanların 7 Alışkanlığı" isimli kitabını almış, üzerinde konuşmak için önce onu okumak istedik üçümüzde...(IX/147-13).

Ayşe ve Havva'ya ayrı ayrı birkaç kere telefon edip, haber verip konuştuğu halde, kızlara pek uzun geldi, bu otuz günlük ayrılık (IX/167-2).

Schiller ve Beethoven ve sedefkâr dostum; *birliğe, sevgiye, neşeye* davet ediyorlardı...(XI/221-12).

Allah'ın sevgi çemberine, rahmetine dahil olan herkesi, her şeyi yaratılmışların hepsini...(XI/221-13).

1.8.3.Bağlama Gruplarının Kelime Grupları İçindeki Durumu

1.8.3.1.Bağlama grubunun sıfat tamlamasında sıfat unsuru olması

Her zamanki gibi, öyle bakakalır yalnız.. oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, *biraz çıkık alınının altında çukura kaçmış gibi duran çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine* (II/9-2).

Sultan Mahmut'un şölenine şanla, izzetle giden Arslan Yabgu'nun yiğitliğini över; Gazneli'ye kanışını, *hile bilmez, yalan dolan tanımaz dürüstlüğüne* verir.. saflığını kınayabilmezdi! (II/10-6).

Çünkü Kadir Han'ın; bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, *Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara* kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan gocunduğu, hatta korktuğu vardı (II/10-10).

Kendi ulusları üzerinde, esen, özgür olabilmeyi dileyen, saltanat davası güden beglerin ise bu hal hoşlarına gitmiyordu... (II/117-6).

Eskiden benim üzerimde, bir hardal sarılığı, izlenimi bırakmıştı, ağır ağır akan, bulaşan (III/5-11).

Zeki, başkanlık uğruna, görüştüğü, görüşemediği fakat mutlaka bir ağırlıkları olduğuna inandığı fakülte mensuplarını bir yemekte toplamak istedi (III/122-1).

ANAP'lıların gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı, Bulgurlu gibilerin Refah'çılığı, hepsi ayrı bir yükü Zeki için, Sosyal Demokratlar'ı benimsiyor, onları aydın ve uygar buluyordu (III/122-7).

Bir vakitler, dini bilgilere tam hakim, ulemadan bir zat, at üstünde uzak bir diyara giderken, yolunu şaşırmış, gitmiş gitmiş, akşam erişmiş, al karanlık basmış (V/105-1).

O bizim ihtiyar, koca güneş, arza bir kez daha sırtmış, karlar erimeğe başlamış.. toprak su içiyordu (VIII/7-9).

Bir de olayın öbür yüzü var, şu, maddi acıya dayanan işkenceler, şaşkın kafaların derlenip toparlanmasına yardımcı oluyor, ruhların karanlık köşelerine sinmiş kalmış başıboş, hedefsiz kin ve nefret kırıntıları birleşip, şuur üstüne çıkıyor.. güçlenip, hedef tayin ediyor (VIII/211-11).

(VIII/345-10), (VIII/345-18), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (IX/5-3), (IX/17-2), (XI/55-8), (XI/55-9).

1.8.3.2.Bağlama grubunun sıfat tamlamasında isim unsuru olması

Yakın tehlikeyi ayan beyan gösteriyordu:

-Selçuk'un torunları özü ulus içre çok itibar ve saygıya sahip olup, sultanlık davasındadırlar (II/10-13).

Bunca koyuluk, koyular.. mor.. hepsi, soylu bir ifade verebilir (III/5-6).

Boğaza karşı çay içiyorduk, çevremizde buranın gediklilerinden birkaç yaşlı hanımla bey vardı, caddeden insanlar, arabalar geçiyordu (III/61-9).

Biz Türk kadınları, *her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi* önce, içimizin derinliklerine salıyor; onları can suyumuza karışmış sabırla, ince ince işleyip, Allah sevgisi nurumuzla aydınlattıktan sonra sessizce, yumuşak yumuşak seriyoruz gözler önüne (VIII/107-12).

Bir sıcak ve içten tebessümün yüzünde yer ettiği Tülin Hanım: “-Şimdi şükür, halimiz vaktimiz yerinde amma bir zamanlar çok sıkıntı çektik, fakat inancımız, Ona şükretmemiz eksilmedi yüreğimizden,” dedi (XI/155-13).

1.8.3.3.Bağlama grubunun isim tamlamasında tamlayan olması

Yoksa, bu beyler yığittir dememek, erdir, bahadır, erdemlidir dememenin dahi mümkünü yok! (II/117-11).

İmparator Diyojen ordusunun iki kolu *Manüel ve Ermeni Filaret komutasında*, Sivas ve Malatya’ya doğru ilerliyorlar...(II/118-32).

Dünya çok güzeldi güzel olmasına da geçiciydi, doğru, aldatıcıydı, doğru, kötüydü, doğru, fakat aynı zamanda iyiydi de bir denge mevcuttu *iyilikle kötülük arasında*, kurban olduğu o sevgili, her şeyin zıddını yaratırken nasıl da güzel bir düzen ve uyum kurmuştu (VI/90-1).

Rabb’in düzenindeki “denge” kavramını hiç unutma; bolluğun karşısında zıttı olan kıtlık, acının karşısında, rahatlık vardır ve bu düzen içre *her kavram ve olay karşısında* her şey zıttı ile vardır (VI/111-2).

IV. Mehmet, *Tunca, Hünkar ve Edirne* Sarayı gibi isimlerle anılan Saray-ı Cedid’de oturmayı tercih ediyordu, bu saray şehrin dışında, Tunca Nehri’nin batısındaki geniş düzlüklere kurulmuştu (VI/251-1).

Şimdi bilin ki *insan hareket ve çalışmalarının çeşitli oluşu*, insanların dört ayrı merhalede bulunuşlarından dolayıdır (VI/311-12).

Benim can suyuma *sabır, tevekkül yerine*, intikam karışmış (VIII/107-22).

Velhasıl, *acı çekmek yahut çektirmek ihtirası*, kişinin iliklerine işlemiş olan tutsaklığın bir değişik tezahürü, başka bir şey değil! (VIII/211-10).

Bir de olayın öbür yüzü var, şu, maddi acıya dayanan işkenceler, şaşkın kafaların derlenip toparlanmasına yardımcı oluyor, *ruhların karanlık köşelerine sinmiş kalmış başıboş, hedefsiz kin ve nefret kırıntıları* birleşip, şuur üstüne çıkıyor.. güçlenip, hedef tayin ediyor (VIII/211-11).

(III/122-12), (IX/117-4), (XI/155-8), (XII/10-27).

1.8.3.4. Bağlama grubunun isim tamlamasında tamlanan olması

Çünkü *Kadir Han'in*; bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan *gocunduğu, hatta korktuğu* vardı (II/10-10).

Şimdi bilin ki *insan hareket ve çalışmalarının* çeşitli oluşu, insanların dört ayrı merhalede bulunuşlarından dolayıdır (VI/311-12).

Ellerin, gözlerin hatta ruhun olayım, istiyorsun Sevgi (VII/81-13).

Ötesi sana ait, *azmin ve kabiliyetin nisbetinde* yürüyeceksin (VII/81-20).

Çiçekler, *yaprakları, dalları* olmalı, hep kara, karanın tonları, zemin al (VIII/107-7).

Yalnız insan değil, yaratılanların tümü; bizim bulup *faydalanmamız ve faydalandırmamız* için; iç içe geçmiş türlü sıklardan oluşmuştur (IX/117-4).

Koltukların, tabakların içki şişelerinin sanki dövüşüp *savaştığı ve yaralanıp tek tek düşüp kaldıkları* salonun ortasında, Orhan, yere boylu boyunca uzanmış, bana bakıyordu (XII/10-27).

1.8.3.5. Bağlama grubunun edat gruplarında isim unsuru olması

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, *o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra* yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Sultan Mahmut'un şölenine *şanla, izzetle* giden Arslan Yabgu'nun yiğitliğini över; Gazneli'ye kanışını, hile bilmez, yalan dolan tanımaz dürüstlüğüne verir.. saflığını kınayabilmezdi! (II/10-6).

Anca *şol pınarın akıntılı coşkun suyun.. çöllerde dağılıp, telef olmaması, o beg'in bu beg'in buyruğunda bölünüp bölünüp sonra kuruyagelmemesi için* Sultan Tuğrul'un başladığı uğraşı, Başbuğ Alp Arslan, devam ettire gitti (II/117-2).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha faydalı kılabilmek için, begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı (II/117-3).

Hele bir de bu begler , Selçuk'a oğul ya da torun oluyorsa, *Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, özü ayarı tuttuklarına baş indirmemek için direniyorlardı...*(II/117-7).

İmparator Diyojen ordusunun iki kolu Manüel ve Ermeni Filaret komutasında, *Sivas ve Malatya 'ya doğru ilerliyorlar...*(II/118-32).

Sultan Alp Arslan, Mısır'ı halife namına idare eden Nasır üd Devle'nin kendisi ile mücadele eden rakiplerinden kurtarması için, *ona müracaat etmesi ve Fatimi halifelerinin yerine Abbasi halifesini tanımaya hazır olduğun bildirilmesi üzerine, büyük bir ordu ile Suriye, Mısır seferine çıkagitmekte...*(II/118-33).

Bakıyorum, bir zamanlar ona söylediklerimin hepsine aklı yatmış görünüyor, ama *mücadele etmek, harekete geçmek gibi hiçbir düşüncesi yok* (VIII/454-12).

Ben hiçbir şey hissetmiyor gibiydim; *durgun, ağır, müzikle ve şiirle tekleşmiş* (XII/221-16).

1.8.3.6. Birleşik fiil grubunda isim unsuru olması

Bugün sizlere, *Leydi Montegü tarafından yazılmış bir mektubu sunmak ve yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini anlatmak* istiyoruz (I/146-3).

Başın buyruk beglerin nüfuzlarını yok etmek için, kölelikten yetiştirip, beg kıldıklarını, *kumandan, vali* eylemişti (II/117-4).

Kendi ulusları üzerinde, esen, özgür olabilmeyi dileyen, saltanat davası güden beglerin ise bu hal hoşlarına gitmiyordu...(II/117-6).

ANAP'lıların gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı, Bulgurlu gibilerin Refah'çılığı, hepsi ayrı bir yükü Zeki için, Sosyal Demokratlar'ı benimsiyor, onları *aydın ve uygar buluyordu (III/1122-7).*

O zamanlar bana karşı *son derece nazik ve anlayışlı oluyor, hiç tartışıyor, gülümsemesi ölçülü (VIII/454-8).*

Çehre;*yüz, surat demektir, biliyor muydun, senin yanında bazen gençliğini unutup, bizim zamanımızın diliyle konuşuyorum (IX/47-3).*

1.9. ÜNVAN GRUPLARI

Bir şahıs ismi ve bir ünvan ve ya akrabalık isminden kurulan kelime gruplarıdır. Bu grupta şahıs ismi önce ünvan ögesi sonra gelir. L. Karahan bu grubu şöyle formüleştirmiştir:

“Şahıs ismi + ünvan veya akrabalık ismi = Ünvan grubu” (Karahan, 2004, 68).

İsim unsuru ikinci unsur, ünvan unsurunun birinci unsur olduğu gruplar ünvan grubu değil birleşik isim grubudur.

1.9.1. Cümledeki Görevi Yönünden Ünvan Grubu

1.9.1.1. Ünvan grubunun özne olması

Bu yüzden, *Tuğrul ve Alp Arslan Sultanlar*, önce isyan edip, sonra yenilenlere karşı;görmekli ailelerine yaraşır şekilde muamele etmişler, onların adlarını gökte iken yere indirmemişlerdi...(II/118-13).

Alp Arslan Başbuğ; ilk kuşkulandığında El-Basan'dan Gevher Sultanı yanına aldırakomuş. (II/118-18).

Afşin Beg ise ardından durmayıp at salıyor (II/118-47).

Bir kırlangıç başı üzre uçmaktadır çünkü, *Berrin Hanım*, kırlangıcın gölgesi altındadır...(IX/97-8).

Berrin Hanım, kendine ve bize; Stephen R. Covey'in "Etkili İnsanların Yedi Alışkanlığı" isimli kitabını almış, üzerinde konuşmak için önce onu okumak istedik üçümüzde...(IX/147-13).

Tahir Hoca ve akli başında olan diğerleri, babam dahil, içkinin verdiği mutluluğun pek geçici olduğunu söylerler, sonra insan daha kötü bir bunalıma düşüyormuş (X/59-63).

Hafta sonu *Tülin Hanım*'la *Güngör Bey* geldiler İstanbul'dan, bizim bahçedeki mütevazı odamıza misafir oldular. ...(IX/155-11).

Şükürsüzlük, gönlü küçük olanların katılığı, Allah'la pazarlığa çıkanların kendini bilmezliği... dedi, *Güngör Bey* (IX/155-16).

Ama *Sakine yengen* kızıyor, gavur köpeğinin karısı bu, diyor, alma evine, diyor (IV/89-2).

1.9.1.2. Ünvan grubunun nesne olması

Alp Arslan Başbuğ; ilk kuşkulandığında El-Basan'dan *Gevher Sultanı* yanına aldırakomuş (II/118-18).

Zeki'nin şaştığı koyu koyu Anap'lı bilinenlerin dahi, *Turgut Bey*'i savunmaktan imtina edişleriydi.(III/122-11).

Süleyman: "- Eyvah, *deriş ağam* dedi, yine ağlayarak birbirinize sarılacağınız bir kimsen daha mı var ?" (VI/196-5).

- *Sevim abla*... dedim... keşke *Tülin*'e bir tel çekseydik, ama ne diyebilirdik? (VII/59-19).

Alsaydım yanıma *Berrin Hanım*'ı ya da Mehmet'i beni yürütürlerdi elbet. ...(IX/157-7).

1.9.1.3. Ünvan grubunun yer tamlayıcısı olması

Ancak *Alp Arslan Sultan*'a ayar olagelmenin mümkünü var mı? ...(II/117-10).

Alp Arslan Başbuğ'a Yunus Beg'den amca oğlu, kız kardeşi Gevher'den de enişte olan El basan kim, Kurtçu da çağırırlar onu; tükenesi olmayan bir hırsın tutsağı idi (II/118-16).

...kafir kal'aları içinde, böylesi at koparıp, şol kafiri sağlı sollu dağıtmak anca *Alp Arslan Başbuğ'a* has olmuştur, gün ışığı hızına erişmektedir (II/118-38).

Göge yazılı adın toprağa gömüyor.. kılıcı ile tutsak ettiğine sözü ile tutsak olup, söylüyor ki; o dahi *Alp Arslan Başbuğ'a* yeniktir, onun kumandanı Afşin Beg önünden kaçmaktadır.. ve dahi İmparatora kavuşup sığınmak istemektedir. (II/118-44).

Adınız sanınız “ doğru olsun” tıpkı, Allah'ın selamı üzerine olsun *Peygamber Efendimize* takılan “emin” lakabı gibi (VI/235-1).

Pek çabuk hazırlandım, akşama geç döneceğimi söyledim *Sabiha Hanım'a*...(XI/221-3).

1.9.1.4. Ünvan grubunun hitap olarak kullanılması

- *Sevim abla*... dedim... keşke Tülin'e bir tel çekseydik, ama ne diyebilirdik? (VII/59-19).

Eğer çok garibinize gitmezse, size *Berrin Hanım* diye hitap edeceğim; *Berrin Hanım*, olur mu, müsaade eder misiniz? (IX/5-2).

1.9.2. Ünvan Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

1.9.2.1. Ünvan grubunun sıfat tamlamalarında isim unsuru olması

Bu sıra, El-Basan ise; *öfkesi tuttu mu kara taşı kül eyleyen Afşin Beg* önünde sapa yer gözetirken, Sivas'ta Manuel ordusuna karşı geliptir (II/118-39).

Göge yazılı adın toprağa gömüyor.. kılıcı ile tutsak ettiğine sözü ile tutsak olup, söylüyor ki; o dahi Alp Arslan). Başbuğ'a yeniktir, *onun kumandanı Afşin Beg* önünden kaçmaktadır...(II/118-44).

Mısri Mardin'deki çalışmalarından, *hocası Abdurrezzak Efendi'den* ve öğrencileri olan dört oğlan kardeşten bahsetmişti Süleyman'a.(VI/188-7).

....Osmanlı ne yapmaktadır yalnız *Köprülü'nün öbür oğlu Mustafa Paşa*'ya vezir payesi verildiğini işittim, bu hayırlı olmuş, Almanya'ya da savaş açmışız, ne diyorsun?... (VI/290-10).

1.9.2.2. Ünvan grubunun isim tamlamalarında tamlayan olması

Çünkü *Kadir Han'in*; bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan *gocunduğu*, hatta *korktuğu* vardı (II/10-10).

Kadir Han'in sözleri kandırıcı ve dahi doğru idi. (II/10-12).

Hele bir de bu begler , Selçuk'a oğul ya da torun oluyorsa, *Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını* kırabilmek, özü ayarı tuttuklarına baş indirmemek için direniyorlardı...(II/117-7).

Alp Arslan Başbuğ'dan daha büyüğü ola mıydı, ya ondan görkemlisi?(II/118-26).

Durup durup bana : “Şimdi şu *Sünbül amcanın kızı* mıydı, yoksa evdeki yardımcısı mı?..” yahut “Yengenin ismi *Kadriye* miydi, yoksa *Mehtap* mı” diye sormaya başladı.” (III/61-4).

Sevim ablanın tahlillerini pek anlamıyor, *Tülin*'den korkuyordu (VII/81-7).

1.9.2.3. Ünvan grubunun isim tamlamalarında tamlanan olması

Askerleri perişan kılındıktan sonra, *Kavurt ağası* Başbuğ'un önünde baş indirip, ağır bastı (II/118-23).

1.9.2.4. Ünvan grubunun edat grubunda isim unsuru olması

Eğer çok garibinize gitmezse, size *Berrin Hanım* diye hitap edeceğim; *Berrin Hanım*, olur mu, müsaade eder misiniz? (IX/5-2).

Yıllar sonra, bir salaş balıkçı lokantasında karşılaştım *Berrin Hanım*'la grup halinde gelmişlerdi, yanımızdaki masada oturuyorlardı, ... (IX/7-2).

1.10. BİRLEŞİK İSİM GRUPLARI

Birden fazla ismin bir araya gelerek bir şahsa özel ad olduğu gruptur. Unvan unsuru başta isim unsurunun sonda olduğu gruplar da birleşik isim grubudur.

“Tamlananı özel isim olan sıfat tamlamaları zamanla bir şahsa ad olmak üzere birleşik isim grubuna dönüşebilir. Sıfat tamlamasında başta bulunan vurgu, birleşik isim grubunda ikinci unsur üzerine kayar. “Deli Dumrul, Uzun Ali’nin Emine” gibi.

Unvan grupları da zamanla birleşik isme dönüşebilir.”(Karahan, 2004, 70).

Sevgili dinleyiciler, biliyorsunuz tıpta ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden zat; İngiliz doktoru *Edward Jenner*’dır. (I/146-1).

Bugün sizlere, *Leydi Montegü* tarafından yazılmış bir mektubu sunmak ve yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini anlatmak istiyoruz (I/146-3).

Mektubun tarihi; 1 Nisan 1818 ve Edirne’den, İngiltere’deki *Bayan Sarah Cisyil*’e yazılmış (I/146-5).

Sultan Mahmut yurtlarını dağıttığı dem, Yağmur’un şimdiki yaşındaydı (II/10-2).

Sultan Mahmut’un şölenine şarla, izzetle giden *Arslan Yabgu’nun* yiğitliğini över;... (II/10-6).

Kavurt’un erleri ile, Sultan’ın öncü kuvvetleri *Ata Beg Çavı* kumandasında karşılaştılar (II/118-22).

İmparator Diyojen ordusunun iki kolu Manüel ve *Ermeni Filaret* komutasında, Sivas ve Malatya’ya doğru ilerliyorlar... (II/118-32).

...oysa “Hadi portreni yapayım.”deyişim, kendime güvenimden geliyordu; artık iyileştim, ben *Nurgül Ay*, ressam..artık iyileştim! (III/5-19).

Koca Derviş, “ Gözlerinizi kapatın, başınızı kalbinize gömün siz de zikredin.” dedi, onları arka safta bir yere oturttu, kendisi de yanlarına çöktü (VI/37-1).

IV. Mehmet, Tunca, Hünkar ve Edirne Sarayı gibi isimlerle anılan Saray-ı Cedid’de oturmayı tercih ediyordu, bu saray şehrin dışında, Tunca Nehri’nin batısındaki geniş düzlüklere kurulmuştu (VI/251-1).

(I/146-4), (I/146-4), (I/146-22), (II/10-6), (II/10-7), (II/10-9), (II/10-11), (II/117-2), (II/117-2), (II/117-2), (II/118-26), (II/118-32), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-38), (III/188-1), (III/188-1), (VI/27-7), (VIII/7-1), (VIII/106-2), (VIII/107-17), (VIII/345-8), (VIII/345-9), (VIII/345-9), (IX/147-13), (X/57-14), (X/57-16), (XI/55-7).

1.11. ÜNLEM GRUPLARI

Bir ünlem ve ona bağlı bir isimden meydana gelen kelime grubudur.

Balam! (II/9-1).

O duygusuz yüzünde, görmeye alışık olmadığım bir acı belirdi, omzumu tuttu: “- *Vah küçük kızım.. dedi.. çok mu kırdı seni o herif?* (VIII/310-12).

Vah canım, şimdi anlıyorum manasını (VIII/107-10).

Dur şimdi, eğer kurbandıysam, kanımı vermeye dahi sürükledi, (ler). diyorsam ki öyle de olmuştu, yine bir saflık ifadesi değil mi. (III/5-16).

Ee, benim hocam, bugün biz size, yarın siz bize... dedi, telefonu kapattı (III/189-8).

Eh adam, aç kalacak değil a, yüzünü buruşturup buruşturup, bir kase sütü ve armutları midesine indirmiş (V/105-8).

Süleyman: “- *Eyvah, derviş ağam* dedi, yine ağlayarak birbirinize sarılacağınız bir kimsen daha mı var ?” (VI/196-5).

Velhasıl oğlum eğer iki ilim sana nasip edilmişse, Allah gönlüne şiddetli bir arzu koyar, sen de yaparsın (VI/301-10).

Sevim abla... dedim... keşke Tülin’e bir tel çekseydik, ama ne diyebilirdik? (VII/59-19).

Eh şimdi Mehmet... derdim... yani Allah tek değil mi, yoksa seninki başka, benimki başka mı? (VII/81-22).

Allah aşkına kop benden, kendine dön (VII/81-15).

Çıktım dükkândan, hava pembeleşmeye başlamış, *ah “Ankara’nın pembe akşamları!”* (XI/18-17).

... “- Sen şimdi yürümek istersin, o halde ben gideyim, *haydi eyvallah...*”
Deyip, bir taksiye işaret etti (XI/55-11).

(III/5-3), (III/5-15).

1.12. SAYI GRUPLARI

Birinci ögesi ikincisinden daha büyük olan, eksiz birleşen sayılardan oluşan gruptur. Eğer birinci öge daha küçükse bu grup sıfat tamlaması olur.

Leydi Montegü, 1717-1718 yılları arasında, İstanbul’da İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü’nün eşidir. (I/146-4).

Mektubun tarihi; 1 Nisan 1818 ve Edirne’den, İngiltere’deki Bayan Sarah Cisyil’e yazılmış (I/146-5).

Mektup böyle uzayıp gidiyor sevgili dinleyiciler, Dr Jenner, böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için, denemelere başlamış ve 1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu... (I/146-22).

El-Basan’ın isyanı; Kavurt’un isyanına karışması, öncülerin başında, Başbuğ’ a karşı çıkmasaydı, yıl, 1067 idi o zamanlar (II/118-20).

Yıl, 1070’in ortalarına varmakta... (II/118-31).

Kendi gösterdiği sebep ise, bir milyon birinci olabilir yahut asla “sebep” değil (VII/7-6).

1960’lar olmalıydı, ortaokul birinci sınıftaydım on iki yaşında (VIII/7-7).

İşte 1960’ların baharında toprak, kar suyunu yavaş yavaş emip içine sindirirken,
... (VIII/7-17).

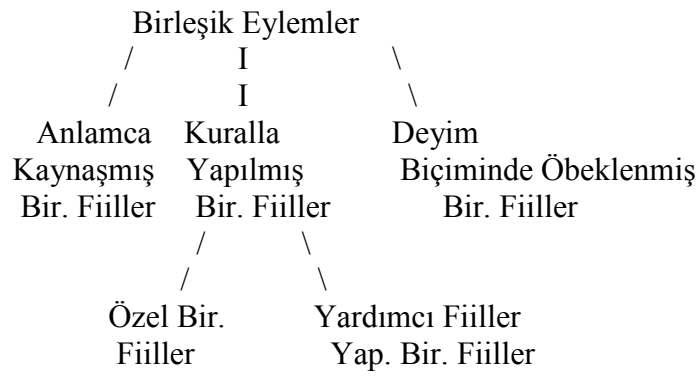
(I/146-23).

1.13. BİRLEŞİK FİİL GRUBU

Bir isim veya fiil ile bir yardımcı fiilin yapı ve anlam yönünden kaynaşması ile oluşmuş kelime grubudur.

Prof. Dr. M. Ergin, yardımcı fiilin başına gelen unsurun isim veya fiil olmasına göre birleşik fiilleri, isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller ve fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller olarak ikiye ayırır. Ayrıca grubun vurgusu birinci unsurda olduğundan birleşik yazılmakta olan fiil+yardımcı fiil yapısındaki fiillerin de ayrı yazılması gerektiğini belirtir (Ergin, 1985, 398).

T. N. Gencan birleşik fiilleri kuralla yapılan birleşik eylemler, anlamca kaynaşmış birleşik eylemler ve deyim biçiminde öbeklenmiş birleşik eylemler olarak önce üç gruba sonra kuralla yapılan birleşik fiilleri de özel birleşik eylemler ve yardımcı eylemlerle yapılmış birleşik eylemler olarak ayırır.

Özel Birleşik Filer:

- a) Yeterlilik Eylemi (ebil-).
- b) Tezlik Eylemi (-iver-).
- c) Sürelik Eylemi (-ekal-, e-dur-, -egel-).
- d) İstekleme Eylemi (-eceği, -esi, gel-).
- e) Yaklaşma Eylemi (-eyaz-). olarak sınıflandırır.(Gencan, 2001, 340).

Birleşik fiilleri bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek üzere yana yana gelen kelimeler topluluğu olarak tanımlayan L. Karahan, bu fiilleri “bir hareketi karşılayan birleşik fiiller” ve “ bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller” olarak iki gruba ayırır.

“1. Bir Hareketi Karşılayan Birleşik Fiiller

a). Ana Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller: Bu tip fiillerde et-, ol-, yap-, eyle-, kıl-, bulun- yardımcı fiilleri kullanılır.

b). Diğer Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller: Bu yapıda yer alan kelimelerden biri veya hepsi ya sözlük anlamlarını kaybetmiş ya da deyimleşmiştir.

Bu birleşik fiillerin isim unsuru isim çekim eki alabilir.

2. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller

Bu birleşik fiiller zarf-fiil eki taşıyan bir fiil ile bir tasvir fiilinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Tasvir fiili asıl fiile yeterlik, ihtimal, tezlik, yaklaşma vb. anlamlar katar.” (Karahana, 2004, 77).

Bir hareketi karşılayan birleşik fiiller isim + yardımcı fiil şeklinde formüleleştirilebilir. Bu fiiller her zaman ayrı yazılırlar; ancak isim olan kelimedeki fiilin yapılışı sırasında ses düşmesi (kay(ı)p ol-) veya ses türemesi (his(s)et-) gibi ses olayları oluyorsa birleşik yazılır.

Bu yapıdaki birleşik fiillerin isim unsuru tek kelime olabileceği gibi kelime grubu şeklinde de olabilir. Sıfat-fiiller ol- veya bulun- yardımcı fiilleriyle birleşik fiil yapabilir.

“et-, ol-, eyle-, kıl-, iste-, bulun-” gibi yardımcı fiillerin dışında asıl fiillerle bu yapıda birleşik fiiller kurulabilir. Deyimleşmiş veya anlamca kalıplaşmış olan bu tür fiillerle çalışmamızda sıkça karşılaştık.

“fiil + zarf-fiil + yardımcı fiil” şeklinde de gösterebileceğimiz bir hareketi tasvir eden fiilleri de şöyle inceleyebiliriz.

a). Yeterlik Fiili: Zarf-fiil ekli bir fiilin üstüne “bil-” yardımcı fiili getirilerek yapılan bu fiillerde yeterlik ve ihtimal anlamı vardır. Olumsuzu “-umA-” ile yapılır. Çalışmamızda Azeri Türkçesinde kullanılan “-ebilme-” şekline de rastlanmıştır.

b). Tezlik Fiili: “-ver-” yardımcı fiiliyle yapılır, tezlik, kolaylık anlamı taşır. Olumsuzu “-mA-” ile yapılır.

c). Sürelik Fiili: Zarf-fiil ekli bir fiile “git-, koy-, dur-” gibi yardımcı fiillerin getirilmesiyle yapılan bu fiil devamlılık ifade eder.

ç). Yaklaşma Fiili: “-yaz-” ile yapılır, yaklaşma anlamı taşır.

“-Ip” zarf-fiili eki alan fakat ayrı yazılan birleşik fiiller de bu gruba girer.

1.13.1. Bir Hareketi Karşılaman Birleşik Fiiller

1.13.1.1. Ana yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller

1.13.1.1.1. Yardımcı fiili “-et-” olan birleşik fiiller

Sevgili dinleyiciler, biliyorsunuz tıpta ilmi usullerle aşığı ilk *tatbik eden* zat; İngiliz doktoru Edward Jenner’dır (I/146-1).

Başın buyruk beglerin nüfuzlarını *yok etmek* için, kölelikten yetiştirip, beg kıldıklarını, kumandan, vali eylemişti. (II/117-4),

Haydi Nurgün.. *uzun etme*, “kurbanlık” tan “mermer beyazlığı” na nasıl da atlıyabiliyorsun? (III/5-14),

...çünkü Başkanlık konusunda arkadaşlarının ne düşündüğünü anlamak lazım, çünkü bu zamanda kimin kime ne denli *tesir edeceği*, belli olmazmış (III/122-3),

Bizim zat, kurda kuşa yem olmamak için *gayret etmiş*, taa uzaklarda bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa varmaya çalışmış (V/105-2).

Mehmet, Koca Derviş’i *taklit edip* başını salladı, onun sözleri ile konuştu: “- Çocuklar arasında, olur böyle şeyler, yeter ki, biz bela olmayalım, kavgayı başlatmayalım “ dedi, ... (VI/27-7).

Velhasıl oğlum eğer iki ilim sana *nasip edilmişse*, Allah gönlüne şiddetli bir arzu koyar, sen de yaparsın (VI/301-10).

Böyle bir element ve ben nedense kendimi bir Tanrıça’dan ziyade, SELENYUM olarak *hissettim*, yahut da hiç! (VII/37-6).

Bayraklarını birden görüvermenin etkisini de *inkar etmiyorum!*. (VIII/211-13),

Karşımda oturan geçkin fakat hala çok hoş olan hanımın ela gözleri, incecikten güldü; minicik billur parçaları misali, sesi ihlamur kıvamında: “ – Arkadaş değil miyiz Havva, nasıl istersen öyle *hitap et*, nasıl rahat *hissedersen*, hitabın mühim değil... (IX/5-3).

(I/146-6), (I/146-14), (I/146-23), (II/117-2),), (II/118-13), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-33), (II/118-34), (II/118-44), (III/122-2), (III/122-4), (III/122-5), (III/122-9), (III/122-11), (III/188-3), (V/105-12), (VI/17-12), (VI/37-1), (VI/188-7), (VI/207-2), (VI/241-4). (VII/22-16), (VII/66-2), (VII/81-10), (VII/81-19), (VII/81-23),), (VII/279-19), (VII/279-25), (VIII/106-1), (VIII/108-30), (VIII/108-30), (VIII/211-11), (VIII/211-15), (VIII/211-16), (VIII/211-17), (VIII/310-2), (VIII/310-13), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/345-11), (VIII/345-13), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/454-2), (VIII/454-4), (VIII/454-6), (VIII/454-8), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (IX/5-2), (IX/5-2), (IX/7-3), (IX/37-8), (IX/47-2), (IX/108-4), (IX/137-7), (IX/167-2), (X/57-1), (X/57-8), (X/57-12), (X/58-20), (X/58-22), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-35), (X/58-36), (X/59-49), (X/59-50), (XI/11-3), (XI/27-9), (XI/55-1), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-11), (XI/155-1), (XI/155-1), (XI/155-2), (XI/155-4), (XI/155-5), (XI/155-7), (XI/155-9), (XI/155-13), (XI/155-17), (XI/221-7), (XI/221-10), (XI/221-12), (XI/221-16), (XI/221-17), (XII/31-20).

1.13.1.1.2. Yardımcı fiili “ol-”olan birleşik fiiller

Açılan yaralar, hastalıkları boyunca akıp, çiçeğin zehrini atıyor, başka taraflara yayılmasına *mani oluyor*.(I/146-18).

Eğer kim, senin Hindistan seferlerinden birinde, hakanlık hevesine düşerse, netice *müşkül olur!* (II/-10-14),

Şimdiye kadar bana hiç karışmadılar, parasız yatılı okuyacağım, dedim, *öğretmen olacağım* dedim, ...(III/61-6).

Mehmet, Koca Derviş’i taklit edip başını salladı, onun sözleri ile konuştu: “- Çocuklar arasında, olur böyle şeyler, yeter ki, biz *bela olmayalım*, kavgayı başlatmayalım “ dedi, ... (VI/27-7)

Cümleye akıl dağıtmaya pek *meraklı olan* profesör – her halde Tülin’e göz önünde bir yer bulmak için olsa gerek – kadıncağıza oturduğu daireye birkaç öğrenci alıp, burasını bir küçük pansiyon haline getirmesini “önermiş.” (VII/13-10).

Sabahleyin orman emekçileriyle işbaşı yapıp, akşama kadar onların arasında gezinmek *ihtiyacı olana* yardım etmek (VIII/454-2).

Karşımda oturan geçkin fakat hala çok *hoş olan* hanımın ela gözleri, incecikten güldü; minicik billur parçaları misali, sesi ihlamur kıvamında: ...(IX/5-3).

(I/146-22), (II/-10-13), (II/-117-2), (II/-117-10), (II/-118-17), (II/118-28). (II/-118-36), (II/-118-38), (II/118-43), (II/-118-44), (III/-5-9), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-5), (III/188-3), (III/189-7), (V/105-2), (V/105-11), (VI/27-7), (VI/90-1), VI/290-10), (VI/321-9), (VII/42-2), (VII/48-10), (VII/81-5), (VII/279-17), (VIII/107-6), (VIII/211-11), (VIII/211-14), (VIII/211-15), (VIII/310-5), (VIII/310-6), (VIII/310-12), (VIII/310-15), (VIII/454-3), (VIII/454-6), (VIII/454-8), (IX/27-4), (IX/177-3), (X/57-12), (X/58-35), (X/59-47), (XI/27-9), (XI/55-3), , (XI/55-8), (XI/155-11), (XI/155-16), (XI/221-1), (XI/221-6), (XI/221-13).

1.13.1.1.3. Yardımcı fiili “yap-”olan birleşik fiiller

Birçok ihtiyar kadının sanatları, *sırf bu ameliyatı yapmak* (I/146-3).

Sabahleyin orman emekçileriyle *işbaşı yapıp*, akşama kadar onların arasında gezinmek *ihtiyacı olana* yardım etmek.(VIII/454-2).

Babasının lacivert ceketini giyip, bana *gösteriş yapmaya* gelişi, sık sık aklıma düşüyor.(VIII/454-19).

1.13.1.1.4. Yardımcı fiili “eyle-”olan birleşik fiiller

Başın buyruk beglerin nüfuzlarını yok etmek için, kölelikten yetiştirip, beg kıldıklarını, kumandan, *vali eylemişti*.(II/117-4).

Sultan Alp Arslan, Mısır’ı halife namına idare eden Nasır üd Devle’nin kendisi ile mücadele eden rakiplerinden kurtarması için, ona *müracaat eylemesi*...(II/118-33).

1.13.1.1.5. Yardımcı fiili “kıl-” olan birleşik fiiller

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha *faydalı kılabilmek* için, begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk’ün töresi ve İslam’ın buyruğu içinde tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı (II/117-3).

Askerleri *perişan* kılındıktan sonra, Kavurt ağası Başbuğ'un önünde baş indirip, ağır bastı (II/118-23).

Çoban boyun büküp: “ *Namaz kılıp*, Rabbime şükrediyordum ağam.” demiş (V/105-12).

1.13.1.1.6. Yardımcı fiili “kal-”olan birleşik fiiller

Bembeyaz mermer üzerinde, bir hayat sandviçten *arda kalan* leke gibi!(III/5-12).

Durun bakalım, dedi dervişlere, adama döndü.” – Hiç daha önce adam öldürdün mü, böyle bir şey *yapmaya kalktın* mı?” dedi.(VI/261-13).

“Bir düşüneyim Ayşe”, demek *zorunda kaldım*, “Mehmet’le tatil programını konuşmadık daha, ben seni ararım.”(IX/137-8).

Eh adam, *aç kalacak* değil a, yüzünü buruşturup buruşturup, bir kase sütü ve armutları midesine indirmiş (V/105-8).

1.13.1.1.7. Yardımcı fiili “ver-”olan birleşik fiiller

Aşının faydasına inandığım için sevgili yavruma da yaptırmaya *karar verdim*.(I/146-20).

Bunca koyuluk, koyular.. mor.. hepsi, soylu bir *ifade verebilir*.(III/5-6).

Yani şimdiye kadar hayatımı hep kendim biçimlendirdim, seçtim, *karar verdim* ve onlara söyledim (III/61-7).

Mısri, derin bir hayrete düştü; ramazan günü, hem de orucun faziletleri konusunda bir *vaaz verdikten* sonra, çeşmenin başında ekmek yemek de ne oluyordu...(VI/207-2).

Karar veriyorum, ne kadar samimi diye sormaya lüzum yok.(VIII/107-24).

Artık kendi hakkımda kendim *karar veremem*.(VIII/310-1).

Gülme arzumu geri gönderip, bu yüzden biraz kızarıp sanırım, en *güven verici* sesimle: “ –Sizi seviyorum! dedim.(IX/5-8).

Mehmet, elimi sıkıyor sevgiyle, bende sessizce onun elini sıkıp *karşılık veriyorum* (IX/57-13),
(IX/167-2).

1.13.1.1.8. Yardımcı fiili “iste-”olan birleşik fiiller

Bugün sizlere, Leydi Montegü tarafından yazılmış bir mektubu sunmak ve yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini *anlatmak istiyoruz*.(I/146-3).

... o dahi Alp Arslan Başbuğ’a yeniktir, onun kumandanı Afşın Beg önünden kaçmaktadır.. ve dahi İmparatora kavuşup *sığınmak istemektedir*.(II/118-44).

Zeki, başkanlık uğruna, görüştüğü, görüşemediği fakat mutlaka bir ağırlıkları olduğuna inandığı fakülte mensuplarını bir yemekte *toplamak istedi*.(III/122-1).

Fakat ben, nişanlıma söylemeden önce, bir kere de Arif’e *danışmak istedim*.(VIII310-10).

(IX/108-5), (X/58-25).

1.13.1.1.9. Yardımcı fiili “başla-”olan birleşik fiiller

Başın buyrukluğu, Sultan’ın birliğine *zararlı olmağa başlamıştı*(II/118-28).

Durup durup bana : “Şimdi şu Sünbül amcanın kızı mıydı, yoksa evdeki yardımcı mı?..” Yahut “Yengenin ismi Kadriye miydi, yoksa Mehtap mı” diye *sormaya başladı*.”(III/61-4).

O bizim ihtiyar, koca güneş, arza bir kez daha sırtmış, karlar *erimeğe başlamış*.. toprak su içiyordu.(VIII/7-9).

Havva, merdivenleri çıkıp, kapı önünde *beklemeye başladı*, derken titrek, yorgun ayak sesleri...(IX/177-1).

Öyleyse nefsiyle mücadele eden kişi, gönlünü sevgiye *hazırlamaya başlamıştır*.(XI/55-1).

1.13.1.1.10. Yardımcı fiili “gel-”olan birleşik fiiller

Bu sıra, El-Basan ise; öfkesi tuttu mu kara taşı kül eyleyen Afşin Beg önünde sapa yer gözetirken, Sivas'ta Manuel ordusuna *karşı geliptir*.(II/118-39).

...Mısri'nin bu yola girerken ilk öğrendiği şey de bir müridin; şeyhin elinde ancak ölü yıkayıcısının elindeki ceset gibi olması *lazım geldiği* idi: “ Emredesiniz Sultan'ım” dedi.(VI/207-2).

Oysa aramayı, hatta aramam *lazım geldiğini* de Mehmet öğretmişti bana.(VII/81-17).

(XI/55-9).

1.13.1.1.11. Yardımcı fiili “al-”olan birleşik fiiller

Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp buz gibi suyla *abdest almış*...(V/105-10).

Benim için mühim olan ne değişmesi gereken iktidar, ne Koçsa'nın gül canını sıkmamak, ne de YİSK'in gelmesi düşünülen iktidarı *destekleme kararı almasıdır*.(VII/42-2).

Canım geçen gün de söylemişim ya, insanların hepsi birer canbazdır, ipin üzerinde yürüyebilmek için *destek* alacakları bir sopa bulmaları lazım,(VII/80-15).

1.13.1.1.12. Yardımcı fiili “çalış-”olan birleşik fiiller

Sesinin tonunu ve kelimelerini *unutmaya çalışıyorum*.. ellerim ellerinde, susup, ninemin dokuduğu kilimin desenlerine bakıyoruz.(VIII/107-4).

Bizim zat, kurda kuşa yem olmamak için gayret etmiş, taa uzaklarda bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa *varmaya çalışmış* (V/105-2).

Düşünmeğe çalıştı.(III/189-12).

Hatta onlar da hiç olmazsa, Semra Hanım veya Zeynep hakkında, birkaç laf etmeye, *edebilmeye çalışıyorlar*, konuyu büsbütün şahsiyete döküp, cıvıklaştırıyorlardı. (III/122-12).

Birbirimize *tahammül etmeğe çalışıyorduk*.(IX/7-3).

“Kendini *teselli etmeye çalışıyordun* Meryem!” dedi, içimden bir ses.(XI/221-10).

1.13.1.2.Diğer fiillerle kurulan birleşik fiiller (anlamca kaynaşmış).

Sultan Mahmut’un *aklını da çelmişti*.(II/10-11).

Silkinip özü sorumluluğuma karşı çıkışım..*aklımı* ne zaman *toparlamaya başladım?*
. (III/5-17),

Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp buz gibi suyla abdest almış, tam *namaza duracakken* bakmış, biraz ilerde çoban yatıp kalkıp, bir şeyler mırıldanıyor; adam, yaklaşmış, çobanın kıldığı namaz desen değil, *kulak vermiş*, söylediği sözler dua desen değil! (V/105-10).

Mısri, derin bir *hayrete düştü*; ramazan günü, hem de orucun faziletleri konusunda bir *vaaz verdikten* sonra, çeşmenin başında ekmek yemek de ne oluyordu...(VI/207-2).

Velhasıl, acı çekmek yahut çektirmek ihtirası, kişinin *iliklerine işlemiş olan* tutsaklığın bir değişik tezahürü, başka bir şey değil!(VIII/211-10).

En küçük fırsattan bile *kendine pay çıkarmaya* bayılıyor.(VIII/454-17).

Sonra artık akşama kadar pikniğin *keyfini çıkardım*, hatta Ayşe ile bile kaç kere konuştum, güzel sesine *övgüler düzdüm*.(IX/67-5).

Ayşe, bir elinde çay bardağı, bir elinde sigara aralarına girdi, “Nasılslın sevgilim?” diye Berrin’in iki yanağından öptü, Mehmet’e *gülücükler saçtı*.(IX/37-8).

Kalbi çarpıyordu, midesi kasılmaktan *taşa dönmüş*, ağzının içi *kupkuru olmuştu*.(IX/177-3).

Meğer bütün kadınlar ona aynı benzetmeyi tekrarlamış, yalancıkta kızdım ve *sözümü geri aldım*.(X/57-15).

Yüz vermedin!(X/58-27).

(I/146-2), (I/146-17), (II/117-5), (II/117-7), (II/117-6), (II/118-14), (II/118-19), (II/118-20), (II/118-23), II/118-23), (II/118-27), (II/118-30), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-46), (II/118-47), (III/5-16), (III/5-18), (III/5-18), (III/61-1), (III/61-1), (III/122-3), (III/122-7), (III/188-1), (III/188-4), (III/188-6), (VI/207-2), (VI/241-4), (VII/12-11), (VII/27-21), (VII/53-21). (VII/81-18), (VII/279-13), (VIII/7-2), (VIII/7-14), (VIII/7-17), (VIII/107-18), (VIII/211-12), (VIII/221-10), (VIII/345-3), (VIII/345-3), (VIII/345-16), (VIII/345-18), (VIII/345-18), (VIII/454-4), (VIII/454-4), (VIII/454-5), (VIII/454-7), (VIII/454-10), (VIII/454-12), (VIII/454-13). (VIII/455-19), (IX/5-2), (IX/7-2), (IX/47-2), (IX/117-3), (X/58-34), (X/58-38), (X/58-38), (X/58-39), (X/58-39), (X/59-41), (X/58-43), (X/59-52), (X/59-63), (X/59-63), (X/60-66), (XI/55-3), (XI/55-7), (XI/55-12), (XI/155-2), (XI/155-4). (XI/155-4), (XI/155-7), (XI/155-13), (XI/155-13), (XI/155-16), (XI/155-17), (VIII/221-2), (VIII/221-14), (XII/84-2),

1.13.2. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Füller

1.13.2.1. Yardımcı fiili “bil-”olan birleşik fiiller

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha faydalı *kılabilmek* için, begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk’ün töresi ve İslam’ın buyruğu içinde tek merkeze *bağlayabilmek* için çalıştı (II/117-3),

Bunca koyuluk, koyular.. mor.. hepsi, soylu bir ifade *verebilir* (III/5-6),

Haklısın, dediler ona, ama bu mesele senin başına gelmeyince, o mahcubiyeti yaşamadıkça, gereken gayreti bu kadar iyi *göstermeyebilirdin* (VI/172-3).

Haydi Nurgün.. *uzun etme*, “kurbanlık” tan “mermer beyazlığı” na nasıl da atlayabiliyorsun? (III/5-14),

Sevim abla... dedim... keşke Tülin’e bir tel çekseydik, ama ne *diyebilirdik?* (VII/59-19).

Sahibi uğruna her bir şeye *katlanabilen* bir dişi köledir, onu iyi bilirim (VIII/7-11).

Oysa o kadar kolay *sevebilen* bir kadın ki. (IX/5-7),

Bilemiyorum. (X/59-52).

(II/10-6), (II/117-5), (II/117-6), (II/118-14), (II/118-17), (II/118-35), (II/118-45), (III/5-14), (III/122-12), (III/189-13), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/81-18), (VII/81-18), (VIII/7-11), (VIII/107-14), (VIII/107-15), (VIII/107-23), (VIII/107-26), (VIII/211-14), (VIII/310-6), (VIII/310-15), (VIII/345-11), (VIII/345-18(VIII/454-15)), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/137-7), (X/59-52), (XI/11-3), (XI/155-5).

1.13.2.2. Yardımcı fiili “ver-”olan birleşik fiiller

- Evet evet, diyordu: Biz size, siz bize derken, derken Aysan’lar *sıyrılıversin* aranızdan!..(III/189-10).

“Sen ata *bakıver*” demiş çobana, sonra çekip başına cübbesini, bir güzel uyumuş.(V/105-9).

Gerçi Allah aşkı kalbine dolarken yavaş yavaş, Melekşah *silinivermişti* ama, yine de şaşırdı işte kendi rahatlığına...(VI/196-4),

Mısri, bir gün de sadece özel sohbetlerinde konuştuğu bir şeyi kürsüden, halka söyleyiverdi; Kırım Hanlarını övdükten sonra:... (VI/281-5),

Bayraklarını birden *görüvermenin* etkisini de inkar etmiyorum!.. (VIII/211-13).

Rahatladı, bu kadının ruh hali yüzünden hemen *okunuveriyor*, roman mübarek, böylesine açık.(IX/5-9).

1.13.2.2. Yardımcı fiili “dur-, koy-, gör-, kal-”olan birleşik fiiller

Yağmur içlerinde bir cilâsın bahadır kim, ilk sefer coşkusu yıldızlara *yana durur*, ışıırken gözlerinde...(II/118-35).

Eğer ilk defa başına gelenden, bir şey öğrenememişsen aynı olay çeşitli cehrelerde devam *edip durur*.(IX/47-2).

Flört etmedim doğru, yalnız ta Ankara’dan babaannemle oturduğumdan beri, aşık *olup durdum*, çok aşık oldum!(X/58-35).

Üzerinde *dönüp durduğum* bir gerçek, dönüyorum aşk ile ve dikkatle, kimi saçılmış, kimi uçuşan şebnemleri esirgeyerek (XI/7-5).

El-Basan'ın gülen gözleri gülmez oluyor, dik duran omuzu *düşekoyuyor* (II/118-43).

Alp Arslan Başbuğ; ilk kuşkulandığında El-Basan'dan Gevher Sultanı yanına *aldırakomuş*. (II/118-18).

Sultan, kuvvetleri ile Kirman'a *yürüyeğördü* (II/118-21).

Doymaya görsün, elbet verir!..(VII/7-15).

Her zamanki gibi, öyle *bakakalır* yalnız.. oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, biraz çıkık alınının altında çukura kaçmış gibi duran çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine.(II/9-2).

Meğer orada bir yalnız çoban yaktığı ateşin karşısında *uyuyakalmışmı*ş.(V/105-4).

Derken.. hafızamın bir köşesine *gömülü*p kalmış bir hatıra kımıldayıp canlandı.(VIII/7-4).

Otobüs durağında *kalakaldım*.. ne ileri ne geri (IX/157-6).

Şaşakalmıştım, bahçede ustaya hayran bakışlar neydi, şimdi iki lakırdı etmeden kaçış ne...(XI/55-12).

Koltukların, tabakların içki şişelerinin sanki dövüşüp savaştığı ve yaralanıp tek tek *düşüp kaldıkları* salonun ortasında, ...(XII/10-27).

1.13.2.3. Yardımcı fiili “git -, gel-, ol- ”olan birleşik fiiller

Mektup böyle *uzayıp gidiyor* sevgili dinleyiciler, Dr Jenner, böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için, denemelere başlamış...(I/146-22).

Anca şol pınarın akıntılı coşkunu suyun.. çöllerde dağılıp, telef olmaması, o beg'in bu beg'in buyruğunda bölünüp bölünüp sonra kuruyagelmemesi için Sultan Tuğrul'un başladığı uğraşı, Başbuğ Alp Arslan, devam *ettire gitti*.(II/117-2).

...ve Fatimi halifelerinin yerine Abbasi halifesini tanımaya hazır olduğun bildirilmesi üzerine, büyük bir ordu ile Suriye, Mısır seferine *çıkagitmekte*...(II/118-33).

Neylersin, ne dersin, Sultan'dan *kaçagiden*, sultan yağısı ile kapışıyor...(II/118-41).

Ve sen mi yiğittin İlhan, şimdi şu sütü bozukların arasında uslu uslu *yürüyüp giden?*(VII/279-20)

Ezelden ebede doğru *götürüp giden* bu yol mu?(XI/7-1).

(II/117-2), (II/117-10), (II/118-19), (II/118-43), (II/118-45), (VIII/211-11).

1.14. KISALTMA GRUPLARI

Kelime gruplarının ve cümlelerin kısaltmasıyla ortaya çıkmış söz birliklerine kısaltma denir.

“Kısaltma grupları ilgi, yaklaşma, bulunma, uzaklaşma durum eklerinden birini alan sözcük ile başka bir sözcüğün birleşerek klişeleşmesiyle ortaya çıkar. İlgi grubu, tamlanan eki düşen belirtili ad tamlamasına; yaklaşma, bulunma ve uzaklaşma grupları ise eylem öbeğine benzer.”(Eker, 2005, 477).

Kısaltma grubu daha çok sıfat tamlamasında kullanılır, isim ve zarf görevi de yaparlar.

İncelediğimiz cümlelerde kısaltma gruplarına çok rastlanmamıştır.

1.14.1. İsnat Grubu

Yelesi kara, cins atını överdi (II/10-4).

El-Basan unutulması adını, Selçuklu'ya kara leke ve dahi *ulusu Yabguluları* da başsız koyarak Manuel'le birlikte İstanbul yoluna düşeyürüyor (II/118-46).

Osmanlı ne yapmaktadır yalnız Köprülü'nün *öbür oğlu Mustafa Paşa*'ya vezir payesi verildiğini işittim, bu hayırlı olmuş, Almanya'ya da savaş açmışız, ne diyorsun?.. (VI/290-10).

Ve sen mi yiğittin İlhan, şimdi şu *sütü bozukların* arasında uslu uslu yürüyüp giden? (VII/279-20).

Buraya geldiğimiz gün, sekreter bizleri teker teker aldı odasına yuvarlak kafalı, *elmacık kemikleri fırlak, gözleri çekik* bir adam (VIII/345-10).

Mamafih *sizin nesil* onu pek tanımaz. (X/58-21).

Tahir Hoca ve akli başında olan diğerleri, *babam dahil*, içkinin verdiği mutluluğun pek geçici olduğunu söylerler, sonra insan daha kötü bir bunalıma düşüyormuş (X/59-63).

Şükürsüzlük, gönlü küçük olanların katılığı, Allah’la pazarlığa çıkanların *kendini bilmezliği*... dedi, Güngör Bey (XI/155-16).

1.14.2. Yaklaşma Grubu

Başın(a) buyruk beglerin nüfuzlarını yok etmek için, kölelikten yetiştirip, beg kıldıklarını, kumandan, vali eylemişti (II/117-4).

Onun özüne meydan okuyan, özü *gözlerine eş* gözleri karşısında, El-Basan’dan duyduğu kuşkunun doğruluğuna, bir kez daha inanagelmişti (II/118-19).

...oysa “Hadi portreni yapayım.”deyişim, *kendime güvenimden* geliyordu; artık iyileştim, ben Nurgül Ay, ressam..artık iyileştim! (III/5-19).

...*köşke yakın* çevreler, imzanın bugün yarın çıkacağını belirtmişlerdi.(III/188-1).

Bir vakitler, *dini bilgilere tam hakim*, ulemadan bir zat, at üstünde uzak bir diyara giderken, yolunu şaşırmış, gitmiş gitmiş, akşam erişmiş, al karanlık basmış (V/105-1).

Şaşakalmıştım, bahçede *ustaya hayran* bakışlar neydi, şimdi iki lakırdı etmeden kaçış ne... (XI/55-12).

Göge yazılı adın toprağa gömüyor.. kılıcı ile tutsak ettiğine sözü ile tutsak olup, söylüyor ki;... (II/118-44).

Ne var ki *tümüne birden* şirin görünmek mecburiyeti vardı (III/122-8).

1.14.3. Bulunma Grubu

Kasım, ne istediğini bilen, uslu bir çocuktu, saatlerce yazı yazmaya çalışır, bu uğraşı içinde *ikide bir* kendisini rahatsız eden Melekşah’a kızmaz, hatta zaman zaman yazmayı bırakır gülererek küçük kızı oyalardı (VI/17-12).

Ayşe, *bir elinde çay bardağı, bir elinde sigara* aralarına girdi, “Nasılsın sevgilim?” diye Berrin’in iki yanağından öptü, Mehmet’e gülücükler saçtı (IX/37-8).

1.14.4. Ayrılma Grubu

Gök, asık suratlı ve buz grisi, *derinden derine* gelen o müthiş öfkesi, havada artarak denize aksediyor, deniz de buz grisi, sular köpürüp, şahlanarak gemiyi dövüyor (VI/7-1).

Asıl suçlu olarak onları kabul ediyorlar, fakat içlerinde babam gibi *her şeyden habersiz* kimseler de bulunmalı (VIII/211-17).

Bir bakıyorum, Müfreze Başkanı’na bile yükseklerden atar pozda, *kendinden emin*, rahat (VIII/454-5).

Sözler hiç bitmedi, *ağızdan ağıza* dolaştı (VIII/211-7).

Ben *eflatun şile bezinden* uzun bir elbise giymiştim (X/57-5).

Artık sarışın olmadığımı söyleyince de “Bebekken sarışındın.. der.. Renoir’in tablosunda bana *birden bire* seni hissettiren genç kız da sarışındı” (X/57-12).

Ezelden ebede doğru götürüp giden bu yol mu? (XI/7-1).

“Kendini teselli etmeye çalışıyordun Meryem!” dedi, *içimden bir ses* (XI/221-10).

Alp Arslan Başbuğ’a *Yunus Beg’den amca oğlu, kız kardeşi Gevher’den de enişte* olan El basan kim, Kurtçu da çağırırlar onu; tükenesi olmayan bir hırsın tutsağı idi (II/118-16).

Boğaza karşı çay içiyorduk, çevremizde *buranın gediklilerinden* birkaç yaşlı hanımla bey vardı, caddeden insanlar, arabalar geçiyordu (III/61-9).

1.14.5. Vasıta Grubu

Tümden *zehir zümrüt kolyesiyle* kırmızılı kadına sormak istiyorum böylece (IX/108-5).

Ayetlerde *şükürle ilgili* pek de çok söz var, benim en ilgimi çekenini ise şöyle: “Kim içinden gelerek bir hayır işlerse, Allah Şakir’dir, teşekkür eder” diyor (XI/155-4).

Yalnız yolu yordamı var şüphesiz, dilden ziyade gönül yolu bu ve ölçüsü ve *dille tekrardan* çok birbirimize iyi yaptıklarımız, iyi verdiklerimizdir (XI/155-6).

Tezimizde yukarıda örneklerini verdiğimiz grupların dışında farklı yapılarda örneklere de rastladık.

Demek, her şey *yerli yerinde* ve güzel (III/61-13).

...çok sevdiği şeyhi ne derse onu yapmak mecburiyetindeydi; *boşu boşuna* dememişler eskiler, “Şeyh bir rüzgârsa mürit, önünde uçuşan bir sonbahar yaprağıdır” diye... (VI/207-2).

Babam gülmedi, *kendi kendine* söylenir gibi usulca: -Aşk güzel bir şeydir.. dedi... (X/59-42).

Koltukların, tabakların içki şişelerinin sanki dövüşüp savaştığı ve yaralanıp tek tek düşüp kaldıkları salonun ortasında, Orhan, yere *boylu boyunca* uzanmış, bana bakıyordu (XII/10-27).

İKİNCİ BÖLÜM

2. CÜMLE

2.1. CÜMLENİN UNSURLARI

Dilin en önemli birimi olarak kabul edilen cümle pek çok araştırmacı tarafından tanımlanmıştır. Hepsinde ortak olan görüşe göre cümle bir yargı bildiren kelime veya kelime topluluğudur. Buna göre cümlede yargı bildirme şartı vardır. Cümle tek kelimedenden de oluşabilir. Kelimeler cümlede birtakım görevler üstlenirler. Farklı görevlere göre adlandırılan bu kelimelere cümle öğeleri adı verilir. Özne, tümleç, yüklem olarak adlandırılan cümle öğelerinin bir kısmı temel öge iken bir kısmı da yardımcı öğedir. Cümlede yargı bildiren yüklemdir. Özne yüklem bildirdiği yargının oluşmasını etkileyen, tümleç de yargının niteliklerini belirleyen öğedir. Tümleç kendi içinde belirtili nesne, belirtisiz nesne, zarf tümleci ve yer tamlayıcısı olarak ayrılır. Bazı dilciler zarf tümlecini oluşturan öğelerden biri olan edatları edat tümleci olarak ayırır. Bazı dilciler de yer tamlayıcısına dolaylı tümleç der.

Bu öğelerden yüklem ve özne temel öge, nesne, zarf tümleci ve yer tamlayıcısı da yardımcı öğedir.

Dillerde özne-yüklem-tümleç sıralaması farklıdır. Türkçede bu sıra asıl öğelerin sonda olmasından dolayı özne + tümleç + yüklem şeklindedir; ancak bu kural her zaman uygulanmaz. Türkçede devrik cümle dediğimiz özellikten dolayı, bazen yüklem sonda olmadığı, ortada veya başta olduğu durumlar da olabilir.

2.1.1. Yüklem

Cümlenin temel ögesi olan, hareket, iş, oluş, bildiren çekimli kelime veya kelime grubuna yüklem denir. Cümle yargı bildirmek zorunda olduğuna göre yüklemsiz cümle kurulamaz. Çünkü cümlede yargıyı yüklem verir. Fiiller, ek-fiil almış fiilimsiler, isimler ya da isim soylu kelimeler yüklem olabilirler.

“Türkçede harf veya sestem tümceye değin dil bilgisel öğeler yüklem olabilir.” (Eker, 2005, 453).

Bir cümlede özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf tümleci birden fazla olabildiği halde yüklem tek olur, birden fazla olamaz. Çünkü her yüklem ayrı bir cümle demektir.

2.1.1.1. Fiil cümlelerinde yüklem

Fiillerden kurulmuş yüklem haber kipleri (şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman, görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman) ve tasarlama kipleri (istek, şart, gereklilik, emir) ile çekimlenebildiği gibi imek mastarından türetilmiş olan birleşik zaman kipleriyle (hikaye, rivayet, şart birleşik zamanı ve geniş zaman) de çekimlenebilirler.

Çalışmamızda yüklem öncesi kiplerine göre basit ve birleşik olarak ikiye ayırdık, sonra da fiilleri yapılarına göre ayırarak yüklem olma durumlarını inceledik.

2.1.1.1.1. Basit kipli fiillerin yüklem olması

Çalışmamızda basit zamanlı fiillerin yüklem olduğu örneklere çok sık rastlanmıştır.

Sevgili dinleyiciler, *biliyorsunuz*, tıpta ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden zat; İngiliz doktoru Edward Jenner'dır (I/146-1).

İmparator Diyojen ordusunun iki kolu Manüel ve Ermeni Filaret komutasında, Sivas ve Malatya'ya doğru *ilerliyorlar...* (II/118-32).

Karşımda, sanki ciddi bir hüznle oturup, süzüm süzüm süzülen adamı, kapkara *boyuyorum* (III/5-1).

Geç saflığı, basbayağı budalalık! (III /5-17).

Hüseyin olduğu yerde *sallandı*, kin doluydu sesi, nefret doluydu: - Başka bir söz *bilmez misiniz ya'u!* (IV/10-1).

Bak İlhan'dan bahsediyorduk, hiç düşünmez misin, çocuğun buraya geliş gidiş günleri saatleri belli mi, niçin bizim evin önünde vursunlar onu? (VII/22-16).

Pişmanlık, öfke... ve korku, ateş gibi *yakıyor* içini (VII/279-2).

Her yıl *yapar* bunu (VIII/8-18).

Toprağın suyla karışıp balçıklaştığı yerlerde ak yüzlü nazlı çiçekler, ak saplarının üstünde ürkek bir sevinçle *titrerler*. (VIII/8-19).

Biz Türk kadınları, her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi önce, içimizin derinliklerine *salıyor*;...(VIII/107-12).

(I/146-3), (I/146-5), (I/146-6), (I/146-10), (I/146-10), (I/146-11), (I/146-12), (I/146-12), (I/146-15), (I/146-16), (I/146-16), (I/146-16), (I/146-17), (I/146-18), (I/146-19), (I/146-21), (I/146-22), (I/146-22), (I/146-23), (I/146-23), (II/9-2), (II/10-3), (II/10-14), (II/117-3), (II/117-8), (II/118-15), (II/118-18), (II/118-21), (II/118-22), (II/118-23), (II/118-24), (II/118-27), (II/118-30), (II/118-38), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-43), (II/118-43), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-45), (II/118-46), (II/118-47), (III/5-2), (III /5-6), (III/5-7), (III /5-15), (III /5-15), (III /5-16), (III /5-17), (III /5-19), (III /5-19), (III /61-1), (III /61-1), (III /61-1), (III /61-2), (III /61-2), (III /61-3), (III /61-4), (III /61-5), (III /61-5), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-7), (III /61-7), (III /61-7), (III /61-7), (III /61-7), (III /61-8), (III /61-8), (III /61-11), (III /61-11), (III /61-14), (III /122-1), (III /122-3), (III /122-3), (III /122-11), (III /188-1), (III /188-1), (III /188-1), (III /188-1), (III /188-1), (III /188-2), (III /188-2), (III /188-3), (III /188-3), (III /188-3), (III /188-3), (III /189-5), (III /189-6), (III /189-7), (III /189-7), (III /189-7), (III /189-8), (III /189-8), (III /189-9), III /189-9), (III /189-10), (III /189-11), (IV/13-1), (IV/89-2), (IV/89-2), (IV/89-2), (IV/97-2), (IV/97-2), (IV/97-2), (IV/224-s), (IV/224-s), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-2), (V/105-2), (V/105-3), (V/105-3), (V/105-5), (V/105-5), (V/105-5), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-7), (V/105-7), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-9), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-11), (V/105-11), (V/105-12), (VI/7-1), (VI/7-1), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/107-1), (VI/111-2), (VI/172-3), (VI/196-4), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/238-1), (VI/241-4), (VI/241-4, (VI/241-4).), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/321-9), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/301-10), (VI/311-12), (VI/321-9), (VII/7-6), (VII/13-10), (VII/22-16), (VII/22-16), (VII/27-21), (VII/37-6), (VII/53-21), (VII/59-19), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-5), (VII/81-8), (VII/81-8), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-11), (VII/81-11), (VII/81-11), (VII/81-13), (VII/81-14), (VII/81-15), (VII/81-15), (VII/81-16), (VII/81-16),

(VII/81-20), (VII/81-21), (VII/81-21), (VII/81-23), (VII/279-1), (VII/279-3), (VII/279-3), (VII/279-4), (VII/279-5), (VII/279-6), (VII/279-6), (VII/279-8), (VII/279-9), (VII/279-9), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-13), (VII/279-15), (VII/279-15), (VII/279-15), (VII/279-16), (VII/279-17), (VII/279-18), (VII/279-19), (VII/279-19), (VII/279-21), (VII/279-23), (VII/279-24), (VII/279-24), (VII/279-25), (VIII/7-1), (VIII/7-3), (VIII/7-3), (VIII/7-4), (VIII/7-5), (VIII/7-5), (VIII/7-11), (VIII/7-12), (VIII/7-12), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/7-15), (VIII/7-15), (VIII/7-16), (VIII/7-16), (VIII/106-1), (VIII/106-2), (VIII/106-3), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-4), (VIII/107-5), (VIII/107-7), (VIII/107-10), (VIII/107-12), (VIII/107-14), (VIII/107-15), (VIII/107-18), (VIII/107-21), (VIII/107-22), (VIII/107-23), (VIII/107-24), (VIII/107-26), (VIII/107-27), (VIII/107-28), (VIII/107-28), (VIII/107-29), (VIII/107-30), (VIII/211-7), (VIII/211-7), (VIII/211-8), (VIII/211-8), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-12), (VIII/211-13), (VIII/211-15), (VIII/211-17), (VIII/211-17), (VIII/310-1), (VIII/310-2), (VIII/310-3), (VIII/310-4), (VIII/310-5), (VIII/310-5), (VIII/310-5), (VIII/310-7), (VIII/310-7), (VIII/310-9), (VIII/310-9), (VIII/310-10), (VIII/310-11), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-14), (VIII/310-16), (VIII/310-16), (VIII/310-17), (VIII/310-17), (VIII/310-17), (VIII/344-1), (VIII/345-2), (VIII/345-2), (VIII/345-3), (VIII/345-3), (VIII/345-3), (VIII/345-3), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-11), (VIII/345-13), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-20), (VIII/345-20), (VIII/345-21), (VIII/454-3), (VIII/454-3), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-7), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (VIII/454-8), (VIII/454-9), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-11), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-14), (VIII/454-15), (VIII/454-17), (VIII/454-19), (IX/5-1), (IX/5-1), (IX/5-1), (IX/5-2), (IX/5-2), (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-5), (IX/5-6), (IX/5-8), (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/7-2), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/27-3), (IX/27-3), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/47-2), (IX/47-3), (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/57-13), (IX/57-13), (IX/57-14), (IX/57-14), (IX/67-4), (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/77-9), (IX/77-9), (IX/77-9), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/88-6), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/97-9), (IX/108-4), (IX/108-4), (IX/108-4), (IX/108-5), (IX/117-3), (IX/127-4), (IX/127-5), (IX/137-7), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/137-8), (IX/137-8), (IX/147-12), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/147-13), (IX/157-

6), (IX/167-2), (IX/177-1), (IX/177-2), (IX/185-18). (IX/185-18), (IX/185-19), (X/57-1), (X/57-1), (X/57-3), (X/57-8), (X/57-8), (X/57-9), (X/57-9), (X/57-10), (X/57-11), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-13), (X/57-13), (X/57-13), (X/57-14), (X/57-15), (X/57-15), (X/57-16), (X/57-16), (X/57-16), (X/58-20), (X/58-21), (X/58-22), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-27), (X/58-28), (X/58-29), (X/58-29), (X/58-30), (X/58-32), (X/58-32), (X/58-34), (X/58-34), (X/58-35), (X/58-35), (X/58-35), (X/58-37), (X/58-37), (X/58-38), (X/58-38), (X/58-38), (X/58-39), (X/58-39), (X/58-40), (X/58-41), (X/58-42), (X/58-42), (X/59-43), (X/59-43), (X/59-44).

, (X/59-45), (X/59-47), (X/59-49), (X/59-50), (X/59-51), (X/59-52), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-54), (X/59-54), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-56), (X/59-56), (X/59-57), (X/59-60), (X/59-60), (X/59-61), (X/59-62), (X/59-63), (X/59-64), (X/59-65), (X/59-65), (XI/7-5), (XI/11-3), (XI/18-17), (XI/18-17), (XI/27-9), (XI/28-4), (XI/28-4), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-5), (XI/55-5), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-10), (XI/55-11), (XI/155-1), (XI/155-3), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-7), (XI/155-8), (XI/155-9), (XI/155-9), (XI/155-11), (XI/155-11), (XI/155-12), (XI/155-13), (XI/155-14), (XI/155-15), (XI/155-16), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/221-1), (XI/221-1), (XI/221-3), (XI/221-3), (XI/221-4), (XI/221-5), (XI/221-5), (XI/221-7), (XI/221-7), (XI/221-8), (XI/221-9), (XI/221-9), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-14), (XI/221-14), (XI/221-16), (XI/221-17), (XII/15-13), (XII/16-13), (XII/31-20), (XII/31-20), (XII/31-20), (XII/84-2), (XII/84-2).

2.1.1.1.2. Birleşik kipli fiillerin yüklem olması

O kıyamet günler yâdına düşer, deyiş *derdi*, zaman zaman.(II/10-3).

Biraz rahatlasın, gevşesin *istiyordum*, daha fazla gerildi.. (III /61-3).

Boğaza karşı çay *içiyorduk*, çevremizde buranın gediklilerinden birkaç yaşlı hanımla bey vardı, caddeden insanlar, arabalar *geçiyordu* (III /61-9).

Lakin şimdi gönlü ateşinin ışığını *izlemeliydi*, onlara sanki birer büyük adammışlar gibi konuştu (VI/107-1).

Oysa aramayı, hatta aramam lazım geldiğini de Mehmet *öğretmişti* bana. (VII/81-17).

İşte 1960'ların baharında toprak, kar suyunu yavaş yavaş emip içine sindirirken, şükranlarını ifade etmek için olsa gerek, bağrından akçabardakları *fişkırtmıştı*. (VIII/7-17).

Dedem bir kere bana, “Ninen de *severdi* çiçekleri, senin gibi onlara türlü mana, söz, tavır *yakıştırdı*.” *dememiş miydi?* (VIII/107-11).

Onun sesini duyuyorum: Türk olmanın tek faydasını *söyleyebilseydin* bana.. (VIII/107-23).

Yıllar sonra, bir salaş balıkçı lokantasında karşılaştım Berrin Hanım'la, grup halinde *gelmişlerdi*, yanımızdaki masada *oturuyorlardı*, kahkahaları, şamataları *canımı sıkıyordu*, ben Mehmet'leydim...(IX/7-2).

Kalbi *çarptıyordu*, midesi kasılmaktan *taşa dönmüş*, ağzının içi *kupkuru olmuştu* (IX/177-3).

(I/146-2), (II/10-4), (II/10-5), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-7), (II/10-8), (II/10-11), (II/10-13), (II/117-4), (II/117-5), (II/117-5), (II/117-6), (II/117-7), (II/118-13), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-14), (II/118-19), (II/118-27), (II/118-28). (II/118-39), , (III /5-12), (III /5-16), (III /5-16), (III /5-19), (III /122-2), (III /122-2), (III /122-2), (III /122-2), (III /122-3), (III /122-3), (III /122-4), (III /122-4), (III /122-4), (III /122-5), (III /122-5), (III /122-6), (III /122-7), (III /122-7), (III /122-9), (III /122-9), (III /122-9), (III /122-10), (III /122-10), (III /122-12), (III /122-12), (III /188-1), (III /188-1), (III /188-4), (III /188-4), (III /189-10), (III /189-14), (III /189-14). (V/105-4), , (V/105-11), (V/105-12), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/90-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/142-11), (VI/172-3), (VI/188-7), (VI/196-4), (VI/207-2), (VI/251-1), (VI/251-1), (VI/270-7), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/301-10), (VI/301-10), (VII/22-16), (VII/48-10), (VII/48-10), (VII/59-19), (VII/59-19), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/81-7), (VII/81-7), (VII/81-18), (VII/81-18), (VII/81-19), (VII/81-22), (VII/279-19), (VIII/7-5), (VIII/7-7), (VIII/7-9). (VIII/7-9), (VIII/7-9), (VIII/7-13), (VIII/107-11), (VIII/107-11), (VIII/107-29). , (VIII/310-6), (VIII/310-13), (VIII/344-1), (VIII/344-1). (VIII/345-5), (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/7-2), (IX/7-2). (IX/7-3), (IX/27-4),

(IX/117-4), (IX/167-1), (IX/167-1), (IX/185-19), (X/57-2), (X/57-4), (X/57-5), (X/57-7), (X/57-15), (X/59-19), (X/58-44), (X/58-46), (X/58-55), (X/58-61), (X/58-61), (X/58-63), (X/58-66), (X/58-67), (XI/16-7), (XI/55-1), (XI/55-3), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/155-9), (XI/221-2), (XI/221-10), (XI/221-11), (XI/221-12), (XI/221-15), (XI/221-17), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/31-20), (XII/84-2).

2.1.1.1.3. Ana Yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerin yüklem olması

Fakat tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında *Türklerin büyük yardımı dokunmuştur.* (I/146-2).

O kıyamet günler *yâdına düşer, deyiş derdi,* zaman zaman. (II/10-3).

Bunca koyuluk, koyular.. mor.. hepsi, *soylu bir ifade verebilir.* (III/5-7).

Haydi Nurgün.. *uzun etme,* “kurbanlık” tan “mermer beyazlığı” na nasıl da atlayabiliyorsun? (III /5-15).

... kadın onun ne zamandan beri eşi dostu ile ilgisini keşmiş bulunduğundan *bahsediyordu,* ... (III /122-2).

Tecrübe kazandık, benim hocam, bir dahaki sefere...(III/189-6).

Bizim zat, kurda kuşa yem olmamak için *gayret etmiş,* taa uzaklarda bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa *varmaya çalışmış* (V/105-2).

Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp buz gibi suyla *abdest almış*...(V/105-10).

Gök, asık suratlı ve buz grisi, derinden derine gelen o müthiş öfkesi, havada artarak denize *aksediyor,* ...(VI/7-1).

Son sınıfta ameliyat geçirmeseydi, devamsızlığı olmasaydı, *başarılı olurdu* Selen, bir fakülteyi kazanırdı, ama ne yapayım ki...(VII/48-10).

(I/146-13), (I/146-14), (I/146-18), (I/146-20), (I/146-22), (II/10-14), (II/117-2), (II/117-4), (II/117-5), (II/117-6), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-19), (II/118-23), (II/118-28), (II/118-30), (II/118-38), (II/118-39), (II/118-41), (II/118-43), (II/118-47), , (III /61-4),

(III /61-7), (III /122-1), (III /122-2), (III /122-3), (III /122-4), (III /122-5), (III /122-6), (III /122-7), (III /122-8), (III /122-12), (III /188-1), (III /188-3), (III /188-3), (III /189-4), (III /189-6), (III /189-7), (III /189-12), (V/105-9), (V/105-11), (V/105-12), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/188-7), (VI/196-4). (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/251-1), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/290-10), (VI/301-10), (VI/321-9), , (VII/22-16), (VII/37-6), (VII/59-19), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/81-5), (VII/81-10), (VII/81-18), (VII/81-18), (VII/81-19), (VII/279-13), (VII/279-17), (VII/279-25), (VIII/106-1), (VIII/107-24), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-12), (VIII/211-13), (VIII/211-15), (VIII/211-17), (VIII/310-1), (VIII/310-2), (VIII/310-10), (VIII/310-13), (VIII/345-5), (VIII/345-11), (VIII/454-3), (VIII/454-8), (VIII/454-13), (IX/5-2), (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-10), (IX/7-3), (IX/27-4), (IX/37-8), (IX/37-9), (IX/57-13), (IX/67-4), (IX/67-4), (IX/108-4), (IX/108-5), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/185-18), (X/57-1), (X/57-, (X/58-35).8), (X/57-15), (X/58-20), (X/58-22), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-35), (X/58-38), (X/58-39), (X/58-49), (X/58-66), (XI/11-3), (XI/27-9 , (XI/55-1), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/155-1), (XI/155-3), (XI/155-4), (XI/155-7), (XI/155-9), (XI/155-9), (XI/155-11), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/221-1), (XI/221-2), (XI/221-6), (XI/221-12), (XI/221-14), (XI/221-17), (XII/31-20).

2.1.1.1.4. Bir hareketi tasvir eden birleşik fiillerin yüklem olması

Her zamanki gibi, öyle *bakakalır* yalnız.. oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, ... (II/9-2).

Haydi Nurgün.. uzun etme, “kurbanlık” tan “mermer beyazlığı” na nasıl da *atlayabiliyorsun?* (III /5-15).

Başbakan türlü parçalara ayrılmış, her bir parçası ayrı ayrı *yenilip tüketiliyordu* (III /122-10).

- Evet evet, diyordu: Biz size, siz bize derken, derken Aysan’lar *sıyrılıversin* aranızdan!...(III/189-10).

Meğer orada bir yalnız çoban yaktığı ateşin karşısında *uyuyakalmışmış* (V/105-4),

Haklısın, dediler ona, ama bu mesele senin başına gelmeyince, o mahcubiyeti yaşamadıkça, gereken gayreti bu kadar iyi *göstermeyebilirdin.* (VI/172-3).

Sevim abla... dedim... keşke Tülin'e bir tel çekseydik, ama ne *diyebilirdik?* (VII/59-19).

Derken.. hafızamın bir köşesine gömülüp kalmış bir hatıra *kımıldayıp canlandı.*(VIII/7-4).

Kadrimizi bilenler ise neyi, nanca *anlayabiliyorlar?*(VIII/107-14).

Onun sesini duyuyorum: Türk olmanın tek faydasını *söyleyebilseydin bana..* (VIII/107-23).

(II/10-5), (II/10-6), (II/118-18), (II/118-21). (II/118-34), (II/118-35), (II/118-43), (II/118-45), (II/118-46), (III/5-7), (III /189-13), (III /189-14), (VI/281-5), (VII/7-6), (VII/66-2), (VII/279-19), (VIII/7-15), (VIII/107-15), (VIII/107-26), (VIII/107-28), (VIII/310-6), (VIII/310-6), (VIII/454-9), (VIII/454-15), (IX/5-9), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/47-2), (IX/127-4), (IX/137-7), (IX/157-6), (X/57-3), (X/58-35), (XI/55-12), (XI/155-9), (XI/221-9).

2.1.1.1.5. Diğer fiillerle kurulan birleşik fiillerin yüklem olması

Sultan Mahmut'un aklını da çelmişti (II/10-11).

Bu kez, gidecek parayı da umursamıyordu, *hindi gelecek yerden tavuk esirgememeliymiş*, çünkü Başkanlık konusunda arkadaşlarının ne düşündüğünü anlamak lazımmış, çünkü bu zamanda kimin kime ne denlü tesir edeceği, belli olmazmış. , (III /122-3).

... adam, yaklaşmış, çobanın kıldığı namaz desen değil, *kulak vermiş*, söylediği sözler dua desen değil! (V/105-10).

Mısri, *derin bir hayrete düştü*; ramazan günü, hem de orucun faziletleri konusunda bir vaaz verdikten sonra, çeşmenin başında ekmek yemek de ne oluyordu...(VI/207-2).

Sen kendin o kadar bencilsin, bütün insanlara karşı o kadar ilgisizsin ki hiç Allah'ın bir kulu için *kılını kıpırdatmazsın* (VII/27-21).

İşte bu, zehirli bir yılan gibi içlerine *çöreklenip oturmuş* aşağılık duygusu, güvensizlik, sahipsizlik...(VII/53-21).

Parçalandığını, aşağılandığını *aklına bile getirmez*; kendisinden istenileni, kendisine bağlanan umudu hatırlar, verir...(VIII/7-14).

Elimde olmadan ben gülümsedim sana, sonra *aklım başıma geldi*, çevreyi araştırdım, gören oldu mu? diye. (VIII/345-3).

Mehmet Ali'nin sıhhiyeciliği benim için, nasıl temin ettiğini *aklım almıyor*, bir bakıyorum, gözden düşmüş, korku içinde.. son derece rahatsız bir insan (VIII/454-4).

Umumiyetle suskun, konuştuğu zaman *kelimeleri ağzından tarta tarta çıkarıyor*, heyecansız, sakın görünüyor (VIII/454-7).

(VIII/454-10), (VIII/454-19), (IX/7-2), (IX/67-5), (IX/177-3), (X/58-27), (X/58-35)

2.1.1.1.6. Fiil cümlelerinde ek-fiilin düşmesi

Mor, - utancın rengi mi? – karaların arasında *kalmalı* (III/5-6).

Militanların bu yavaşlığında, temkininde çift tabancalı şöhretinin etkisi *olmalı* (VII/279-7).

2.1.1.2. İsim cümlelerinde yüklem

İsimler yüklem olabilirler ancak yüklem olabilmesi için ek-fiilin dört zamanından birini alması gerekir. Ek-fiilin zamanları şunlardır:

Ek-fiilin görülen geçmiş zamanı (idi).

Ek-fiilin öğrenilen geçmiş zamanı (imiş).

Ek-fiilin şartı (ise).

Ek-fiilin geniş zamanı (dır).

İsim cümlelerinde ek-fiil özellikle geniş zamanda çoğu zaman düşmüş halde bulunur.

2.1.1.2.1. Yükleme tek kelime olan isim cümleleri

Sanki bir diyeceği *mi var?* (II/9-1).

Kırvatı mor (III /5-5).

Oysa bu adamın, asaletle uzak yakın ilgisi *yok* (III /5-8).

Geç saflığı, basbayağı *budalalık!* (III /5-17).

Deniz *soluksuz, uysal, şıarmakta...* (III /61-10).

Çiçekler, yaprakları, dalları olmalı, hep *kara*, karanın tonları, zemin *al*. (VIII/107-7).

İsyan ise, tevekkülde eriyip, kızıl mordan, pembe eflatuna *dönmekte* (VIII/107-16).

Türk kadını *budur* Mehmet Ali, ben *başkayım* (VIII/107-17).

Yoksa o güneşin on ikisinde esen, serinleten bir rüzgârla mı *eş?* (IX/7-1).

Üzerinde uzun, düz ve bol beyaz ipek bir giysi *vardır*.(IX/17-2).

Üzerinde şık bir lacivert kostüm, açık mavi gömlek *vardı*, bordo kravat takmıştı (X/57-4).

(II/10-9), (II/10-10), (II/117-1), (II/117-9), (II/117-10), (II/117-11), (II/118-15), (II/118-26), (II/118-27), (II/118-31), (II/118-33), (II/118-37), (II/118-37), (II/118-37), (II/118-38), (II/118-42), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-44), (III /5-9), (III /5-11), (III /5-11), (III /5-11), (III /5-14), (III /5-17), (III /5-19), (III /61-4), (III /61-4), (III /61-9), (III /122-8), (III /188-1), (III /189-5), (IV/10-1), (IV/10-1), (V/105-5), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-7), (V/105-7), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/104-1), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/172-3), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/290-10), (VI/290-10), (VII/16-2), (VII/22-16), (VII/73-5), (VII/80-15), (VII/81-1), (VII/81-3), (VII/81-4), (VII/81-4), (VII/81-9), (VII/81-12), (VII/81-11), (VII/81-20), (VII/81-22), (VII/81-23), (VII/81-23), (VII/81-23), (VII/279-6), (VII/279-8), (VII/279-10), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-14), (VII/279-18), (VII/279-19), (VII/279-20), (VII/279-22), (VIII/7-8), (VIII/7-10), (VIII/211-13), (VIII/107-4), (VIII/107-17), (VIII/107-19), (VIII/107-24), (VIII/211-14), (VIII/211-14), (VIII/211-

15), (VIII/310-7), (VIII/310-18), (VIII/310-18), (VIII/310-19), (VIII/345-1), (VIII/345-2), (VIII/345-4), (VIII/345-6), (VIII/345-12), (VIII/345-12), (VIII/345-13), (VIII/345-17), (VIII/345-19), (VIII/454-5), (VIII/454-6), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (VIII/454-10), (VIII/454-12), (VIII/454-18), (IX/5-4), (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/7-2). (IX/17-3), (IX/37-8), (IX/88-7), (IX/97-8), (IX/108-3), (IX/108-4), (X/57-6), (X/57-9), (X/57-12), (X/57-12), (X/58-19), (X/58-23), (X/58-23), (X/58-28), (X/58-33), (X/58-37), (X/58-41), (X/58-45), (X/58-46), (X/58-50), (X/58-53), (X/58-59), (X/58-62), (X/58-65), (XI/55-2), (XI/55-4), (XI/55-8), (XI/55-12), (XI/55-12), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-5), (XI/155-5), (XI/155-6), (XI/155-13), (XI/155-13), (XI/221-6), (XI/221-9).

2.1.1.2.2. Yükleme kelime grubu olan isim cümleleri

Tek bir kelime gibi görev yapan kelime grupları ek-fiil olarak isim cümlelerinde yüklem olabilirler.

2.1.1.2.2.1. Sıfat tamlamasının yüklem olması

Sevgili dinleyiciler, biliyorsunuz tıpta ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden zat; *İngiliz doktoru Edward Jenner'dır* (I/146-1).

Yağmur içlerinde *bir cilâsın bahadır* kim, ilk sefer coşkusu yıldızlara yana durur, ışıken gözlerinde.. yüreğinde anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu...(II/118-35),

Çok sıradan olmak da *bir vasıftır*. (III /5-10).

ANAP'lıların gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı, Bulgurlu gibilerin Refah'çılığı, hepsi *ayrı bir yükü* Zeki için, ... , (III /122-7).

Erkek gibi bir Nazlı idi o zamanlar, yanında, at üstünde koşan...(IV/103-2).

Kasım, *ne istediğini bilen, uslu bir çocuktü*, saatlerce yazı yazmaya çalışır...(VI/17-12).

Ben *boğazına kadar politikaya batmış, bir deli sanatçı*, sen yollara düşüp *bilmediği yerlerde mürşit arayan ve yarı bu dünyada, yarı öbür tarafta yaşayan deli bir derviş*...(VI/142-11).

...ama Mısri bu zaferi küçümsüyordu, onca bu, *fakir fukara bir adamın bir gün için kuzu budu yiyip, sevinmesi gibi bir şeydi!*. (VI/270-7).

Canım geçen gün de söylemişim ya, insanların hepsi *birer canbazdır*, ipin üzerinde yürüyebilmek için destek alacakları bir sopa bulmaları lazım, ... (VII/80-15).

1960'lar olmalıydı, *ortaokul birinci sınıftaydım* on iki yaşında (VIII/7-7).

(III /61-4), (VI/104-1), (VI/104-1), (VI/142-11), (VI/207-2), (VI/207-2), (VII/32-2), (VII/32-2), (VII/27-21), (VII/27-21), (VII/37-6), (VII/42-2), (VII/81-5), (VII/81-6), (VII/81-6), (VII/81-18), (VIII/7-11), (VIII/345-10), (VIII/345-12), (VIII/345-16), (VIII/345-15), (VIII/454-1), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-5), (VIII/455-20), (VIII/455-21). , (IX/5-7). .(IX/17-1), (X/58-36), (X/58-42). , (X/58-49), (XI/7-1), (XI/7-5), (XI/55-8).

2.1.1.2.2.2.İsim tamlamasının yüklem olması

Leydi Montegü, *1717-1718 yılları arasında, İstanbul'da İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü'nün eşidir* (I/146-4).

Aşılama yapmak için en uygun zaman, *sıcakların sonu*. (I/146-8).

Ağası karşısında, ağası kadar güçlü olabilme davası güden Gevher'in tutsağı idi (II/118-17).

Bayındır; ata soyunca *Arslan Yabgu'nun Türkmenlerindendir* (II/10-1).

... *tükenesi olmayan bir hırsın tutsağı idi*.(II/118-16).

Bağışlamak, *büyükülüğün görkemindendir*.(II/118-25).

Gök, asık suratlı ve buz grisi, derinden derine gelen o müthiş öfkesi, havada artarak denize aksediyor, deniz de *buz grisi*, ... (VI/7-1).

Gürültüden sonra kulağıma çarpan bu sakin ses, *benim sesimdi*.(VIII/7-2).

Gerçi teyzem sayılırsınız, *annemin arkadaşısınız*, ... (IX/5-1).

O halde ayrıntıları ile tariflere girenlerin ağızlarını açtıran, *acı çekmekten hoşlanma dürtüsü mü?* (VIII/211-9).

(I/146-9), (II/10-2), (II/10-13), (II/117-1), (II/118-25), (III /5-6), (III /5-16), (III /61-4), (III/61-4), (III /61-12), (III /122-11), (IV/89-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VII/42-2), (VIII/107-7), (VIII/107-9), (VIII/107-20), (VIII/211-10), (VIII/345-9), , (VIII/345-15), (VIII/454-16), (IX/5-1), (IX/5-3), (IX/97-8), (X/58-31), (X/58-46), (XI/55-3), (XI/155-2).

2.1.1.2.2.3. Edat grubunun yüklem olması

Afşın Beg'in ardından saldırışı *bu yüzdendi* (II/118-29).

Bembeyaz mermer üzerinde, bir hayat sandviçten arda kalan leke gibi! (III /5-13).

Eh adam, *aç kalacak değil* a, yüzünü buruşturup buruşturup, bir kase sütü ve armutları midesine indirmiş (V/105-8).

Uyandığında güneş *doğmak üzereymiş*, hemen kalkıp buz gibi suyla abdest almış...(V/105-10).

...sonra Kasım'ın yırtılmış elbiselerine bakıp: “Ama sana da söyleyeyim, bu giysilerin gerçekten *İstanbul züppeleri gibi!* (VI/27-7).

Şimdi bilin ki insan hareket ve çalışmalarının çeşitli oluşu, *insanların dört ayrı merhalede bulunuşlarından dolayıdır* (VI/311-12).

Kim *yalnız değil ki...* (VII/81-2).

Kan gibi! (VIII/107-9).

Velhasıl, acı çekmek yahut çektirmek ihtirası, kişinin iliklerine işlemiş olan tutsaklığın bir değişik tezahürü, *başka bir şey değil!* (VIII/211-10).

Hemen Şumnu'ya sevk edilen, *yüz kişi kadardı* (VIII/211-16).

(III /61-8), (V/105-10), (V/105-10), (VII/7-6), (VII/81-2(VIII/107-23).1), (VII/81-22), (VII/279-5).(VIII/7-6), (VIII/106-3), (VIII/107-13), (VIII/107-19), (VIII/107-25), (VIII/310-8), (VIII/345-2), (VIII/345-6), (VIII/345-6), (VIII/345-8), (IX/5-3), (IX/5-3), (X/58-19), (XI/27-9), (XI/55-8), (XI/221-16).

2.1.1.2.2.4.Ayrılma grubunun yüklem olması

Bir bakıyorum, Müfreze Başkanı'na bile yükseklerden atar pozda, *kendinden emin*, rahat (VIII/454-5).

2.1.1.2.2.5.Bağlama grubunun yüklem olması

Kadir Han'ın sözleri *kandırıcı ve dahi doğru idi* (II/10-12).

El-Basan'ın isyanı; *Kavurt'un isyanına karışması, öncülerin başında, Başbuğ' a karşı çıkmasaydı, ...* (II/118-20).

Demek, her şey *yerli yerinde ve güzel* (III /61-13).

Gök, *asık suratlı ve buz grisi*, derinden derine gelen o müthiş öfkesi, havada artarak denize aksediyor, ... (VI/7-1).

Katkısız, sert, içten gelen bir ahenkle sarmaş dolaş olmuş *yatay, dikey, içleri boş, dolu kutular, çizgiler* (VIII/107-6).

İki kişilik durgunluk.. coşku, sevgi, tartışma.. şu bu! (VIII/455-21).

Bir eliyle ayı ve yıldızları, bir eliyle dünyayı tutmaktadır.. biz insanlar hep eteklerine sarılmış vaziyette bekleriz.. o, her zaman aydan ve yıldızlardan altın tozlar serper üzerimize.. *elleri, ince uzun, damarlıdır* (IX/17-3).

Yalnız yolu yordamı var şüphesiz, *dilden ziyade gönül yolu* bu ve ölçüsü ve dille tekrardan çok *birbirimize iyi yaptıklarımız, iyi verdiklerimizdir* (XI/155-6).

Şükürsüzlük, gönlü küçük olanların katılığı, Allah'la pazarlığa çıkanların kendini bilmezliği... dedi, Güngör Bey (XI/155-16).

Katkısız, sert, içten gelen bir ahenkle sarmaş dolaş olmuş yatay, dikey, içleri boş, dolu kutular, çizgiler. (VIII-107-6).

2.1.1.2.2.6.Diğer grupların yüklem olması

Bu grupta isim-fiillerin ve birleşik isim grubunun inceledik.

Benim için mühim olan ne değişmesi gereken iktidar, ne *Koçsa'nın gül canını sıkılmamak*, ne de YİSK'in gelmesi düşünülen iktidarı destekleme kararı olmasıdır (VII/42-2),

Peter Beron Enstitüsü Tarih Bölümü mezunu, seçkin Komsomol Mehmet Ali; şimdi seçkin komsomollar arasından ayrılıp, <<Özel Eğitim Merkezi>> ne gönderilen on önemli gençten biridir, ismi ise *Peter Jinkof!* (VIII/345-9),

Çehre:yüz, surat *demektir*, biliyor muydun, senin yanında bazen gençliğini unutup, bizim zamanımızın diliyle konuşuyorum (IX/47-3).

Tefekkür ne *demektir* bilir misiniz, düşünmek, zihin yormak *demektir* (IX/117-3).

Bu işte gülce *konuşmak*, gönülden *konuşmak!* (XI/155-10).

(XI/155-10).

2.1.1.2.3. İsim cümlelerinde ek-filin düşmesi

Birçok ihtiyar kadının sanatları, sırf *bu ameliyatı yapmak* (I/146-7).

Kırvatı *mor*. (III /5-5).

Geç saflığı, basbayağı *budalalık!* (III /5-17).

Ötesi sana *ait*, azmin ve kabiliyetin nisbetinde yürüyeceksin. (VII/81-20).

İşyan ise, tevekkülde eriyip, kızıl mordan, pembe eflatuna *dönmekte* (VIII/107-16).

Benim diyebileceğim bu kadar (VIII/310-8).

Türk mü, yoksa Moğol asıllı bir Sovyet vatandaşı mı, galiba ikincisi. (VIII/345-12).

Oysa *o kadar kolay sevebilen bir kadın ki..* (IX/5-7).

Yoksa o güneşin on ikisinde esen, serinleten bir rüzgârla mı *eş?* (IX/7-1).

- Tam bilemiyorum. diye itiraf ettim. duygularım tabii ki *baş kahraman!* (X/58-49).

(I/146-5), (I/146-8), (I/146-9), (II/9-1), (II/117-1), (II/117-9), (II/117-10), (II/117-11), (II/118-15). (II/118-31), (II/118-33), (II/118-34), (II/118-35), (II/118-37), (II/118-37),

(II/118-37), (II/118-42), (III /5-8), (III /5-9), (III /5-11), (III /5-11), (III /5-11), (III /5-13), (III /5-14), (III /5-16), (III /5-17), (III /5-19), (III /5-19), (III /61-8), (III /61-10), (III /61-10), (III /61-10), (III /61-12), (III /61-13), (III /189-5), (V/105-6), (V/105-7), (V/105-7), (V/105-7), (V/105-8), (V/105-10), (V/105-10), (VI/7-1), (VI/7-1), (VI/27-7), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/142-11), (VI/142-11), (VI/238-1), (VI/207-2), (VI/290-10), (VII/7-6), (VII/16-2), (VII/22-16), (VII/27-21), (VII/27-21), (VII/32-2), (VII/32-2), (VII/37-6), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/81-1), (VII/81-3), (VII/81-4), (VII/81-4), (VII/81-5), (VII/81-6), (VII/81-6), (VII/81-6), (VII/81-10), (VII/81-12), (VII/81-12), (VII/81-20), (VII/81-21), (VII/81-23), (VII/279-5), (VII/279-6), (VII/279-10), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-19), (VIII/7-10), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-5), (VIII/107-6), (VIII/107-7), (VIII/107-7), (VIII/107-7), (VIII/107-8), (VIII/107-13), (VIII/107-16), (VIII/107-19), (VIII/107-20), (VIII/107-19), (VIII/107-24), (VIII/107-25), (VIII/211-8), (VIII/211-9), (VIII/211-10), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-15), (VIII/310-7), (VIII/310-8), (VIII/310-16), (VIII/310-18), (VIII/310-18), (VIII/345-1), (VIII/345-2), (VIII/345-6), (VIII/345-7), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-12), (VIII/345-12), (VIII/345-13), (VIII/345-18), (VIII/345-19), (VIII/345-15), (VIII/345-16), (VIII/454-1), (VIII/454-2), (VIII/454-2), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-5), (VIII/454-5), (VIII/454-5), (VIII/454-6), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (VIII/454-10), (VIII/454-12), (VIII/454-16), (VIII/455-21), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-4), (IX/5-7), (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/7-1), (IX/108-3), (IX/108-4), (X/57-6), (X/57-9), (X/57-9), (X/58-19), (X/58-23), (X/58-31), (X/58-34), (X/58-36), (X/59-47), (X/59-48), (X/59-49), (X/59-50), (X/59-53), (X/59-62), (X/59-64), (XI/7-1), (XI/7-5), (XI/11-3), (XI/27-9), (XI/55-3), (XI/55-8), (XI/55-12), (XI/155-2), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-5), (XI/155-5), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-10), (XI/155-10).

2.1.2. Özne

Yüklemin bildirdiği işi yapan veya olan öge öznedir. Özne de diğer öğeler gibi tek bir kelimedenden oluşabilirdiği gibi kelime grubu halinde de olabilir.

Özne bazen cümlede kelime olarak bulunmaz. Yüklem gösterdiği kişi ekinden çıkardığımız bu özneye gizli özne deriz. Özne her zaman işi yapan değildir. Yüklemi edilgen çatılı olan fiillerde gerçek özne belli olmadığı için nesne özne durumuna geçer. Buna sözde özne denir. Yüklemi geçişsiz edilgen çatılı olan fiiller özne almazlar.

Edilgen çatılı fiillerin özneleri için değişik görüşler vardır.

“Türkiye Türkçesindeki tümcelerde özne, yüklemdeki yargıyı doğrudan doğruya belirten sözcük ya da sözcük öbekleridir. Bu nedenle, Türkçede özne yalnızca etken çatılı eylemlerin yüklem olduğu tümcelerle ad tümcelerinde bulunur. Bunun dışında, edilgen çatılı eylemlerin yüklem olduğu tümcelerde genellikle özne yoktur.” (Atabay, Özel, Çam, 2003, 31).

“Tümcelerde gramerce/ sözde ya da mantıkça bir özne (görünmez özne). bulunur.

“Mektup (benim tarafımdan). yazıldı.” ve “ büyük taş (çocuk tarafından). atıldı.” Tümcelerinde gramerce özneler mektup ve büyük taş, mantıkça özneler ise ben ve çocuk sözleridir.” (Eker, 2005, 454).

2.1.2.1. Öznesi tek kelime olan cümleler

Öznesi gizli olan cümleleri de gruba dahil ettik.

Mektup böyle uzayıp gidiyor sevgili dinleyiciler, ...(I/146-22).

Bayındır; ata soyunca Arslan Yabgu'nun Türkmenlerindedir (II/10-1).

Yağmur içlerinde bir cilâsın bahadır kim, ilk sefer coşkusu yıldızlana yana durur, ışıırken gözlerinde.. yüreğinde anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu... (II/118-35).

Polonya savaşının yine zaferle neticeleneceğini *gönül* biliyordu ama *Mısri* bu zaferi küçümsüyordu, onca *bu*, fakir fukara bir adamın bir gün için kuzu budu yiyip, sevinmesi gibi bir şeydi!. (VI/270-7).

Her yıl yapar *bunu* (VIII/8-18).

Kimimiz onu öperek, kimimiz alkışlayarak oyuna son verdik (IX/67-4).

Mektubun tarihi; 1 Nisan 1818 ve (*o*). Edirne'den, İngiltere'deki Bayan Sarah Cisyil'e yazılmış (I/146-5).

Biz yine Edirne'ye, 1700 yıllarına dönelim ve Türklerin aşığı keşfetme hikayesini dinleyelim...(I/146-23).

(VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/270-7), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/281-5), (VI/281-5), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/301-10), (VI/301-10), (VI/311-12), (VI/321-9), (VI/321-9), (VII/22-16), (VII/22-16), (VII/22-16), (VII/22-16), (VII/27-21), (VII/37-6), (VII/37-6), (VII/48-10), (VII/48-10), (VII/53-21), (VII/59-19), (VII/59-19), (VII/59-19), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/81-2), (VII/81-3), (VII/81-3), (VII/81-3), (VII/81-4), (VII/81-5), (VII/81-6), (VII/81-7), (VII/81-7), (VII/81-8), (VII/81-8), (VII/81-9), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-11), (VII/81-11), (VII/81-11), (VII/81-12), (VII/81-12), (VII/81-13), (VII/81-13), (VII/81-14), (VII/81-15), (VII/81-15), (VII/81-16), (VII/81-16), (VII/81-17), (VII/81-18), (VII/81-18), (VII/81-18), (VII/81-18), (VII/81-19), (VII/81-20), (VII/81-20), (VII/81-21), (VII/81-22), (VII/81-22), (VII/81-22), (VII/81-23), (VII/81-23), (VII/279-1), (VII/279-3), (VII/279-3), (VII/279-5), (VII/279-5), (VII/279-6), (VII/279-6), (VII/279-6), (VII/279-8), (VII/279-9), (VII/279-9), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-12), (VII/279-15), (VII/279-15), (VII/279-15), (VII/279-16), (VII/279-17), (VII/279-17), (VII/279-17), (VII/279-17), (VII/279-18), (VII/279-18), (VII/279-18), (VII/279-19), (VII/279-19), (VII/279-19), (VII/279-19), (VII/279-20), (VII/279-21), (VII/279-23), (VII/279-24), (VII/279-24), (VII/279-25), (VII/279-25), (VII/279-25), (VII/279-25), (VIII/7-3), (VIII/7-3), (VIII/7-5), (VIII/7-5), (VIII/7-7), (VIII/7-8), (VIII/7-9), (VIII/7-9), (VIII/7-11), (VIII/7-11), (VIII/7-12), (VIII/7-12), (VIII/7-13), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/7-15), (VIII/7-15), (VIII/7-16), (VIII/7-16), (VIII/7-17), (VIII/106-1), (VIII/106-2), (VIII/106-3), (VIII/106-3), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-4), (VIII/107-4), (VIII/107-6), (VIII/107-7), (VIII/107-7), (VIII/107-7), (VIII/107-8), (VIII/107-10), (VIII/107-11), (VIII/107-11), (VIII/107-11), (VIII/107-12), (VIII/107-15), (VIII/107-16), (VIII/107-17), (VIII/107-19), (VIII/107-19), (VIII/107-20), (VIII/107-21), (VIII/107-22), (VIII/107-23), (VIII/107-23), (VIII/107-24), (VIII/107-26), (VIII/107-27), (VIII/107-28), (VIII/107-28), (VIII/108-29), (VIII/107-29), (VIII/108-30), (VIII/211-7), (VIII/211-7), (VIII/211-8), (VIII/211-8), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-12), (VIII/211-13), (VIII/211-14), (VIII/211-15), (VIII/211-17), (VIII/310-1), (VIII/310-2), (VIII/310-4), (VIII/310-4), (VIII/310-4), (VIII/310-4), (VIII/310-5), (VIII/310-5), (VIII/310-6), (VIII/310-7), (VIII/310-7), (VIII/310-9), (VIII/310-9), (VIII/310-10), (VIII/310-11), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-13), (VIII/310-14), (VIII/310-

16), (VIII/310-17), (VIII/310-17), (VIII/310-17), (VIII/310-17), (VIII/310-19),
 (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-2), (VIII/345-2), (VIII/345-2),
 (VIII/345-3), (VIII/345-3), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/345-5), (VIII/345-6),
 (VIII/345-6), (VIII/345-6), (VIII/345-7), (VIII/345-8), (VIII/345-9), (VIII/345-10),
 (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-11), (VIII/345-12), (VIII/345-12), (VIII/345-
 12), (VIII/345-13), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-18), (VIII/345-19),
 (VIII/345-20), (VIII/345-20), (VIII/345-21), (VIII/345-21), (VIII/345-21), (VIII/349-1),
 (VIII/349-1), (VIII/454-3), (VIII/454-3), (VIII/454-3), (VIII/454-3), (VIII/454-4),
 (VIII/454-5), (VIII/454-5), (VIII/454-5), (VIII/454-7), (VIII/454-7), (VIII/454-7),
 (VIII/454-8), (VIII/454-8), (VIII/454-9), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (VIII/454-10),
 (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-11), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-
 13), (VIII/454-13), (VIII/454-14), (VIII/454-15), (VIII/455-17), (VIII/455-18),
 (VIII/455-20), (VIII/455-21), (IX/5-1), (IX/5-1), (IX/5-1), (IX/5-1), (IX/5-2), (IX/5-2),
 (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3),
 (IX/5-5), (IX/5-6), (IX/5-7), (IX/5-8), (IX/5-8), (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/5-10), (IX/5-10),
 (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/7-1), (IX/7-2), (IX/7-2),
 (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/7-3), (IX/17-1), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/17-3),
 (IX/27-3), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4),
 (IX/27-4), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-9), (IX/37-9), (IX/47-3), (IX/47-3),
 (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/57-13), (IX/57-13), (IX/57-14), (IX/57-14), (IX/67-5),
 (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/77-9), (IX/77-9), (IX/77-9), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/77-
 10), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/88-6), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7),
 (IX/88-7), (IX/97-9), (IX/108-3), (IX/108-4), (IX/108-4), (IX/108-4), (IX/108-4),
 (IX/108-5), (IX/117-3), (IX/117-3), (IX/117-3), (IX/127-4), (IX/127-5), (IX/137-7),
 (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/137-8), (IX/137-8), (IX/137-8), (IX/147-12), (IX/147-12),
 (IX/147-13), (IX/147-13), (IX/157-6), (IX/167-1), (IX/167-1), (IX/177-1), (IX/177-2),
 (IX/185-18), (IX/185-19), (IX/185-19), (X/57-1), (X/57-1), (X/57-2), (X/57-3), (X/57-
 4), (X/57-5), (X/57-6), (X/57-6), (X/57-7), (X/57-8), (X/57-8), (X/57-9), (X/57-9),
 (X/57-9), (X/57-10), (X/57-11), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-12), (X/57-13), (X/57-13),
 (X/57-13), (X/57-14), (X/57-15), (X/57-15), (X/57-16), (X/57-17), (X/57-18), (X/58-
 19), (X/58-19), (X/58-20), (X/58-22), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25),
 (X/58-26), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-27), (X/58-28), (X/58-29), (X/58-
 30), (X/58-31), (X/58-32), (X/58-32), (X/58-34), (X/58-34), (X/58-35), (X/58-35),
 (X/58-35), (X/58-35), (X/58-36), (X/58-37), (X/58-37), (X/58-37), (X/59-38), (X/59-

38), (X/59-39), (X/59-40), (X/59-41), (X/59-42), (X/59-42), (X/59-42), (X/59-43), (X/59-43), (X/59-44), (X/59-44), (X/59-45), (X/59-46), (X/59-47), (X/59-47), (X/59-49), (X/59-49), (X/59-50), (X/59-51), (X/59-51), (X/59-52), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-54), (X/59-54), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-56), (X/59-56), (X/59-57), (X/59-59), (X/59-60), (X/59-61), (X/59-61), (X/59-61), (X/59-62), (X/59-63), (X/60-64), (X/60-65), (X/60-65), (X/60-66), (X/60-67), (XI/7-5), (XI/7-5), (XI/16-7), (XI/18-17), (XI/18-17), (XI/27-9), (XI/27-9), (XI/28-4), (XI/28-4), (XI/28-4), (XI/28-4), (XI/28-4), (XI/55-2), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-5), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-10), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/55-12), (XI/155-1), (XI/155-2), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-7), (XI/155-8), (XI/155-9), (XI/155-9), (XI/155-9), (XI/155-10), (XI/155-10), (XI/155-11), (XI/155-13), (XI/155-14), (XI/155-15), (XI/155-15), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/221-1), (XI/221-2), (XI/221-3), (XI/221-3), (XI/221-4), (XI/221-5), (XI/221-5), (XI/221-6), (XI/221-7), (XI/221-7), (XI/221-7), (XI/221-9), (XI/221-9), (XI/221-10), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-16), (XI/221-17), (XII/10-27), (XII/16-13), (XII/31-20), (XII/31-20), (XII/31-20), (XII/84-2), (XII/84-2),

2.1.2.2. Öznesi kelime grubu olan cümleler

Çalışmamızda isim ve sıfat tamlamalarının diğer gruplara nazaran daha çok özne oldukları görülmüştür.

2.1.2.2.1. İsim tamlamasının özne olması

O zaman *aile reisleri*, ailelerinde çiçek hastalığına tutulmuş kimse olup olmadığını öğreniyor ve... (I/146-10).

Ancak *Alp Arslan Sultan'a ayar olagelmenin mümkünü* var mı?(II/117-10).

El-Basan'ın dayanaşı hepsinden zorlu oldu...(II/118-15).

İlhan'ın gülmesi geliyor durumun ciddiyetine rağmen.(VII/279-8),

...*bahar havası* ciğerlerine doldu.(VIII/7-5).

Karşımda oturan geçkin fakat hala çok hoş olan hanımın ela gözleri, incecikten güldü;...(IX/5-3).

Rahatladı, *bu kadının ruh hali yüzünden hemen okunuveriyor, roman mübarek, böylesine açık (IX/5-9).*

Türk kadını budur Mehmet Ali, ben başkayım.(VIII/107-17).

Nerde bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalardan bile açmadığı yorgun suratlı evleri...(VII/16-2).

Şükredebilmenin, eni, boyu, boyutu yok, küçüğü büyüğü yok (X/155-5).

(I/146-5), (I/146-7), (II/9-1), (II/10-10), (II/10-12), (II/10-13), (II/117-1), (II/117-11), (II/118-14), (II/118-15), (II/118-20), (II/118-23), (II/118-27), (II/118-28), (II/118-29), (II/118-32), (II/118-35), (II/118-35), (II/118-36), (II/118-37), (II/118-38), (II/118-38), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-43), (II/118-43), (III/5-8), (III/5-11), (III/5-19), (III/61-4), (III/61-11), (III/61-12), (III/122-4), (III/122-6), (III/122-7), (III/122-7), (III/122-8), (III/122-10), (III/122-11), (III/189-7), (IV/10-1), (IV/97-2), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-7), (V/105-10), (V/105-10), (VI/7-1), (VI/27-7), (VI/241-4), (VI/311-12), (VII/22-16), (VII/80-15), (VII/81-1), (VII/81-5), (VII/81-23), (VII/279-7), (VII/279-10), (VII/279-14), (VII/279-25), (VIII/107-12), (VIII/211-8), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/310-8), (VIII/310-18), (VIII/310-18), (VIII/310-18), (VIII/345-13), (VIII/345-15), (VIII/345-20), (VIII/454-1), (VIII/454-6), (VIII/454-8), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/455-19), (IX/177-3), (IX/5-3), (IX/177-3), (IX/177-3), (IX/185-19), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/59-41), (X/59-48), (X/59-49), (X/59-53), (X/59-55), (X/59-62), (X/59-62), (X/60-64), (XI/55-7), (XI/55-8), (X/155-6), (X/155-12), (XI/155-4), (XI/155-5), (XI/155-5), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-13), (XI/221-9).

2.1.2.2.2. Sıfat tamlamasının özne olması

Bütün bu ameliye sırasında *en küçük bir acı* bile hissedilmiyor (I/146-13).

Sonradan *bu ufak yaralar* yer ediyordu (I/146-14).

Açılan yaralar, hastalıkları boyunca akıp, çiçeğin zehrini atıyor, başka taraflara yayılmasına mani oluyor (I/146-18).

Her yıl, binlerce çocuğa *aynı ameliye* yapıyor (I/146-19).

Hele bir de *bu begler*, Selçuk'a oğul ya da torun oluyorsa, Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, (II/117-7).

Bu adam vasıflardan azade, bazı karakter özellikleri var, pek tabii.(III/5-11).

Boğaza karşı çay içiyorduk, çevremizde *buranın gediklilerinden birkaç yaşlı hanımla bey* vardı, caddeden insanlar, arabalar geçiyordu (III/61-9).

...*köşke yakın çevreler*, imzanın bugün yarın çıkacağını belirtmişlerdi .(III/188-1).

Çünkü, uzaklarda bir yerlerde, burada, şurada hala *bir atlıkarınca* dönüyor. (III/189-14).

Bir vakitler, *dini bilgilere tam hakim, ulemadan bir zat*, at üstünde uzak bir diyara giderken, ...(V/105-1).

Dünyanın en büyük insanının yaşadığı hayat ne kadar sade, ne kadar arı, duru idi (VI/104-1).

(I/146-1), (I/146-8), (I/146-10), (I/146-16), (I/146-11), (I/146-16), (I/146-16), (I/146-18), (II/10-3), (II/10-5), (II/117-6), (II/117-7), (II/118-16), (II/118-34), (II/118-40), (II/118-42), (III/5-6), (III/5-14), (III/61-6), (III/61-11), (III/61-13), (III/188-1), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-2),), (V/105-7). (VI/27-7), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/104-1), (VI/104-1), (VI/104-1), (VI/107-1), (VI/111-2). (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/207-2), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/251-1), (VI/301-10), (VII/7-6), (VII/13-10), (VII/81-4), (VII/81-21), (VII/81-23), (VII/279-4), (VII/279-14), (VIII/7-2), (VIII/7-4), (VIII/7-6), (VIII/7-9), (VIII/8-19), (VIII/107-5), (VIII/107-12), (VIII/107-18), (VIII/211 -8), (VIII/211 -11), (VIII/211 -11), (VIII/211 -15), (VIII/211 -17), (VIII/310 -3), (VIII/310 -7), (VIII/310 -12), (VIII/310 -12), (VIII/345 -2), (VIII/345 -9), (VIII/345 -15), (VIII/345 -18), (VIII/454-9), (VIII/454 -14), (VIII/454 -16), (IX/5-3), (IX/5-4), (IX/17-2), (IX/17-3), (IX/47-2), (IX/88-7), (IX/97-8), (IX/167-2), (IX/177-1), (X/57-4), (X/57-12), (X/57-15), (X/58-21), (X/58-23), (X/58-24), (X/59-38), (X/59-

41), (X/59-53), (X/59-58), (X/60-65), (XI/55-1), (XI/55-4), (XI/55-6), (XI/55-8), (XI/55-12), (XI/155-4), (XI/155-13), (XI/221-1), (XI/221-6), (XI/221-10), (XI/221-14), (XI/221-15), (XII/15-13),

2.1.2.2.3. Bağlama grubunun özne olması

Çünkü Kadir Han'ın; bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan *gocunduğu*, *hatta korktuğu* vardı (II/10-10).

Bu yüzden, *Tuğrul ve Alp Arslan Sultanlar*, önce isyan edip, sonra yenilenlere karşı; görkemli ailelerine yaraşır şekilde muamele etmişler, onların adlarını gökte iken yere indirmemişlerdi... (II/118-13).

Kavurt'un erleri ile, Sultan'in öncü kuvvetleri Ata Beg Çavı kumandasında karşılaştılar (II/118-22).

Alp Arslan Başbuğ'dan daha büyüğü ola mıydı, *ya ondan görkemlisi?* (II/118-26).

Gün değende şılayan kılıcında, *Oğuz buyruğunun tüm cihana yetesi sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı* (II/118-36).

Ahlat'a varıldıktan sonra, Sultan Tuğrul'un vasiyeti üzere, *Malazgirt ve Erciş* alındı, *kafir kal'aları içinde, böylesi at koparıp, şol kafiri sağlı sollu dağıtmak* anca Alp Arslan Başbuğ'a has olmuştur, ... (II/118-38).

Boğaza karşı çay içiyorduk, çevremizde buranın gediklilerinden *birkaç yaşlı hanımla bey* vardı, *caddeden insanlar, arabalar* geçiyordu (III/61-9).

İşte bu, zehirli bir yılan gibi içlerine çöreklenip oturmuş *aşağılık duygusu, güvensizlik, sahipsizlik*... (VII/53-21).

Zenginliği ise, asıl dert o, *serveti ve yalnızlığı* onun için eş anlamda (VII/81-6).

(II/118-13), (III/5-7), (VI/235-1), (VII/279-2), (VII/279-13), (VIII/107-7), (VIII/107-13), (VIII/211-10), (VIII/211-14), (VIII/345-9), (VIII/454-2), (IX/5-4), (IX/117-4), (IX/185-18), (X/57-4), (X/59-63), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-6), (XI/155-6), (XI/155-11), (XI/155-13), (XI/221-12), (XI/221-14).

2.1.2.2.4. Unvan grubunun özne olması

Alp Arslan Başbuğ; ilk kuşkulandığında El-Basan'dan Gevher Sultanı yanına aldırakomuş. (II/118-18).

Afşin Beg ise ardından durmayıp at salıyor (II/118-47).

Ama *Sakine yengen* kızıyor, gavur köpeğinin karısı bu, diyor, alma evine, diyor (IV/89-2).

Bir kırlangıç başı üzre uçmaktadır çünkü, *Berrin Hanım*, kırlangıcın gölgesi altındadır...(IX/97-8).

Berrin Hanım, kendine ve bize; Stephen R. Covey'in "Etkili İnsanların Yedi Alışkanlığı" isimli kitabını almış, üzerinde konuşmak için önce onu okumak istedik üçümüzde...(IX/147-13).

Şükürsüzlük, gönlü küçük olanların katılığı, Allah'la pazarlığa çıkanların kendini bilmezliği... dedi, *Güngör Bey* (IX/155-16).

2.1.2.2.5. İsim fiil grubunun özne olması

Oysa Karahanlılar'ca gerekti *Arslan Yabgu*'yu ortadan kaldırmak.(II/10-9).

Ahlat'a varıldıktan sonra, Sultan Tuğrul'un vasiyeti üzere, Malazgirt ve Erciş alındı, *kafir kal'aları içinde, böylesi at koparıp, şol kafiri sağlı sollu dağıtmak* anca Alp Arslan Başbuğ'a has olmuştur, gün ışığı hızına erişmektedir (II/118-38).

Çok sıradan olmak da bir vasıftır (III/5-10).

Mısri, derin bir hayrete düştü; ramazan günü, hem de orucun faziletleri konusunda bir vaaz verdikten sonra, *çeşmenin başında ekmek yemek* de ne oluyordu. (VI/207-2).

Koşuyu tutturacaksın, öyle bir yere geleceksin ki ne *geri dönmek* mümkün olacak, ne *durmak!*. (VIII/310-5).

Şöyle sere serpe uzanıp da toprağa, gözlerini göğe kaldırınca, *seni hatırlamamak* imkânsız akçabardağım (VIII/345-1).

Dış dünya ile teması ve ilgiyi kesmek, alışageldik bir olay (VIII/345-16).

Sofrayı toplamak geldi aklıma, sevindim (X/59-60).

Selma, *bu hayali itmek, vıcık vıcık sesi duymamak* istiyordu, arkadaşının perişan yüzüne, dalgın gözlerine baktı, ona sarılmak geçti içinden cesaret edemedi (XII/31-20).

2.1.2.2.6. Sıfat fiil grubunun özne olması

Neylersin, ne dersin, *Sultan'dan kaçagiden*, sultan yağışı ile kapışıyor...(II/118-41).

Benim için *mühim olan* ne değişmesi gereken iktidar, ne Koçsa'nın gül canını sıkılmamak, ne de YİSK'in gelmesi düşünülen iktidarı destekleme kararı almasıdır (VII/42-2).

Kadrimizi bilenler ise neyi, nanca anlayabiliyorlar?(VIII/107-14).

O halde ayrıntıları ile tariflere girenlerin ağızlarını açtıran, acı çekmekten hoşlanma dürtüsü mü? (VIII/211-9).

Arkadaşların arasında bile *kendilerinin farkında olmayan*, hareketin içinde sürüklenenler vardı, ...(VIII/211-14).

Hemen *Şumnu'ya sevk edilen*, yüz kişi kadardı (VIII/211-16).

Karşımda oturan geçkin fakat hala çok hoş olan hanımın ela gözleri, incecikten güldü; minicik billur parçaları misali, sesi ıhlamur kıvamında:. (IX/5-3).

Niçin merak ettiğini düşünmeden, itiraf ettim:” – Maalesef olmadı.. dedim.. onca erkek arkadaşına rağmen, ha bak *bana ilanı aşk eden, daha doğrusu çıkma önerisinde bulunanlar* çok oldu da. (X/58-26).

Ezelden ebede doğru götürüp giden bu yol mu? (XI/7-1).

Bilgisayar kütüphanede durur, *orada çalışmak isteyen* istediği kadar çalışır (XI/55-5).

Ayetlerde şükürle ilgili pek de çok söz var, *benim en ilgimi çeken* ise şöyle: “Kim içinden gelerek bir hayır işlerse, Allah Şakir'dir, teşekkür eder” diyor (XI/155-4).

(XI/55-2),

2.1.2.2.7. Birleşik İSİM GRUBUNUN ÖZNE OLMASI

Leydi Montegü, 1717-1718 yılları arasında, İstanbul'da İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü'nün eşidir. (I/146-4).

Dr Jenner, böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için, denemelere başlamış ve 1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu... (I/146-22).

...Sultan Tuğrul'un başladığı uğraşı, *Başbuğ Alp Arslan*, devam ettire gitti. (II/117-2).

Sultan Alp Arslan, Mısır'ı halife namına idare eden Nasır üd Devle'nin kendisi ile mücadele eden rakiplerinden kurtarması için, ...(II/118-33).

O sabah, erkenden öğrendi haberi *Zeki Tan*, daha yataktaydılar, telefon çaldı...(III/188-1).

Koca Derviş, “Gözlerinizi kapatın, başınızı kalbinize gömün siz de zikredin.” dedi, onları arka safta bir yere oturttu, kendisi de yanlarına çöktü (VI/37-1).

IV. Mehmet, Tunca, Hünkar ve Edirne Sarayı gibi isimlerle anılan Sarayı Cedid'de oturmayı tercih ediyordu, ... (VI/251-1).

Seni çok seviyorum *Mehmet Ali!* (VIII/7-1).

(II/117-5), (II/117-5), (III/188-1), (III/189-14), (VI/196-4), (VIII/107-25), (VIII/310-15).

2.1.2.3. Özne almayan cümleler

Geçişsiz edilgen fiillerin yüklem olduğu cümleler özne almaz.

“Gereklilik kipinin teklik üçüncü şahsının bazı kullanışlarında ve aynı işlevdeki –mAk lazım/ gerek kalıplı cümlelerde de özne bulunmaz. Yüklemi birleşik fiil olan bazı cümlelerde özne yüklem içinde yer alır. Özneli yüklem, yüklem ve öznenin anlamca kaynaşmasından, deyimleşmesinden meydana gelmiştir.” (Karahan, 2004, 21).

Fakat tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında Türklerin büyük yardımı dokunmuştur.(I/146-2).

Aman sonra, ancak boyanın bilmem kaçınıcı katmanında, belki (III/5-4).

Bembeyaz mermer üzerinde, bir hayat sandviçten arda kalan leke gibi!(III/5-13).

...hindi gelecek yerden tavuk esirgememeliymiş, çünkü Başkanlık konusunda arkadaşlarının ne düşündüğünü anlamak lazımmış, çünkü bu zamanda kimin kime ne denli tesir edeceği, belli olmazmış. (III/122-3).

Bizim zata, merak olmuş (V/105-11).

Son sınıf: Bu sefer üç aylık eğitim (VII/32-2).

Onu tekrar, hiç olmazsa görünüşte Halk Partisi soluna getirmek, yahut..(VII/73-5).

Karar veriyorum, ne kadar samimi diye sormaya lüzum yok. . (VIII/107-24).

kelimelere ne hacet? (VIII/211-8).

Çocuğun daha yetişmesi lazım, sen artık ciddiyetle al bu görevi...(VIII/310-16).

Elimde olmadan ben gülümsedim sana, sonra aklım başıma geldi, çevreyi araştırdım, gören oldu mu? diye (VIII/345-3).

Mehmet Ali'nin sıhhiyeciliği benim için, nasıl temin ettiğini aklım almıyor, bir bakıyorum, gözden düşmüş, korku içinde.. son derece rahatsız bir insan (VIII/454-4).

Peki.. dedi.. ya seni Natalie Wood'a benzeten oldu mu? (X/57-16).

Izdırap çekmeğe vakit kalmadı, onları öykü yaptım. (X/59-39).

Gerçeğe kavuşabilmek için kaç aynayı kırıp buz etmem lazım? (XI/11-3),

(XI/155-13),

Senfonide koral kısma geçilmişti...(XI/221-11),

Bu şiiri ezberlediğim zaman daha dilim dönmüyordu, fakat inanır mısın, beynimde garip ve dahi o kadar derin bir iz bıraktı ki...(XII/84-2),

2.1.3. Nesne

Yüklem bildirdiği, öznenin yaptığı işten etkilenen, geçişli fiillerin anlamını tamamlayan isim soylu kelime veya kelime gruplarıdır. Nesnelere yüklem hali eki (-İ). alıp almamasına göre ikiye ayrılır.

Yüklem hali eki ile bağlanan nesnelere belirtili nesne, bu eki almadan bağlananlara da belirtisiz nesne denir.

“Zeynep Korkmaz’a göre, bir üçüncü nesne türü olarak, tümcenin nesnesini daha belirgin duruma getirmek, nitelenmek veya pekiştirmek amacıyla kullanılan ve yine nesne durumunda olan sözcük veya sözcük grubu olan açıklayıcı nesnelere söz edilebilir.”(Eker, 2005, 455).

İsim cümleleri ve geçişsiz fiil cümleleri nesne almaz, bir cümlede aynı cinsten olmak şartıyla birden fazla nesne olabilir .

Nesne tek kelime veya kelime grubu şeklinde olabilir.

2.1.3.1. Nesnenin yüklem hali eki alması

Bizde çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar.(I/146-6).

Bugün sizlere, *Leydi Montegü tarafından yazılmış bir mektubu* sunmak ve *yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini* anlatmak istiyoruz (I/146-3).

Yakın tehlikeyi ayan beyan gösteriyordu:... (II/10-13).

Karşımda, sanki ciddi bir hüznle oturup, *süzüm süzüm süzülen adamı*, kapkara boyuyorum (III/5-1).

Mehmet’in nakaratı: “*Kendini tanı, gönlünün derinliklerine in, hakikati* orada keşfedecek ve rahatlayacaksın.” (VII/81-10).

Ondan sonra aldığım mektubunda ise, *Nazi askerlerinde bulunduğu anlatılan coşkuyu* sezmiştim; şöyle diyordu (VIII/344-1).

Gerçi teyzem sayılırsınız, annemin arkadaşıydınız fakat ben *falanca teyze demeyi* sevmem, *filanca abla demeyi* de sevmem. (IX/5-1).

Bir eliyle *ayı ve yıldızları*, bir eliyle *dünyayı* tutmaktadır.. biz insanlar hep eteklerine sarılmış vaziyette bekleriz.. o, her zaman aydan ve yıldızlardan altın tozlar serper üzerimize.. elleri, ince uzun, damarlıdır (IX/17-3).

Hümeyra'nın dinle hiç ilgisi olmamasına rağmen Berrin, onun ölümünden sonra *bütün dini vazifelerin yapılmasını* sağladı (IX/127-5).

Evimi yerleştirip düzenledim ve resmen taşındığım ilk gece *babamı*, yemeğe davet ettim (X/57-1).

(I/146-1), (I/146-2), (I/146-3), (I/146-7), (I/146-10), (I/146-11), (I/146-11), (I/146-12), (I/146-12), (I/146-12), (I/146-15), (I/146-18), (I/146-21), (I/146-22), (I/146-23), (I/146-23), (II/10-2), (II/10-4), (II/10-5), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-7), (II/10-7), (II/10-8), (II/10-9), (II/117-2), (II/117-3), (II/117-3), (II/117-3), (II/117-4), (II/117-4), (II/117-5), (II/117-7), (II/118-13), (II/118-18), (II/118-23), (II/118-24), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-34), (II/118-38), (II/118-39), (II/118-46), (III/5-16), (III/5-17), (III/5-19), (III/5-19), (III/61-1), (III/61-2), (III/61-6), (III/61-7), (III/61-14), (III/122-1), (III/122-1), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-3), (III/122-4), (III/122-4), (III/122-4), (III/122-5), (III/122-5), (III/122-7), (III/122-7), (III/122-11), (III/122-12), (III/188-1), (III/188-1), (III/188-1), (III/189-8), (IV/97-2), (IV/224-s), (V/105-1), (V/105-5), (V/105-8), (V/105-8), (V/105-11), (VI/7-1), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/107-1), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/172-3), (VI/172-3), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/270-7), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/321-9), (VI/321-9), (VII/13-10), (VII/37-6), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/48-10), (VII/66-2), (VII/73-5), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-7), (VII/81-8), (VII/81-10), (VII/81-17), (VII/81-17), (VII/81-23), (VII/279-1), (VII/279-2), (VII/279-4), (VII/279-6), (VII/279-8), (VII/279-9), (VII/279-11), (VII/279-13), (VII/279-13), (VII/279-17), (VII/279-25), (VIII/7-1), (VIII/7-3), (VIII/7-5), (VIII/7-11), (VIII/7-13), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/7-16), (VIII/8-18), (VIII/106-1), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-10), (VIII/107-11), (VIII/107-12), (VIII/107-14), (VIII/107-15), (VIII/107-15), (VIII/107-21), (VIII/107-23), (VIII/107-28), (VIII/107-28), (VIII/107-29), (VIII/107-29), (VIII/107-30),

(VIII/108-30), (VIII/211-9), (VIII/211-13), (VIII/211-13), (VIII/211-14), (VIII/211-17), (VIII/211-17), (VIII/310-2), (VIII/310-5), (VIII/310-7), (VIII/310-7), (VIII/310-9), (VIII/310-11), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-16), (VIII/310-17), (VIII/344-1), (VIII/345-1), (VIII/345-1), (VIII/345-2), (VIII/345-3), (VIII/345-10), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-18), (VIII/345-20), (VIII/345-20), (VIII/345-21), (VIII/349-1), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-4), (VIII/454-10), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-19), (IX/5-1), (IX/5-3), (IX/5-8), (IX/5-10), (IX/27-3), (IX/27-3), (IX/27-3), (IX/47-3), (IX/57-13), (IX/57-14), (IX/67-4), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/88-6), (IX/88-7), (IX/108-4), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/137-8), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/147-13), (IX/157-6), (IX/177-1), (X/57-1), (X/57-8), (X/57-8), (X/57-10), (X/57-11), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-12), (X/57-14), (X/57-15), (X/57-15), (X/57-16), (X/58-21), (X/58-22), (X/58-23), (X/58-23), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-34), (X/58-37), (X/59-39), (X/59-42), (X/59-45), (X/59-50), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-56), (X/59-56), (X/59-59), (X/59-60), (X/59-61), (X/59-61), (X/59-62), (X/59-63), (X/60-65), (X/60-65), (X/60-67), (X/60-67), (XI/7-5), (XI/27-9), (XI/28-4), (XI/55-1), (XI/55-2), (XI/55-2), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/155-1), (XI/155-8), (XI/155-14), (XI/155-14), (XI/155-15), (XI/155-17), (XI/221-3), (XI/221-4), (XI/221-5), (XI/221-10), (XI/221-11), (XI/221-14), (XI/221-17),

2.1.3.2. Nesnenin yükleme hali eki almaması

Leydi Montegü, 1717-1718 yılları arasında, İstanbul'da *İngiliz elçiliği* yapan Edward Vortli Montegü'nün eşidir (I/146-4),

Kendi ulusları üzerinde, esen, özgür olabilmeyi dileyen, *saltanat davası* güden beglerin ise bu hal hoşlarına gitmiyordu..., (II/117-6).

Selçuk'un torunları mı dedin? (II/117-8).

Bu sıra, El-Basan ise; öfkesi tuttu mu kara taşı kül eyleyen Afşin Beg önünde *sapa yer* gözetirken, Sivas'ta Manuel ordusuna karşı geliptir (II/118-39).

O bizim ihtiyar, koca güneş, arza bir kez daha sırtıtmış, karlar erimeğe başlamış.. toprak *su* içiyordu. (VIII/7-9).

Nihayet: “Bak oğlum.. dedim.. kışına *bir kırbaç* vuracaklar, koş diyecekler.” (VIII/310-4).

Çünkü nasıl olsa rapor edilmiştir ve durup dururken gülememe de, *bir inandırıcı mazeret bulamam*. (VIII/345-1).

Bulgar ismi kullanıyor ama, Asya’dan geldiğine yemin edebilirim. (VIII/345-11).

...o, her zaman aydan ve yıldızlardan *altın tozlar* serper üzerimize.. elleri, ince uzun, damarlıdır (IX/17-3).

Pirzola, makarna, salata... becermiştim. (X/57-2).

(I/146-8), (I/146-11), (I/146-12), (I/146-14), (II/10-6), (II/10-7), (II/117-11), (II/117-11), (II/1188-14), (II/118-16), (II/118-16), (II/118-16), (II/118-17), (II/118-23), (II/118-27), (II/118-28), (II/118-38), (II/118-41), (II/118-44), (III/5-12), (III/61-9), (III/122-3), (III/122-3), (III/122-5), (III/122-12), (III/188-2), (III/189-11), (IV/10-1), (IV/10-1), (V/105-3), (V/105-7), (V/105-7), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-11), (V/105-12), (V/105-12), (VI/90-1), (VI/207-2), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/290-10), (VI/301-10), (VI/321-9), (VII/7-6), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/42-2), (VII/48-10), (VII/59-19), (VII/59-19), (VII/80-15), (VII/80-15), (VII/81-13), (VII/81-18), (VII/81-21), (VII/279-3), (VII/279-15), (VII/279-15), (VII/279-19), (VIII/7-12), (VIII/7-16), (VIII/7-17), (VIII/106-2), (VIII/107-5), (VIII/107-11), (VIII/107-23), (VIII/107-24), (VIII/108-30), (VIII/211-9), (VIII/211-10), (VIII/211-12), (VIII/211-15), (VIII/345-4), (VIII/345-18), (VIII/345-21), (VIII/349-1), (VIII/349-1), (VIII/454-8), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (VIII/454-15), (VIII/454-17), (IX/5-1), (IX/5-3), (IX/5-6), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/47-2), (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/108-4), (IX/117-3), (IX/117-3), (X/57-3), (X/57-3), (X/57-4), (X/57-5), (X/57-11), (X/57-16), (X/58-34), (X/58-36), (X/59-47), (X/60-65), (XI/16-7), (XI/27-9), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/155-9), (XI/221-10), (XI/221-16), (XII/16-13), (XII/31-20), (XII/84-2),

2.1.3.3. Nesne olan kelime grupları

2.1.3.3.1. İsim tamlamasının nesne olması

Leydi Montegü, 1717-1718 yılları arasında, İstanbul'da *İngiliz elçiliği* yapan Edward Vortli Montegü'nün eşidir (I/146-4),

Vatanımı çok sevdiğim için , *aşının* oraya da *girmesini* çok isterim (I/146-21).

Sultan Mahmut'un şölenine şanla, izzetle giden Arslan Yabgu'nun yiğitliğini över;... (II/10-6).

Selçuk'un torunları mı dedin? (II/117-8).

Lakin şimdi gönlü *ateşinin ışığını* izlemeliydi, onlara sanki birer büyük adammışlar gibi konuştu. (VI/107-1),

Onun sesini duyuyorum: *Türk olmanın tek faydasını* söyleyebilseydin bana (VIII/107-23).

O halde *ayrıntıları ile tariflere girenlerin ağızlarını* açtıran, acı çekmekten hoşlanma dürtüsü mü? (VIII/211-9).

Bayraklarını birden görüvermenin etkisini de inkar etmiyorum!. (VIII/211-13).

Sevgili yoldaş Eminofa, *Komünist Partisi tarihini* yeniden inceliyorum. (VIII/344-1).

Bulgar ismi kullanıyor ama, Asya'dan geldiğine yemin edebilirim (VIII/345-11).

Hümeyra'nın dinle hiç ilgisi olmamasına rağmen Berrin, onun ölümünden sonra *bütün dini vazifelerin yapılmasını* sağladı (IX/127-5).

(I/146-17), (I/146-22), (I/146-23), (II/10-4), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-7), (II/117-2), (II/117-3), (II/117-4), (II/117-5), (II/117-6), (II/117-7), (II/117-7), (II/118-13), (II/118-17), (II/118-24), (II/118-23), (II/118-33), (II/118-41), (II/118-46), (III/5-12), (III/5-19), (III/61-6), (III/61-7), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-3), (III/122-4), (III/122-5), (III/188-1), (III/188-1), (IV/97-2), (IV/224-s), (V/105-1), (V/105-8), (V/105-11), (VI/27-17), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/270-7), (VI/290-10),

(VI/321-9), (VII/13-10), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/81-7), (VII/81-13), (VII/81-17), (VII/81-21), (VII/81-23), (VII/279-1), (VII/279-2), (VII/279-4), (VII/279-8), (VII/279-9), (VII/279-11), (VII/279-13), (VII/279-17), (VII/279-25), (VIII/7-16), (VIII/106-1), (VIII/107-10), (VIII/107-12), (VIII/107-15), (VIII/107-15), (VIII/107-21), (VIII/107-23), (VIII/107-28), (VIII/108-30), (VIII/211-13), (VIII/211-14), (VIII/310-2), (VIII/310-12), (VIII/310-17), (VIII/345-1), (VIII/345-2), (VIII/345-14), (VIII/345-18), (VIII/345-20), (VIII/454-4), (VIII/454-8), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-19), (IX/5-8), (IX/47-3), (IX/57-13), (IX/77-10), (IX/88-6), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/147-13), (X/57-8), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-14), (X/57-15), (X/58-22), (X/58-23), (X/58-26), (X/59-45), (X/59-59), (X/59-62), (X/59-63), (X/60-67), (XI/27-9), (XI/55-1), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/155-1), (XI/155-8), (XI/155-15), (XI/155-17), (XI/221-3), (XI/221-10), (XI/221-11), (XI/221-14), (XI/221-17),

2.1.3.3.2. Sıfat tamlamasının nesne olması

Fakat tıp ilminin *bu büyük buluşu* kazanmasında Türklerin büyük yardımı dokunmuştur (I/146-2),

Yakın tehlikeyi ayan beyan gösteriyordu... (II/10-13).

Bu sıra, El-Basan ise; öfkesi tuttu mu *kara taşı* kül eyleyen Afşin Beg önünde *sapa yer* gözetirken, Sivas'ta Manuel ordusuna karşı geliptir (II/118-39).

Karşımda, sanki ciddi bir hüznle oturup, süzüm süzüm süzülen adamı, kapkara boyuyorum (III/5-1).

Zeki, başkanlık uğruna, *görüştüğü, görüşemediği fakat mutlaka bir ağırlıkları olduğuna inandığı fakülte mensuplarını* bir yemekte toplamak istedi. (III/122-1).

Şimdi *her şeyi* anlıyor ve Tülin'den korkmuyorum... (VII/81-8).

Ondan sonra aldığım mektubunda ise, *Nazi askerlerinde bulunduğu anlatılan coşkuyu* sezmiştim; şöyle diyordu: ... (VIII/344-1).

Çünkü nasıl olsa rapor edilmiştir ve durup dururken gülememe de, *bir inandırıcı mazeret bulamam*. (VIII/345-1).

...o, her zaman aydan ve yıldızlardan *altın tozlar* serper üzerimize.. elleri, ince uzun, damarlıdır (IX/17-3).

(I/146-3), (I/146-3), (I/146-6), (I/146-7), (I/146-12), (I/146-12), (I/146-12), (II/118-38), (II/118-39), (II/118-44), (III/122-1), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-4), (III/122-7), (III/122-12), (III/188-2), (III/189-11), (V/105-10), (VI/17-12), (VI/90-1), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/172-3), (VI/172-3), (VI/207-2), (VI/241-4), (VI/261-13), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/301-10), (VI/321-9), (VII/7-6), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/42-2), (VII/48-10), (VII/59-19), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-18), (VII/279-6), (VIII/7-5), (VIII/106-3), (VIII/108-30), (VIII/211-17), (VIII/310-4), (VIII/310-16), (VIII/345-21), (VIII/345-21), (VIII/349-1), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (IX/5-1), (IX/5-1), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/27-3), (IX/47-2), (IX/77-10), (IX/88-7), (X/57-4), (X/57-5), (X/57-10), (X/57-11), (X/57-15), (X/59-50), (X/59-53), (X/59-56), (X/59-61), (XI/7-5), (XI/27-9), (XI/55-2), (XI/55-6), (XI/55-9), (XI/155-9), (XI/221-4), (XI/221-16), (XII/84-2),

2.1.3.3.3. Bağlama grubunun nesne olması

Sayıları *on beş ile on altıyı* bulan aile toplulukları bu aşıcı kadınlardan birini çağırıyorlar. I/146-11).

Ancak Sultan Mahmut'un toyunda, altın çamçaklardan şaraplar sunulduğu gecede, *Arslan Yabgu'yu, oğlunu ve arkadaşlarını* yakalatıp Hindistan'a sürmesinin deyişini, söylerken ağlardı (II/10-7).

Hele bir de bu begler , Selçuk'a *oğul ya da torun* oluyorsa, Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, özü ayarı tuttuklarına baş indirmemek için direniyorlardı...(II/117-7).

Dağ tepe, taşlar dikenler, saatler geçmiş, gece yarısında ulaşmış ışığa. (V/105-3).

Eh adam, aç kalacak değil a, yüzünü buruşturup buruşturup, *bir kase sütü ve armutları* midesine indirmiş (V/105-8).

İçine *yüreğimi, bedenimi, varlığımın tümünü* koymuşum.. tanıdım! VIII/7-3).

Beslenmek ve doymak ister, ötesine aldırılmaz (VIII/7-12).

Konu *sevgi ve biraz da talep* olunca... a, evet utanıyor, allar içinde! (IX/5-6).

Bir eliyle *ayı ve yıldızları*, bir eliyle *dünyayı* tutmaktadır.. biz insanlar hep eteklerine sarılmış vaziyette bekleriz.. o, her zaman aydan ve yıldızlardan altın tozlar serper üzerimize.. elleri, ince uzun, damarlıdır (IX/17-3).

Alsaydım yanıma *Berrin Hanım'ı ya da Mehmet'i* beni yürütürlerdi elbet. (IX/157-7),

(II/117-3), (II/117-6), (II/117-11), (II/118-34), (VIII/7-13), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/107-4), (VIII/107-11), (VIII/310-11), (VIII/454-3), (IX/47-3), (IX/117-3), (X/57-2), (X/57-3), (XI/16-7), (XI/55-11), (XII/31-20),

2.1.3.3.4. Unvan grubunun nesne olması

Alp Arslan Başbuğ; ilk kuşkulandığında El-Basan'dan *Gevher Sultanı* yanına aldırakomuş (II/118-18),

Zeki'nin şaştığı koyu koyu Anap'lı bilinenlerin dahi, *Turgut Bey'i* savunmaktan imtina edişleriydi. (III/122-11).

2.1.3.3.5. İsim-fiil grubunun nesne olması

Kendi ulusları üzerinde, *esen, özgür olabilmeyi* dileyen, saltanat davası güden beglerin ise bu hal hoşlarına gitmiyordu..., (II/117-6).

Artık *Mehmet Ali'yi düşünmek* istemiyorum (VIII/106-2).

Nasıl, diye soramam, *Pasiy'in bildirisini okumayı* öğrendiği günden anlaşılır.(VIII/107-28).

“*Kitabı kazanmayı* istiyorum” demişti.(VIII/107-29).

Gerçi teyzem sayılırsınız, annemin arkadaşydınız fakat ben *falanca teyze demeyi* sevmem, *filanca abla demeyi* de sevmem. (IX/5-1).

Sıkıntılı sıkıntılı kıpırdanıp, *gönlümün sesinden kurtulmak istiyorum...* (IX/57-12).

...üzerinde konuşmak için önce onu okumak istedik üçümüzde... (IX/147-13).

Her ikisinden de galiba, sonuç aynı kapıya çıkıyor, bırakalım şimdi *çözümleme yapmayı* (X/58-34).

Ceren, piyanonun başında yüzüne damgalanmış bir tebessümle dururken *tek tek basmak* istedi bu kahkahaların üstüne. (XII/16-13).

(IX/5-1).

2.1.3.3.5. Sıfat- fiil grubunun nesne olması

Başın buyruk beglerin nüfuzlarını yok etmek için, *kölelikten yetiştirip, beg kıldıklarını*, kumandan, vali eylemişti (II/117-4).

2.1.3.3.7. Tekrar grubunun nesne olması

...Gazneli'ye kanışını, hile bilmez, *yalan dolan* tanımaz dürüstlüğüne verir.. saflığını kınayabilmezdi! (II/10-6).

Oğlan olacak, diye tasdik etti Mısri, lakin bu hediye fazla hoşuma gitmedi, yahu aramızda böyle şeyler olur mu, evlendin, çocuğun olacak diye *hediye mediyeye*, aramızda bırak bunları adamım ...(VI/241-4).

2.1.3.3.8. Birleşik isim grubunun nesne olması

Oysa Karahanlılar'ca gerekti *Arslan Yabgu*'yu ortadan kaldırmak (II/10-9).

Mehmet, *Koca Derviş*'i taklit edip başını salladı, onun sözleri ile konuştu... (VI/27-7).

...şükranlarını ifade etmek için olsa gerek, bağrından *akçabardakları* fişkırtmıştı (VIII/7-17).

2.1.3.3.9. Birleşik cümlelerde iç cümlenin nesne olması

Evet... dedi... Zeki... bir dahaki sefere, üç yıl sonra, artık senin profesörlüğün gelmiş olur, senin için çalışırız (III/189-7),

Biraz rahatlasın, gevşesin istiyordum, daha fazla gerildi.. (III/61-3).

Ama Sakine yengen kızıyor, *gavur köpeğinin karısı bu*, diyor, *alma evine*, diyor (IV/89-2).

Şimdiye kadar bana hiç karışmadılar, *parasız yatılı okuyacağım*, dedim, *öğretmen olacağım* dedim, bilmem *Konya’da yalnız yaşayacağım* dedim, sonra İstanbul’a tayinimi yaptırdım, hiç mi hiç karışmadılar (III/61-6).

Şimdi de nişanlandım, *onu Ankara’ya getirip, sizlerle tanıştıracacağım* dedim, o kadar (III/61-8),

Adam, onu uyandırmış: ” *Açım çoban, demiş, bir kase çorba ver bana*” (V/105-5).

Mehmet, Koca Derviş’i taklit edip başını salladı, onun sözleri ile konuştu: “- *Çocuklar arasında, olur böyle şeyler, yeter ki, biz bela olmayalım, kavgayı başlatmayalım* “ dedi, sonra Kasım’ın yırtılmış elbiselerine bakıp: “*Ama sana da söyleyeyim, bu giysilerin gerçekten İstanbul züppeleri gibi!* (VI/27-7),

(III/5-16), (III/5-19). (III/189-8), (III/189-10), (IV/10-1), (IV/89-2), (IV/97-2), (V/105-9), (V/105-12), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/172-3), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/281-5), (VI/290-10), (VII/16-2), (VII/59-19), (VII/81-13), (VII/81-22), (VII/279-17), (VII/279-25), (VIII/107-29), (VIII/310-4), (IX/5-8), (IX/5-10), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/137-8), (X/57-12), (X/57-12), (X/58-17), (X/58-26), (X/59-42), (XI/55-11), (XI/155-16), (XI/221-10),

2.1.4. Yer Tamlayıcısı

Cümlelerin yargısını çeşitli yönlerden tamamlayan yardımcı öğelerden biridir. İsimlere yönelme, bulunma ve ayrılma hali ekleri getirilerek yüklem anlamını, bu anlamların yanı sıra zaman, durum, yön, ölçü, değer, karşılık vb. bakımlardan da tamamlayan bu öğeye diltçilerimiz tarafından dolaylı tümleç, isimleme gibi adlar da verilmiştir.

“Cümlede yüklem gerçekleşmesiyle ilgili kişileri ve şeyleri gösteren adlara ve zamirlere “isimleme” deriz. Bu adlar ve zamirler en çok yer-yön hallerinde (kime, kimde, kimden). bir hayli de dış çekim hallerinde bulunurlar.”(Banguoğlu, 1986, 529).

Yer tamlayıcısı tek kelimedenden oluşabileceği gibi kelime grubundan da oluşabilir.

“Yönelme, bulunma ve uzaklaşma hali ekli tarz, zaman ve miktar zarfları yer tamlayıcısı değildir.”(Karahana, 2004, 30).

2.1.4.1. Tek kelimededen meydana gelen yer tamlayıcıları

2.1.4.1.1. Bulunma hali eki alan yer tamlayıcıları

Sevgili dinleyiciler, biliyorsunuz *tıpta* ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden zat; İngiliz doktoru Edward Jenner’dir. (I/146-1).

Bilgisayar *kütüphanede* durur, *orada* çalışmak isteyen istediği kadar çalışır (XI/55-5),

Şükretmek *burada, tezgahta*, en çok *üzerinde* durulan hususlardan biri.(XI/155-2).

Bembeyaz mermer üzerinde, bir hayat sandviçten arda kalan leke gibi! (III/5-13).

Tabiatta değişiklik yoktu (VIII/7-8).

Ayetlerde şükürle ilgili pek de çok söz var, benim en ilgimi çekenini ise şöyle:... (XI/155-4).

Bir sıcak ve içten tebessümün *yüzünde* yer ettiği Tülin Hanım: “-Şimdi şükür, halimiz vaktimiz yerinde amma bir zamanlar çok sıkıntı çektik, ... (XI/155-13).

(I/146-4), (I/146-6), (I/146-6), (I/146-10), (I/146-16), (I/146-16), (I/146-21), (II/9-2), (II/117-2), (II/118-20), (II/118-22), (II/118-34), (II/118-37), (II/118-39), (III/5-1), (III/5-19), (III/61-1), (III/61-6), (III/61-9), (III/122-3), (III/122-12), (III/122-12), (III/189-4), (III/189-14), (III/189-14), (IV/10-1), (IV/103-2), (V/105-2), (V/105-4), (V/105-4), (V/105-10), (VI/90-1), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/142-11), (VI/142-11), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/241-4), (VI/251-1), (VI/290-10), (VI/311-12), (VII/13-10), (VII/22-16), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-9), (VII/81-10), (VII/81-14), (VII/81-14), (VII/81-23), (VII/279-7), (VII/279-10), (VII/279-12), (VII/279-12), (VII/279-20), (VIII/106-1), (VIII/107-9), (VIII/107-13), (VIII/107-15), (VIII/107-15), (VIII/107-16), (VIII/107-25), (VIII/107-27), (VIII/211-8), (VIII/211-14), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/211-17), (VIII/310-1), (VIII/344-1), (VIII/345-3), (VIII/345-14), (VIII/345-17), (VIII/454-2), (VIII/454-3), (VIII/454-13), (VIII/454-16), (IX/5-3), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/17-2),

(IX/37-9), (IX/47-3), (IX/88-7), (IX/97-8), (IX/127-14), (IX/147-13), (IX/157-6), (IX/177-1), (IX/185-18), (X/57-7), (X/57-12), (X/57-13), (X/58-22), (X/58-23), (X/58-23), (X/58-24), (X/58-26), (X/59-53), (X/59-58), (X/59-61), (XI/7-5), (XI/27-9), (XI/28-4), (XI/28-4), (XI/55-2), (XI/55-5), (XI/55-7), (XI/55-7), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/155-1), (XI/155-2), (XI/155-2), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-11), (XII/10-27), (XII/15-13), (XII/16-13), (XII/84-2).

2.1.4.1.2. Ayrılma hali eki alan yer tamlayıcıları

Mektubun tarihi; 1 Nisan 1818 ve *Edirne'den*, İngiltere'deki Bayan Sarah Cisyil'e yazılmış (I/146-5).

Bu işte gülce konuşmak, *gönülden* konuşmak! (XI/155-10),

Hafta sonu Tülin Hanım'la Güngör Bey geldiler *İstanbul'dan*, bizim bahçedeki mütevazı odamıza misafir oldular (XI/155-11).

...fakat inancımız, Ona şükretmemiz eksilmedi *yüreğimizden*, ” dedi. (XI/155-13).

(II/10-9), (II/10-10), (II/117-4), (II/118-15), (II/118-29), (II/118-35), (II/118-37), (II/118-44), (II/118-47), (III/5-15), (III/61-1), (III/61-9), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-5), (III/122-11), (III/188-1), (VI/27-7), (VI/133-1), (VI/207-2), (VI/281-5), (VI/290-10), (VII/22-16), (VII/81-7), (VII/81-8), (VII/81-15), (VII/279-3), (VII/279-12), (VIII/7-14), (VIII/107-6), (VIII/211-9), (VIII/310-13), (VIII/345-11), (VIII/345-13), (VIII/345-15), (VIII/349-1), (VIII/454-4), (VIII/454-5), (VIII/454-7), (VIII/454-9), (VIII/454-9), (VIII/455-17), (IX/5-3), (IX/5-9), (IX/17-3), (IX/17-1), (IX/27-4), (IX/37-8), (IX/47-2), (IX/57-12), (IX/77-9), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/117-4), (IX/167-1), (X/58-25), (X/58-34), (X/58-37), (X/59-53), (X/59-56), (X/60-65), (XI/18-17), (XI/55-6), (XI/221-4), (XI/221-14),

2.1.4.1.3. Yaklaşma hali eki alan yer tamlayıcıları

Ve şükürün ve övgünün yalnız *Yaradan'a* olacağını hatırlatır...(XI/155-8).

Dönüp *arkadaşlara* baktım, hepsi söz birliği etmişçesine, başlarını salladılar. (XI/221-7).

...Dr Jenner, böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için, *denemelere* başlamış ve 1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu... (I/146-22).

Hele bir de bu begler , *Selçuk'a* oğul ya da torun oluyorsa, Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, özü ayarı tuttuklarına baş indirmek için direniyorlardı...(II/117-7).

(I/146-3), (I/146-12), (I/146-15), (I/146-16), (I/146-17), (I/146-21), (I/146-23), (II/9-2), (II/10-6), (II/10-7), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-18), (II/118-19), (II/118-20), (II/118-21), (II/118-28), (II/118-28), (II/118-31), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-36), (II/118-37), (II/118-37), (II/118-38), (II/118-39), (II/118-41), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-46), (III/5-15), (III/5-16), (III/5-18), (III/61-1), (III/61-1), (III/61-2), (III/61-4), (III/61-6), (III/61-6), (III/61-7), (III/61-8), (III/122-1), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-4), (III/122-5), (III/122-6), (III/122-10), (III/188-1), (III/188-2), (III/189-4), (III/189-4), (III/189-9), (IV/224-s), (IV/224-s), (V/105-2), (V/105-2), (V/105-2), (V/105-3), (V/105-5), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-9), (V/105-9), (V/105-11), (V/105-11), (V/105-12), (VI/7-1), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/142-1), (VI/172-3), (VI/196-4), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/238-1), (VI/241-4), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/281-5), (VI/281-5), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/301-10), (VI/301-10), (VI/321-9), (VII/12-11), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/22-16), (VII/53-21), (VII/59-19), (VII/73-5), (VII/81-10), (VII/81-15), (VII/81-18), (VII/81-19), (VII/81-20), (VII/81-23), (VII/279-3), (VII/279-9), (VII/279-9), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-14), (VII/279-17), (VII/279-17), (VII/279-22), (VII/279-23), (VII/279-24), (VII/279-25), (VII/279-25), (VII/279-25), (VIII/7-3), (VIII/7-5), (VIII/7-9), (VIII/7-11), (VIII/7-12), (VIII/7-14), (VIII/106-3), (VIII/107-11), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-18), (VIII/107-20), (VIII/107-22), (VIII/107-22), (VIII/107-24), (VIII/211-8), (VIII/211-9), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-16), (VIII/310-3), (VIII/310-4), (VIII/310-5), (VIII/310-6), (VIII/310-12), (VIII/310-19), (VIII/345-2), (VIII/345-3), (VIII/345-5), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-18), (VIII/345-18), (VIII/345-20), (VIII/345-21), (VIII/349-1), (VIII/349-1), (VIII/454-2), (VIII/454-3), (VIII/454-5), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-12),

(VIII/454-12), (VIII/454-13), (VIII/454-12), (VIII/455-17), (VIII/455-19), (VIII/455-19), (VIII/455-19), (IX/5-2), (IX/5-10), (IX/7-3), (IX/17-1), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/27-3), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/67-5), (IX/77-10), (IX/88-6), (IX/88-7), (IX/97-9), (IX/108-5), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/157-7), (IX/167-1), (IX/167-1), (IX/167-2), (IX/167-2), (IX/167-2), (IX/185-18), (IX/185-19), (X/57-3), (X/57-4), (X/57-10), (X/57-11), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-14), (X/57-14), (X/57-15), (X/57-16), (X/58-23), (X/59-39), (X/59-43), (X/59-47), (X/59-53), (X/59-53), (X/59-55), (X/59-57), (X/59-60), (X/59-61), (X/59-62), (X/60-65), (XI/11-3), (XI/16-7), (XI/55-1), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-4), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/155-6), (XI/155-7), (XI/155-9), (XI/155-9), (XI/155-9), (XI/155-11), (XI/155-14), (XI/155-17), (XI/221-1), (XI/221-3), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-12), (XI/221-13), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/15-13), (XII/16-13), (XII/31-20).

2.1.4.2. Kelime grubundan meydana gelen yer tamlayıcıları

2.1.4.2.1. Isim tamlamasının yer tamlayıcısı olması

Fakat *tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında* Türklerin büyük yardımı dokunmuştur (I/146-2).

Yınal'ın yok edilişi bile, *Türk töresine* uygun getirilmiş, kutlu kanı toprağa akıtılamayacağı için, yayın kirişi ile boğdurulmuştu (II/117-14).

Askerleri perişan kılındıktan sonra, Kavurt ağası *Başbuğ'un önünde* baş indirip, ağır bastı (II/118-23).

Bembeyaz mermer üzerinde, bir hayat sandviçten arda kalan leke gibi! (III/5-13).

ertçe çekti kolunu, kurtardı *Halime'nin elinden*, homurdandı: - Hem öyle bir daha çıkma *benim önüme*, bir derdin varsa, oraya de (IV/97-2).

İmalathane , kocaman, oldukça loş, ambar gibi bir yerdi, *ocakların üstünde* kocaman kazanlar vardı, *her bir kazanın üstünde* ise, tavandan sarkan bir tahta tekerlek bulunuyordu, ... (VI/133-1).

Adamın kalıbına değil, yaptığı işlere bak! (VI/238-1).

Militanların bu yavaşlığında, temkininde çift tabancalı şöhretinin etkisi olmalı (VII/279-7).

Derken.. *hafızamın bir köşesine gömülüp kalmış bir hatıra kımıldayıp canlandı. (VIII/7-4).*

Toprağın suyla karışıp balçıklaştığı yerlerde ak yüzlü nazlı çiçekler, *ak saplarının üstünde ürkek bir sevinçle titrerler (VIII/8-19).*

(I/146-10), (I/146-10), (I/146-12), (I/146-16), (I/146-18), (I/146-20), (I/146-20), (I/146-22), (I/146-22), (II/10-6), (II/10-7), (II/10-14), (II/118-17), (II/118-18), (II/118-19), (II/118-19), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-34), (II/118-35), (II/118-39), (II/118-41), (II/118-44), (II/118-46), (III/5-1), (III/5-15), (III/5-18), (III/5-19), (III/61-9), (III/122-1), (III/122-3), (III/122-9), (III/122-12), (III/188-2), (III/189-4), (IV/97-2), (V/105-4), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-12), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/90-1), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/172-3), (VI/196-4), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/251-1), (VI/261-13), (VI/281-5), (VI/301-10), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/22-16), (VII/53-21), (VII/73-5), (VII/80-15), (VII/81-10), (VII/81-14), (VII/81-19), (VII/81-23), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-20), (VII/279-23), (VII/279-25), (VIII/7-3), (VIII/7-5), (VIII/7-12), (VIII/106-1), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-9), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-13), (VIII/107-15), (VIII/107-15), (VIII/107-18), (VIII/107-20), (VIII/107-22), (VIII/107-22), (VIII/107-27), (VIII/211-8), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-14), (VIII/211-17), (VIII/310-1), (VIII/310-4), (VIII/310-6), (VIII/310-19), (VIII/344-1), (VIII/345-5), (VIII/345-9), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-11), (VIII/345-21), (VIII/349-1), (VIII/454-2), (VIII/454-5), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-12), (VIII/454-13), (VIII/454-16), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-9), (IX/7-2), (IX/17-1), (IX/17-2), (IX/17-3), (IX/37-8), (IX/37-9), (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/67-5), (IX/77-9), (IX/77-10), (IX/97-9), (IX/127-14), (IX/147-12), (IX/157-6), (IX/157-7), (IX/167-1), (IX/177-1), (IX/185-18), (IX/185-18), (IX/185-19), (X/57-4), (X/57-7), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-14), (X/58-23), (X/58-23), (X/58-23), (X/58-24), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-34), (X/58-37), (X/59-47), (X/59-50), (X/59-53), (X/59-57), (X/59-58), (X/59-60), (X/59-61), (X/60-65), (X/60-65), (XI/7-5), (XI/28-4), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/155-1), (XI/155-6), (XI/155-

7), (XI/155-11), (XI/155-13), (XI/155-13), (XI/221-4), (XI/221-14), (XII/10-27), (XII/15-13), (XII/15-13), (XII/16-13), (XII/84-2).

2.1.4.2.2. Sıfat tamlamasının yer tamlayıcısı olması

Onun için, aşığı *kapalı yerlere* yapıyorlar (I/146-15).

Çünkü Kadir Han'ın; *bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan gocunduğu, hatta korktuğu* vardı (II/10-10).

El-Basan bağış dilemeyip, kaçtı.. ulusu Yabgu'lulardı. *Ak Topraklar'a* akın edip, urup, çarpıp dönüyordu (II/118-27).

Bembeyaz mermer üzerinde, *bir bayat sandviçten* arda kalan leke gibi! (III/5-13).

Sofrada sohbet, *şuradan buradan*, Üniversite iç meselelerinden başlamış, *günlük siyasete* geçmişti; öyle devam ediyordu (III/122-9).

Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp buz gibi suyla abdest almış, tam namaza duracakken bakmış, *biraz ilerde* çoban yatıp kalkıp, bir şeyler mırıldanıyor; ...(V/105-10).

Adamın kalıbına değil, *yaptığı işlere* bak! (VI/238-1).

Toprağın suyla karışıp balçıklaştığı yerlerde ak yüzlü nazlı çiçekler, ak saplarının üstünde ürkek bir sevinçle titrerler (VIII/8-19).

Hiçbir yolda samimi değil Mehmet Ali (VIII/107-25).

Ceren, piyanonun başında yüzüne damgalanmış bir tebessümle dururken tek tek basmak istedi *bu kahkahaların üstüne*. (XII/16-13).

(I/146-12), (I/146-16), (I/146-18), (I/146-19), (II/10-6), (II/10-7), (II/10-10), (III/61-1), (III/122-2), (III/122-6), (III/122-10), (III/189-4), (IV/10-1), (V/105-2), (V/105-2), (V/105-11), (VI/17-12), (VI/37-1), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/311-12), (VII/13-10), (VII/66-2), (VII/81-18), (VII/81-23), (VIII/7-11), (VIII/211-11), (VIII/211-15), (VIII/211-15), (VIII/310-3), (VIII/310-5), (VIII/345-15), (VIII/345-15), (VIII/345-18), (VIII/454-3), (VIII/455-17), (IX/7-2), (IX/27-4), (IX/88-7), (IX/88-

7), (IX/97-9), (IX/117-4), (X/59-53), (XI/27-9), (XI/55-2), (XI/55-4), (XI/55-6), (XI/55-11), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-12).

2.1.4.2.3. Bağlama grubunun yer tamlayıcısı olması

Her zamanki gibi, öyle bakakalır yalnız.. *oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, biraz çıkık alnının altında çukura kaçmış gibi duran çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine.* (II/9-2).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu *soyuna ve gelen güne* daha faydalı kılabilmek için, begler saltanatını bitirmek, cümlesini *Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde* tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı (II/117-3).

...yollara düşüp bilmediği yerlerde mürşit arayan ve *yarı bu dünyada, yarı öbür tarafta* yaşayan deli bir derviş... (VI/142-11).

Mısri *Mardin'deki çalışmalarından, hocası Abdurrezzak Efendi'den ve öğrencileri olan dört oğlan kardeşten* bahsetmişti Süleyman'a (VI/188-7).

Şimdi öyle mi ya, *arkadaşlarda ve eskiden ot dediğim bazı kimselerde* hissettiğim bu yeni varoluş; gözlerde, dik tutulan boyunlarda ve zaman zaman davranışlarda ifade buluyor (VIII/211-15).

...biz insanlar hep eteklerine sarılmış vaziyette bekleriz.. o, her zaman *aydan ve yıldızlardan* altın tozlar serper üzerimize.. elleri, ince uzun, damarlıdır. (IX/17-3).

Schiller ve Beethoven ve sedefkâr dostum; *birliğe, sevgiye, neşeye* davet ediyorlardı (XI/221-12).

Allah'ın sevgi çemberine, rahmetine dahil olan herkesi, her şeyi yaratılmışların hepsini...(XI/221-13).

(II/10-13), (IX/147-13), (IX/167-2).

2.1.4.2.4. Tekrar grubunun yer tamlayıcısı olması

Bunu düşünüyordu Zeki, *şuna buna* gülücük dağıtırken, içinden taa içinden politikacıların işinin ne kadar zor olduğunu takdir ediyordu (III/122-5).

Sofrada sohbet, *şuradan buradan*, Üniversite iç meselelerinden başlamış, günlük siyasete geçmişti; öyle devam ediyordu (III/122-9).

Bizim zat, *kurda kuşa* yem olmamak için gayret etmiş, taa uzaklarda bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa varmaya çalışmış (V/105-2).

2.1.4.2.5. İsim-fiil grubunun yer tamlayıcısı olması

Aşının faydasına inandığım için *sevgili yavruma da yaptırmaya* karar verdim. (I/146-20).

Sultan Alp Arslan, Mısır'ı halife namına idare eden Nasır üd Devle'nin kendisi ile mücadele eden rakiplerinden kurtarması için, ona müracaat eylemesi ve *Fatımi halifelerinin yerine Abbasi halifesini tanımaya* hazır olduğun bildirilmesi üzerine, büyük bir ordu ile Suriye, Mısır seferine çıkagitmekte..., (II/118-33).

Zeki, *davetlilerine karşı, doğrudan doğruya konuyu açmaya* biraz utanıyordu, ... (III/122-4).

Cümleye akıl dağıtmaya pek meraklı olan profesör – her halde Tülin'e göz önünde bir yer bulmak için olsa gerek... (VII/13-10).

Karar veriyorum, *ne kadar samimi diye sormaya* lüzum yok. (VIII/107-24).

O halde ayrıntıları ile tariflere girenlerin ağızlarını açtıran, *acı çekmekten* hoşlanma dürtüsü mü? (VIII/211-9).

...bunlar *öz bedenlerini ve öz beyinlerini duyabilmekten* acizdirler. (VIII/211-14).

Küçük yaşdan gözlenmeğe alışığımdır bilirsin, *hareketlerimin hesabını vermeğe*, ... (VIII/345-20).

- *Izdırap çekmeğe* vakit kalmadı, onları öykü yaptım. (X/59-39),

(II/118-28), (III/61-1), (III/122-11), (VIII/454-13), (VIII/455-17), (VIII/455-17), (X/59-43), (X/59-62), (XI/55-3), (XI/55-11).

2.1.4.2.6. Sıfat-fiil grubunun yer tamlayıcısı olması

Eğer *ilk defa başına gelenden*, bir şey öğrenememişsen aynı olay çeşitli çehrelerde devam edip durur (IX/47-2).

2.1.4.2.7. Unvan grubunun yer tamlayıcısı olması

Ancak *Alp Arslan Sultan'a* ayar olagelmenin mümkünü var mı? (II/117-10),

Alp Arslan Başbuğ'a Yunus Beg'den amca oğlu, kız kardeşi Gevher'den de enişte olan El basan kim, Kurtçu da çağırırlar onu; tükenesi olmayan bir hırsın tutsağı idi (II/118-16).

...Osmanlı ne yapmaktadır yalnız *Köprülü'nün öbür oğlu Mustafa Paşa'ya* vezir payesi verildiğini işittim, ... (VI/290-10).

Pek çabuk hazırlandım, akşama geç döneceğimi söyledim *Sabiha Hanım'a* (XI/221-3).

(II/118-44),

2.1.5. Zarf

Yüklemin anlamını hal, durum, yer-yön, miktar, zaman bakımından tamamlayan, belirleyen, sınırlayan ögedir. İsimler eksiz veya bazı hal ekleriyle, yer-yön, eşitlik, zarf-fiil ekleriyle zarf görevi yaparlar. Yönelme, bulunma ve ayrılma hali ile zarf olan kelime veya kelimeler yer tamlayıcısıyla karışabilmektedir.

“Hemen hemen bütün yazarlarımızın cümle unsurları arasında verdikleri dolaylı tümleç ve zarf tümleci tanım ve değerlendirmelerde çok farklı şekillerde karşımıza çıkar. Bazen şekil, bazen fonksiyonun esas alınmasından doğan bu karışıklığın bir sebebi de terimlerin farklı olması veya yabancı dillerden tercüme ile ortaya çıkarılan bazı terimlerin Türkçenin bünyesine uymamasıdır.”(Üstüner,).

Bir cümlede birden fazla zarf bulunabilir. Yön, zaman, miktar, sebep ve şart bildiren kelime grupları da cümle içinde zarf olur.

Bir son çekim edatı ile ona bağlı yardımcı öğelerden oluşan edat grupları cümle içinde zarf olarak kullanılır.

2.1.5.1. Ek almadan zarf olan zarflar

Bugün sizlere, Leydi Montegü tarafından yazılmış bir mektubu sunmak ve yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini anlatmak istiyoruz (I/146-3).

Vatanımı *çok* sevdiğim için , aşının oraya da girmesini *çok* isterim (I/146-21).

Başka da *hiç* ağladığını görmemişlerdi Bayındır'ın (II/10-8).

El-Basan'ın dayanışı hepsinden *zorlu* oldu, sonu ise acı! (II/118-15).

...kafir kal'aları içinde, *böylesi* at koparıp, şol kafiri sağlı sollu dağıtmak anca Alp Arslan Başbuğ'a has olmuştur, gün ışığı hızına erişmektedir. (II/118-38),

Karşımda, sanki ciddi bir hüznle oturup, süzüm süzüm süzülen adamı, *kapkara* boyuyorum (III/5-1).

Haydi Nurgün.. uzun etme, “kurbanlık” tan “mermer beyazlığı” na *nasıl* da atlayabiliyorsun? (III/5-15).

Yani şimdiye kadar hayatımı *hep* kendim biçimlendirdim, seçtim, karar verdim ve onlara söyledim (III/61-7).

Zeki, başkanlık uğruna, görüştüğü, görüşemediği fakat *mutlaka* bir ağırlıkları olduğuna inandığı fakülte mensuplarını bir yemekte toplamak istedi. (III/122-1).

Şimdi şu koyu koyu Türkeş'çi bilinen adamlara bile, sempatik görünmek zorunluluğu içini sıkıyordu (III/122-6).

Çoban bu görkemli zat karşısında duralamış, utanmış, sesi *kısıık* çıkmış; “Çorban yoktur ağam, lakin taze sütüm var (V/105-6).

Kadrimizi bilenler ise neyi, *nanca* anlayabiliyorlar? (VIII/107-14).

(I/146-1), (I/146-21), (I/146-22), (I/146-23), (II/117-2), (II/117-3), (II/118-13), (II/118-18), (II/118-27), (II/118-27), (II/118-35), (II/118-37), (II/118-43), (III/5-4), (III/5-9), (III/5-10), (III/5-11), (III/5-16), (III/5-16), (III/5-16), (III/5-16), (III/5-17), (III/5-19), (III/5-19), (III/61-1), (III/61-6), (III/61-6), (III/61-6), (III/61-8), (III/122-4), (III/122-8), (III/122-9), (III/122-12), (III/188-1), (III/189-5), (III/189-8), (III/189-8), (III/189-9),

(III/189-14), (IV/97-2), (IV/224-s), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-10), (V/105-10), (VI/27-7), (VI/107-1), (VI/111-2), (VI/142-11), (VI/158-1), (VI/196-4), (VI/196-5), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/261-13), (VI/270-7), (VI/311-12), (VI/311-12), (VI/321-9), (VI/321-9), (VII/13-10), (VII/22-16), (VII/22-16), (VII/59-19), (VII/73-5), (VII/80-15), (VII/81-4), (VII/81-5), (VII/81-7), (VII/81-8), (VII/81-11), (VII/279-5), (VII/279-14), (VII/279-14), (VII/279-15), (VII/279-20), (VIII/7-1), (VIII/7-5), (VIII/7-6), (VIII/7-10), (VIII/7-15), (VIII/106-2), (VIII/106-3), (VIII/107-7), (VIII/107-10), (VIII/107-12), (VIII/107-21), (VIII/107-21), (VIII/211-7), (VIII/211-15), (VIII/211-16), (VIII/310-1), (VIII/310-3), (VIII/310-4), (VIII/310-5), (VIII/310-6), (VIII/310-7), (VIII/310-12), (VIII/310-15), (VIII/310-16), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-1), (VIII/345-3), (VIII/345-6), (VIII/345-8), (VIII/345-9), (VIII/345-12), (VIII/345-13), (VIII/345-18), (VIII/345-20), (VIII/349-1), (VIII/454-2), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-9), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (VIII/454-11), (VIII/454-16), (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-4), (IX/5-5), (IX/5-7), (IX/5-8), (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/17-3), (IX/27-3), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/37-9), (IX/47-3), (IX/67-5), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/108-3), (IX/108-4), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/137-8), (IX/147-12), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/157-6), (IX/157-6), (IX/157-7), (X/57-1), (X/57-8), (X/57-9), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-13), (X/58-18), (X/58-21), (X/58-23), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-30), (X/58-34), (X/58-35), (X/58-35), (X/58-37), (X/58-38), (X/58-38), (X/59-42), (X/59-48), (X/59-49), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-54), (X/59-54), (X/59-55), (X/59-61), (X/59-61), (X/59-61), (X/59-63), (X/60-64), (X/60-65), (X/60-66), (XI/27-9), (XI/28-4), (XI/55-3), (XI/55-4), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-8), (XI/155-13), (XI/155-13), (XI/221-1), (XI/221-3), (XI/221-6), (XI/221-9), (XI/221-11), (XII/10-27), (XII/84-2),

2.1.5.2. Ek alarak zarf olan unsurlar

2.1.5.2.1. Eşitlik hali eki alan zarflar

Bayındır; *ata soyunca* Arslan Yabgu'nun Türkmenlerindedir (II/10-1).

Oysa *Karahanlılar'ca* gerekti Arslan Yabgu'yu ortadan kaldırmak (II/10-9).

Böylece gökten gönüllerine düşüp, gönüllerinden göğe ulaşan “Allah Allah” seslerinin uzayıp gittiği yollarda, alaylar bağlanıp, koşumlar düzülmekte... (II/118-37).

Hayırlı olsun... dedi... biz *sportmence* yarışık, kaybettik, ne yapalım (III/188-3).

Zeki, bir süre ahizeye baktı, sonra *yavaşça* bıraktı yerine (III/189-9).

Sertçe çekti kolunu, kurtardı Halime'nin elinden, homurdandı: - Hem öyle bir daha çıkma benim önüme, bir derdin varsa, anaya de (IV/97-2).

Kasım, ne istediğini bilen, uslu bir çocuktü, *saatlerce* yazı yazmaya çalışır, ... (VI/17-12).

Polonya savaşının yine zaferle neticeleneceğini gönül biliyordu ama Mısri bu zaferi küçümsüyordu, *onca* bu, fakir fukara bir adamın bir gün için kuzu budu yiyip, sevinmesi gibi bir şeydi!. (VI/270-7).

... onları can suyumıza karışmış sabırla, ince ince işleyip, Allah sevgisi nurumuzla aydınlattıktan sonra *sessizce*, yumuşak yumuşak seriyoruz gözler önüne (VIII/107-12).

Bence çok doğru söylemişsin (VIII/310-14).

(VIII/345-15), (VIII/349-1), (IX/57-13), (IX/108-5), (IX/185-19), (X/59-42), (X/59-56), (XI/155-10), (XII/10-27),

2.1.5.2.2. “-sız” isimden isim yapma eki alan zarflar

El-Basan unutulması adını, Selçuklu'ya kara leke ve dahi ulusu Yabguluları da *başsız* koyarak Manuel'le birlikte İstanbul yoluna düşeyürüyor (II/118-46).

Umumiyetle suskun, konuştuğu zaman kelimeleri ağzından tarta tarta çıkarıyor, *heyecansız*, sakın görünüyor (VIII/454-7).

Yalnız yolu yordamı var *şüphesiz*, dilden ziyade gönül yolu bu ve ölçüsü ve dille tekrardan çok birbirimize iyi yaptıklarımız, iyi verdiklerimizdir. (XI/155-6).

2.1.5.2.3. Yaklaşma hali eki alarak zarf olanlar

Pek çabuk hazırlandım, *akşama* geç döneceğimi söyledim Sabiha Hanım'a... (XI/221-3).

2.1.5.2.4. Bulunma hali eki alarak zarf olanlar

Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp buz gibi suyla abdest almış, tam namaza duracakken bakmış, (V/105-10).

... bu uğraşı *içinde* ikide bir kendisini rahatsız eden Melekşah'a kızmaz, hatta zaman zaman yazmayı bırakır gülererek küçük kızı oyalardı (VI/17-12).

Sadece yüzüyle konuşabilirim onun, bir sessiz dil olur bu.. diyebilirim ki ona: “Hiçbir şey duyup hissetmeden o sözü söyledim size, *aslında* sizi sevip sevmediğimi bilmiyorum, ... (IX/5-10).

O sabah erkenden uyandım, ilk aklıma gelen şey, sedefkâr dostumun, “*bugünlerde* gideceği” oldu. (XI/221-1).

Leydi Montegü, 1717-1718 yılları *arasında*, İstanbul’da İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü’nün eşidir (I/146-4),

2.1.5.2.5. Ayrılma hali eki alarak zarf olanlar

Sonradan bu ufak yaralar yer ediyordu (I/146-14).

Eskiden benim üzerimde, bir hardal sarılığı, izlenimi bırakmıştı, ağır ağır akan, bulaşan (III/5-12).

O sabah, *erkenden* öğrendi haberi Zeki Tan, daha yataktaydılar, telefon çaldı... (II/188-1).

...Kasım’ın yırtılmış elbiselerine bakıp: “Ama sana da söyleyeyim, bu giysilerin *gerçekten* İstanbul züppeleri gibi! (VI/27-7).

Bayraklarımı *birden* görüvermenin etkisini de inkar etmiyorum!. (VIII/211-13),

Şimdi öyle mi ya, arkadaşlarda ve *eskiden* ot dediğim bazı kimselerde hissettiğim bu yeni varoluş; gözlerde, dik tutulan boyunlarda ve zaman zaman davranışlarda ifade buluyor. (VIII/211-15),

...şöyle diyordu: Sevgili yoldaş Eminofa, Komünist Partisi tarihini *yeniden* inceliyorum (VIII/344-1).

Diğer öğrencilerden ayrılık ise *gerçekten* garip, kalabalık içinde bir kişinin hem beraber çalışıp yemek yediğiniz, toplantılara katıldığınız, seminerler yaptığınız kalabalığın içinde bir kişinin bunca yalnızlığa itilebileceğini aklıma getirmezdim (VIII/345-18).

Eskiden de böyleydi (VIII/454-18).

Karşımda oturan geçkin fakat hala çok hoş olan hanımın ela gözleri, *incecikten* güldü; minicik billur parçaları misali, sesi ıhlamur kıvamında...(IX/5-3).

(I/146-3), (III/122-4), (IX/97-9), (IX/108-5), (IX/177-3), (IX/57-15), (IX/58-19), (X/58-25), (X/58-38), (X/59-55), (X/59-57), (XI/221-1), (XI/221-17),

2.1.5.2.6. Sıfat-fiil ve zarf-fiil eki alarak zarf olanlar

Afşin Bey ise ardından *durmayıp* at salıyor (II/118-47).

Gök, asık suratlı ve buz grisi, derinden derine gelen o müthiş öfkesi, havada artarak denize aksediyor, deniz de buz grisi, sular *köpürüp*, *şahlanarak* gemiyi dövüyor (VI/7-1).

...bu uğraşı içinde ikide bir kendisini rahatsız eden Melekşah'a kızmaz, hatta zaman zaman yazmayı bırakır *gülerek* küçük kızı oyalardı (VI/17-12).

Derken.. hafızamın bir köşesine gömülüp kalmış bir hatıra kımıldayıp canlandı (VIII/7-4).

Sesinin tonunu ve kelimelerini unutmaya çalışıyorum.. ellerim ellerinde, *susup*, ninemin dokuduğu kilimin desenlerine bakıyoruz (VIII/107-4).

...ruhların karanlık köşelerine sinmiş kalmış başıboş, hedefsiz kin ve nefret kırıntıları *birleşip*, şuur üstüne çıkıyor.. *güçlenip*, hedef tayin ediyor. (VIII/211-8).

Gece, *uzanıp* kitaplarımızı okumak için, fazla oturmadık, odalarımıza çekildik (IX/147-12).

Havva, merdivenleri çıkıp, kapı önünde beklemeye başladı, *derken* titrek, yorgun ayak sesleri...(IX/177-1),

Günlük yaşantımda bana yabancı düşecek pek çok şeyi, *yazarken* yaşıyorum.. o zaman, o çeşit yaşantı tarzı çok doğal benim için. (X/59-53).

Dönüp arkadaşlara baktım, hepsi söz birliği etmişçesine, başlarını salladılar (XI/221-7).

(VI/196-5), (VII/53-21), (VIII/7-4), (VIII/211-8), (IX/117-4), (X/57-1), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/10-27).

2.1.5.3. Kelime grubu şeklindeki zarflar

2.1.5.3.1. İsim tamlamasının zarf tümleci olması

Bütün bu ameliye sırasında en küçük bir acı bile hissedilmiyor. (I/146-13).

Bir vakitler, dini bilgilere tam hakim, ulemadan bir zat, *at üstünde* uzak bir diyara giderken, yolunu şaşırılmış, gitmiş gitmiş, akşam erişmiş, al karanlık basmış (V/105-1).

Dağ tepe, taşlar dikenler, saatler geçmiş, *gece yarısında* ulaşmış ışığa. (V/105-3).

Ötesi sana ait, *azmin ve kabiliyetin nisbetinde* yürüyeceksin (VII/81-20).

Sahibi uğruna her bir şeye katlanabilen bir dişi köledir, onu iyi bilirim (VIII/7-10).

İşte *1960'ların baharında* toprak, kar suyunu yavaş yavaş emip içine sindirirken, şükranlarını ifade etmek için olsa gerek, bağrından akçabardakları fişkırtmıştı (VIII/7-17).

Yoksa o *güneşin on ikisinde* esen serinleten bir rüzgârla mı eş? (IX/7-1).

Bu işler *sizin zamanınızda* moda imiş (X/58-24),

Bırak şimdi bunları babacık, asıl anlat bana, bu evde, *yalnız başıma* nasıl yaşayacağım? (X/59-54).

Hafta sonu Tülin Hanım'la Güngör Bey geldiler İstanbul'dan, bizim bahçedeki mütevazı odamıza misafir oldular (XI/155-11).

(I/146-3), (I/146-4), (I/146-17), (I/146-22), (I/146-23), (II/10-14), (II/118-18), (II/118-32), (III/122-1), (III/122-2), (III/122-2), (VI/90-1), (X/59-53), (X/59-63), (XI/221-7).

2.1.5.3.2. Sıfat tamlamasının zarf tümleci olması

O zaman aile reisleri, ailelerinde çiçek hastalığına tutulmuş kimse olup olmadığını öğreniyor.(I/146-10).

...daha sonra bir sıtmaya tutuluyorlar ki, *iki üç gün* yatakta yatıyorlar, yüzlerinde yirmi otuz sivilce çıkıyor (I/146-16).

Her yıl, binlerce çocuğa aynı ameliye yapılıyor (I/146-19).

Sultan Mahmut yurtlarını dağıttığı dem, Yağmur'un şimdiki yaşındaydı.(II/10-2).

...çünkü *bu zamanda* kimin kime ne denli tesir edeceği, belli olmazmış.(III/122-3).

O sabah, erkenden öğrendi haberi Zeki Tan, daha yataktaydılar, telefon çaldı, Kadriye ile, *aynı anda* uzandılar ahizeye, (III/188-1).

...o, *her zaman* aydan ve yıldızlardan altın tozlar serper üzerimize.. elleri, ince uzun, damarlıdır.(IX/17-3).

...işte *o zaman* çaresiz olmayacaksın, yalnız kalmayacaksın ve de hiçbir şeyden korkmayacaksın..(IX/27-4).

Son sınıfta ameliyat geçirmeseydi, devamsızlığı olmasaydı, başarılı olurdu Selen, bir fakülteyi kazanırdı, ama ne yapayım ki...(VII/48-10).

Her an silah çekebileceğini sanmaktadırlar ki İlhan'ın gülmesi geliyor durumun ciddiyetine rağmen. ...(VII/279-8).

(II/118-20), (II/118-39), (II/118-46), (III/61-3), (III/122-6), (III/188-1), (III/188-2), (III/189-4), (III/189-6), (III/189-6), (III/189-9), (IV/97-2), (IV/103-2), (V/105-6), (V/105-9), (VI/90-1), (VI/281-5), (VI/281-5), (VII/13-10), (VII/32-2), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/279-19), (VIII/7-5), (VIII/7-16), (VIII/8-18), (VIII/106-1), (VIII/107-11), (VIII/107-13), (VIII/107-21), (VIII/107 -28), (VIII/310 -10), (VIII/310 -14), (VIII/345 -4), (VIII/345 -10), (VIII/345 -13), (VIII/345 -20), (VIII/454 -7), (VIII/454 -8), (VIII/454 -8), (VIII/454 -9), (VIII/454-9). (VIII/454 -12), (IX/17-3), (IX/17-3),

(IX/27-4), (IX/47-2), (IX/77-9), (IX/88-7), (IX/167-1), (IX/167-2), (IX/167-2), (IX/185-18), (X/57-1), (X/57-7), (X/57-13), (X/58-19), (X/58-25), (X/59-53), (X/59-56), (X/59-59), (X/59-63), (X/60-65), (XI/16-7), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/155-2), (XI/155-13), (XI/155-14), (XI/221-1), (XI/221-2), (XI/221-3), (XII/84-2). .

2.1.5.3.2. Edat grubunun zarf tümleci olması

Bizde çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını burada *keşfettikleri bir usulle* önlüyorlar (I/146-6).

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, *o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra* yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Onun için, aşığı kapalı yerlere yapıyorlar (I/146-15).

Aşılanan çocuklar, *sekiz gün kadar* oynuyorlar, bir şey olmuyor, daha sonra bir sıtmaya tutuluyorlar ki, .. (I/146-16).

Fakat bir hafta içinde *hastalığa tutulmamış gibi* oluyorlar (I/146-17).

Aşının faydasına inandığım için sevgili yavruma da yaptırmaya karar verdim (I/146-20).

Vatanımı çok sevdiğim için , aşının oraya da girmesini çok isterim (I/146-21).

Mektup böyle uzayıp gidiyor sevgili dinleyiciler, Dr Jenner, *böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için*, denemelere başlamış ve 1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu... (I/146-22).

Genç kafasının ilk muhteşem isyanı ile çocuk, bir elini siper edip, kendine, geri geri kaçtı (IV/13-1).

Bizim zat, *kurda kuşa yem olmamak için* gayret etmiş, taa uzaklarda bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa varmaya çalışmış (V/105-2).

(I/146-16), (II/9-2), (II/9-2), (II/117-2), (II/117-3), (II/117-3), (II/117-4), (II/117-5), (II/117-7), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-14), (II/118-19), (II/118-21), (II/118-23),

(II/118-30), (II/118-32), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-33), (II/118-35), (II/118-38), (II/118-41), (II/118-42), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-46), (III/5-1), (III/5-18), (III/61-4), (III/61-6), (III/61-7), (III/61-8), (III/61-9), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-4), (III/122-4), (III/122-5), (III/122-7), (III/122-12), (III/188-1), (III/188-2), (III/189-4), (III/189-7), (III/189-7), (IV/224-s), (V/105-2), (V/105-10), (V/105-11), (VI/27-7), (VI/107-1), (VI/107-1), (VI/111-2), (VI/142-11), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/251-1), (VI/251-1), (VI/261-13), (VI/270-7), (VI/321-9), (VI/321-9), (VI/321-9), (VII/13-10), (VII/27-21), (VII/27-21), (VII/37-6), (VII/42-2), (VII/53-21), (VII/66-2), (VII/27-21), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/80-15), (VII/81-1), (VII/81-6), (VII/81-14), (VII/81-23), (VII/279-2), (VII/279-6), (VII/279-8), (VII/279-12), (VII/279-16), (VII/279-18), (VII/279-18), (VII/279-19), (VII/279-24), (VII/279-25), (VIII/7-2), (VIII/7-9), (VIII/7-17), (VIII/8-19), (VIII/8-19), (VIII/107-6), (VIII/107-11), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-24), (VIII/107-28), (VIII/108-30), (VIII/211-8), (VIII/211-9), (VIII/211-14), (VIII/310-2), (VIII/310-3), (VIII/310-7), (VIII/310-9), (VIII/310-10), (VIII/310-11), (VIII/310-16), (VIII/344-1), (VIII/345-3), (VIII/345-4), (VIII/345-13), (VIII/345-16), (VIII/345-21), (VIII/454-2), (VIII/454-2), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (IX/5-2), (IX/5-5), (IX/5-7), (IX/5-8), (IX/5-8), (IX/5-10), (IX/7-1), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/37-8), (IX/47-2), (IX/47-3), (IX/57-13), (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/97-8), (IX/117-4), (IX/127-14), (IX/127-15), (IX/127-15), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/167-2), (IX/185-19), (X/57-3), (X/58-23), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-35), (X/58-35), (X/59-38), (X/59-42), (X/59-43), (X/59-49), (X/59-49), (X/59-53), (X/59-56), (X/59-57), (X/59-61), (X/59-62), (X/60-65), (X/60-66), (XI/7-1), (XI/7-5), (XI/7-5), (XI/11-3), (XI/16-7), (XI/55-1), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-5), (XI/55-7), (XI/55-7), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-10), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/155-1), (XI/155-7), (XI/155-7), (XI/155-9), (XI/155-9), (XI/155-12), (XI/155-14), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/221-2), (XI/221-5), (XI/221-9), (XI/221-16), (XI/221-16), (XII/15-13).

2.1.5.3.3. Zarf-fiil grubunun zarf tümleci olması

Yakın tehlikeyi ayan beyan gösteriyordu:

-Selçuk'un torunları *özü ulus içre çok itibar ve saygıya sahip olup*, sultanlık davasındadırlar (II/10-13).

Anca *şol pınarın, akıntılı coşkun suyun.. çöllerde dağılıp*, telef olmaması, o beg'in bu beg'in buyruğunda bölünüp bölünüp sonra kuruyagelmemesi için Sultan Tuğrul'un başladığı uğraşı, Başbuğ Alp Arslan, devam ettire gitti (II/117-2).

El-Basan bağış dilemeyip, kaçtı.. ulusu Yabgu'lulardı, *Ak Topraklar'a akın edip, urup, çarpıp* dönüyordu (II/118-27).

Yağmur içlerinde bir cilâsın bahadır kim, ilk sefer coşkusu yıldızlara yana durur, *ışırken gözlerinde.. yüreğinde anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu.. rüzgarla karışan yelesi kara cins atının nal seslerince*, bir yerlerde babaya, ya da ağaya karşı gelebilmenin umudu (II/118-35).

Gün değende şılayan kılıcında, Oğuz buyruğunun tüm cihana yetesi sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı (II/118-36).

Böylece gökten gönüllerine düşüp, gönüllerinden göğe ulaşan "Allah Allah" seslerinin uzayıp gittiği yollarda, *alaylar bağlanıp*, koşumlar düzülmekte.. *tunç borular çalınıp* davullar vurulmakta; Selçuklu'nun seferi var (II/118-37).

Konu sevgi ve biraz da talep olunca... a, evet utanıyor, allar içinde! (IX/5-6).

Gülme arzumu geri gönderip, bu yüzden biraz kızarıp sanırım, en güven verici sesimle: "–Sizi seviyorum! dedim (IX/5-8).

Artık sarışın olmadığımı söyleyince de "Bebekken sarışındın.. der.. Renoir'in tablosunda bana birden bire seni hissettiren genç kız da sarışındı" (X/57-12).

Üzerinde dönüp durduğum bir gerçek, dönüyorum aşk ile ve dikkatle, *kimi saçılmış, kimi uçuşan şebnemleri esirgeyerek* (XI/7-5).

(I/146-18), (II/10-7), (II/10-7), (II/117-2), (II/117-4), (II/118-13), (II/118-27), (II/118-35), (II/118-37), (II/118-38), (II/118-39), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-

44), (II/118-44), (III/5-1), (III/61-8), (III/122-5), (III/122-12), (III/189-10), (IV/13-1), (IV/224-s), (IV/224-s), (V/105-1), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-12), (V/105-12), (VI/7-1), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/90-1), (VI/133-11), (VI/142-11), (VI/172-3), (VI/172-3), (VI/196-4), (VI/270-7), (VII/13-10), (VII/16-2), (VII/37-6), (VII/279-12), (VII/279-12), (VII/279-13), (VII/279-23), (VII/279-24), (VII/279-25), (VIII/7-17), (VIII/7-17), (VIII/106-1), (VIII/106-3), (VIII/107-12), (VIII/107-13), (VIII/107-16), (VIII/107-18), (VIII/108-30), (VIII/108-30), (VIII/108-30), (VIII/211-17), (VIII/310-6), (VIII/345-1), (VIII/345-1), (VIII/345-3), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/345-9), (VIII/345-13), (VIII/345-18), (VIII/349-1), (VIII/349-1), (VIII/454-2), (VIII/454-10), (VIII/455-19), , (IX/5-8), (IX/5-8), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/57-13), (IX/67-4), (IX/67-4), (IX/88-6), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/97-9), (IX/97-9), (IX/167-2), (IX/167-2), (IX/177-1), (IX/57-12). (X/58-26), (X/59-50), (X/59-56), (X/59-61), (X/60-65), (X/60-65), (X/60-67), (XI/11-3), (XI/16-7), (XI/55-7), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/155-1), (XI/155-1), (XI/155-4), (XI/221-4), (XI/221-5), (XI/221-11), (XII/16-13),

2.1.5.3.5. Tekrar grubunun zarf tümleci olması

O kıyamet günler yâdına düşer, deyiş derdi, *zaman zaman* (II/10-3).

Çünkü Kadir Han'ın; bu Türkistan'dan *oğul oğul* gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran... (II/10-10).

Yakın tehlikeyi *ayan beyan* gösteriyordu: (II/10-13).

Eskiden benim üzerimde, bir hardal sarılığı, izlenimi bırakmıştı, *ağır ağır* akan, bulaşan (III/5-12).

Akraba fertlerini, evdekileri, hatta komşuları ona *teker teker* anlattım, taklitlerini bile yaptım (III/61-2).

Başbakan türlü parçalara ayrılmış, her bir parçası *ayrı ayrı* yenilip tüketiliyordu (III/122-10).

Genç kafasının ilk muhteşem isyanı ile çocuk, bir elini siper edip kendine, *geri geri* kaçtı (IV/13-1).

... bu uğraşı içinde ikide bir kendisini rahatsız eden Melekşah'a kızmaz, hatta *zaman zaman* yazmayı bırakır gülerken küçük kızını oyalardı (VI/17-12).

Yavaş yavaş kendine doğru yaklaşan gençleri bekliyor, kolları gevşek iki yanına sarkmış. (VII/279-6).

Ve sen mi yığittin İlhan, şimdi şu sütü bozukların arasında *uslu uslu* yürüyüp giden? (VII/279-20).

(II/118-38), (III/61-4), (III/188-1), (VI/196-4), (VIII/7-17), (VIII/107-12), (VIII/107-18), VIII/211-15), (VIII/345-1), (VIII/345-2), (VIII/345-10), (VIII/454-7), (VIII/454-19), (IX/5-3), (IX/57-12), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/117-4), (IX/167-2), (XI/55-3), (XI/221-18), (XII/10-27), (XII/16-13).

2.1.5.3.6. Bağlama grubunun zarf tümleci olması

Bizde çok *yaygın ve çok zalimane* olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar (I/146-6).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha faydalı kılabilmek için, *begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde tek merkeze bağlayabilmek için* çalıştı (II/117-3).

Sultan Alp Arslan, Mısır'ı halife namına idare eden Nasır üd Devle'nin kendisi ile mücadele eden rakiplerinden kurtarması için, *ona müracaat etmesi ve Fatimi halifelerinin yerine Abbasi halifesini tanımaya hazır olduğunu bildirilmesi üzerine*, büyük bir ordu ile Suriye, Mısır seferine çıkagitmekte...(II/118-33).

ANAP'lıların *gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı*, Bulgurlu gibilerin Refah'çılığı, hepsi ayrı bir yükü Zeki için, Sosyal Demokratlar'ı benimsiyor, onları *aydın ve uygar* buluyordu (III/122-7).

Mısri, derin bir hayrete düştü; *ramazan günü, hem de orucun faziletleri konusunda bir vaaz verdikten sonra*, çeşmenin başında ekmek yemek de ne oluyordu.. fakat bu soruyu kafasından attı, (VI/207-2).

Nerde bizim oraların *tabelasız veya tabelalı* olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının

önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalardan bile açmadığı yorgun suratlı evleri...(VII/16-2).

Katkısız, sert, içten gelen bir ahenkle sarmaş dolaş olmuş yatay, dikey, içleri boş, dolu kutular, çizgiler (VIII/107-6).

Hiçbir şey hissetmeden, ağızdan çıkanların manasını bile kavramadan beni taklit ederek, sabırla çalıştı (VIII/108-30).

Karşımda oturan *geçkin fakat hala çok hoş* olan hanımın ela gözleri, incecikten güldü; minicik billur parçaları misali, sesi ıhlamur kıvamında: ...(IX/5-3).

(II/10-6), (VII/66-2), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (IX/5-8), (IX/37-8), (IX/157-6), (X/57-7), (XI/7-5), (XI/16-7), (XI/155-17).

2.1.5.3.7. Bulunma ve ayrılma grubunun zarf tümleci olması

Kasım, ne istediğini bilen, uslu bir çocuktuktu, saatlerce yazı yazmaya çalışır, bu uğraşı içinde *ikide bir* kendisini rahatsız eden Melekşah'a kızmaz, hatta zaman zaman yazmayı bırakır gülerken küçük kızını oyalardı (VI/17-12).

Sözler hiç bitmedi, *ağızdan ağıza* dolaştı (VIII/211-7).

Ayşe, *bir elinde çay bardağı, bir elinde sigara* aralarına girdi, "Nasılısın sevgilim?" diye Berrin'in iki yanağından öptü, Mehmet'e gülücükler saçtı (IX/37-8).

Artık sarışın olmadığımı söyleyince de "Bebekken sarışındın.. der.. Renoir'in tablosunda bana *birden bire* seni hissettiren genç kız da sarışındı." (X/57-12).

2.1.5.3.8. Şart ekiyle kullanılan zarf tümleçleri

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Hele bir de bu begler, *Selçuk'a oğul ya da torun oluyorsa*, Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, özü ayarı tuttuklarına baş indirmemek için direniyorlardı... (II/117-7).

Dur şimdi, *eğer kurbandıysam, kanımı vermeye dahi sürükledi, (ler). diyorsam* ki öyle de olmuştu, yine bir saflık ifadesi değil mi. (III/5-16).

Sertçe çekti kolunu, kurtardı Halime'nin elinden, homurdandı: - Hem öyle bir daha çıkma benim önüme, *bir derdin varsa*, anaya de (IV/97-2).

.. fakat bu soruyu kafasından attı, o bir müritti ve *çok sevdiği şeyhi ne derse* onu yapmak mecburiyetindeydi; boşu boşuna dememişler eskiler, "*Şeyh bir rüzgârsa mürit, önünde uçuşan bir sonbahar yaprağıdır*" diye;...(VI/207-2).

Mısri sanki arkadaşının söylediklerini hiç işitmemiş gibi; "-Bilir misin, dedi, kime, *neye bir ders almak arzusuyla bakarsan*, onu yaratılmış olduğu maksada doğru yolcu bulursun (VI/321-9).

Böyle bir element ve ben *nedense* kendimi bir Tanrıça'dan ziyade, SELENYUM olarak hissettim, yahut da hiç! (VII/37-6).

Son sınıfta ameliyat geçirmeseydi, devamsızlığı olmasaydı, başarılı olurdu Selen, bir fakülteyi kazanırdı, ama ne yapayım ki...(VII/48-10).

Boyacıya para ödüyor. "*Nerden incelirse* ordan kopar! (VII/279-3),

Düşmanın silahlarını bilmezsen onunla mücadele edemezsin (VIII/310-2),

(II/10-14), (II/118-42), (III/5-16), (VII/59-19), (VII/73-5), (VIII/211-8), (VIII/310-6), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/27-4), (IX/47-2), (IX/157-7), (XI/155-4), (XI/155-9), (XI/155-14).

2.1.5.3.9. Farklı özellikte olan kalıpların zarf yapması

Bu sıra, El-Basan ise; *öfkesi tuttu mu* kara taşı kül eyleyen Afşin Beg önünde sapa yer gözetirken, Sivas'ta Manuel ordusuna karşı geliptir (II/118-39).

...bilmem Konya'da yalnız yaşayacağım dedim, sonra İstanbul'a tayinimi yaptırdım, *hiç mi hiç* karışmadılar (III/61-6).

Babam gülmedi, *kendi kendine* söylenir gibi usulca: -Aşk güzel bir şeydir.. dedi...(X/59-42).

Cümleye akıl dağıtmaya pek meraklı olan profesör – *her halde Tülin'e göz önünde bir yer bulmak için olsa gerek* – kadıncağıza oturduğu daireye birkaç öğrenci alıp, burasını bir küçük pansiyon haline getirmesini “önermiş.”(VII/13-10).

İşte 1960'ların baharında toprak, kar suyunu yavaş yavaş emip içine sindirirken, *şükranlarını ifade etmek için olsa gerek*, bağrından akçabardakları fişkırtmıştı (VIII/7-17).

2.2.YAPISINA GÖRE CÜMLELER

Söz dizimi çalışmalarında cümleler çeşitli yönlerden incelenmektedir.Genel olarak dilciler cümleyi yapı ve yükleme göre incelerler.Yüklem cümlenin en temel ögesi olduğundan yüklem cinsini, taşıdığı anlam ve yeri de inceleme konusu olmuştur. Türkçede genel olarak cümleler yapısına, yüklem türüne, yüklem yerine ve anlamına göre sınıflandırılmıştır.

2.2.1. Basit Cümleler

İçinde tek yargı bulunduran yani tek bir çekimli fiil veya isimle kurulmuş cümledir.İncelememizde basit isim cümleleri, basit fiil cümleleri ve basit fiil cümleleri şeklinde grupladık.

2.2.1.1. Basit isim cümleleri

Leydi Montegü, 1717-1718 yılları arasında, İstanbul'da İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü'nün eşidir (I/146-4).

Birçok ihtiyar kadının sanatları, sırf bu ameliyatı yapmak (I/146-7).

Aşılama yapmak için en uygun zaman, sıcakların sonu (I/146-8).

Sonbaharın başlangıcı (I/146-9).

İnsanların sopaları değişik, yalnızlıklarının cinsine göre (VII/81-1).

Fakat bende değişen nedir? (VII/81-9).

Fakat babasının burada işi ne? (VII/279-10).

Ve sen mi yiğittin İlhan, şimdi şu sütü bozukların arasında uslu uslu yürüyüp giden? (VII/279-20).

(II/10-1), (II/10-2), (II/9-1), (II/10-9), (II/10-10), (II/10-12), (II/117-9), (II/117-10), (II/117-11), (II/118-16), (II/118-17), (II/118-25), (II/118-26), (II/118-29), (II/118-31), (III/5-8), (III/5-9), (III/5-10), (III/5-13), (III/5-14), (III/5-19), (III/61-12), (III/61-13), (III/122-8), (III/122-11), (IV/103-2), (VIII/7-2), (VIII/7-6), (VIII/7-8), (VIII/107-5), (VIII/107-6), (VIII/107-8), (VIII/107-9), (VIII/107-13), (VIII/107-16), (VIII/107-19), (VIII/107-19), (VIII/107-20), (VIII/107-25), (VIII/211-9), (VIII/211-16), (VIII/310-3), (VIII/310-8), (VIII/310-19), (VIII/345-1), (VIII/345-8), (VIII/454-1), (VIII/454-16), (VIII/455-18), (VIII/455-20), (VIII/455-21), (IX/5-4), (IX/5-7), (IX/7-1), (IX/17-1), (IX/17-2), (X/58-23), (X/58-24), (X/58-31), (X/58-36), (X/59-41), (X/59-46), (X/59-48), (X/59-59), (XI/7-1), (XI/55-4), (XI/155-2).

2.2.1.2.Basit fiil cümleleri

Bizde çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar (I/146-6).

Sayıları on beş ile on altıyı bulan aile toplulukları bu aşıcı kadınlardan birini çağırıyorlar (I/146-11).

Bütün bu ameliye sırasında en küçük bir acı bile hissedilmiyor (I/146-13).

Sonradan bu ufak yaralar yer ediyordu (I/146-14).

Onun için, aşığı kapalı yerlere yapıyorlar (I/146-15).

Meğer orada bir yalnız çoban yaktığı ateşin karşısında uyuyakalmışmış (V/105-4).

Hayret, hiç iz kalmamıştı! (VI/158-1).

Mısri Mardin'deki çalışmalarından hocası Abdurrezzak Efendi'den ve öğrencileri olan dört oğlan kardeşten bahsetmişti Süleyman'a (VI/188-7).

Bende, benimle, benim gönlümde bulamazsın gerçeği (VII/81-14).

(I/146-2), (I/146-3), (I/146-17), (I/146-19), (I/146-20), (I/146-21), (II/10-4), (II/10-5), (II/10-7), (II/10-8), (II/9-2), (II/10-11), (II/117-2), (II/117-3), (II/117-4), (III/5-12),

(II/117-6), (II/117-8), (II/118-18), (II/118-19), (II/118-21), (II/118-22), (II/118-23), (II/118-24), (II/118-28), (II/118-30), (II/118-32), (II/118-33), (II/118-39), (II/118-45), (II/118-46), (II/118-47), (III/5-1), (III/5-7), (III/5-12), (III/61-14), (III/122-1), (III/122-6), (III/189-12), (III/189-13), (IV/13-1), (VII/81-17), (VII/81-19), (VII/279-1), (VII/279-2), (VII/279-4), (VII/279-7), (VII/279-13), (VII/279-16), (VII/279-21), (VII/279-23), (VIII/7-1), (VIII/7-4), (VIII/7-13), (VIII/7-17), (VIII/8-18), (VIII/8-19), (VIII/106-1), (VIII/106-2), (VIII/107-10), (VIII/107-14), (VIII/107-15), (VIII/107-18), (VIII/107-21), (VIII/107-22), (VIII/107-26), (VIII/107-27), (VIII/108-30), (VIII/211-12), (VIII/211-13), (VIII/310-1), (VIII/310-10), (VIII/310-11), (VIII/310-13), (VIII/310-14), (VIII/310-15), (VIII/345-14), (VIII/454-15), (VIII/455-17), (VIII/455-19), (IX/5-5), (IX/5-6), (IX/7-3), (IX/27-3), (IX/27-4), (IX/27-12), (IX/67-4), (IX/88-6), (IX/97-9), (IX/108-5), (IX/117-4), (IX/127-14), (IX/127-15), (IX/167-2), (IX/177-2), (X/57-2), (X/57-3), (X/57-5), (X/57-7), (X/57-10), (X/57-14), (X/57-18), (X/58-20), (X/58-21), (X/58-22), (X/58-27), (X/58-30), (X/59-40), (X/59-52), (X/59-57), (X/60-66), (X/60-67), (XI/16-7), (XI/55-1), (XI/55-7), (XI/55-9), (XI/55-10), (XI/155-1), (XI/155-8), (XI/155-12), (XI/221-2), (XI/221-4), (XI/221-8), (XI/221-12), (XI/221-15), (XI/221-17), (XII/15-13), (XII/16-13).

2.2.2. Birleşik Cümleler

Temel cümle ile temel cümleyi çeşitli yönlerden tamamlayan bir veya birden fazla cümleden oluşan cümlelerdir. Birleşik cümlelerde yan cümle veya cümleler de aslında birer cümledir; ancak bu cümlelerin görevi ana cümleyi tamamlamaktır.

Birleşik cümle çeşitleri konusunda değişik görüşler vardır.

“Türkçede şartlı birleşik cümle, ki’li birleşik cümle olmak üzere başlıca iki çeşit birleşik cümle vardır. Bunlara üçüncü bir birleşik cümle çeşidi olarak iç içe birleşik cümleyi de ilave edebiliriz.”(Ergin, 1985, 404).

T.Banguoğlu birleşik cümleleri anlam ve yapı bakımından sınıflandırır:

“a.Başcümleyle anlamca ilgili, fakat onunla aynı hizada bir ikincil cümleden meydana gelen birleşik cümleye yan yana birleşik cümle deriz. Burada ikincil cümle yan cümle adını alır:

“Tabancasını çekiyor ve ona ateş ediyor.”, “Çantasını alıp evden çıkmış.”

Bir başcümleyle anlamca gerçekleşmesi onun varlığına bağlı bir ikincil cümleden meydana gelen birleşik cümleye altalta birleşik cümle deriz. Burada ikincil cümle altcümle adını alır.” (Banguoğlu, 1986, 547).

Yapı bakımında da tümlene birleşik cümle ve karmaşık birleşik cümle olarak ikiye ayırır. Tümlene birleşik cümleleri şart cümlesi, ilinti cümlesi, bağlam cümlesi olmak üzere ayırır. Karmaşık cümleyi zarf-fiil cümlesi, sıfat-fiil cümlesi ve ad-fiil cümlesi olarak sınıflandırır.

“Yan önermeleri temel önermeye özne, nesne, tümleç olan ya da bu öğelerden birini tümleyen bileşik tümcelere girişik tümce adı verilir.” (Gencan, 2001, 156).

Fiilimsilerin kullanıldığı cümlelere, fiilimsilerin çekimli fiillere çevrilebilmesinden dolayı bileşik cümle der.

“Bazı dilciler yan cümlelerin ana cümle ile kurduğu ilgiye göre yan cümleyi, dilek ve koşul bildiren yancümleler, temel cümleye ki bağlacıyla bağlanan yancümleler, soru ekiyle bağlanan yancümleler, ilgeçli yancümle, değil olumsuzluk koşacıyla bağlanan cümleler olarak sınıflandırmak suretiyle birleşik cümleyi gruplandırmışlardır. Ayrıca fiilimsilerle kurulmuş basit yapıdaki cümleleri girişik cümle kabul ederler.” (Atabay, Özel, Çam, 2003, 95).

Bu görüşe itiraz eden, girişik cümle sınıflandırmasını kabul etmeyen bir dil araştırmacısının görüşleri de şöyledir:

“Cümle bir yargı birimidir. Cümlelerin oluşabilmesi için mutlaka yüklem dediğimiz çekimli bir fiile ihtiyaç vardır. Çekimlenmemiş; şekil, zaman ve şahıs ekleri almamış fiil kök veya gövdeleri yüklem sayılamazlar. Başka bir deyişle mastar, zarf-fiil, sıfat-fiil ekleri alan fiil kök ve gövdeleri ancak bir kelime grubu oluşturabilirler; bir yargıyı tam ifade eden cümleyi oluşturamazlar.” (Fidancı, TD, 1996, sayı 534, 1319).

Yrd. Doç. Dr. Mahmut Fidancı yukarıdaki sözleriyle girişik cümleyi kabul etmediğini belirtir.

L.Karahan da bu tür cümleyi kabul etmez:“Tek yargılı her cümle basit cümledir.İsim-fiil, sıfat- fiil ve zarf- fiillerin diğer isim, sıfat ve zarflardan görev bakımından hiçbir farkları yoktur ve bu kelimelerin varlığı basit cümlenin yapısını etkilemez.(Karahan, TD, 1994, sayı 505, 19)

Çalışmamızda birleşik cümleleri şartlı birleşik, ki’li birleşik ve iç içe birleşik cümle olarak ele aldık.

2.2.2.1. Şartlı birleşik cümleler

Şart kipi ile kurulmuş bir yan cümlenin şart, sebep, benzetme gibi ilgilerle ana cümleye bağlandığı cümlelerdir. M.Ergin bu cümleyi Türkçenin asıl birleşik cümlesi olarak kabul eder ve Türkçede başlangıçtan beri bulunduğunu bildirir.(Ergin, 1985, 405).

Ana cümleye genellikle zarf olarak bağlanan şart cümlesi istek fonksiyonunda müstakil cümle de kurar.

2.2.2.1.1.Şartlı cümlenin zarf olarak kullanılması

Eğer kim, *senin Hindistan seferlerinden birinde, hakanlık hevesine düşerse*, netice müşkül olur! (II/10-14).

Hele bir de bu begler, Selçuk’a *oğul ya da torun oluyorsanız*, Alp Arslan Başbuğ’un uğraşını kırabilmek, özü ayarı tuttuklarına baş indirmemek için direniyorlardı... (II/117-7).

Düşmanın silahlarını bilmezsen onunla mücadele edemezsin (VIII/310-2).

Eğer kendini tam tanıyıp, varlığın şuuruna varmış olsaydın.. gidebilirdin (VIII/310-6).

Eğer ilk defa başına gelenden, bir şey öğrenememişsen aynı olay çeşitli çehrelerde devam edip durur (IX/47-2).

Alsaydım yanıma Berrin Hanım’ı ya da Mehmet’i beni yürütürlerdi elbet (IX/157-7).

Şükürü bilirsen, Allah'ın sana daha çok vereceğini, bizzat kendi yaşantımızla öğrendik (XI/155-14).

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, *hangi damardan açılmasını isterlerse*, o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar. (I/146-12).

2.2.2.1.2. Şartlı cümlelerin nesne olarak kullanılması

Bazen coşkulu; gözlerine yeşil benekler düştüğü bile oluyor, kahkahalarla gülüyor, beni kucağına alıp dört döndürüyor odanın içinde, *aklımıza ne gelirse* konuşuyoruz. (VIII/454-10).

2.2.2.1.3. Şartın istek işlevinde kullanılması

Sevim abla... dedim... *keşke Tülin'e bir tel çekseydik*, ama ne diyebilirdik? (VII/59-19).

Şöyle *alsam elime bir cetvel*, sağ taraftan şu kadar milim, sol taraftan şu kadar milim girilecek ağız diye ölçebilirim ve o ölçü hiç şaşmaz (VIII/454-9).

2.2.2.2. İç içe birleşik cümle

Temel cümlelerin içinde başka bir cümlelerin daha olduğu ve iç cümlelerin, ana cümlelerin bir unsuru olduğu cümlelerdir. İç cümle ana cümlelerin genellikle nesnesi durumundadır.

Bu cümlelerde yüklem daha ziyade “de-, zannet- san-, gör-, düşün-, farzet-” fiillerinin çekimli şekilleridir.

2.2.2.2.1. Yardımcı cümlelerin nesne olarak kullanılması

Aldırma hanım, yap bir kahve... dedi Zeki... (III/189-11).

Hüseyin olduğu yerde sallandı, kin doluydu sesi nefret doluydu: - *Başka bir söz bilmez misiniz ya'u!..* (IV/10-1).

Sertçe çekti kolunu, kurtardı Halime'nin elinden, homurdandı: - *Hem öyle bir daha çıkma benim önüme, bir derdin varsa, anaya de.* (IV/97-2).

Çoban boyun büküp: “ *Namaz kılıp, Rabbime şükrediyordum ağam.*” demiş (V/105-12).

Mısri sanki arkadaşının söylediklerini hiç işitmemiş gibi; “-*Bilir misin, dedi, kime, neye bir ders almak arzusuyla bakarsan, onu yaratılmış olduğu maksada doğru yolcu bulursun.* (VI/321-9).

Sevim abla... dedim... keşke Tülin'e bir tel çekseydik, ama ne diyebilirdik? (VII/59-19).

Mehmet'in nakaratı: “*Kendini tanı, gönlünün derinliklerine in, hakikati orada keşfedecek ve rahatlayacaksın.*” (VII/81-10).

Ellerin, gözlerin hatta ruhun olayım, istiyorsun Sevgi. (VII/81-13).

Eh şimdi Mehmet... derdim... yani Allah tek değil mi, yoksa seninki başka, benimki başka mı? (VII/81-22).

Yanıdakilere:”- *Gidiyoruz işte.. diyor.. silahlarınızı cebinize koyun, ayıp oluyor!* (VII/279-17).

(VI/290-10), (VII/279-25), (VIII/107-11), (VIII/107-29), (VIII/310-4), (VIII/345-21), (VIII/454-14), (IX/5-8), (X/57-12), (X/57-16), (X/57-17), (X/59-44), (XI/155-7), (XI/155-13), (XI/155-15), (XI/155-16), (XI/221-10).

2.2.2.2.2. Yardımcı cümlelerin zarf olarak kullanılması

Durup durup bana : “*Şimdi şu Sünbül amcanın kızı mıydı, yoksa evdeki yardımcı mı?..*” Yahut “*Yengenin ismi Kadriye miydi, yoksa Mehtap mı*” diye sormaya başladı.” (II/61-4).

Nerde bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; birbirinin üstüne abanmış *ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen*, camlarının önündeki... (VII/16-2).

Eğer gören olmuşsa hafta sonundaki öz eleştiri toplantısında “ *O gün toprağın üstünde yatarken, hiç gereği yoktu ama gülümsedim.*” diye itiraf etmem lazım gelir (VIII/345-4).

Boş şarap şişesini çöp tenekesine atarken, ” *Keşke ben de içebilseydim.. diye düşündüm.. şimdi böyle boşlukta bulmazdım kendimi.*” (X/59-61).

Mehmet, onun arkasını dönüp, ormana daldığını gördü: “*Öğlen olmadan varır köye...*” diye geçti aklından. (IV/224-s). Zarf

Elimde olmadan ben gülümsedim sana, sonra aklım başıma geldi, çevreyi araştırdım, *gören oldu mu? diye* (VIII/345-3).

2.2.2.3. Ki’ li birleşik cümle

“Ki; iki eylemi, tümce veya bir ad ile eylemi, bir ad ile onun açıklaması olan tümceyi birbirine bağlar. *ki*’den önceki ögeye temel tümce, sonrakine ise yan tümce denir.

Tümce + ki + tümce ” (Eker, 2005, 484).

Bir cümlemin ana cümle durumundaki başka bir cümleye “ki” bağlacıyla bağlandığı cümlelerdir. Bu tür cümlelerin özelliği ana cümlemin başta, yan cümlemin sonda olmasıdır. Bu yapı Türkçeye has bir yapı değildir. Cümleden “ki” çıkarılır ve yapı normal Türkçe cümle yapısına döndürülürse aykırılık yer değiştiren unsurlarda açıkça görülür.

Ki’den önce gelen unsur isim ise yan cümle temel cümlemin bir ögesinin açıklayıcısıdır.

Çalışmamızda bu yapıdaki cümlelere az rastladık, bu bağlacın daha çok diğer bağlama edatları gibi kullanıldığını tespit ettik.

2.2.2.3.1. Yardımcı cümlemin özne olarak kullanılması

Öyle bir ordu kim, Horasan erlerini, Irak Türkmenleri’ni.. Ak Topraklar’a akın edenleri toplayagörmüş içinde, otağlarca yiğit (II/118-34).

Yağmur içlerinde bir cilâsın bahadır *kim*, ilk sefer coşkusu yıldızlana yana durur, ışıırken gözlerinde. (II/118-35).

Nasıl bir rezillik ki, o yıldan beri bu yıla kargışlansa yetmesi yok (II/118-42).

Öyle maceralar anlatıyorsun *ki*, onları yaşamış olmana imkan yok (X/59-47),

2.2.2.3.2. Yardımcı cümlelerin nesne olarak kullanılması

Şimdi bilin ki insan hareket ve çalışmalarının çeşitli oluşu, insanların dört ayrı merhalede bulunuşlarından dolayıdır (VI/311-12).

Bilirsiniz *ki*, sevgiyle bakmasını bilen gerçek ibadeti bulandır, çünkü o, baktığı her yerde yalnız O'nu görür (XI/55-2).

2.2.2.3.3. Yardımcı cümlelerin zarf olarak kullanılması

Sen kendin o kadar bencilsin, bütün insanlara karşı o kadar ilgisizsin ki hiç Allah'ın bir kulu için kılını kıpırdatmazsın (VII/27-21).

O kadar ısrar etti *ki*, elinden nasıl kurtulacağımı bilemedim (IX/137-7).

2.2.2.3.4. “ki” bağlacının cümle sonunda bulunması

Son sınıfta ameliyat geçirmeseydi, devamsızlığı olmasaydı, başarılı olurdu Selen, bir fakülteyi kazanırdı, ama ne yapayım *ki*... (VII/48-10).

Kim yalnız değil *ki*... (VII/80-2).

Bu şiiri ezberlediğim zaman daha dilim dönmüyordu, fakat inanır mısın, beynimde garip ve dahi o kadar derin bir iz bıraktı *ki*... (XII/84-2).

Oysa o kadar kolay sevebilen bir kadın *ki*... (IX/5-7)

2.2.3. Bağlı Cümleler

Aralarında anlam ilişkisi bulunan ve bağlama edatlarıyla birbirine bağlanmış sıralı cümlelere bağlı cümle denir. Sıralı cümlelerden farkı bir bağlama edatıyla cümlelerin birleştirilmiş olmasıdır.

Çalışmamızda karşılaştığımız bağlı cümleler aşağıda gösterilmiştir

2.2.3.1. “ama “ bağlama edatıyla bağlanan cümleler

Haklısın, dediler ona, *ama* bu mesele senin başına gelmeyince, o mahcubiyeti yaşamadıkça, gereken gayreti bu kadar iyi göstermeyebilirdin (VI/172-3).

Gerçi Allah aşkı kalbine dolarken yavaş yavaş, Melekşah silinivermişti *ama*, yine de şaşırdı işte kendi rahatlığına... (VI/196-4).

Polonya savaşının yine zaferle neticeleneceğini gönül biliyordu *ama* Mısri bu zaferi küçümsüyordu, onca bu, fakir fukara bir adamın bir gün için kuzu budu yiyip, sevinmesi gibi bir şeydi!.. (VI/270-7).

Son sınıfta ameliyat geçirmeseydi, devamsızlığı olmasaydı, başarılı olurdu Selen, bir fakülteyi kazanırdı, *ama* ne yapayım ki... (VII/48-10).

Bulgar ismi kullanıyor *ama*, Asya’dan geldiğine yemin edebilirim.(VIII/345-11).

Küçük yaşdan gözlenmeğe alışığımdır bilirsin, hareketlerimin hesabını vermeğe, *ama* bu kadarı... beni bile çok şaşırtıyor (VIII/345-20).

Bana belli etmemeğe çalışıyor *ama* dava uğrunda harekete geçenleri, canlarını kaybedenleri küçümsediğini hissediyorum... (VIII/454-13).

Bizimkinden çok üstün bir bilincin var olduğunu kabul ediyorum, bir yerlerde *ama*, asla yanımda değil (XI/27-9).

2.2.3.2.“ve” bağlama edatıyla bağlanan cümleler

Mektubun tarihi; 1 Nisan 1818 *ve* Edirne’den, İngiltere’deki Bayan Sarah Cisyil’e yazılmış (I/146-5).

O zaman aile reisleri, ailelerinde çiçek hastalığına tutulmuş kimse olup olmadığını öğreniyor ve birkaç aile toplanıyorlar (I/146-10).

Rabb'in düzenindeki "denge" kavramını hiç unutma; bolluğun karşısında zıttı olan kıtlık, acının karşısında, rahatlık vardır ve bu düzen içre her kavram ve olay karşısında her şey zıttı ile vardır.(VI/11-2).

Böyle bir element ve ben nedense kendimi bir Tanrıca'dan ziyade, SELENYUM olarak hissettim, yahut da hiç! (VII/37-6).

Şimdi her şeyi anlıyor ve Tülin'den korkmuyorum... (VII/81-8).

Çünkü nasıl olsa rapor edilmiştir ve durup dururken gülememe de, bir inandırıcı mazeret bulamam. (VIII/345-5).

Şöyle alsam elime bir cetvel, sağ taraftan şu kadar milim, sol taraftan şu kadar milim girilecek ağız diye ölçebilirim ve o ölçü hiç şaşmaz. (VIII/454-9).

Evimi yerleştirip düzenledim ve resmen taşındığım ilk gece babamı, yemeğe davet ettim (X/57-1).

Onu geçirdikten sonra, kapıyı usulca kapattım ve bir zaman durup, merdivenden ayak seslerini dinledim (X/59-56).

(I/146-12), (I/146-23),

2.2.3.3."ki", "değil" bağlama edatlarıyla bağlanan cümleler

Her an silah çekebileceğini sanmaktadırlar ki İlhan'ın gülmesi geliyor durumun ciddiyetine rağmen. ...(VII/279-8).

Demek, sessizce ve umudumu kendime bile belli etmemeye çalışarak, pek bekliyordum *ki*; ondan askere gideceğine dair bir mektup alınca bozuldum. (VIII/349-1).

Dur şimdi, eğer kurbandıysam, kanımı vermeye dahi sürükledi, (ler) diyorsam *ki* öyle de olmuştu, yine bir saflık ifadesi değil mi. (III/5-16).

Kuş kanadı değil hançer!..(VIII/107-19).

2.2.3.4. “yoksa”, “ancak”, “yahut” bağlama edatlarıyla bağlanan cümleler

Karakterim mi ben oluyor, *yoksa* ben mi o? (X/59-51).

Dile de şükredin, *ancak* davranışlarınızla, insanlara verdiklerinizle, bu şükürünüzü hayata geçirin (XI/155-17).

Kendi gösterdiği sebep ise, bir milyon birinci olabilir *yahut* asla “sebep” değil (VII/7-6).

Böyle bir element ve ben nedense kendimi bir Tanrıça’dan ziyade, SELENYUM olarak hissettim, *yahut* da hiç! (VII/37-6).

“Canım toprak” ”Ana toprak” falan filan gibi övgülerin yalnız alanlar tarafından, aldıkları sürece yapıldığını da bilmez, *yahut* bilmek istemez! (VIII/7-16).

2.2.3.5.“hem...hem”, “ne....ne”, “hem” bağlama edatlarıyla bağlanan cümleler

Hem istedim, *hem* istemedim. (X/58-29).

Benim için mühim olan *ne* değişmesi gereken iktidar, *ne* Koçsa’nın gül canını sıkılmamak, *ne* de YİSK’in gelmesi düşünülen iktidarı destekleme kararı olmasıdır (VII/42-2).

Tülin çok zengin, *hem* bir ideali var (VII/81-4).

2.2.3.6.“çünkü”, “fakat”, “halbuki” bağlama edatlarıyla bağlanan cümleler

Başaracaksın, *çünkü* arıyorsun (VII/81-16).

Bilirsiniz ki, sevgiyle bakmasını bilen gerçek ibadeti bulandır, *çünkü* o, baktığı her yerde yalnız O’nu görür (XI/55-2).

Asıl suçlu olarak onları kabul ediyorlar, *fakat* içlerinde babam gibi her şeyden habersiz kimseler de bulunmalı (VIII/211-17).

Bu şiiri ezberlediğim zaman daha dilim dönmüyordu, *fakat* inanır mısın, beynimde garip ve dahi o kadar derin bir iz bıraktı ki... (XII/84-2).

Aysan'a, Amerika'da diye şans tanımadık... diyordu Bulgurlu; *halbuki*, bu şartlarda, ilk aklımıza gelen, o olmalıydı (III/189-4).

2.2.4.Sıralı Cümleler

Yapıca bağımsız, anlamca bağımlı cümlelerin virgüllerle birbirine bağlanmasından oluşmuş cümle tipidir. Sıralı cümleyi oluşturan cümlelerin yüklemeleri çekimli olduklarından cümleler tek başlarına da kullanılabilirler.

Aralarında öge ortaklığı olan sıralı cümlelere bağımlı sıralı cümle, öge ortaklığı olmayan sıralı cümlelere de bağımsız sıralı cümle denir.

“Kaya Bilgegil sıralı cümlelerle ilgili olarak şu açıklamaları yapmaktadır: Aynı unsur veya anlam ilgisinin ortak veya farklı görevle birden ziyade cümlede ard arda yer alması sıralı cümleleri meydana getirir. Bu hali hem basit cümlede hem temel cümlede hem yan cümleciklerde hem de girişik ve şartlı cümlelerde görmek mümkündür. Sıralı cümleler dört ana başlık altında toplanabilir.

-Basit cümleden meydana gelen sıralı cümleler

-Temel cümlelerden meydana gelen sıralı cümleler

-Yan cümleciklerden meydana gelen sıralı cümleler

-Şartlı cümlelerden meydana gelen sıralı cümleler”(Bilgegil, 1963, 88).

Bazı dilciler tarafından birleşik cümle içinde değerlendirilen (Gencan, Atabay, Banguoğlu). sıralı cümle konusunda hala birliktelik yoktur.

“Sıralı cümle en az iki basit yalın cümlenin bir anlam bağlantısıyla ard arda sıralanmasından meydana gelen cümledir. Ayrıca bazı dilciler gibi değişik türdeki birkaç birleşik cümlenin virgül, noktalı virgül vb. işaretlerle veya bağlama edatlarıyla birbirine bağlanması sonucu meydana gelen cümlelere sıralı cümle dememeliyiz. Bunlar için “katmerli birleşik cümle” kavramını kullanmak bize daha doğrudur. Çünkü sıralı cümlede aslolan “basit” cümlelerin varlığıdır.”(Fidancı, TD, 1996, sayı 534, 1320).

Çalışmamızda sıkça rastlanan sıralı cümleleri türlü yapıdaki cümlelerden oluştuğunu tespit ettik.

Sevgili dinleyiciler, biliyorsunuz tıpta ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden zat; İngiliz doktoru Edward Jenner'dır (I/146-1).

Çoban bu görkemli zat karşısında duralamış, utanmış, sesi kısık çıkmış; “Çorban yoktur ağam, lakin taze sütüm var (V/105-6).

Sana süt ısıtayım, ekmeğim de yok, lakin bu sabah derlediğim armutlar var, sana armut vereyim.” (V/105-7).

Lakin şimdi gönlü ateşinin ışığını izlemeliydi, onlara sanki birer büyük adammışlar gibi konuştu (VI/107-1).

İmalathane, kocaman, oldukça loş, ambar gibi bir yerdi, ocakların üstünde kocaman kazanlar vardı, her bir kazanın üstünde ise, tavandan sarkan bir tahta tekerlek bulunuyordu, yandan uzanan ipi çekilince bu tahta tekerlek dönüyor, üzerine asılmış, ince pamuk iplikleri döndürüyordu (VI/133-1).

IV. Mehmet, Tunca, Hünkar ve Edirne Sarayı gibi isimlerle anılan Saray-ı Cedid'de oturmayı tercih ediyordu, bu saray şehrin dışında, Tunca Nehri'nin batısındaki geniş düzlüklere kurulmuştu. (VI/251-1).

Bak İlhan'dan bahsediyorduk, hiç düşünmez misin, çocuğun buraya geliş gidiş günleri saatleri belli mi, niçin bizim evin önünde vursunlar onu? (VII/22-16).

— Tamam işte ben de aynı şeyi söylüyorum, hepimizin elinde tutacağı bir sopaya ihtiyacımız var (VII/81-3).

Selen bazen anlayışsız oluyorsun, Tülin'in sopası, şu senin ideali dediğin şey (VII/81-5).

(I/146-16), (I/146-18), (I/146-22), (II/10-3), (II/10-6), (II/10-13), (II/117-1), (II/117-5), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-15), (II/118-20), (II/118-27), (II/118-35), (II/118-37), (II/118-38), (II/118-41), (II/118-43), (II/118-44), (III/5-3), (III/5-11), (III/5-15), (III/5-16), (III/5-17), (III/5-18), (III/5-19), (III/61-1), (III/61-2), (III/61-3), (III/61-5), (III/61-6), (III/61-7), (III/61-8), (III/61-9), (III/61-10), (III/61-11), (III/122-2), (III/122-3), (III/122-4), (III/122-5), (III/122-7), (III/122-9), (III/122-10), (III/122-12), (III/188-1), (III/188-2), (III/188-3), (III/189-5), (III/189-6), (III/189-7), (III/189-8), (III/189-9),

(III/189-10), (III/189-14), (IV/97-2), (IV/224-s), (V/105-1), (V/105-2), (V/105-3), (V/105-5), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-10), (V/105-11), (VI/7-1), (VI/17-12), (VI/27-7), (VI/90-1), (VI/104-1), (VI/142-11), (VI/207-2), (VI/238-1), (VI/241-4), (VI/261-13), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/301-10), (VII/32-2), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/81-6), (VII/81-7), (VII/81-11), (VII/81-12), (VII/81-15), (VII/81-18), (VII/81-20), (VII/81-21), (VII/81-23), (VII/279-3), (VII/279-5), (VII/279-6), (VII/279-9), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-15), (VII/279-18), (VII/279-19), (VII/279-24), (VIII/7-3), (VIII/7-5), (VIII/7-7), (VIII/7-9), (VIII/7-11), (VIII/7-12), (VIII/7-14), (VIII/7-15), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-7), (VIII/107-12), (VIII/107-19), (VIII/107-20), (VIII/107-23), (VIII/107-24), (VIII/107-28), (VIII/211-7), (VIII/211-8), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-14), (VIII/211-15), (VIII/310-5), (VIII/310-7), (VIII/310-9), (VIII/310-12), (VIII/310-16), (VIII/310-17), (VIII/310-18), (VIII/344-1), (VIII/345-2), (VIII/345-3), (VIII/345-6), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-12), (VIII/345-13), (VIII/345-15), (VIII/345-18), (VIII/454-2), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-4), (VIII/454-5), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (VIII/454-10), (VIII/454-12), (VIII/454-21), (IX/5-1), (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-9), (IX/5-10), (IX/7-2), (IX/17-3), (IX/27-4), (IX/37-8), (IX/37-9), (IX/47-3), (IX/57-13), (IX/57-14), (IX/67-5), (IX/77-9), (IX/77-10), (IX/88-7), (IX/97-8), (IX/108-4), (IX/117-3), (IX/127-14), (IX/137-8), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/157-6), (IX/167-1), (IX/177-1), (IX/177-3), (IX/185-18), (IX/185-19), (X/57-4), (X/57-6), (X/57-8), (X/57-11), (X/57-13), (X/57-15), (X/57-19), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-28), (X/58-33), (X/58-34), (X/58-37), (X/59-38), (X/59-39), (X/59-42), (X/59-43), (X/58-49), (X/59-50), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-55), (X/59-60), (X/59-62), (X/59-63), (X/60-64), (X/60-65), (XI/7-5), (XI/18-17), (XI/28-4), (XI/55-3), (XI/55-5), (XI/55-6), (XI/55-8), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/155-4), (XI/155-5), (XI/155-6), (XI/155-9), (XI/155-10), (XI/155-11), (XI/221-1), (XI/221-3), (XI/221-5), (XI/221-6), (XI/221-7), (XI/221-9), (XI/221-11), (XI/221-14), (XI/221-16), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/31-20), (XII/84-2),

2.2.5. Kesik Cümleler

Anlatımı daha da güçlendirmek için bazen cümlede bir ögenin genellikle yüklemün düşürüldüğü, kullanılmadığı görülür. Böyle cümlelere kesik veya eksiltili cümle denir. Tek kelimden meydana gelmiş cümleler ile deyimler kesik cümleye yakın anlatımlardır.

“V. Hatipoğlu kesik cümle hakkında şu bilgileri verir: Genellikle yüklemi bazen de başka öğeleri söylenmeden kullanılan tümceye kesik cümle denir. Bu tür anlatımlar bazen kesik tümce denemeyecek kadar kısadır. “Sarkmayınız.”(dışarıya sarkmayınız yerine), “Şoför dikkat.”(Şoför dikkat et yerine). vb.

Kesik cümlede amaç anlatına özellik vermek, önemi belirtmek, kolaylıkla dikkatleri çekmektir. “Ordular ilk hedefiniz Akdeniz’dir, ileri!”

Bazen de görünümü olduğu gibi aktarmak için kullanılan anlatımlarda tasvirlerde sıralı ad cümlelerinin kesik tümce gibi sıralandığı görülür. “Bir baş ki, gökler gibi bir küme yıldız yüklü..”

Bazı birleşik olması gereken tümcelerde “ki” bağlacından sonra temel cümle kullanılmaz böylece anlatımın bir tümcesi kesilmiş olur. Bu kesiliş tümceye bir şiddet, bir kuvvet anlamı getirir. “Öyle bir parlayış parla ki...”

Kesik tümceye bazen de kendisinden önce gelen tümce yardım eder. “Dışarıdan çarşının gürültüsü geliyordu, kendine yabancı sesler.”

Kesik tümce bazen devrik, çok defa da sorulu devrik olur. “Hayat mı bu yaşadığımız.” (Hatiboğlu, 1982, 162).

2.2.5.1. Cümle özelliği gösteren kesik cümleler

Gün değende şılayan kılıcında, Oğuz buyruğunun tüm cihana yetmesi sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı. (II/118-36).

Gayri mecburu olduğu.. beklenmedik ve hiç gönül istemeyen bir kırış... (II/118-40).

Aman sonra, ancak boyanın bilmem kaçınıcı katmanında, belki. (III/5-4).

Ne Ali’nin başına gelenler, ne bu evin baskına uğrayacağı hikâyesi, hatta ne de annenin gelmemesi (VII/12-11).

Onu tekrar, hiç olmazsa görünüşte Halk Partisi soluna getirmek, yahut... (VII/73-5).

Nereye? (VII/279-22).

Kan üzerinde açan siyah çiçekler! (VIII/107-9).

Yüreğimde somut bir sızı. (X/59-58).

Allah'ın sevgi çemberine, rahmetine dahil olan herkesi, her şeyi yaratılmışların hepsini... (XI/221-13).

İki kişilik durgunluk.. coşku, sevgi, tartışma.. şu bu! (VIII/455-21).

2.2.5.2. Cümle özelliği göstermeyen kesik cümleler

Çeşitli kelime veya kelime gruplarının bazen birbiriyle bağlantılı bazen de rastgele sıralanmasıyla oluşturulan cümleler bu gruba girer.

İbrahim Yınal...Kutalmış...Kavurt... (II/117-12).

Sonra!.. (III/5-3).

Hıçkıra hıçkıra ağlayarak (XI/221-18).

2.3. YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

Yüklem türüne göre cümleler isim ve fiil cümlesi olarak ikiye ayrılır.

2.3.1. İsim Cümleleri

Ek-fiille çekimlenmiş isim veya isim grubu kelimelerin yüklem olduğu cümlelerdir. İsimler veya isim grupları ek-fiilin (i-). görülen geçmiş zamanı (idi), öğrenilen geçmiş zamanı (imiş), geniş zamanı (şimdiki zaman). ve şart (ise). hallerinden biriyle yüklem haline gelir.

Daha çok özne ve yüklemden oluşan isim cümleleri genellikle “değil” “yok” kelimeleriyle olumsuz yapılırlar.

Ek-fiilin geniş zamanı eksizdir. Üçüncü tekil şahıslarda –Dir (Eski Türkçede turur). eki kullanılır. Ancak bu ek çoğu zaman düşürülür.

2.3.1.1. Yüklemi tek isim + ek-fiil şeklinde olan cümleler

Oysa Karahanlılar'ca *gerekti* Arslan Yabgu'yu ortadan kaldırmak (II/10-9).

Yoksa; bembeyaz mermer *ben miyim?* (III/5-14).

... çevremizde buranın gediklilerinden birkaç yaşlı hanımla bey *vardı*, ...(III/61-9).

Ne var ki tümüne birden şirin görünmek mecburiyeti *vardı*. (III/122-8).

kin *doluydu* sesi nefret *doluydu* (IV/10-1).

...fakat aynı zamanda *iyiydi* de bir denge *mevcuttu* iyilikle kötülük arasında... (VI/90-1).

...ocakların üstünde kocaman kazanlar *vardı*... (VI/133-1).

“Bana değmeyen yılan bin yaşasın “ düşüncesi artık *hâkimdir* onlara. (VII/279-14).

Tabiatta değişiklik *yoktu* (VIII/7-8).

Eskiden de *böyleydi*. (VIII/455-18).

(II/10-10), (II/117-1), (II/118-26), (II/118-27), (II/118-38), (III/188-1), (IV/10-1), (IV/10-1), (V/105-6), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/104-1), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/133-1), (VII/81-9), (VII/81-23), (VII/81-23), (VII/279-18), (VII/279-20), (VIII/107-17), (VIII/107-17), (VIII/211-14), (VIII/211-14), (VIII/310-3), (VIII/310-19), (VIII/345-17), (VIII/345-20), (IX/7-2), (IX/17-2), (IX/17-3), (IX/97-8), (IX/117-3), (IX/117-4), (X/57-4), (X/57-6), (X/57-9), (X/58-23), (X/58-24), (X/58-37), (X/59-41), (X/59-59), (X/60-65), (XI/55-4), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-12), (XI/155-4), (XI/221-6),

2.3.1.2. Yükleme kelime grubu + ek-fiil şeklinde olan cümleler

...tıpta ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden zat; *İngiliz doktoru Edward Jenner'dır*. (I/146-1).

Leydi Montegü, 1717-1718 yılları arasında, *İstanbul'da İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü'nün eşidir*. (I/146-4).

Bayındır; ata soyunca *Arslan Yabgu'nun Türkmenlerindedir*. (II/10-1).

Kadir Han'ın sözleri *kandırıcı ve dahi doğru idi*. (II/10-12).

Çok sıradan olmak da *bir vasıftır* (III/5-10).

ANAP'lıların gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı, Bulgurlu gibilerin Refah'çılığı, hepsi *ayrı bir yükü* Zeki için... (III/122-7).

Erkek gibi bir Nazlı idi o zamanlar, yanında, at üstünde koşan... (IV/103-2).

İmalathane, *kocaman, oldukça loş, ambar gibi bir yerdi*... (VI/133-1).

Allah tek fakat O'nun her gönülde bir ayrı keşfedilişi *vardır*, her gönül *ayrıdır*... (VII/81-23).

Gürültüden sonra kulağıma çarpan bu sakın ses, *benim sesimdi* (VIII/7-2).

(II/10-2), (II/10-13), (II/117-1), (II/118-16), (II/118-17), (II/118-20), (II/118-20), (II/118-25), (II/118-26), (II/118-29), (II/118-44), (III/5-5), (III/5-16), (III/61-4), (III/61-4), (III/61-4), (III/61-4), (III/122-3), (III/122-7), (III/122-11), (V/105-8), (V/105-10), (VI/17-12), (VI/90-1), (VI/104-1), (VI/104-1), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/270-7), (VII/27-21), (VII/27-21), (VII/37-6), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/81-21), (VII/81-23), (VIII/7-6), (VIII/7-7), (VIII/7-11), (VIII/211-16), (VIII/345-2), (VIII/345-6), (VIII/345-6), (VIII/345-8), (VIII/345-9), (VIII/455-20), (IX/5-1), (IX/5-3), (IX/7-2), (IX/17-1), (IX/17-3), (IX/47-3), (IX/97-8), (IX/117-3), (X/58-19), (X/59-42), (XI/55-8), (XI/155-6), (XI/221-16).

2.3.1.3. Ek-fiili düşmüş isim cümleleri

Birçok ihtiyar kadının sanatları, sırf *bu ameliyatı yapmak* (I/146-7).

Kıravatı *mor*. (III /5-5).

Geç saflığı, basbayağı *budalalık!* (III /5-17).

Ötesi sana *ait*, azmin ve kabiliyetin nisbetinde yürüyeceksin. (VII/81-20).

İsyan ise, tevekkülde eriyip, kızıl mordan, pembe eflatuna *dönmekte*.(VIII/107-16).

Benim diyebileceğim *bu kadar* (VIII/310-8).

Türk mü, yoksa Moğol asıllı bir Sovyet vatandaşı mı, galiba ikincisi.(VIII/345-12).

Oysa o kadar kolay sevebilen bir kadın ki.. (IX/5-7).

Yoksa o güneşin on ikisinde esen, serinleten bir rüzgârla mı eş? (IX/7-1).

-Tam bilemiyorum..diye itiraf ettim..duygularım tabii ki *baş kahraman!*(X/58-49).

(I/146-5), (I/146-8), (I/146-9), (II/9-1), (II/117-1), (II/117-9), (II/117-10), (II/117-11), (II/118-15), (II/118-31), (II/118-33), (II/118-34), (II/118-35), (II/118-37), (II/118-37), (II/118-37), (II/118-42), (III /5-8), (III /5-9), (III /5-11), (III /5-11), (III /5-11), (III /5-13), (III /5-14), (III /5-16), (III /5-17), (III /5-19), (III /5-19), (III /61-8), (III /61-10), (III /61-10), (III /61-10), (III /61-12), (III /61-13), (III /189-5), (V/105-6), (V/105-7), (V/105-7), (V/105-7), (V/105-8), (V/105-10), (V/105-10), (VI/7-1), (VI/7-1), (VI/27-7), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/142-11), (VI/142-11), (VI/238-1), (VI/207-2), (VI/290-10), (VII/7-6), (VII/16-2), (VII/22-16), (VII/27-21), (VII/27-21), (VII/32-2), (VII/32-2), (VII/37-6), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/81-1), (VII/81-3), (VII/81-4), (VII/81-4), (VII/81-5), (VII/81-6), (VII/81-6), (VII/81-10), (VII/81-12), (VII/81-12), (VII/81-20), (VII/81-21), (VII/81-23), (VII/279-5), (VII/279-6), (VII/279-10), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-19), (VIII/7-10), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-5), (VIII/107-6), (VIII/107-7), (VIII/107-7), (VIII/107-7), (VIII/107-8), (VIII/107-13), (VIII/107-16), (VIII/107-19), (VIII/107-20), (VIII/107-19), (VIII/107-24), (VIII/107-25), (VIII/211-8), (VIII/211-9), (VIII/211-10), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-15), (VIII/310-7), (VIII/310-8), (VIII/310-16), (VIII/310-18), (VIII/310-18), (VIII/345-1), (VIII/345-2), (VIII/345-6), (VIII/345-7), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-12), (VIII/345-12), (VIII/345-13), (VIII/345-18), (VIII/345-19), (VIII/345-15), (VIII/345-16), (VIII/454-1), (VIII/454-2), (VIII/454-2), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-5), (VIII/454-5), (VIII/454-5), (VIII/454-6), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (VIII/454-10), (VIII/454-12), (VIII/454-16), (VIII/455-21), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-4), (IX/5-7), (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/7-1), (IX/108-3), (IX/108-4), (X/57-6), (X/57-9), (X/57-9), (X/58-19), (X/58-23), (X/58-31), (X/58-34), (X/58-36), (X/59-47), (X/59-48), (X/59-49), (X/59-50), (X/59-53), (X/59-62), (X/59-64), (XI/7-1), (XI/7-5), (XI/11-3), (XI/27-9), (XI/55-3), (XI/55-8), (XI/55-12), (XI/155-2), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-5), (XI/155-5), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-10), (XI/155-10).

2.3.2. Fiil Cümleleri

Yüklemi fiil veya fiil grubu olan fiil cümleleri isim cümlelerine göre daha sık kullanılırlar. Fiil cümlelerini basit zamanlı ve birleşik zamanlı fiil cümleleri olarak iki grupta inceledik.

2.3.2.1. Yüklemi basit zamanlı olan fiil cümleleri

Çalışmamızda basit zamanlı fiillerin yüklem olduğu örneklere sık rastlanmıştır.

Sevgili dinleyiciler, *biliyorsunuz*, tıpta ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden zat; İngiliz doktoru Edward Jenner'dır (I/146-1).

İmparator Diyojen ordusunun iki kolu Manüel ve Ermeni Filaret komutasında, Sivas ve Malatya'ya doğru *ilerliyorlar...* (II/118-32),

Karşımda, sanki ciddi bir hüznle oturup, süzüm süzüm süzülen adamı, kapkara *boyuyorum* (III/5-1),

Geç saflığı, basbayağı budalalık! (III /5-17).

Hüseyin olduğu yerde *sallandı*, kin doluydu sesi, nefret doluydu: - Başka bir söz *bilmez misiniz* ya'u!..(IV/10-1).

Bak İlhan'dan bahsediyorduk, hiç *düşünmez misin*, çocuğun buraya geliş gidiş günleri saatleri belli mi, niçin bizim evin önünde *vursunlar* onu? (VII/22-16).

Pişmanlık, öfke... ve korku, ateş gibi *yakıyor* içini (VII/279-2).

Her yıl *yapar* bunu (VIII/8-18).

Toprağın suyla karışıp balçıklaştığı yerlerde ak yüzlü nazlı çiçekler, ak saplarının üstünde ürkek bir sevinçle *titrerler*. (VIII/8-19).

Biz Türk kadınları, her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi önce, içimizin derinliklerine *salıyor*;...(VIII/107-12).

(I/146-3), (I/146-5), (I/146-6), (I/146-10), (I/146-10), (I/146-11), (I/146-12), (I/146-12), (I/146-15), (I/146-16), (I/146-16), (I/146-16), (I/146-17), (I/146-18), (I/146-19), (I/146-21), (I/146-22), (I/146-22), (I/146-23), (I/146-23), (II/9-2), (II/10-3), (II/10-14), (II/117-

3), (II/117-8), (II/118-15), (II/118-18), (II/118-21), (II/118-22), (II/118-23), (II/118-24), (II/118-27), (II/118-30), (II/118-38), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-43), (II/118-43), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-45), (II/118-46), (II/118-47), (III/5-2), (III /5-6), (III/5-7), (III /5-15), (III /5-15), (III /5-16), (III /5-17), (III /5-19), (III /5-19), (III /61-1), (III /61-1), (III /61-1), (III /61-2), (III /61-2), (III /61-3), (III /61-4), (III /61-5), (III /61-5), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-6), (III /61-7), (III /61-7), (III /61-7), (III /61-7), (III /61-8), (III /61-8), (III /61-11), (III /61-11), (III /61-14), (III /122-1), (III /122-3), (III /122-3), (III /122-11), (III /188-1), (III /188-1), (III /188-1), (III /188-1), (III /188-1), (III /188-2), (III /188-2), (III /188-3), (III /188-3), (III /188-3), (III /188-3), (III /189-5), (III /189-6), (III /189-7), (III /189-7), (III /189-7), (III /189-8), (III /189-8), (III /189-9), III /189-9), (III /189-10), (III /189-11), (IV/13-1), (IV/89-2), (IV/89-2), (IV/89-2), (IV/97-2), (IV/97-2), (IV/97-2), (IV/224-s), (IV/224-s), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-2), (V/105-2), (V/105-3), (V/105-3), (V/105-5), (V/105-5), (V/105-5), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-7), (V/105-7), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-9), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-11), (V/105-11), (V/105-12), (VI/7-1), (VI/7-1), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/107-1), (VI/111-2), (VI/172-3), (VI/196-4), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/238-1), (VI/241-4), (VI/241-4, (VI/241-4).), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/321-9), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/301-10), (VI/311-12), (VI/321-9), (VII/7-6), (VII/13-10), (VII/22-16), (VII/22-16), (VII/27-21), (VII/37-6), (VII/53-21), (VII/59-19), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-5), (VII/81-8), (VII/81-8), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-11), (VII/81-11), (VII/81-11), (VII/81-13), (VII/81-14), (VII/81-15), (VII/81-15), (VII/81-16), (VII/81-16), (VII/81-20), (VII/81-21), (VII/81-21), (VII/81-23), (VII/279-1), (VII/279-3), (VII/279-3), (VII/279-4), (VII/279-5), (VII/279-6), (VII/279-6), (VII/279-8), (VII/279-9), (VII/279-9), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-13), (VII/279-15), (VII/279-15), (VII/279-15), (VII/279-16), (VII/279-17), (VII/279-18), (VII/279-19), (VII/279-19), (VII/279-21), (VII/279-23), (VII/279-24), (VII/279-24), (VII/279-25), (VIII/7-1), (VIII/7-3), (VIII/7-3), (VIII/7-4), (VIII/7-5), (VIII/7-5), (VIII/7-11), (VIII/7-12), (VIII/7-12), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/7-15), (VIII/7-15), (VIII/7-16), (VIII/7-16), (VIII/106-1), (VIII/106-2), (VIII/106-3), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-4), (VIII/107-5), (VIII/107-7), (VIII/107-10),

(VIII/107-12), (VIII/107-14), (VIII/107-15), (VIII/107-18), (VIII/107-21), (VIII/107-22), (VIII/107-23), (VIII/107-24), (VIII/107-26), (VIII/107-27). (VIII/107-28). (VIII/107-28), (VIII/107-29), (VIII/107-30), (VIII/211-7), (VIII/211-7), (VIII/211-8), (VIII/211-8), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-12), (VIII/211-13), (VIII/211-15), (VIII/211-17), (VIII/211-17), (VIII/310-1), (VIII/310-2), (VIII/310-3), (VIII/310-4), (VIII/310-5), (VIII/310-5), (VIII/310-5), (VIII/310-7), (VIII/310-7), (VIII/310-9), (VIII/310-9), (VIII/310-10), (VIII/310-11), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-14), (VIII/310-16), (VIII/310-16), (VIII/310-17), (VIII/310-17), (VIII/310-17), (VIII/344-1), (VIII/345-2), (VIII/345-2), (VIII/345-3), (VIII/345-3), (VIII/345-3), (VIII/345-3), (VIII/345-4). (VIII/345-5), (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-11), (VIII/345-13), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-20), (VIII/345-20), (VIII/345-21), (VIII/454-3), (VIII/454-3), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-7), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (VIII/454-8), (VIII/454-9), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-11), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-14), (VIII/454-15). (VIII/454-17), (VIII/454-19), (IX/5-1), (IX/5-1), (IX/5-1), (IX/5-2), (IX/5-2), (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-5), (IX/5-6), (IX/5-8), (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/7-2), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/27-3), (IX/27-3), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/47-2), (IX/47-3), (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/57-13), (IX/57-13), (IX/57-14), (IX/57-14), (IX/67-4), (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/77-9), (IX/77-9), (IX/77-9), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/88-6), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/97-9), (IX/108-4), (IX/108-4), (IX/108-4), (IX/108-5), (IX/117-3), (IX/127-4), (IX/127-5), (IX/137-7), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/137-8), (IX/137-8), (IX/147-12), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/147-13), (IX/157-6), (IX/167-2), (IX/177-1), (IX/177-2), (IX/185-18). (IX/185-18), (IX/185-19), (X/57-1), (X/57-1), (X/57-3), (X/57-8), (X/57-8), (X/57-9), (X/57-9), (X/57-10), (X/57-11), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-13), (X/57-13), (X/57-13), (X/57-14), (X/57-15), (X/57-15), (X/57-16), (X/57-16), (X/57-16), (X/58-20), (X/58-21), (X/58-22), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-27), (X/58-28), (X/58-29), (X/58-29), (X/58-30), (X/58-32), (X/58-32), (X/58-34), (X/58-34), (X/58-35), (X/58-35), (X/58-35), (X/58-37), (X/58-37), (X/58-38), (X/58-38), (X/58-38), (X/58-39), (X/58-39), (X/58-40), (X/58-41), (X/58-42), (X/58-42), (X/59-43), (X/59-43), (X/59-44), (X/59-45), (X/59-47), (X/59-49), (X/59-

50), (X/59-51), (X/59-52), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-54), (X/59-54), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-56), (X/59-56), (X/59-57), (X/59-60), (X/59-60), (X/59-61), (X/59-62), (X/59-63), (X/59-64), (X/59-65), (X/59-65), (XI/7-5), (XI/11-3), (XI/18-17), (XI/18-17), (XI/27-9), (XI/28-4), (XI/28-4), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-5), (XI/55-5), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-10), (XI/55-11), (XI/155-1), (XI/155-3), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-7), (XI/155-8), (XI/155-9), (XI/155-9), (XI/155-11), (XI/155-11), (XI/155-12), (XI/155-13), (XI/155-14), (XI/155-15), (XI/155-16), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/221-1), (XI/221-1), (XI/221-3), (XI/221-3), (XI/221-4), (XI/221-5), (XI/221-5), (XI/221-7), (XI/221-7), (XI/221-8), (XI/221-9), (XI/221-9), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-14), (XI/221-14), (XI/221-16), (XI/221-17), (XII/15-13), (XII/16-13), (XII/31-20), (XII/31-20), (XII/31-20), (XII/84-2), (XII/84-2).

2.3.2.2. Yükleme birleşik zamanlı olan fiil cümleleri

O kıyamet günler yâdına düşer, deyiş *derdi*, zaman zaman.(II/10-3).

Biraz rahatlasın, gevşesin *istiyordum*, daha fazla gerildi.. (III /61-3).

Boğaza karşı çay *ıçıyorduk*, çevremizde buranın gediklilerinden birkaç yaşlı hanımla bey vardı, caddeden insanlar, arabalar *geçiyordu* (III /61-9).

Lakin şimdi gönlü ateşinin ışığını *izlemeliydi*, onlara sanki birer büyük adammışlar gibi konuştu (VI/107-1).

Oysa aramayı, hatta aramam lazım geldiğini de Mehmet *öğretmişti* bana. (VII/81-17).

İşte 1960'ların baharında toprak, kar suyunu yavaş yavaş emip içine sindirirken, şükranlarını ifade etmek için olsa gerek, bağrından akçabardakları *fışkırtmıştı*. (VIII/7-17).

Dedem bir kere bana, “Ninen de *severdi* çiçekleri, senin gibi onlara türlü mana, söz, tavır *yakıştırdı*.” *dememiş miydi?* (VIII/107-11).

Onun sesini duyuyorum: Türk olmanın tek faydasını *söyleyebilseydin* bana.. (VIII/107-23).

Yıllar sonra, bir salaş balıkçı lokantasında karşılaştım Berrin Hanım'la, grup halinde *gelmişlerdi*, yanımızdaki masada *oturuyorlardı*, kahkahaları, şamataları *canımı sıkıyordu*, ben Mehmet'leydim...(IX/7-2).

Kalbi *çarpıyordu*, midesi kasılmaktan *taşa dönmüş*, ağzının içi *kupkuru olmuştu*. , (IX/177-3).

(I/146-2), (II/10-4), (II/10-5), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-7), (II/10-8), (II/10-11), (II/10-13), (II/117-4), (II/117-5), (II/117-5), (II/117-6), (II/117-7), (II/118-13), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-14), (II/118-19), (II/118-27), (II/118-28), (II/118-39), , (III /5-12), (III /5-16), (III /5-16), (III /5-19), (III /122-2), (III /122-2), (III /122-2), (III /122-2), (III /122-3), (III /122-3), (III /122-4), (III /122-4), (III /122-4), (III /122-5), (III /122-5), (III /122-6), (III /122-7), (III /122-7), (III /122-9), (III /122-9), (III /122-9), (III /122-10), (III /122-10), (III /122-12), (III /122-12), (III /188-1), (III /188-1), (III /188-4), (III /188-4), (III /189-10), (III /189-14), (III /189-14). (V/105-4), , (V/105-11), (V/105-12), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/90-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/142-11), (VI/172-3), (VI/188-7), (VI/196-4), (VI/207-2), (VI/251-1), (VI/251-1), (VI/270-7), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/301-10), (VI/301-10), (VII/22-16), (VII/48-10), (VII/48-10), (VII/59-19), (VII/59-19), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/81-7), (VII/81-7), (VII/81-18), (VII/81-18), (VII/81-19), (VII/81-22), (VII/279-19), (VIII/7-5), (VIII/7-7), (VIII/7-9). (VIII/7-9), (VIII/7-9), (VIII/7-13), (VIII/107-11), (VIII/107-11), (VIII/107-29). , (VIII/310-6), (VIII/310-13), (VIII/344-1), (VIII/344-1). (VIII/345-5), (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/7-2), (IX/7-2). (IX/7-3), (IX/27-4), (IX/117-4), (IX/167-1), (IX/167-1), (IX/185-19), (X/57-2), (X/57-4), (X/57-5), (X/57-7), (X/57-15), (X/59-19), (X/58-44), (X/58-46), (X/58-55), (X/58-61), (X/58-61), (X/58-63), (X/58-66), (X/58-67), (XI/16-7), (XI/55-1), (XI/55-3), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/155-9), (XI/221-2), (XI/221-10), (XI/221-11), (XI/221-12), (XI/221-15), (XI/221-17), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/31-20), (XII/84-2).

2.4. YÜKLEMİN YERİNE GÖRE CÜMLELER

Tükcede öge sıralaması özne + tümleç + yüklem şeklindedir. Ancak bu diziliş bazen anlatımı daha etkili kılmak için değişebilir. Yüklem ortada veya başta olduğu

durumlar olabilir. Yüklemin sonda olan cümlelere kurallı, yüklemi sonda olamayan cümlelere de devrik cümle adı verilir.

Yüklemin diğer öğelerinin yerleri kesin değildir. Ancak cümlede vurgulanmak istenen öge yükleme yaklaştırılır. Cümlede vurgu genellikle yüklemden bir önceki öğededir.

“Kurallı cümlelerde yüklem ne şekilde olacağı konusunda Kaya Bilgegil “Özne, zaman bildiren zarf tümleci, hal bildiren zarf tümleci, derece bildiren zarf tümleci, dolaylı tümleçler, nesne, yüklem” şeklinde görüş bildirir.”(Bilgegil, 1963, 51).

İncelememizi kurallı cümleler ve devrik cümleler olarak iki kısımda yaptık.

2.4.1. Kurallı (Düz) Cümleler

Karşımda, sanki ciddî bir hüznle oturup, süzüm süzüm süzülen adamı, kapkara *boyuyorum* (III/5-1).

Zeki, başkanlık uğruna, görüştüğü, görüşemediği fakat mutlaka bir ağırlıkları olduğuna inandığı fakülte mensuplarını bir yemekte *toplamak istedi* (III/122-1).

Bunu düşünüyordu Zeki, şuna buna gülücük dağıtırken, içinden taa içinden politikacıların işinin ne kadar zor olduğunu *takdir ediyordu* (III/122-5).

Zeki, bir süre ahizeye *baktı*, sonra yavaşça bıraktı yerine (III/189-9).

— Tamam işte ben de aynı şeyi *söylüyorum*, hepimizin elinde tutacağı bir sopaya *ihtiyacımız var* (VII/81-3).

Sevim ablanın tahlillerini pek *anlamıyor*, Tülin’den *korkuyordu* (VII/81-7).

Gürültüden sonra kulağıma çarpan bu sakin ses, *benim sesimdi* (VIII/7-2).

Çektiği eziyeti; çapayı, traktörü, daha bilmem neyi.. *unutmuştur* (VIII/7-13).

Ben eflatun şile bezinden uzun bir elbise *giymiştim* (X/57-5).

Kapının önünde, elinde koca sarı gül demeti, şaşkın ve mutlu *gülümsüyordum* (X/57-7).

(V/105-11), (V/105-12), (V/105-10), (VI/7-1), (VI/7-1), (VI/7-1), (VI/7-1), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/104-1), (VI/104-1), (VI/104-1), (VI/107-1), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/142-11), (VI/142-11), (VI/158-1), (VI/172-3), (VI/196-4), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/238-1), (VI/238-1), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/251-1), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/270-7), (VI/270-7), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/301-10), (VI/301-10), (VI/311-12), (VII/7-16), (VII/7-16), (VII/13-10), (VII/22-16), (VII/22-16), (VII/22-16), (VII/22-16), (VII/27-1), (VII/27-1), (VII/27-1), (VII/32-2), (VII/32-2), (VII/37-6), (VII/37-6), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/42-2), (VII/48-10), (VII/48-10), (VII/59-19), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/80-15), (VII/80-15), (VII/81-4), (VII/81-4), (VII/81-5), (VII/81-5), (VII/81-6), (VII/81-8), (VII/81-8), (VII/81-9), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-11), (VII/81-11), (VII/81-15), (VII/81-16), (VII/81-16), (VII/81-18), (VII/81-20), (VII/81-20), (VII/81-21), (VII/81-21), (VII/81-21), (VII/81-23), (VII/81-23), (VII/81-23), (VII/81-23), (VII/279-3), (VII/279-3), (VII/279-4), (VII/279-5), (VII/279-5), (VII/279-6), (VII/279-6), (VII/279-6), (VII/279-7), (VII/279-8), (VII/279-9), (VII/279-10), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-12), (VII/279-13), (VII/279-15), (VII/279-15), (VII/279-18), (VII/279-18), (VII/279-19), (VII/279-19), (VII/279-19), (VII/279-19), (VII/279-21), (VII/279-22), (VII/279-23), (VII/279-24), (VII/279-24), (VIII/7-3), (VIII/7-3), (VIII/7-4), (VIII/7-5), (VIII/7-5), (VIII/7-5), (VIII/7-6), (VIII/7-7), (VIII/7-8), (VIII/7-9), (VIII/7-9), (VIII/7-9), (VIII/7-10), (VIII/7-11), (VIII/7-11), (VIII/7-12), (VIII/7-12), (VIII/7-14), (VIII/7-14), (VIII/7-15), (VIII/7-15), (VIII/7-16), (VIII/7-16), (VIII/7-17), (VIII/8-19), (VIII/106-1), (VIII/106-2), (VIII/106-3), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-4), (VIII/107-4), (VIII/107-6), (VIII/107-7), (VIII/107-7), (VIII/107-7), (VIII/107-7), (VIII/107-8), (VIII/107-11), (VIII/107-12), (VIII/107-13), (VIII/107-14), (VIII/107-15), (VIII/107-16), (VIII/107-17), (VIII/107-18), (VIII/107-19), (VIII/107-20), (VIII/107-21), (VIII/107-22), (VIII/107-23), (VIII/107-24), (VIII/107-24), (VIII/107-25), (VIII/107-26), (VIII/107-28), (VIII/107-28), (VIII/107-29), (VIII/107-30), (VIII/211-7), (VIII/211-7), (VIII/211-8), (VIII/211-8), (VIII/211-9), (VIII/211-10), (VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-

11), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-12), (VIII/211-13), (VIII/211-14),
 (VIII/211-14), (VIII/211-15), (VIII/211-16), (VIII/211-17), (VIII/211-17), (VIII/310-1),
 (VIII/310-2), (VIII/310-3), (VIII/310-5), (VIII/310-5), (VIII/310-6), (VIII/310-7),
 (VIII/310-7), (VIII/310-8), (VIII/310-10), (VIII/310-11), (VIII/310-12), (VIII/310-12),
 (VIII/310-13), (VIII/310-14), (VIII/310-15), (VIII/310-16), (VIII/310-17), (VIII/310-
 17), (VIII/310-18), (VIII/310-18), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-
 2), (VIII/345-2), (VIII/345-2), (VIII/345-3), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/345-5),
 (VIII/345-6), (VIII/345-7), (VIII/345-8), (VIII/345-9), (VIII/345-9), (VIII/345-10),
 (VIII/345-11), (VIII/345-11), (VIII/345-12), (VIII/345-12), (VIII/345-12), (VIII/345-
 13), (VIII/345-13), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-15), (VIII/345-16),
 (VIII/345-17), (VIII/345-18), (VIII/345-18), (VIII/345-19), (VIII/345-20), (VIII/345-
 20), (VIII/345-20), (VIII/345-21), (VIII/454-1), (VIII/454-3), (VIII/454-3), (VIII/454-
 3), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-4), (VIII/454-5), (VIII/454-5), (VIII/454-5),
 (VIII/454-6), (VIII/454-7), (VIII/454-7), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (VIII/454-8),
 (VIII/454-8), (VIII/454-9), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-10),
 (VIII/454-10), (VIII/454-11), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-
 12), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-14), (VIII/454-15), (VIII/454-16),
 (VIII/455-17), (VIII/455-18), (VIII/455-19), (VIII/455-20), (VIII/455-21), (IX/5-1),
 (IX/5-1), (IX/5-1), (IX/5-1), (IX/5-2), (IX/5-2), (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3),
 (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-4), (IX/5-5), (IX/5-7), (IX/5-8), (IX/5-9),
 (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/7-1), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/7-3),
 (IX/17-2), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4),
 (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-9), (IX/37-9), (IX/47-2),
 (IX/47-3), (IX/47-3), (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/57-13), (IX/57-14), (IX/57-14), (IX/67-
 4), (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/77-9), (IX/77-9), (IX/77-9), (IX/77-10), (IX/77-
 10), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/88-6), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7),
 (IX/97-8), (IX/97-9), (IX/108-3), (IX/108-4), (IX/108-4), (IX/117-3), (IX/117-3),
 (IX/117-4), (IX/127-14), (IX/127-15), (IX/137-7), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/137-8),
 (IX/147-12), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/157-6), (IX/167-1), (IX/167-1), (IX/177-1),
 (IX/177-2), (IX/177-3), (IX/177-3), (IX/177-3), (IX/185-18), (IX/185-18), (IX/185-19),
 (IX/185-19), (IX/185-19), (X/57-1), (X/57-1), (X/57-2), (X/57-3), (X/57-4), (X/57-4),
 (X/57-6), (X/57-6), (X/57-8), (X/57-8), (X/57-9), (X/57-10), (X/57-11), (X/57-11),
 (X/57-12), (X/57-13), (X/57-13), (X/57-13), (X/57-14), (X/57-15), (X/57-15), (X/57-
 15), (X/58-17), (X/58-18), (X/58-19), (X/58-19), (X/58-19), (X/58-20), (X/58-21),

(X/58-23), (X/58-24), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-27), (X/58-28), (X/58-28), (X/58-29), (X/58-29), (X/58-32), (X/58-32), (X/58-33), (X/58-34), (X/58-35), (X/58-35), (X/58-35), (X/58-35), (X/58-36), (X/58-37), (X/58-37), (X/59-38), (X/59-38), (X/59-39), (X/59-39), (X/59-40), (X/59-41), (X/59-42), (X/59-42), (X/59-43), (X/59-45), (X/59-46), (X/59-47), (X/59-48), (X/59-49), (X/59-49), (X/59-50), (X/59-50), (X/59-51), (X/59-52), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-56), (X/59-56), (X/59-59), (X/59-60), (X/59-62), (X/59-62), (X/59-63), (X/59-63), (X/60-64), (X/60-64), (X/60-65), (X/60-65), (X/60-65), (X/60-66), (X/60-67), (XI/7-1), (XI/7-5), (XI/11-3), (XI/18-17), (XI/18-17), (XI/27-9), (XI/28-4), (XI/28-4), (XI/55-1), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-4), (XI/55-5), (XI/55-5), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-10), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/55-12), (XI/55-12), (XI/155-1), (XI/155-2), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-5), (XI/155-6), (XI/155-7), (XI/155-8), (XI/155-9), (XI/155-9), (XI/155-10), (XI/155-10), (XI/155-11), (XI/155-12), (XI/155-13), (XI/155-14), (XI/155-15), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/221-1), (XI/221-1), (XI/221-2), (XI/221-3), (XI/221-4), (XI/221-5), (XI/221-5), (XI/221-6), (XI/221-6), (XI/221-7), (XI/221-7), (XI/221-8), (XI/221-9), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-12), (XI/221-14), (XI/221-15), (XI/221-16), (XI/221-16), (XI/221-17), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/15-13), (XII/31-20), (XII/31-20), (XII/31-20), (XII/84-2), (XII/84-2), (XII/84-2),

2.4.2. Devrik Cümleler

Eskiden benim üzerimde, bir hardal sarılığı, izlenimi *bırakmıştı*, ağır ağır akan, bulaşan (III/5-12).

Bunu *düşünüyordu* Zeki, şuna buna gülücük dağıtırken, içinden taa içinden politikacıların işinin ne kadar zor olduğunu takdir ediyordu (III/122-5).

Zeki, bir süre ahizeye baktı, sonra yavaşça *bıraktı* yerine (III/189-9).

Mısri Mardin'deki çalışmalarından hocası Abdurrezzak Efendi'den ve öğrencileri olan dört oğlan kardeşten bahsetmişti Süleyman'a (VI/188-7),

Böyle söyledin, söyledin ve gittin Mehmet (VII/81-11).

Bu mu yiğitlik, bu mu erdem? (VII/81-12).

Almaz mısın tabancaların yanına! (VII/279-1).

Ve sen mi *yiğittin* İlhan, şimdi şu sütü bozukların arasında uslu uslu yürüyüp giden? (VII/279-20).

Seni çok seviyorum Mehmet Ali! (VIII/7-1).

Vah canım, şimdi anlıyorum manasını (VIII/107-10).

(II/9-2), (II/10-3), (II/10-5), (II/10-8), (II/10-9), (II/118-20), (II/118-26), (III/5-17), (III/61-1), (III/61-5), (III/122-4), (III/122-7), (III/188-1), (III/188-1), (III/189-4), (III/189-5), (III/189-7), (III/189-10), (IV/10-1), (IV/89-2), (IV/97-2), (IV/97-2), (IV/103-2), (IV/224-s.), (V/105-3), (V/105-5), (V/105-6), (V/105-11), (V/105-11), (VI/90-1), (VI/172-3), (VI/196-4), (VI/196-5), (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/261-13), (VI/290-10), (VI/321-9), (VII/16-2), (VII/22-16), (VII/48-10), (VII/53-21), (VII/59-19), (VII/66-2), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/80-15), (VII/81-1), (VII/81-1), (VII/81-6), (VII/81-12), (VII/81-13), (VII/81-14), (VII/81-15), (VII/81-17), (VII/81-18), (VII/81-19), (VII/81-22), (VII/279-2), (VII/279-8), (VII/279-9), (VII/279-14), (VII/279-15), (VII/279-16), (VII/279-17), (VII/279-18), (VII/279-25), (VIII/7-7), (VIII/7-18), (VIII/106-3), (VIII/107-12), (VIII/107-17), (VIII/107-27), (VIII/211-8), (VIII/211-15), (VIII/310-4), (VIII/310-7), (VIII/310-9), (VIII/310-9), (VIII/310-12), (VIII/310-16), (VIII/310-17), (VIII/310-19), (VIII/345-1), (VIII/345-2), (VIII/345-3), (VIII/345-3), (VIII/345-6), (VIII/345-10), (VIII/454-10), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-6), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/7-2), (IX/17-1), (IX/17-3), (IX/27-4), (IX/57-13), (IX/97-8), (IX/108-4), (IX/108-4), (IX/108-5), (IX/137-8), (IX/147-13), (IX/157-7), (IX/167-2), (X/57-9), (X/57-16), (X/58-22), (X/58-26), (X/58-30), (X/58-31), (X/58-34), (X/58-37), (X/59-38), (X/59-43), (X/59-44), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-54), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-57), (X/59-60), (X/59-61), (XI/7-5), (XI/7-5), (XI/16-7), (XI/18-17), (XI/27-9), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-11), (XI/155-16), (XI/221-3), (XI/221-9), (XI/221-10), (XI/221-14), (XII/16-13), (XII/31-20),

2.5. ANLAMINA GÖRE CÜMLELER

Cümleler bazı dilciler tarafından anlamlarına göre olumlu, olumsuz cümleler, soru, emir, istek, ünlem cümlesi gibi türlere ayrılmıştır.

“Her cümle yapısında bulunan kemle ve eklerin yönlendirdiği soru, bildirme, istek, ünlem vb. özelliklerden birine sahiptir. Bir cümle hangi anlam özelliğine sahip olursa olsun, mutlaka ya olumlu ya da olumsuz anlam taşır. O halde cümlelerin temel anlam özelliği olumluluk veya olumsuzluktur. Olumlu ve olumsuz cümleler, ayrıca soru, bildirme, emir, istek, ünlem vb. anlamlar taşıyabilir.”(Karahan, 2004, 103).

Biz de cümleleri anlam özelliklerine göre olumlu, olumsuz ve soru cümleleri olarak inceledik.

2.5.1. Olumlu Cümleler

Yüklemin ifade ettiği işin yapıldığını, yargının gerçekleştiğini gösteren cümlelere olumlu cümle denir.

2.5.1.1. Olumlu fiil cümleleri

Fakat tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında Türklerin büyük yardımı dokunmuştur (I/146-2).

Bizde çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar (I/146-6).

Sayıları on beş ile on altıyı bulan aile toplulukları bu aşıcı kadınlardan birini çağırıyorlar (I/146-11).

Sonradan bu ufak yaralar yer ediyordu (I/146-14).

Alp Arslan Başbuğ; ilk kuşkulandığında El-Basan'dan Gevher Sultanı yanına aldırakomuş (II/118-18).

- Sevim abla... dedim...(VII/59-19).

Oysa aramayı, hatta aramam lazım geldiğini de Mehmet öğretmişti bana (VII/81-17).

Allah bu kadarına vesile etmiştir beni (VII/81-19).

Pişmanlık, öfke... ve korku, ateş gibi yakıyor içini (VII/279-2).

Derken.. hafızamın bir köşesine gömülüp kalmış bir hatıra kıvıldaıyıp canlandı (VIII/7-4).

(I/146-1), (I/146-3), (I/146-5), (I/146-10), (I/146-10), (I/146-12), (I/146-12), (I/146-15), (I/146-16), (I/146-16), (I/146-17), (I/146-18), (I/146-18), (I/146-19), (I/146-20), (I/146-21), (I/146-22), (I/146-22), (I/146-22), (I/146-23), (I/146-23), (II/10-3), (II/10-3), (II/10-4), (II/10-5), (II/10-6), (II/10-6), (II/10-7), (II/10-11), (II/10-13), (II/10-14), (II/117-2), (II/117-3), (II/117-4), (II/117-5), (II/117-7), (II/118-13), (II/118-14), (II/118-14), (II/118-15), (II/118-19), (II/118-21), (II/118-22), (II/118-23), (II/118-24), (II/118-27), (II/118-27), (II/118-28), (II/118-30), (II/118-32), (II/118-33), (II/118-34), (II/118-38), (II/118-38), (II/118-38), (II/118-39), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-41), (II/118-43), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-44), (II/118-46), (II/118-47), (III/5-1), (III/5-2), (III/5-5), (III/5-7), (III/5-12), (III/5-16), (III/5-16), (III/5-17), (III/5-19), (III/5-19), (III/5-19), (III/61-1), (III/61-1), (III/61-1), (III/61-2), (III/61-2), (III/61-3), (III/61-4), (III/61-5), (III/61-5), (III/61-6), (III/61-6), (III/61-6), (III/61-6), (III/61-7), (III/61-7), (III/61-7), (III/61-7), (III/61-8), (III/61-8), (III/61-9), (III/61-9), (III/61-11), (III/61-11), (III/61-14), (III/122-1), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-2), (III/122-4), (III/122-4), (III/122-5), (III/122-5), (III/122-6), (III/122-7), (III/122-7), (III/122-9), (III/122-9), (III/122-9), (III/122-10), (III/122-10), (III/122-12), (III/122-12), (III/188-1), (III/188-1), (III/188-1), (III/188-1), (III/188-1), (III/188-2), (III/188-2), (III/188-3), (III/188-3), (III/188-3), (III/189-4), (III/189-4), (III/189-5), (III/189-6), (III/189-7), (III/189-7), (III/189-7), (III/189-8), (III/189-8), (III/189-9), (III/189-9), (III/189-10), (III/189-10), (III/189-11), (III/189-12), (III/189-14), (III/189-14), (IV/10-1), (IV/13-1), (IV/89-2), (IV/89-2), (IV/89-2), (IV/89-2), (IV/97-2), (IV/97-2), (IV/97-2), (IV/224-s.), (IV/224-s.), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-1), (V/105-2), (V/105-2), (V/105-3), (V/105-3), (V/105-4), (V/105-5), (V/105-5), (V/105-5), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-6), (V/105-7), (V/105-7), (V/105-8), (V/105-9), (V/105-9), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-10), (V/105-11), (V/105-11), (V/105-12), (VI/7-1), (VI/7-1), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/17-12), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/27-7), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/37-1), (VI/90-1), (VI/107-1), (VI/107-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/172-3), (VI/188-7), (VI/196-4), (VI/196-4),

(VI/196-5), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/235-1), (VI/238-1), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/241-4), (VI/251-1), (VI/251-1), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/261-13), (VI/270-7), (VI/270-7), (VI/281-5), (VI/281-5), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/290-10), (VI/301-10), (VI/301-10), (VI/311-12), (VI/321-9), (VII/7-6), (VII/13-10), (VII/22-16), (VII/22-16), (VII/37-6), (VII/42-2), (VII/48-10), (VII/48-10), (VII/48-10), (VII/66-2), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-5), (VII/81-7), (VII/81-8), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-10), (VII/81-11), (VII/81-11), (VII/81-11), (VII/81-13), (VII/81-15), (VII/81-15), (VII/81-16), (VII/81-16), (VII/81-18), (VII/81-18), (VII/81-20), (VII/81-21), (VII/81-21), (VII/81-22), (VII/81-23), (VII/279-3), (VII/279-3), (VII/279-4), (VII/279-5), (VII/279-6), (VII/279-6), (VII/279-7), (VII/279-8), (VII/279-8), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-15), (VII/279-15), (VII/279-15), (VII/279-17), (VII/279-18), (VII/279-18), (VII/279-19), (VII/279-19), (VII/279-21), (VII/279-23), (VII/279-24), (VII/279-24), (VII/279-25), (VIII/7-1), (VIII/7-3), (VIII/7-3), (VIII/7-5), (VIII/7-5), (VIII/7-5), (VIII/7-5), (VIII/7-7), (VIII/7-9), (VIII/7-9), (VIII/7-9), (VIII/7-11), (VIII/7-12), (VIII/7-13), (VIII/7-14), (VIII/7-15), (VIII/7-15), (VIII/7-17), (VIII/7-18), (VIII/8-19), (VIII/106-1), (VIII/106-3), (VIII/106-3), (VIII/107-4), (VIII/107-4), (VIII/107-7), (VIII/107-10), (VIII/107-12), (VIII/107-12), (VIII/107-18), (VIII/107-21), (VIII/107-22), (VIII/107-23), (VIII/107-23), (VIII/107-24), (VIII/107-27), (VIII/107-28), (VIII/107-29), (VIII/108-30), (VIII/211-7), (VIII/211-8), (VIII/211-8), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-11), (VIII/211-12), (VIII/211-15), (VIII/211-17), (VIII/211-17), (VIII/310-4), (VIII/310-5), (VIII/310-5), (VIII/310-6), (VIII/310-7), (VIII/310-7), (VIII/310-9), (VIII/310-10), (VIII/310-11), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-12), (VIII/310-13), (VIII/310-14), (VIII/310-15), (VIII/310-16), (VIII/310-17), (VIII/310-17), (VIII/310-17), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/344-1), (VIII/345-2), (VIII/345-2), (VIII/345-3), (VIII/345-3), (VIII/345-3), (VIII/345-4), (VIII/345-5), (VIII/345-10), (VIII/345-11), (VIII/345-11), (VIII/345-13), (VIII/345-14), (VIII/345-15), (VIII/345-18), (VIII/345-20), (VIII/345-20), (VIII/345-20), (VIII/345-21), (VIII/454-3), (VIII/454-3), (VIII/454-3), (VIII/454-7), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (VIII/454-9), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-10), (VIII/454-11), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-12), (VIII/454-13), (VIII/454-13), (VIII/454-14), (VIII/454-17), (VIII/454-19), (IX/5-1), (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-3), (IX/5-6), (IX/5-8), (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/5-10), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/7-2), (IX/7-3), (IX/17-3), (IX/17-3), (IX/17-3),

(IX/27-3), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-8), (IX/37-9), (IX/37-9), (IX/47-2), (IX/47-3), (IX/57-12), (IX/57-13), (IX/57-13), (IX/67-4), (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/67-5), (IX/77-9), (IX/77-9), (IX/77-9), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/77-10), (IX/88-6), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/88-7), (IX/97-8), (IX/108-5), (IX/117-4), (IX/127-14), (IX/127-15), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/137-8), (IX/147-12), (IX/147-13), (IX/147-13), (IX/157-6), (IX/157-7), (IX/167-1), (IX/167-1), (IX/167-2), (IX/177-1), (IX/177-2), (IX/177-3), (IX/177-3), (IX/177-3), (IX/185-18), (IX/185-18), (IX/185-19), (IX/185-19), (IX/185-19), (X/57-1), (X/57-1), (X/57-2), (X/57-3), (X/57-4), (X/57-5), (X/57-7), (X/57-8), (X/57-8), (X/57-9), (X/57-9), (X/57-10), (X/57-11), (X/57-11), (X/57-12), (X/57-13), (X/57-13), (X/57-13), (X/57-14), (X/57-15), (X/57-15), (X/57-15), (X/57-16), (X/58-17), (X/58-18), (X/58-19), (X/58-22), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-26), (X/58-29), (X/58-30), (X/58-32), (X/58-34), (X/58-34), (X/58-35), (X/58-35), (X/58-37), (X/58-37), (X/59-38), (X/59-39), (X/59-40), (X/59-42), (X/59-42), (X/59-43), (X/59-44), (X/59-45), (X/59-47), (X/59-49), (X/59-50), (X/59-51), (X/59-53), (X/59-54), (X/59-54), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-55), (X/59-56), (X/59-56), (X/59-57), (X/59-60), (X/59-60), (X/59-61), (X/59-62), (X/59-63), (X/59-63), (X/60-65), (X/60-65), (X/60-66), (X/60-67), (XI/7-5), (XI/7-5), (XI/16-7), (XI/18-17), (XI/18-17), (XI/27-9), (XI/28-4), (XI/28-4), (XI/55-1), (XI/55-2), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-3), (XI/55-5), (XI/55-5), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-6), (XI/55-7), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/55-9), (XI/55-10), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/155-1), (XI/155-3), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-7), (XI/155-8), (XI/155-9), (XI/155-9), (XI/155-11), (XI/155-11), (XI/155-12), (XI/155-13), (XI/155-14), (XI/155-15), (XI/155-16), (XI/155-17), (XI/155-17), (XI/221-1), (XI/221-1), (XI/221-2), (XI/221-3), (XI/221-3), (XI/221-4), (XI/221-5), (XI/221-5), (XI/221-6), (XI/221-7), (XI/221-7), (XI/221-8), (XI/221-9), (XI/221-10), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-11), (XI/221-12), (XI/221-14), (XI/221-14), (XI/221-15), (XI/221-17), (XII/10-27), (XII/10-27), (XII/15-13), (XII/16-13), (XII/31-20), (XII/31-20), (XII/31-20), (XII/84-2).

2.5.1.2. Olumlu isim cümleleri

Leydi Montegü, 1717-1718 yılları arasında, İstanbul'da İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü'nün eşidir (I/146-4).

Birçok ihtiyar kadının sanatları, sırf bu ameliyatı yapmak (I/146-7).

Bayındır; ata soyunca Arslan Yabgu'nun Türkmenlerindedir (II/10-1).

Ağası karşısında, ağası kadar güçlü olabilme davası güden Gevher'in tutsağı idi (II/118-17).

Son sınıf: Bu sefer üç aylık eğitim (VII/32-2).

İşte bu, zehirli bir yılan gibi içlerine çöreklenip oturmuş aşağılık duygusu, güvensizlik, sahihsizlik...(VII/53-21).

İnsanların sopaları değişik, yalnızlıklarının cinsine göre (VII/81-1).

Ötesi sana ait, ... (VII/81-20).

Şu siyah şekiller çiçek olmalı (VIII/107-5).

Katkısız, sert, içten gelen bir ahenkle sarmaş dolaş olmuş yatay, dikey, içleri boş, dolu kutular, çizgiler (VIII/107-6).

(I/146-1), (I/146-5), (I/146-8), (I/146-9), (II/10-2), (II/10-9), (II/10-10), (II/10-11), (II/10-12), (II/10-13), (II/117-1), ((II/117-1), II/117-9), (II/118-15), (II/118-16), (II/118-20), (II/118-20), (II/118-25), (II/118-27), (II/118-29), (II/118-31), (II/118-34), (II/118-35), (II/118-37), (II/118-37), (II/118-37), (II/118-44), (III/5-9), (III/5-10), (III/5-11), (III/5-11), (III/5-11), (III/5-13), (III/5-17), (III/5-19), (III/5-19), (III/61-8), (III/61-9), (III/61-12), (III/61-13), (III/122-3), (III/122-7), (III/122-8), (III/122-11), (III/188-1), (III/189-5), (IV/10-1), (IV/10-1), (IV/89-2), (IV/103-2), (V/105-6), (V/105-7), (V/105-10), (VI/7-1), (VI/7-1), (VI/17-12), (VI/27-7), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/90-1), (VI/104-1), (VI/104-1), (VI/104-1), (VI/104-1), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/111-2), (VI/133-1), (VI/133-1), (VI/142-11), (VI/142-11), (VI/207-2), (VI/207-2), (VI/270-7), (VII/27-1), (VII/27-1), (VII/32-2), (VII/37-6), (VII/42-2), (VII/80-15), (VII/80-15), (VII/81-3), (VII/81-3), (VII/81-4), (VII/81-4), (VII/81-5), (VII/81-6), (VII/81-6), (VII/81-10), (VII/81-23), (VII/81-23), (VII/81-23), (VII/279-6), (VII/279-11), (VII/279-12), (VII/279-14), (VII/279-19), (VIII/7-2), (VIII/7-7), (VIII/7-10), (VIII/7-11), (VIII/107-4), (VIII/107-7), (VIII/107-7), (VIII/107-7), (VIII/107-9), (VIII/107-16), (VIII/107-17), (VIII/107-17), (VIII/107-19), (VIII/107-20), (VIII/211-8), (VIII/211-9),

(VIII/211-10), (VIII/211-11), (VIII/211-14), (VIII/211-14), (VIII/211-16), (VIII/310-3), (VIII/310-7), (VIII/310-8), (VIII/310-16), (VIII/310-18), (VIII/310-18), (VIII/310-19), (VIII/345-2), (VIII/345-6), (VIII/345-6), (VIII/345-9), (VIII/345-9), (VIII/345-10), (VIII/345-12), (VIII/345-13), (VIII/345-15), (VIII/345-16), (VIII/345-17), (VIII/345-18), (VIII/345-19), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-5), (VIII/454-5), (VIII/454-5), (VIII/454-6), (VIII/454-7), (VIII/454-8), (VIII/454-10), (VIII/454-16), (VIII/454-18), (VIII/455-20), (VIII/455-21), (IX/5-1), (IX/5-3), (IX/5-7), (IX/5-9), (IX/5-9), (IX/7-2), (IX/17-1), (IX/17-2), (IX/17-3), (IX/47-3), (IX/97-8), (IX/117-3), (X/57-4), (X/57-6), (X/57-6), (X/57-9), (X/58-19), (X/58-19), (X/58-24), (X/58-31), (X/58-34), (X/58-35), (X/58-36), (X/58-37), (X/59-41), (X/59-49), (X/59-50), (X/59-53), (X/59-59), (X/59-62), (X/60-65), (XI/7-5), (XI/55-3), (XI/55-4), (XI/55-8), (XI/55-8), (XI/155-2), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-4), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-6), (XI/155-10), (XI/221-6), (XI/221-16).

2.5.1.3. Yapıca olumlu anlamca olumsuz cümleler

Sanki bir diyeceği mi var? (II/9-1).

Ben hiçbir şey hissetmiyor gibiydim; durgun, ağır, müzikle ve şiirle tekleşmiş (XI/221-16).

Düşündüm, eğer bu propaganda içinse, işte canlı örnekleri dolaşiyor aramızda, kelimelere ne hacet? (VIII/211-15),

Oğlan olacak, diye tasdik etti Mısri, lakin bu hediye fazla hoşuma gitmedi, *yahu aramızda böyle şeyler olur mu*, evlendin, çocuğun olacak diye hediye mediye, aramızda...(VI/241-4),

Hayırlı olsun...dedi...biz sportmence yarıştık, kaybettik, ne yapalım (III/188-3),

2.5.2. Olumsuz Cümleler

2.5.2.1. Olumsuz fiil cümleleri

2.5.2.1.1. “-mA” ile olumsuz yapılan cümleler

Bütün bu ameliye sırasında en küçük bir acı bile hissedilmiyor (I/146-13).

... saflığımı kınayabilmezdi! (II/10-6).

Başka da hiç ağladığımı görmemişlerdi Bayındır'ın (II/10-8).

El-Basan'ın gülen gözleri gülmez oluyor, ... (II/118-43).

Beceremedi (III/189-13).

Afedersiniz, bir şeyi pek iyi anlayamadım beyefendi, ... (VII/66-2).

Sevim ablanın tahlillerini pek anlamıyor, ... (VII/81-7).

Şimdi her şeyi anlıyor ve Tülin'den korkmuyorum...(VII/81-8).

Bende, benimle, benim gönlümde bulamazsın gerçeği (VII/81-14).

Elini kana bulama, sen de kana bulanma oğlum! (VII/279-9).

Gurup gurup gençler, kaymak tabakanın nazlı çocukları, başlarını eğip, manzarayı görmezden geliyorlar (VII/279-13).

(I/146-16), (II/117-5), (II/117-6), (II/118-13), (III/5-15), (III/61-6), (III/61-6), (III/122-3), (III/122-3), (III/122-3), (VI/111-2), (VI/172-3), (VI/241-4), (VII/27-21), (VII/279-9), (VII/279-25), (VIII/7-12), (VIII/7-14), (VIII/7-16), (VIII/7-16), (VIII/106-2), (VIII/107-26), (VIII/107-28), (VIII/211-7), (VIII/211-13), (VIII/310-1), (VIII/310-2), (VIII/310-9), (VIII/345-5), (VIII/345-18), (VIII/454-3), (VIII/454-4), (VIII/454-8), (VIII/454-9), (IX/5-1), (IX/5-1), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/27-4), (IX/57-14), (IX/57-14), (IX/137-7), (IX/137-8), (IX/147-12), (X/58-20), (X/58-21), (X/58-25), (X/58-26), (X/58-28), (X/58-29), (X/58-35), (X/59-39), (X/59-42), (X/59-43), (X/59-52), (X/60-64), (XI/221-9), (XII/31-20), (XII/84-2).

2.5.2.1.2. “ne....ne” bağlama edatıyla yapılan cümleler

Koşuyu tutturacaksın, öyle bir yere geleceksin ki *ne* geri dönmek mümkün olacak, *ne* durmak!. (VIII/310-5).

2.5.2.2. Olumsuz isim cümleleri

2.5.2.2.1. “yok” ile yapılan olumsuz cümleler

Nasıl bir rezillik ki, o yıldan beri bu yıla kargışlansa yetmesi *yok* (II/118-42).

...ve dahi tükenesi *yoktur*,(II/117-1).

Oysa bu adamın, asaletle uzak yakın ilgisi *yok* (III/5-8).

Tabiatta değişiklik *yoktu* (VIII/7-8).

Yoksa, bu beyler yiğittir dememek, erdir, bahadırır, erdemlidir dememenin dahi mümkünü *yok!* (II/117-11).

...bizim burada bir şeylerden haberimiz yok, ... (VI/290-10),

Karar veriyorum, ne kadar samimi diye sormaya lüzum *yok* (VIII/107-24),

Bana mavi mavi bakıyorsun, güneş yıldızlamış bakışlarını, gülümser gibisin, tek bulut *yok...* (VIII/345-2),

Eğer gören olmuşsa hafta sonundaki öz eleştiri toplantısında “ O gün toprağın üstünde yatarken, hiç gereği *yoktu* ama gülümsedim.” diye itiraf etmem lazım gelir (VIII/345-4).

Bakıyorum, bir zamanlar ona söylediklerimin hepsine akli yatmış görünüyor, ama mücadele etmek, harekete geçmek gibi hiçbir düşüncesi *yok* (VIII/454-12).

(V/105-6), (V/105-7), (IX/108-3), (X/58-23), (X/59-47), (X/60-64), , (XI/155-5), (XI/155-5).

2.5.2.2.2. “değil” ile yapılan olumsuz cümleler

Ve bak, bulacağın şey, senin hakikatin olacak, benim *değil* (VII/81-21).

Artık korkmuyor, pişmanda *değil* (VII/279-5).

Demek o günler, pek de uzaklarda *değilmiş!* (VIII/7-6).

Mümkün *değil*, ... (VIII/106-3).

Hiçbir yolda samimi *değil* Mehmet Ali (VIII/107-25).

Kendi gösterdiği sebep ise, bir milyon birinci olabilir yahut asla “sebep” *değil* (VII/7-6).

Kuş kanadı *değil* hançer!. (VIII/107-19).

Velhasıl, acı çekmek yahut çektirmek ihtirası, kişinin iliklerine işlemiş olan tutsaklığın bir değişik tezahürü, başka bir şey *değil!* (VIII/211-10).

Çünkü ben artık Mehmet Ali, *değilim* (VIII/345-8).

Usta içeri girdikten sonra, bizler biraz daha sohbet ettik, hemen herkes gönlü sevgiye hazırlanmanın bir çeşit yolunu göstermişti; bu yolların hepsi doğrudu ve kişinin hepsi birden yapması gerekiyordu; kolay *değil*, fakat sevgilere açık olan bir gönül de, hep umut ettiğimiz istediğimiz bir şeydi...(XI/55-8).

(V/105-8), (V/105-10), (V/105-10), (VI/238-1), (IX/5-3), (IX/5-3), (X/58-28), (X/59-46), (XI/27-9).

2.5.2.2.3. “ne....ne” ile yapılan olumsuz cümleler

Benim için mühim olan ne değişmesi gereken iktidar, ne Koçsa'nın gül canını sıkmamak, ne de YİSK'in gelmesi düşünülen iktidarı destekleme kararı olmasıdır (VII/42-2).

2.5.2.3. Yapıca olumsuz anlamca olumlu cümleler

Şöyle sere serpe uzanıp da toprağa, gözlerini göğe kaldırıncı, seni hatırlamamak imkânsız akçabardağım (VIII/345-1).

Sıcaklardan yanıp kavrulup, ben de o gölgeye koşmuyor muyum? (IX/97-9).

Zeki, davetlilerine karşı, doğrudan doğruya konuyu açmaya biraz utanıyordu, zaten şimdiye kadar hepsi iştmişti işiteceklerini, bu yemeği kabul etmeleri, acaba Zeki'yi tasvip ettikleri anlamına gelmez miydi?.. (III/122-4).

2.5.3. Soru Cümleleri

Bir cevap isteyen, öğelerinden herhangi biriyle ilgili bir durumu veya bit işin yapılıp yapılmayacağını soran cümlelerdir.

Cümleler soru eki (mI), soru sıfatları, soru zarfları, soru zamirleri ile bazen de vurgu yoluyla soru anlamı kazanır.

2.5.3.1. Kuruluşları yönünden soru cümleleri

2.5.3.1.1. Soru ekiyle kurulan cümleler

Sanki bir diyeceği *mi* var? (II/9-1).

Selçuk'un torunları *mi* dedin? (II/117-8).

Ancak Alp Arslan Sultan'a ayar olagelmenin mümkünü var *mi*? (II/117-10).

Alp Arslan Başbuğ'dan daha büyüğü ola *miydi*, ya ondan görkemlisi? (II/118-26).

İnanagelmek olabilir *mi*? (II/118-45).

Yoksa; bembeyaz mermer ben *miyim*? (III/5-14).

...öyle de olmuştu, yine bir saflık ifadesi değil *mi*? (III/5-16).

...“Şimdi şu Sünbül amcanın kızı *miydi*, yoksa evdeki yardımcı *mi*?...” ... (III/61-4).

...acaba Zeki'yi tasvip ettikleri anlamına gelmez *miydi*?.. (III/122-4).

(VI/241-4), (VI/261-13), (VII/66-2), (VII/81-12), (VII/81-12), ((VII/179-1), (VII/279-16), (VII/279-18), (VII/279-19), (VII/279-20), VIII/22-16), (VIII/22-16), (VIII/107-11), (VIII/107-13), (VIII/107-15), (VIII/211-9), (VIII/345-12), (VIII/345-12), (IX/5-2), (IX/5-2), (IX/5-3), (IX/5-4), (IX/5-5), (IX/7-1), (IX/47-3), (IX/97-9), (IX/108-4),

(IX/108-4), (IX/117-3), (X/58-25), (X/58-33), (X/59-38), (X/59-38), (X/59-48), (X/59-51), (X/59-51), (XI/7-1), (XII/84-2).

2.5.3.1.2. Soru sıfatıyla kurulan cümleler

Gerçeğe kavuşabilmek için *kaç* aynayı kırıp buz etmem lazım? (XI/11-3).

2.5.3.1.3. Soru zarfıyla kurulan cümleler

Haydi Nurgün.. uzun etme, “kurbanlık” tan “mermer beyazlığı” na *nasıl* da atlayabiliyorsun? (III/5-15).

...aklımı *ne zaman* toparlamaya başladım? (III/5-18).

...ramazan günü, hem de orucun faziletleri konusunda bir vaaz verdikten sonra, çeşmenin başında ekmek yemek de *ne* oluyordu... (VI/207-2).

...hiç düşünmez misin, çocuğun buraya geliş gidiş günleri saatleri belli mi, *niçin* bizim evin önünde vursunlar onu? (VII/22-16).

Fakat babasının burada işi *ne*? (VII/279-10).

Kadrimizi bilenler ise *neyi*, *nanca* anlayabiliyorlar? (VIII/107-14).

Düşündüm, eğer bu propaganda içinse, işte canlı örnekleri dolaşüyor aramızda, kelimelere *ne hacet*? (VIII/211-8).

Ne olabilir?.. (VIII/454-15).

Şimdi bu tedirginlik, bu yapay gülümseme *neden*? (IX/5-4).

(IX/108-4), (X/59-54), (XI/55-12), (XI/55-12),

2.5.3.1.4. Soru zamiriyle kurulan cümleler

Neylersin, *ne* dersin, Sultan'dan kaçagiden, sultan yağışı ile kapışıyor..(II/118-41).

Hayırlı olsun... dedi...biz sportmence yarıştık, kaybettik, *ne* yapalım (III/188-3).

...“ Sen *ne* yapıyordun, be adam ? “ (III/105-11).

...Osmanlı *ne* yapmaktadır...Almanya'ya da savaş açmışız, *ne* diyorsun?...
(VI/290-10).

Nerde bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; ...(VII/16-2).

Sevim abla... dedim... keşke Tülin'e bir tel çekseydik, ama *ne* diyebilirdik?
(VII/59-19).

Fakat bende değişen *nedir*? (VII/81-9).

Nereye? (VII/279-22).

...*nerede* o , niçin gelmiyor?. (IX/108-4).

2.5.3.1.5. Vurgu yoluyla kurulan cümleler

- Buyur ana? (II/9-1).

Kendi yaşadıklarını yazıyorsun desem? (X/59-45).

2.5.3.2. İşlevleri yönünden soru cümleleri

Soru cümleleri “öğrenme” fonksiyonundan başka değişik fonksiyonlarla da kullanılır.

2.5.3.2.1. Hayret ifadesi taşıyanlar

Yoksa; bembeyaz mermer ben miyim? (III/5-14).

...yine ağlayarak birbirinize sarılacağınız bir kimsen daha mı var ?” (VI/196-5).

Bana mı soruyorsun?.. (X/59-55).

Şaşakalmıştım, bahçede ustaya hayran bakışlar *neydi*, şimdi iki lakırdı etmeden kaçış *ne*...(XI/55-12).

2.5.3.2.2. İhtimal ve karşılaştırma ifadesi taşıyanlar

...“Şimdi şu Sünbül amcanın kızı *miydi*, yoksa evdeki yardımcı *mı?..*” ...
(III/61-4).

...siz Selen için tehlikeli bir yerde bulunduğu için mi endişe ediyorsunuz, yoksa çirkin bir yerde mi? (VII/66-2).

Türk mü, yoksa Moğol asıllı bir Sovyet vatandaşı mı... (VIII/345-12).

Neden, o kadınlara benzemekten mi yoksa erkeklerden mi?. (X/58-33).

Karakterim mi ben oluyor, yoksa ben mi o? (X/59-51).

2.5.3.2.3. Bilinmezlik ifadesi taşıyanlar

...Hiç daha önce adam öldürdün *mü*, böyle bir şey yapmaya kalktın *mi?*.. (VI/261-13).

...Osmanlı *ne* yapmaktadır... Almanya'ya da savaş açmışız, *ne* diyorsun?... (VI/290-10).

...Allah tek değil *mi*, yoksa seninki başka, benimki başka *mi?* (VII/81-22).

Fakat bende değişen *nedir?* (VII/81-9).

Kuş kanadının temasında öfkemizi, bir tılsımlı yediveren gülünün kokusunda sevincimizi duyabiliyorlar *mi?* (VIII/107-15).

O halde ayrıntıları ile tariflere girenlerin ağızlarını açtıran, acı çekmekten hoşlanma dürtüsü *mü?* (VIII/211-9).

Ne olabilir?. (VIII/454-15).

Yoksa o güneşin on ikisinde esen serinleten bir rüzgârla *mi* eş? (IX/7-1).

Sarhoş *mu* ettin sevgilimi, esrar *mi* verdin, *nerede* o , *niçin* gelmiyor?. (IX/108-4).

Peki.. dedi.. ya seni Natalie Wood'a benzeten oldu *mu?* (X/58-16).

(X/58-25), (X/59-38), (X/59-38), (X/59-48), (X/59-51), (X/59-51), (X/59-54), (XI/7-1), (XI/11-3).

2.5.3.2.4. Üzüntü ve kaygı ifadesi taşıyanlar

Neylersin, ne dersin, Sultan'dan kaçagiden, sultan yağışı ile kapışıyor..(II/118-41).

Nerde bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; ... (VII/16-2).

Sevim abla... dedim... keşke Tülin'e bir tel çekseydik, ama *ne* diyebilirdik? (VII/59-19).

...çok *mu* kırdı seni o herif? (VIII/310-12).

2.5.3.2.5. Suçlama ifadesi taşıyanlar

Haydi Nurgün.. uzun etme, “kurbanlık” tan “mermer beyazlığı” na *nasıl* da atlayabiliyorsun? (III/5-15).

...Başka bir söz bilmez *misiniz* ya'u!. (IV/10-1).

...hiç düşünmez misin, ... (VII/22-16).

Bu mu yiğitlik, bu mu erdem? (VII/81-12).

Almaz *misin* tabancaların yanına! (VII/279-1).

Peki, biz bunlar için *mi* uğraştık, şu bizim millet! (VII/179-16).

“Ağalık vermekle, yiğitlik vurmakla olur!” Öyle *miydi* İlhan? (VII/279-18-).

Öyle ise... bir zamanlar inanmıştın, öyle ise bunlar yiğit! Yiğit *mi* dersin? Allah kahretsin. (VII/279-19).

Ve sen *mi* yiğittin İlhan, şimdi şu sütü bozukların arasında uslu uslu yürüyüp giden? (VII/279-20).

2.5.3.2.6. Merak ifadesi taşıyanlar

...öyle de olmuştu, yine bir saflık ifadesi değil *mi*? (III/5-16).

...aklımı *ne zaman* toparlamaya başladım? (III/5-18).

...acaba Zeki'yi tasvip ettikleri anlamına gelmez *miydi*?.. (III/122-4).

...“ Sen *ne* yapıyordun, be adam ? “ (III/105-11).

...ramazan günü, hem de orucun faziletleri konusunda bir vaaz verdikten sonra, çeşmenin başında ekmek yemek de *ne* oluyordu... (VI/207-2).

Fakat babasının burada işi *ne*? (VII/279-10).

Nereye? (VII/279-22).

Kadrimizi bilenler ise *neyi*, *nanca* anlayabiliyorlar? (VIII/107-14).

...Berrin Hanım, olur mu, müsaade eder misiniz? (IX/5-2).

Çehre;yüz, surat demektir, biliyor *muydun*... (IX/47-3).

(IX/5-4), (IX/5-5), (IX/37-8), (XI/55-11), (XI/55-11),

2.5.3.2.7. İmkânsızlık ifadesi taşıyanlar

Ancak Alp Arslan Sultan'a ayar olagelmenin mümkünü var mı? (II/117-10).

Alp Arslan Başbuğ'dan daha büyüğü ola mıydı, ya ondan görkemlisi? (II/118-26).

İnanagelmek olabilir *mi*? (II/118-45).

Hayırlı olsun... dedi... biz sportmence yarıştık, kaybettik, *ne* yapalım (III/188-3).

...yahu aramızda böyle şeyler olur mu, ... (VI/241-4).

... çocuğun buraya geliş gidiş günleri saatleri belli mi, *niçin* bizim evin önünde vursunlar onu? (VII/22-16).

2.5.3.2.8. Sözde soru cümleleri

Dedem bir kere bana, "Ninen de severdi çiçekleri, senin gibi onlara türlü mana, söz, tavır yakıştırırdı." dememiş *miydi*? (VIII/107-11).

Kadrimizin her zaman bilinmeyişi, çoğumuzun gölgeler içinde ömür tüketip, karanlıkta göçüşü bu yüzden değil *mi*? (VIII/107-13).

Düşündüm, eğer bu propaganda içirse, işte canlı örnekleri dolaşüyor aramızda, kelimelere *ne hacet*? (VIII/211-8).

...Arkadaş değil miyiz Havva, ... (IX/5-3).

Sıcaklardan yanıp kavrulup, ben de o gölgeye koşmuyor *miyim?* (IX/97-9).

Kendi yaşadıklarını yazıyorsun desem? (X/59-45).

Sanki bir diyeceği mi var? (II/9-1).

Oğlan olacak, diye tasdik etti Mısri, lakin bu hediye fazla hoşuma gitmedi, *yahu aramızda böyle şeyler olur mu*, evlendin, çocuğun olacak diye hediye mediye, aramızda...(VI/241-4),

- Hayırlı olsun... dedi... biz sportmence yarıştık, kaybettik, *ne yapalım* .(III/188-3).

(XII/84-2).

2.5.3.3. Anlamına göre soru cümleleri

2.5.3.3.1. Olumlu soru cümleleri

Selçuk'un torunları mı dedin? (II/117-8).

Alp Arslan Başbuğ'dan daha büyüğü ola mıydı, ya ondan görkemlisi? (II/118-26).

Neylersin, ne dersin, Sultan'dan kaçagiden, sultan yağısı ile kapışıyor... (II/118-41).

İnanagelmek olabilir *mi?* (II/118-45).

Yoksa; bembeyaz mermer ben *miyim?* (III/5-14).

Haydi Nurgün.. uzun etme, “kurbanlık” tan “mermer beyazlığı” na *nasıl* da atlayabiliyorsun? (III/5-15).

...aklımı *ne zaman* toparlamaya başladım? (III/5-18).

...“Şimdi şu Sünbül amcanın kızı *miydi*, yoksa evdeki yardımcı *mi?..*” ... (III/61-4).

Hayırlı olsun... dedi... biz sportmence yarıştık, kaybettik, *ne yapalım* (III/188-3).

...“ Sen *ne* yapıyordun, be adam ? “ (III/105-11).

(VI/196-5), (VI/207-2), (VI/241-4), (VI/261-13), (VI/290-10), (VII/16-2), (VIII/22-16), (VIII/22-16), (VIII/22-16), (VII/59-19), (VII/66-2), (VII/81-9), (VII/81-12), (VII/81-12), (VII/81-22), (VII/81-22), (VII/279-10), (VII/279-16), (VII/279-18), (VII/279-19), (VII/279-20), (VII/279-22), (VIII/107-14), (VIII/107-15), (VIII/211-8), (VIII/211-9), (VIII/310-12), (VIII/345-12), (VIII/454-15), (IX/5-2), (IX/5-2), (IX/5-4), (IX/5-5), (IX/7-1), (IX/37-8), (IX/47-3), (IX/108-4), (IX/108-4), (IX/108-4), (IX/117-3), (IX/117-3), (X/58-16), (X/58-25), (X/58-33), (X/59-38), (X/59-38), (X/59-45), (X/59-48), (X/59-51), (X/59-51), (X/59-54), (X/59-55), (XI/7-1), (XI/11-3), (XI/55-11), (XI/55-11), (XI/55-12), (XI/55-12), (XII/84-2).

2.5.3.3.2. Olumsuz soru cümleleri

...öyle de olmuştu, yine bir saflık ifadesi değil *mi*? (III/5-16).

...acaba Zeki'yi tasvip ettikleri anlamına gelmez *miydi*?.. (III/122-4).

...Başka bir söz bilmez *misiniz* ya'u!. (IV/10-1).

...Allah tek değil mi, ... (VII/81-22).

Almaz *musın* tabancaların yanına! (VII/279-1).

Dedem bir kere bana, “Ninen de severdi çiçekleri, senin gibi onlara türlü mana, söz, tavır yakıştırdı.” dememiş *miydi*? (VIII/107-11).

Kadrimizin her zaman bilinmeyişi, çoğumuzun gölgeler içinde ömür tüketip, karanlıkta göçüşü bu yüzden değil *mi*? (VIII/107-13).

...Arkadaş değil miyiz Havva, ... (IX/5-3).

Sıcaklardan yanıp kavrulup, ben de o gölgeye koşmuyorum *muyum*? (IX/97-9).

Sarhoş mu ettin sevgilimi, esrar mı verdin, nerede o , *niçin gelmiyor*?. (IX/108-4).

2.6. CÜMLENİN UNSURLARI ARASINDAKİ İLGİ

2.6.1. Özne-Yüklem İlgisi

Doğru bir cümlenin önemli şartlarından biri de özne-yüklem uygunluğudur. Özne-yüklem uygunluğu, özne ile yüklem “nicelik ve kişi” bakımından birbiriyle uyum içinde olması demektir.

Türkçenin söz dizimine göre özne-yüklem uygunluğu kuralları şöyledir:

a. Özne teklik ise yüklem de teklik olur; ancak övünme, böbürlenme veya alçak gönüllülük, saygı ve nezaket gibi sebeplerle özne çokluk (biz, siz, onlar) yapılabilir. Bu durumda yüklem de çokluk olur.

b. Özne çokluk insan ise yüklem teklik de olabilir, çokluk da olabilir.

c. İnsan dışındaki varlıkların, kavramların, insan organlarının özne olması durumunda yüklem teklik olur; ancak teşhis sanatı yapılmışsa özneye uygun yüklem getirilir.

ç. Cümlede birden çok özne var ise ve bunlardan biri birinci teklik kişi ise yüklem birinci çokluk kişi; birden çok öznenin içinde ikinci teklik kişi de bulunuyor ise yüklem ikinci çokluk kişi olur.

İncelediğimiz cümlelerde öznenin teklik veya çokluk oluşuna göre yüklem durumunun ele aldık.

2.6.1.1. Öznenin teklik olduğu cümlelerde yüklem durumu

Bütün bu ameliye sırasında *en küçük bir acı bile hissedilmiyor* (I/146-13).

Mektup böyle *uzayıp gidiyor* sevgili dinleyiciler, *Dr Jenner*, böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için, denemelere *başlamış...* (I/146-22).

Anca şol pınarın akıntılı coşkunu suyun.. çöllerde dağılıp, telef olmaması, o beg'in bu beg'in buyruğunda bölünüp bölünüp sonra kuruyagelmemesi için Sultan Tuğrul'un başladığı uğraşı, *Başbuğ Alp Arslan*, *devam ettire gitti*. (II/117-2).

Alp Arslan Başbuğ; ilk kuşkulandığında El-Basan'dan Gevher Sultanı yanına *aldırakomuş* (II/118-18).

Afşin Bey ise ardından durmayıp *at salıyor* (II/118-47).

Bunu *düşünüyordu Zeki*, şuna buna gülücük dağıtırken, içinden taa içinden politikacıların işinin ne kadar zor olduğunu *takdir ediyordu*. (III/122-5).

Bizim zat, kurda kuşa yem olmamak için *gayret etmiş*, taa uzaklarda bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa *varmaya çalışmış*. (V/105-2).

Mısri Mardin'deki çalışmalarından hocası Abdurrezzak Efendi'den ve öğrencileri olan dört oğlan kardeşten *bahsetmişti* Süleyman'a (VI/188-7).

IV. Mehmet, Tunca, Hünkar ve Edirne Sarayı gibi isimlerle anılan Sarayı Cedid'de oturmayı *tercih ediyordu*, *bu saray* şehrin dışında, Tunca Nehri'nin batısındaki geniş düzlüklere *kurulmuştu* (VI/251-1).

Oysa aramayı, hatta aramam lazım geldiğini de *Mehmet öğretmişti* bana (VII/81-17).

2.6.1.2. Öznenin çokluk olduğu cümlelerde yüklem durumu

2.6.1.2.1. Öznenin çokluk- yüklem teklik olması

Sonradan *bu ufak yaralar yer ediyor* (I/146-14).

...yüzlerinde *yirmi otuz sivilce çıkıyor* (I/146-16).

O kıyamet günler yâdına düşer... (II/10-3).

Griler de olmalı, belirsizlikler... (III/5-2).

...çevremizde *buranın gediklilerinden birkaç yaşlı hanımla bey vardı*, caddeden *insanlar*, *arabalar geçiyordu* (III/61-9).

Tepemizdeki çınarlar uyuyor, *yaprakları tozlanmış*. (III/61-11).

...*sular* köpürüp, *şahlanarak gemiyi dövüyor* (VI/7-1).

Tekrar gülmek istiyor İlhan, *dudakları geriliyor*, ancak acı duyuyor (VII/279-15).

Her şeyi pek açık gördüm, *renkler hiç solmamıştı*, bahar havası ciğerlerime *doldu* (VIII/7-5).

Sözler hiç bitmedi, *ağızdan ağıza dolaştı*. (VIII/211-7).

...umumiyetle bu rahat içinde Bulgarlar çalışır, bizlere pek nasip olmaz! (VIII/454-3)

2.6.1.2.2. Öznenin çokluk- yüklem çokluk olması

Aşılana çocuklar, sekiz gün kadar oynuyorlar, ... (I/146-16).

Biz yine Edirne'ye, 1700 yıllarına dönelim ve Türklerin aşığı keşfetme hikayesini dinleyelim... (I/146-23).

Kavurt'un erleri ile, Sultan'ın öncü kuvvetleri Ata Beg Çavı kumandasında karşılaştılar (II/118-22).

...biz sportmence yarıştık, kaybettik, ne yapalım. (III/188-3).

Gurup gurup gençler, kaymak tabakanın nazlı çocukları, başlarını eğip, manzarayı görmezden geliyorlar (VIII/279-13).

Peki, biz bunlar için mi uğraştık, şu bizim millet! (VII/279-16).

Çocuklar, İlhan'ı itip, tualete sokuyorlar, sırayla dövüyorlar (VII/279-24).

Toprağın suyla karışıp balçıklaştığı yerlerde ak yüzlü nazlı çiçekler, ak saplarının üstünde ürkek bir sevinçle titrerler (VIII/8-19).

Biz Türk kadınları, her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi önce, içimizin derinliklerine salıyor; onları can suyumuza karışmış sabırla, ince ince işleyip, Allah sevgisi nurumuzla aydınlattıktan sonra sessizce, yumuşak yumuşak seriyoruz gözler önüne (VIII/107-12).

...biz insanlar hep eteklerine sarılmış vaziyette bekleriz... (IX/17-3).

2.6.2. Nesne-Yüklem İlgisi

Nesne cümle veya yan cümlecikte yüklem bildirdiği işten etkilenen varlıktır. Bu sebeple yüklemle doğrudan ilişkilidir; ancak bütün yüklem nesne almaz. Yüklemi geçişli fiil olan cümleler nesne alır. Yüklemi geçişsiz fiil olan cümlelerde işi yapan ve işten etkilenen özne olduğu için böyle fiiller nesne istemez. Nesne tek kelimedenden oluşabileceği gibi kelime grubundan da oluşabilir veya iç içe birleşik cümlelerde olduğu gibi iç cümle şeklinde de olabilir. İç içe birleşik cümlelerde genellikle iç cümle ana cümle nesnesi durumundadır. Nesnelere yüklem hali eki alıp almamasına göre ikiye ayrılır:

-- Belirtili nesne (yükleme hali eki alan nesnelere).

-- Belirtisiz nesne (yükleme hali eki almayan nesnelere).

İncelediğimiz cümlelerde daha çok isim tamlaması ve sıfat tamlamasının nesne olduğu görülmektedir.

2.6.2.1. Belirtili nesne-yüklem ilgisi

Belirtili nesne-yüklem ilgisinde nesne durumunda olup da “-ı, -i, -u, -ü” yüklem hal eklerinin birini alan kelime veya kelime grupları incelenmiştir.

Bizde çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar (I/146-6).

Sayıları on beş ile on altı bulan aile toplulukları *bu aşıcı kadınlardan birini* çağırıyorlar (I/146-11).

Onun için, *aşığı* kapalı yerlere yapıyorlar (I/146-15).

Sultan Mahmut *yurtlarını* dağıttığı dem, Yağmur’un şimdiki yaşındaydı (II/10-2).

Ancak Sultan Mahmut’un toyunda, altın çamçaklardan şaraplar sunulduğu o gecede, *Arslan Yabgu’yu, oğlunu ve arkadaşlarını yakalatıp Hindistan’a sürmesinin deyişini*, söylerken ağlardı (II/10-7).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha faydalı kılabilmek için, *begler saltanatını* bitirmek, *cümlesini* Türk’ün töresi ve İslam’ın buyruğu içinde tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı. (II/117-3).

Bağışlanmasını diledi (II/117-24).

Karşımda, sanki ciddi bir hüznle oturup, süzüm süzüm süzülen adamı, kapkara boyuyorum (III/5-1).

Geç *saflığı*, basbayağı budalalık! (III/5-17).

Yaşamayı seviyorum!.. (III/61-14).

Bu kez, *gidecek parayı* da umursamıyordu, hindi gelecek yerden tavuk esirgememeliymiş, çünkü *Başkanlık konusunda arkadaşlarının ne düşündüğünü* anlamak lazımmış, çünkü bu zamanda *kimin kime ne denli tesir edeceği*, belli olmazmış. (III/122-3).

Lakin şimdi gönlü *ateşinin ışığını* izlemeliydi, onlara sanki birer büyük adammışlar gibi konuştu (VI/107-1).

IV. Mehmet, *Tunca, Hünkar ve Edirne Sarayı gibi isimlerle anılan Sarayı Cedit'de oturmayı* tercih ediyordu, bu saray şehrin dışında, Tunca Nehri'nin batısındaki geniş düzlüklere kurulmuştu (VI/251-1).

2.6.2.2. Belirtisiz nesne-yüklem ilgisi

Yükleme hali eki almayan nesnelere belirtisiz nesnelere dir.

Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine *bir ceviz kabuğu* yapıştırıyorlar (I/146-12).

Ancak Sultan Mahmut'un toyunda, altın çamçaklardan *şaraplar* sunulduğu o gecede, Arslan Yabgu'yu, oğlunu ve arkadaşlarını yakalatıp Hindistan'a sürmesinin deyişini, söylerken ağlardı (II/10-7).

Hele bir de bu begler, Selçuk'a *oğul ya da torun* oluyorsa, Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, *özü ayarı* tuttıklarına baş indirmemek için direniyorlardı... (II/17-7).

Selçuk'un torunları mı dedin? (II/117-8).

Eskiden benim üzerimde, *bir hardal sarılığı izlenimi* bırakmıştı, *ağır ağır akan, bulaşan* (III/5-12).

Şimdiye kadar bana hiç karışmadılar, *parasız yatılı okuyacağım*, dedim, *öğretmen olacağım* dedim, bilmem *Konya'da yalnız yaşayacağım* dedim, sonra İstanbul'a tayinimi yaptırdım, hiç mi hiç karışmadılar (III/61-6).

Zeki, midesinin ortasına *bir yumruk yemiş gibi* oldu, kasıldı... (III/188-2).

Ama Sakine yengen kızıyor, *gavur köpeğinin karısı bu*, diyor, *alma evine*, diyor. (IV/89-2).

Dağ tepe, taşlar dikenler, saatler geçmiş, gece yarısında ulaşmış ışığa (V/105-3).

Sana *süt* ısıtayım, ekmeğim de yok, lakin bu sabah derlediğim *armutlar* var, sana armut vereyim.” (V/105-7).

Ve bak, bulacağın şey, *senin hakikatin* olacak, benim değil (VII/81-21).

2.6.3. Yer tamlayıcısı- yüklem ilgisi

Yer tamlayıcısı yüklemi yaklaşma, bulunma ve uzaklaşma ilgileriyle tamamlayan ögedir. İsim soyundan bir kelime olabileceği gibi kelime grubu da olabilir. Yüklem anlamını dolaylı olarak etkilediğinden “ dolaylı tümleç” de denilir.

“Dolaylı tümleç, cümlede yüklem anlamını çeşitli yönlerden tamamlayan ve kesinleştiren; bulunma, yaklaşma ve uzaklaşma durumu eklerinden biriyle veya bir edatla birlikte kurulan yalın veya grup halindeki adın cümle bilgisindeki adıdır.” (Korkmaz, 1992, 47).

Muharrem Ergin yer tamlayıcısı için şöyle der: “ Fiilin mekanını ve istikametini gösteren cümle unsurudur. Her hareketin zaman ve mekan içinde bir yeri ve bir istikameti vardır. İşte yer tamlayıcısı hareketin ceryan ettiği bu yeri ve istikameti ifade eder. Bu unsur da isim cinsinden bir kelime veya kelime grubu olur. Fiile yer ve istikamet ekleri olan datif, lokatif ve ablatif ekleri ile bağlanır. Datifli yer tamlayıcısı hareketin kendisine yöneldiğini, kendisine doğru yaklaştığını; lokatifli yer tamlayıcısı hareketin kendi içinde ceryan ettiğini, kendi içinde bulunduğunu; ablatifli yer tamlayıcısı hareketin kendisinden uzaklaştığını gösterir.” (Ergin, 1985, 400).

Yönelme, bulunma ve uzaklaşma hali eki almış tarz, zaman ve miktar zarfları yer tamlayıcısı olmazlar.

Biz de yer tamlayıcısı-yüklem ilgisini yaklaşma ekiyle kurulan yer tamlayıcıları, bulunma ekiyle kurulan yer tamlayıcıları ve ayrılma ekiyle kurulan yer tamlayıcıları olarak üç grupta inceledik.

2.6.3.1. Yaklaşma hali ekiyle kurulan yer tamlayıcıları

Ve *ceviz kabuğu içine* doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı *buraya* koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve *üzerine* bir ceviz kabuğu yapıştırıyorlar (I/146-12).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu *soyuna ve gelen güne* daha faydalı kılabilmek için, begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde *tek merkeze* bağlayabilmek için çalıştı (II/117-3).

Yınal'ın yok edilişi bile, *Türk töresine* uygun getirilmiş, kutlu kanı *toprağa* akıtılamayacağı için, yayın kirişi ile boğdurulmuştu (II/117-14).

El-Basan bağış dilemeyip, kaçtı.. ulusu Yabgu'lulardı, *Ak Topraklar'a* akın edip, urup, çarpıp dönüyordu (II/118-27).

Sertçe çekti kolunu, kurtardı Halime'nin elinden, homurdandı: - Hem öyle bir daha çıkma *benim önüme*, bir derdin varsa, *anaya* de (IV/97-2).

Adamın kalıbına değil, *yaptığı işlere* bak! (VI/238-1).

Derken.. *hafızamın bir köşesine* gömülüp kalmış bir hatıra kımıldayıp canlandı. (VIII/7-4).

... ellerim ellerinde, susup, *ninemın dokuduğu kilimin desenlerine* bakıyoruz (VIII/107-4).

Ve şükürün ve övgünün yalnız *Yaradan'a* olacağını hatırlatır...(XI/155-8).

Dönüp *arkadaşlara* baktım, hepsi söz birliği etmişçesine, başlarını salladılar. (XI/221-7).

2.6.3.2. Bulunma hali ekiyle kurulan yer tamlayıcıları

İncelediğimiz cümlelerdeki bulunma hali eki almış yer tamlayıcılarını bulunma ana fonksiyonu başlığı altında topladık.

Bilgisayar *kütüphanede* durur, *orada* çalışmak isteyen istediği kadar çalışır (XI/55-5).

Şükretmek, *burada, tezgahta*, en çok *üzerinde* durulan hususlardan biri (XI/155-2).

Askerleri perişan kılındıktan sonra, Kavurt ağası *Başbuğ'un önünde* baş indirip, ağır bastı (II/118-23),

Bembeyaz mermer üzerinde, bir hayat sandviçten arda kalan leke gibi! (III/5-13).

İmalathane , kocaman, oldukça loş, ambar gibi bir yerdi, *ocakların üstünde* kocaman kazanlar vardı, *her bir kazanın üstünde* ise, tavandan sarkan bir tahta tekerlek bulunuyordu, ... (VI/133-1).

Militanların bu yavaşlığında, *temkininde* çift tabancalı şöhretinin etkisi olmalı (VII/279-7).

Tabiatta değişiklik yoktu (VIII/7-8).

Toprağın suyla karışıp balçıklaştığı yerlerde ak yüzlü nazlı çiçekler, *ak saplarının üstünde* ürkek bir sevinçle titrerler (VIII/8-19).

Ayetlerde şükürle ilgili pek de çok söz var, benim en ilgimi çekenini ise şöyle:... (XI/155-4).

Bir sıcak ve içten tebessümün *yüzünde* yer ettiği Tülin Hanım: “-Şimdi şükür, halimiz vaktimiz yerinde amma bir zamanlar çok sıkıntı çektik, ... (XI/155-13).

2.6.3.3. Ayrılma hali ekiyle kurulan yer tamlayıcıları

Çalışmamızda bütün örnekleri ayrılma ana fonksiyonu başlığı altında topladık.

Mektubun tarihi; 1 Nisan 1818 ve *Edirne'den*, İngiltere'deki Bayan Sarah Cisyil'e yazılmış (I/146-5).

Çünkü Kadir Han'ın; *bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan* gocunduğu, hatta korktuğu vardı (II/10-10),

Bembeyaz mermer üzerinde, *bir bayat sandviçten* arda kalan leke gibi! (III/5-13).

Sofrada sohbet, *şuradan buradan*, *Üniversite iç meselelerinden* başlamış, günlük siyasete geçmişti; öyle devam ediyordu (III/122-9).

Sertçe çekti kolunu, kurtardı *Halime'nin elinden*, homurdandı: - Hem öyle bir daha çıkma benim önüme, bir derdin varsa, anaya de(IV/97-2).

Mısri *Mardin'deki çalışmalarından, hocası Abdurrezzak Efendi'den ve öğrencileri olan dört oğlan kardeşten* bahsetmişti Süleyman'a (VI/188-7).

Beron Enstitüsü Tarih Bölümü mezunu, seçkin Komsomol Mehmet Ali; şimdi *seçkin komsomollar arasından ayrılıp, ...*(VIII/345-9).

Kuralları saydı; bence en mühimi okulun *dış dünyadan ve bir öğrencinin diğer öğrenciden* tecrit edilmesi. (VIII/345-15).

Bu işte gülce konuşmak, *gönülden* konuşmak! (XI/155-10),

Hafta sonu Tülin Hanım'la Güngör Bey geldiler *İstanbul'dan*, bizim bahçedeki mütevazı odamıza misafir oldular (XI/155-11).

...fakat inancımız, Ona şükretmemiz eksilmedi *yüreğimizden*, ” dedi. (XI/155-13).

2.6.4. Zarf Tümleci –Yüklem ilgisi

Zarf tümleci, fiili zaman, hal, yön, sebep, tarz, miktar, ölçü, vasıta ve şart gibi yönlerden tamamlayan cümle ögesidir. Zarflar durum eki almazlar. İsmiler eksiz veya eşitlik, vasıta, yön, zaman, tarz ve miktar bildiren hal ekleriyle cümlede zaf görevi yaparlar. Fiiller de zarf-fiil ekleri alarak yüklemi tamamlar. Zarflar kelime veya kelime gruplarından oluşur.

Bazı dil araştırmacıları edat tümleçleri olarak ayrı bir öge daha kabul etmektedir.

“Edat tümleçleri, bir son çekim edatı ile ona bağlı yardımcı öğelerden oluşan edat gruplarının tümce içinde zarf olarak kullanıldığı tümleçlerdir. Edat tümleçlerin işlevleri zarf tümleçlerinin işlevlerine benzer, bu nedenle edat tümleçleri zarf tümleçlerinin bir türü olarak değerlendirilebilir. Yüklemi neden, sebep, amaç vb. ilgilerle açıklar. Edatların her biri zarf tümleçleri içinde tümceye kendi anlam ilgisini katar. ile(-la). için, gibi vb. edatların oluşturduğu edat tümleçleri yüklemi edatların görevlerine uygun olarak çeşitli açılardan tamlar.” (Eker, 2005, 457).

Çalışmamızda edat tümleçleri ayırmadık, zarf tümleçleri içinde inceledik.

2.6.4.1. Zaman bildiren zarflar

Bugün sizlere, Leydi Montegü tarafından yazılmış bir mektubu sunmak ve yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini anlatmak istiyoruz (I/146-3).

Leydi Montegü, *1717-1718 yılları arasında*, İstanbul'da İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü'nün eşidir (I/146-4). *O zaman* aile reisleri, ailelerinde çiçek hastalığına tutulmuş kimse olup olmadığını öğreniyor ve birkaç aile toplanıyorlar (I/146-10).

Sonradan bu ufak yaralar yer ediyor. (I/146-14).

Sultan Mahmut yurtlarını dağıttığı dem, Yağmur'un şimdiki yaşındaydı.(II/10-2).

O kıyamet günler yâdına düşer, deyiş derdi, *zaman zaman*. (II/10-3).

Ancak Sultan Mahmut'un toyunda, *altın çamçaklardan şaraplar sunulduğu o gecede*, Arslan Yabgu'yu, oğlunu ve arkadaşlarını yakalatıp Hindistan'a sürmesinin deyişini, söylerken ağlardı (II/10-7).

Alp Arslan Başbuğ; *ilk kuşkulandığında El-Basan'dan* Gevher Sultanı yanına aldırakomuş. (II/118-18).

Gün değende şılayan kılıcında, Oğuz buyruğunun tüm cihana yetmesi sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı (II/118-36).

Bu sıra, El-Basan ise; *öfkesi tuttu mu kara taşı kül eyleyen Afşin Beg önünde sapa yer gözetirken*, Sivas'ta Manuel ordusuna karşı geliptir (II/118-39).

Şimdi şu koyu koyu Türkeş'çi bilinen adamlara bile, sempatik görünmek zorunluluğu içini sıkıyordu (III/122-6).

Nasıl, diye soramam, *Pasiy'in bildirisini okumayı öğrendiği günden* anlaşılır (VIII/107-28).

2.6.4.2. Durum-hal bildiren zarflar

Bizde *çok yaygın ve çok zalimane* olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar (I/146-6).

Mektup *böyle* uzayıp gidiyor sevgili dinleyiciler, Dr Jenner, *böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için*, denemelere başlamış ve 1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu... (I/146-22).

Bayındır; *ata soyunca* Arslan Yabgu'nun Türkmenlerindedir. (II/10-1).

Yakın tehlikeyi *ayan beyan* gösteriyordu:

-Selçuk'un torunları *özü ulus içre çok itibar ve saygıya sahip olup*, sultanlık davasındadırlar. (II/10-13).

El-Basan bağış dilemeyip, kaçtı.. ulusu Yabgu'lulardı. *Ak Topraklar'a akın edip, urup, çarpıp* dönüyordu (II/118-27).

Geç saflığı, *basbayağı* budalalık! (III/5-17).

Zeki, bir süre ahizeye baktı, sonra *yavaşça* bıraktı yerine (III/189-6).

Genç kafasının ilk muhteşem isyanı ile çocuk, bir elini siper edip, kendine, *geri geri* kaçtı (IV/13-1).

Artık korkmuyor, pişmanda değil (VII/279-5).

Biz Türk kadınları, her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi önce, içimizin derinliklerine salıyor; onları can suyumuza karışmış sabırla, *ince ince işleyip*, Allah sevgisi nurumuzla aydınlattıktan sonra *sessizce, yumuşak yumuşak* seriyoruz gözler önüne (VIII/107-12).

2.6.4.3. Sebep bildiren zarflar

Aşının faydasına inandığım için sevgili yavruma da yaptırmaya karar verdim (I/146-20).

Mektup *böyle* uzayıp gidiyor sevgili dinleyiciler, Dr Jenner, *böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için*, denemelere başlamış ve 1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu... (I/146-22).

Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha faydalı kılabilmek için, begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı (II/117-3).

Zeki, başkanlık uğruna, görüştüğü, görüşemediği fakat mutlaka bir ağırlıkları olduğuna inandığı fakülte mensuplarını bir yemekte toplamak istedi (III/122-1).

*Her an silah çekebileceğini sanmaktadırlar ki İlhan'ın gülmesi geliyor *durumun ciddiyetine rağmen* (VII/279-8).*

Karar veriyorum, ne kadar samimi diye sormaya lüzum yok (VIII/107-24).

2.6.4.4.Miktar bildiren zarflar

Aşılana çocuklar, sekiz gün kadar oynuyorlar, bir şey olmuyor, daha sonra bir sıtmaya tutuluyorlar ki, iki üç gün yatakta yatıyorlar, yüzlerinde yirmi otuz sivilce çıkıyor (I/146-16).

Vatanımı çok sevdiğim için , aşının oraya da girmesini çok isterim (I/146-21).

Bağbuğ, atalarının düzen üzere, ulusunun erleri arasında farklılık gözetmiyor, onların ellerinin erişebildikleri yere değin uzanmalarını istiyordu (II/117-5).

Hatta çok sıradan... (III/5-9).

Biraz rahatlasın, gevşesin istiyordum, daha fazla gerildi.. (III/61-3).

Kasım, ne istediğini bilen, uslu bir çocuktü, saatlerce yazı yazmaya çalışır, bu uğraşı içinde ikide bir kendisini rahatsız eden Melekşah'a kızmaz, hatta zaman zaman yazmayı bırakır gülerken küçük kızını oyalardı (VI/17-12).

Sevim ablanın tahlillerini pek anlamıyor, Tülin'den korkuyordum (VII/81-7).

Ötesi sana ait, azmin ve kabiliyetin nisbetinde yürüyeceksin (VII/81-20).

Allah tek fakat O'nun her gönülde bir ayrı keşfedilişi vardır, her gönül ayrıdır çünkü Allah rahmetini dilediğine, dilediği kadar verir (VII/81-23).

O bizim ihtiyar, koca güneş, arza bir kez daha sırtmış, karlar erimeğe başlamış.. toprak su içiyordu (VIII/7-9).

Kerevetin üzerinde yatarken, *kımıldayamayacak kadar yorgun* hissediyorum kendimi (VIII/106-1).

Kadrimizi bilenler ise neyi, *nanca* anlayabiliyorlar? (VIII/107-14).

2.6.4.5.Yön bildiren zarflar

El-Basan ise, ulusu ile *Ak Topraklar içine doğru* kaçmaya vardı. (II/118-30).

İmparator Diyojen ordusunun iki kolu Manüel ve Ermeni Filaret komutasında, *Sivas ve Malatya'ya doğru* ilerliyorlar... (II/118-32).

Boğaza karşı çay içiyorduk, çevremizde buranın gediklilerinden birkaç yaşlı hanımla bey vardı, caddeden insanlar, arabalar geçiyordu (III/61-9).

Duygularımı *dışarı* vurduğum zaman böyle olacak! (VIII/107-21).

Koşuyu tutturacaksın, öyle bir yere geleceksin ki ne *geri* dönmek mümkün olacak, ne durmak!. (VIII/310-5).

O zamanlar *bana karşı* son derece nazik ve anlayışlı oluyor, hiç tartışmıyor, gülümsemesi ölçülü. (VIII/454-8).

2.6.4.6.Vasıta bildiren zarflar

Bizde çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını *burada keşfettikleri bir usulle* önlüyorlar (I/146-6).

Oysa bu adamın, *asaletle* uzak yakın ilgisi yok (III/5-8).

oprağın *suyula* karışıp balçıklaştığı yerlerde ak yüzlü nazlı çiçekler, ak saplarının üstünde *ürkek bir sevinçle* titrerler (VIII/8-19).

Biz Türk kadınları, her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi önce, içimizin derinliklerine salıyor; onları *can suyumuza karışmış sabırla*, ince ince işleyip, *Allah sevgisi nurumuzla* aydınlattıktan sonra sessizce, yumuşak yumuşak seriyoruz gözler önüne (VIII/107-12).

Yoksa o *güneşin on ikisinde esen serinleten bir rüzgâr*la mı eş? (IX/7-1).

Bir eliyle ayı ve yıldızları, *bir eliyle* dünyayı tutmaktadır.. biz insanlar hep eteklerine sarılmış vaziyette bekleriz.. o, her zaman aydan ve yıldızlardan altın tozlar serper üzerimize.. elleri, ince uzun, damarlıdır (IX/17-3).

DEĞERLENDİRME

Çalışmamızın bu bölümünde Emine Işınsoy'un on iki eserinden seçtiğimiz 555 cümlenin istatistikî bir değerlendirmesi yapılacaktır. Seçilen cümleler "Kelime Grupları" bölümünde, içerdikleri gruplar, grupların yapıları, grupların cümle içindeki görevleri ve grupların diğer kelime grupları içindeki durumları bakımından ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir.

Cümle bölümünde önce cümlenin öğeleri incelenmiş, özne ve yüklemden sonra en çok zarf tümlecinin kullanıldığı tespit edilmiştir (758).

Cümleler yapılarına göre incelenirken 555 cümle üzerinden istatistik verilmiştir. Yazarın 243 sıralı, 215 basit, 36 bağlı, 33 iç içe birleşik, 8 ki'li birleşik, 7 şartlı birleşik olmak üzere 48 birleşik cümle ve 13 kesik cümle kullandığı tespit edilmiştir.

Cümlelerin, anlamına göre, yüklem yer ve türüne göre incelenmesi sırasında sıralı cümleler, ve bağlı cümlelerin kendi içlerinde ayrı cümlelere sahip olmasından dolayı bu cümleleri oluşturan cümlecikler de ayrıca sayılmıştır. Anlamına, yüklem türüne ve yüklem yerine göre cümle incelemelerinde 1053 cümle esas alınmış ve buna göre istatistikler verilmiştir.

Cümleler anlam bakımından incelendiğinde yazarın 652 olumlu fiil cümlesi, 208 olumlu isim cümlesi, 79 olumsuz fiil cümlesi, 39 olumsuz isim cümlesi, ve 72 soru cümlesi kullandığı tespit edilmiştir.

Yüklem yerine göre 893 kurallı cümle, 160 devrik cümle kullanmıştır.

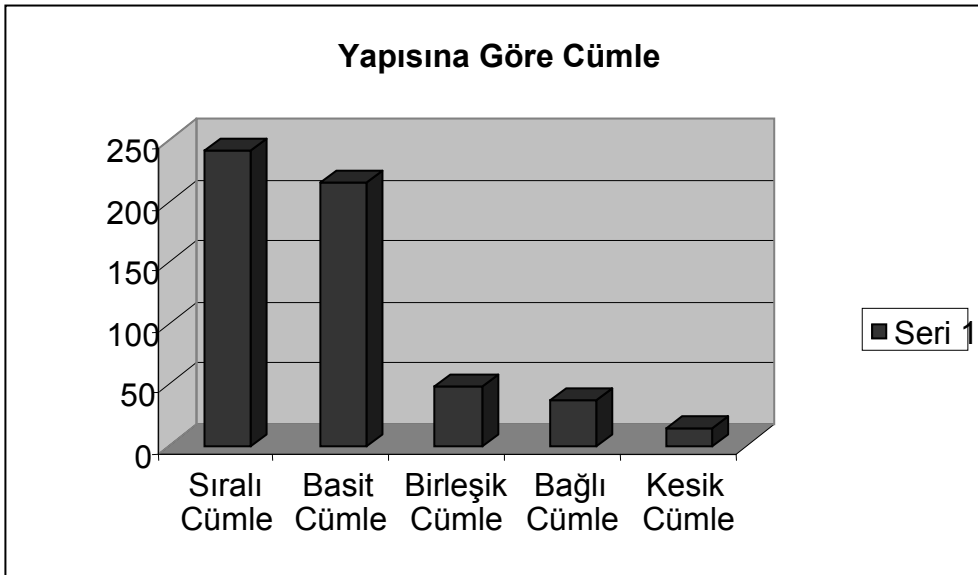
Yüklem türüne göre cümle incelemesinde 747 fiil cümlesi, 306 isim cümlesi tespit edilmiştir. Fiil cümlelerinin 586'sı basit zamanlı, 161'i birleşik zamanlıdır.

Yazar kelime veya kelime grubu halinde 596 sıfat kullanmasına karşılık 758 zarf kullanmıştır.

Çıkan sonuçların tablo ve şekilleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3.1 Cümlelerin Yapılarına Göre Sayımı

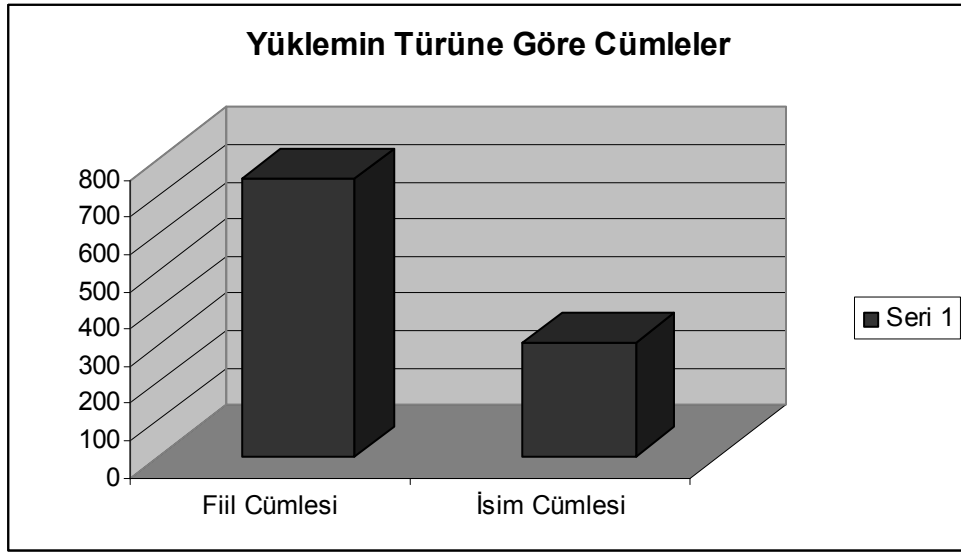
ADI	SAYISI	ORANI
Sıralı Cümle	243	45%
Basit Cümle	215	38%
Birleşik Cümle	48	9%
Bağlı Cümle	36	6%
Kesik Cümle	13	2%
TOPLAM	555	100%

Şekil 3.1 Cümlelerin Yapısına Göre Sayımı

Tablo 3.2 Yüklemin Türüne Göre Cümlelerin Sayımı

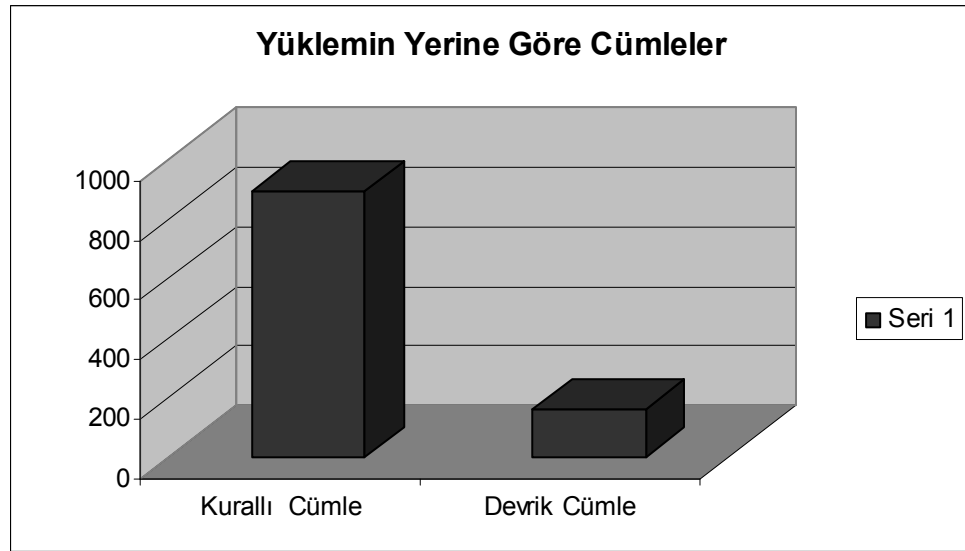
ADI	SAYISI	ORANI
Fiil Cümlesi	747	71%
İsim Cümlesi	306	29%
TOPLAM	1053	100%

Şekil 3.2 Yüklemin Türüne Göre Cümlelerin Sayımı

Tablo 3.3 Yüklemin Yerine Göre Cümlelerin Sayımı

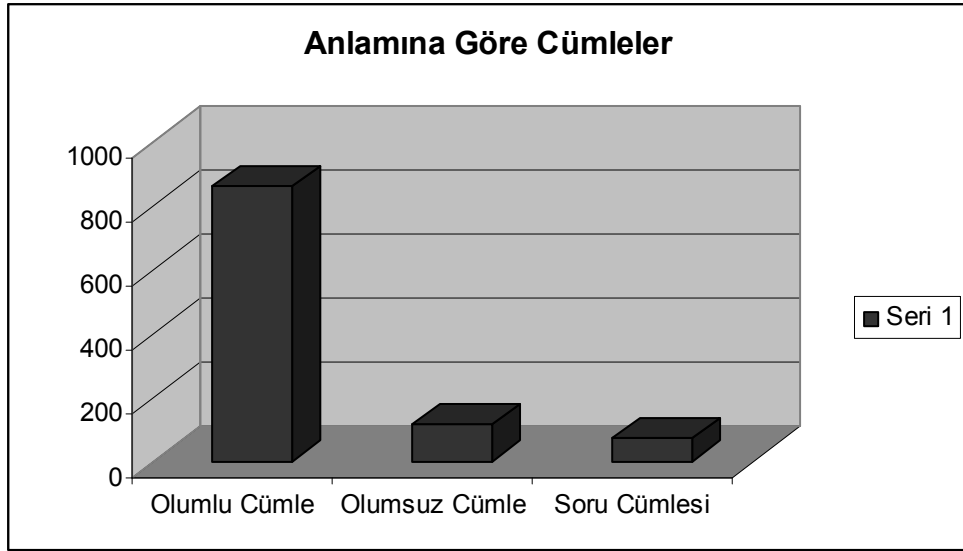
ADI	SAYISI	ORANI
Kurallı Cümle	893	85%
Devrik Cümle	160	15%
TOPLAM	1053	100%

Şekiller 3.3 Yüklemin Yerine Göre Cümlelerin Sayımı

Tablo 3.4 Cümlelerin Anlamına Göre Sayımı

ADI	SAYISI	ORANI
Olumlu Cümle	863	82%
Olumsuz Cümle	118	11%
Soru Cümlesi	72	7%
TOPLAM	1053	100%

Şekil 3.4 Cümlelerin Anlamına Göre Sayımı

SONUÇ

Bu güne kadar yapılan dil çalışmalarında dilin genellikle ses ve şekil bilgisi üzerine durulmuş, yapım ve çekim ekleri ile kelimelerin anlam boyutu üzerinde çok detaylı incelemeler yapılmıştır.

Dil çalışmalarının önemli bir kısmını teşkil eden sözdizimi çalışmaları ise Türkçe cümle yapısındaki esneklikler, dilciler arasındaki görüş ayrılıkları, terimlerdeki farklılıklar gibi sebeplerle yetersiz kaldığından bu konuların herkesin kabul ettiği ortak bir grameri yazılamamıştır. Son yıllarda bu sahada yapılan çalışmalar artmıştır. Bu çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla tez konumuzu dilin sözdizimi alanından seçmek istedik. Çalışmamız Prof. Dr. Leyla Karahan'ın görüşleri esas alınarak geleneksel yöntemle yapılmıştır.

Çalışmamızı dil araştırmacılarının çoğunun kabul ettiği “Kelime Grupları” ve “Cümle” başlıkları altında topladık.

555 cümlenin incelendiği birinci bölümde kelime gruplarının sınıflandırması yapılmış, her kelime grubu konusunda kısa bilgi verilmiş, varsa farklı görüşler eklenmiştir. Kelime grupları görevleri ve yapıları yönünden incelenmiştir.

İkinci bölüm olan “Cümle” bahsinde “Cümlenin Unsurları”, “Yapısına Göre Cümleler”, “Yüklem Türevine Göre Cümleler”, “Yüklem Yerine Göre Cümleler”, “Anlamlarına Göre Cümleler” ve “Cümle Unsurları Arasındaki İlgisi” açısından cümleler incelenmiştir.

“Cümlenin Unsurları” bölümünde cümle öğeleri konusunda kısa bilgi verilip, dilcilerin konuyla ilgili varsa farklı görüşlerine yer verildikten sonra yüklem, nesne, yer tamlayıcısı, zarf alt başlıkları şeklinde incelenmiş ve örneklendirilmiştir.

Cümleler yapı bakımından incelenirken basit, birleşik, sıralı ve bağlı cümle başlıkları altında incelenmiş, birleşik cümleler ayrıca şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki’li birleşik cümle olarak üç grupta incelenmiştir.

İsim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil gruplarının bünyesinde yer aldığı cümleler birleşik cümle değil basit cümle olarak kabul edilmiş; bu sebeple de ayrı birer cümle olarak değil, kelime grupları olarak kabul edilmiş ve buna göre incelenmiştir.

Seçilmiş olan 555 cümle yapısına göre incelendiğinde bağlı ve birleşik cümlelerin az kullanıldığı görülmüştür. Özellikle ki'li birleşik cümlenin çok az kullanıldığı (9) tespitinden hareketle Türkçe cümle yapısına ters düşen bu yapının kullanımının gittikçe azaldığını söyleyebiliriz. Çalışmamızda “ki”nin diğer bağlama edatları gibi Türkçe cümle yapısına uygun bağlama fonksiyonunda kullanıldığı tespit edildi.

Cümleleri anlamına, yüklemine yerine ve yüklemine türüne göre incelerken sorunlarla karşılaştık. Sıralı ve bağlı cümleleri yukarıdaki gruplara göre nasıl inceleyecektik? Çünkü sıralı cümlede birden fazla cümle noktalama işaretleriyle, bağlı cümlede bağlama edatıyla bağlanmış halde bulunuyordu. Bu cümlelerin hangisini esas alacaktık?

Bunun üzerine bu yapıdaki cümlelerin alt cümlelerini de saydık ve 1053 cümle elde ettik. Cümlelerin anlamı, yüklemine türü ve yüklemine yerine göre incelenmesinde bu sayıyı esas aldık.

Cümleleri anlam yönünden olumlu cümleler, olumsuz cümleler ve soru cümleleri olarak inceledik. Hem isim hem de fiil cümlesi olarak kurulabilen olumlu cümlelerin çok kullanıldığını (863) tespit ettik.

Yüklemine türüne göre yaptığımız incelemede yazarın fiilleri özellikle basit zamanlı fiilleri tercih ettiğini tespit ettik. Bu, yazarın olayları en sade şekliyle yorumlaması yanında toplumun her kesimine rahatça ulaşabildiğinin de bir göstergesidir.

“Cümle Unsurları Arasındaki İlgisi” bölümünde yüklem ve cümlenin diğer öğeleri arasındaki ilgi ele alındı.

“Özne-Yüklem İlgisi”nde özne ve yüklem teklik ve çokluk oluşlarına göre incelendi. Cümlelerde bu yönde herhangi bir farklı kullanımla karşılaşılmadı.

“Nesne-Yüklem İlgisi”nde nesnenin yüklemle ilişkisi yükleme hali eki (-İ). alıp almaması yönünden incelendi.

“Yer Tamlayıcısı-Yüklem İlgisi” bölümünde yer tamlayıcısı olan kelime veya kelime grubunun aldığı eke göre gruplama yapıldı.

“Zarf Tümlenci-Yüklem İlgisi”nde zarfların yüklemle ilgisinin yapı ve fonksiyonu bakımından durumunu inceledik. Zarfların yüklemle zaman, hal, sebep, miktar, vasıta ve yön fonksiyonları ile bağlandığını örneklendirdik.

Son bölüm olan “Değerlendirme”de seçilen cümlelerin istatistikî değerlendirmesi yapılmıştır. Bu sonuçlara göre yazar kısa, basit cümlelerden oluşmuş sıralı cümleleri daha çok tercih etmiştir. Başka yapılarda bile olsa bütün cümlelerinde görülen ortak nokta, Emine Işınsoy’un öge sayısı az olan yalın diyebileceğimiz basit cümleleri çeşitli cümle şekilleri içinde kullanmasıdır. Bu da yazarın tekrardan hoşlanmayan, hareketli, sade, açık bir anlatımı olduğunu; olayları ele alıp çözüm üretmede daha pratik düşündüğünü ve bunu okuyucuya açık, sade bir anlatımla aktardığını gösterir.

Olumlu cümlelerin daha çok kullanılması yazarın müsbet ve yapıcı tutumunu, hayata ve olaylara bakışındaki iyimserliği göstermektedir.

Fiil cümlelerinin isim cümlelerine göre fazla olması bizi yazarın olayları anlatmaya yönelik bir tutum içinde olduğu, durumdan ziyade olayları önemseydiği görüşüne götürdü. Fiil cümlelerinin çokluğu olay akışının daha canlı olduğu eserlerle karşı karşıya olduğumuzu da göstermektedir.

Romanlarda yazara has özellikler olarak şunları tespit ettik:

Yazar daha önce yazdığı romanlarda özne + tümlenç + yüklem kuralına uygun kurallı, uzun cümleleri ağırlıklı olarak kullanmışken son romanlarında kısa ve devrik cümleleri daha sık kullanmış dolayısıyla şiirsel bir anlatıma doğru yönelmiştir. Yazarın bir röportajında² belirttiği gibi hedef kitlesi olarak gençleri alması ve onların konuştuğu gibi “televizyon Türkçesi”ni de kullanmaya başlaması kısa ve devrik cümlelerin oranlarının artmasının bir açıklaması olarak getirebilir.

Türkçenin tarihî seyrindeki gelişimine uygun dil özelliklerinin tarihî bir roman olan “Ak Topraklar”da kullanıldığını da görmekteyiz. Burada daha etkili bir anlatım tekniği olması açısından dönemin dil özelliklerine uygun bir dille anlatımın tercih

² <http://www.yusufiye.net>– Emine Işınsoy İle Röportaj.htm

edildiği muhakkaktır. Bu dil, romana ayrı bir özellik katmış, olayları dönemi içinde değerlendirmemize zemin teşkil etmiştir..

“Başın buyrukluğu, Sultan’ın birliğine zararlı olmağa başlamıştı. Afşin Beg’in ardından salınışı bu yüzdendi. El-Basan ise ulusu ile Ak Topraklar içine doğru kaçmaya vardı.” (II/118-28, 29, 30).

“Yağmur içlerinde bir cilâsın Bahadır kim, ilk sefer coşkusu yıldızlana yana durur., ışıırken gözlerinde.. yüreğinde anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu.. rüzgârla yarışan yelesi kara cins atının nal seslerince bir yerlerde babaya ya da ağaya karşı gelebilmenin umudu.” (II/119-35).

“Bu nasıl elçi kim hiç ar etmeden, İmparator’un ar edilesi dileklerin, ona söylemeye gelir. İmparator istermiş kim, Selçuklular, bir nefeste aldıkları; Malazgirt, Ahlat, Erciş ve dahi Membic kal’alarını geri veredursunlar.. yoksa ol İmparator Diyojen, yedi iklimi birleştirip kura geldiği büyük ordusu ile sefere geçecekmiş!! (II/142-4, 5).

Yazar bir üst maddedeki örneklerde de görüldüğü gibi romanlarında (..). işaretini, cümlenin bitmediği, ama okuyucunun zihninde daha fazla anlamların oluşmasının istendiği durumlarda kullanılmıştır. Biz bu tür cümleleri sıralı cümle olarak inceledik.

Dış Türklerin konu edildiği romanlarda (Tutsak, Azap Toprakları, Çiçekler Büyür). oralarda yaşayan Türklerin bazı ağız özelliklerini de kullanmıştır.

“Kadrimizi bilenler neyi, **nanca** anlayabiliyorlar?..” (VIII/107-14).

“Boğaza

Kahrım geldi boğaza

Moskof **gözüv** oyaram

Yan bakarsan Boğaz’a” (XII/128).

Çalışmamızda Emine Işinsu’nun Türk dilini ustaca kullanan, kıvrak, hareketli, akıcı anlatıma sahip bir yazar olduğu görülmüştür. Öğelerin oluşturulmasında ve

cümlelerin kuruluşunda dilin kurallarına uymuştur. Tasavvuf gibi felsefi konuları, Türk kültürünün unutulmaya yüz tutmuş sanatlarını, çeşitli ruh çözümlmelerini sade, hafif ama leziz bir dille vermeyi bilmiştir.

“Mehtap biraz da rüzgarın havasına kapılan bir genç güzel kadın, aklına eseni yapıyor, çabuk sıkılıyor, hayatında uzun süre devam eden ve hiç yüksünmeden yaptığı tek iş, tezgaha gelmek, burada küçük göz yaşı damlalarını hazırlamak ve kendisini hizmete arz etmek...” (VIII/49-3).

Yazar örnekte de görüldüğü gibi uzun uzun anlatılması gereken ruh çözümlmesini dilimizin az sözle çok şey ifade etme özelliğinin araçlarından olan deyimler yolu ile manada herhangi bir eksikliğe düşmeden kısaca anlatmış.

“Kakmacılık, ahşap ve kaplamalarına, ince levha halinde ahşap, sedef, fildişi, metal gibi değişik malzemeleri gömme sanatıdır. Sedefkar dostum, her türlü kakmacılığın ustası olduğu gibi, her türlü oymacılığın da ustasıymış.” (VIII/66- 10-11).

“Usta, rahlesinin üstüne gelecek kaplama üzerine, desen çizilmiş kağıdı vernikleyip yapıştırmakla meşguldü, çevresindeki kalabalıktan hiç de rahatsız olmuş bir hali yoktu, biraz sonra kıl testerisini alacak eline. Onun hareketlerini adeta ezber biliyorum... Daha sonra sedef üzerine yapıştırdığı desen parçalarını, kısım kısım kesecek ve ahşapta açtığı oyuklar üzerine tek tek yerleştirecekti...” (VIII/44-9, 10, 11).

Kültürümüzün en güzel sanatlarından olan sedef oymacılığı, kakmacılık gibi neredeyse unutulmuş sanatlarını sıralı cümlelerle, tekrara düşmeden, akıcı bir anlatımla vermiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Emine Işınsoy, Türk kültürünü derinden bilen, bilmekle kalmayıp bunu, romanları yoluyla insanlarımıza özellikle gençlerimize tanıtır yaşatmayı görev kabul eden, akıcı, hareketli, açık bir anlatıma sahip, severek okunan usta bir yazarımızdır.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (1987). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim* 1, 2, 3 Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aktaş, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Aktaş T. (1994, Ocak). Metin Oluşumunda Bağlaçların Yeri, *Türk Dili*, Sayı:505, s. 53
- Akyalçın, N. (2007). *Türkçe İnkilemeler Sözlüğü*, Anı Yayıncılık, Ankara
- Atabay, N. vd ,(2003). *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*, Papatya Yayıncılık, İstanbul.
- Atabay, N. vd, İ. (2003). *Sözcük Türleri*, Papatya Yayıncılık, İstanbul.
- Banguoğlu, T. (1986). *Türkçenin Grameri*, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara.
- Bilgegil, K. (1994). *Türkçe Dilbilgisi*, Dergah Yayınları, Ankara
- Türk Dil Kurumu, (1972). *Dilbilgisi Sorunları*, Ankara
- Eker, S. (2005). *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Eraslan, K. (1995) Gramer Yazımıyla İlgili Metod Sorunları, “*Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı*” 1993, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. s.8
- Ergin, M. (1985). *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Fidancı, M. (1996, Haziran). Sıralı Cümle, *Türk Dili*, Sayı:534, s. 1315
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Gülsevin, G. (1990, Kasım).Türkçede –sA Şart Gerindiumu Üzerine, *Türk Dili*, Sayı:467, s. 276
- Güneş, S. (1996). *Türk Dili Bilgisi*, İzmir.
- Hacıeminoğlu, N. (1992). *Türk Dilinde Edatlar*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Işinsu, E. (1969). *Azap Toprakları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul
- Işinsu, E. (1973). *Tutsak*, Ötüken Neşriyat, İstanbul
- Işinsu, E.(1975). *Adsız Kahramanlar*, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara
- Işinsu, E. (1989). *Çiçekler Büyür*, Ötüken Neşriyat, İstanbul
- Işinsu, E. (1990). *Ak Topraklar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Işinsu, E.(1993). *Atlıkarınca*, Ötüken Neşriyat, İstanbul
- Işinsu, E.(1995). *Kaf Dağının Ardında*, Ötüken Neşriyat, İstanbul
- Işinsu, E. (1996). *Canbaz*, Ötüken Neşriyat, İstanbul
- Işinsu, E. (1996). *Havva*, Ötüken Neşriyat, İstanbul
- Işinsu, E. (2004). *Bir Gece Yıldızlarla*, Elips Kitap, Ankara
- Işinsu, E. (2004). *Bukağı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul

- Işinsu, E. (2005). *Nisan Yağmuru*, Elips Kitap, Ankara
- Karahan, L. (2004). *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara
- Karahan, L. (1994, Ocak). Türkçede Birleşik Cümle Problemi, *Türk Dili*, Sayı: 505, s.19
- Karaörs, M.(1995). Cümle Bilgisinde İsimlendirme, Sınıflandırma ve Tahlil Metodları Birliği, “*Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı*” 1993, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. s.21
- Koç, N. (1996, Ocak). Özneye İlgili Sorunlar, *Türk Dili*, Sayı: 529, s.7
- Korkmaz, Z. (1995). *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara
- Korkmaz, Z. (1994, Ocak). Sıfatların İsim Tamlamaları İle Kullanılışları Üzerine, *Türk Dili*, Sayı:505, s.15
- Korkmaz, Z. (1996, Temmuz). Gramer Konularımızla İlgili Bazı Sorunlar, *Türk Dili*, Sayı: 535
- Özmen, M. (1995, Mart). Cümlenin Altıncı Ögesi ve Bir Terim Önerisi, *Türk Dili*, Sayı:519, s.224
- Şimşek, R. (1999). *Türk Dili ve Edabiyatı Türk Dili 4*, Şimşek Yayınları, İstanbul.
- Tekin, M. (1990). *Peyami Safa'nın Roman Sanatı ve Romanları Üzerinde Bir Araştırma*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya.
- Tekin, M. (1989). *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya.
- Türkçe Sözlük 1 A-J*, (1988). Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara
- Zülfikar, H. (1977). *Yüksek Öğretimde Türkçe Yazım ve Anlatım*, Ankara.
- Zülfikar, H. (1995, Haziran). Girişik Cümle Sorunu, *Türk Dili*, Sayı: 522
- Zülfikar, H. (1995). Özne Türleri ve Bunların Adlandırılışı, “*Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı*” 1993, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. s.43

METİN: I

ADSIZ KAHRAMANLAR

146-1 Sevgili dinleyiciler, biliyorsunuz, tıpta ilmi usullerle aşığı ilk tatbik eden zat; İngiliz doktoru Edward Jenner'dır.

146-2 Fakat tıp ilminin bu büyük buluşu kazanmasında Türklerin büyük yardımı dokunmuştur.

146-3 Bugün sizlere, Leydi Montegü tarafından yazılmış bir mektubu sunmak ve yurdumuzda çiçek aşısının hikayesini anlatmak istiyoruz.

146-4 Leydi Montegü, 1717-1718 yılları arasında, İstanbul'da İngiliz elçiliği yapan Edward Vortli Montegü'nün eşidir.

146-5 Mektubun tarihi; 1 Nisan 1818 ve Edirne'den, İngiltere'deki Bayan Sarah Cisyil'e yazılmış.

146-6 Bizde çok yaygın ve çok zalimane olan çiçek hastalığını burada keşfettikleri bir usulle önlüyorlar.

146-7 Birçok ihtiyar kadının sanatları, sırf bu ameliyatı yapmak.

146-8 Aşılama yapmak için en uygun zaman, sıcakların sonu.

146-9 Sonbaharın başlangıcı.

146-10 O zaman aile reisleri, ailelerinde çiçek hastalığına tutulmuş kimse olup olmadığını öğreniyor ve birkaç aile toplanıyorlar.

146-11 Sayıları on beş ile on altı bulan aile toplulukları bu aşıcı kadınlardan birini çağırıyorlar.

146-12 Ve ceviz kabuğu içine doldurulmuş çiçek hastalığı aşısını, hangi damardan açılmasını isterlerse, o damarı büyük bir iğne ile açtıktan ve iğnenin ucu kadar aşığı buraya koyduktan sonra yarayı bağlıyor ve üzerine bir ceviz kabuğu yapıstırıyorlar.

146-13 Bütün bu ameliye sırasında en küçük bir acı bile hissedilmiyor.

146-14 Sonradan bu ufak yaralar yer ediyor.

146-15 Onun için, aşığı kapalı yerlere yapıyorlar.

146-16 Aşılana çocuklar, sekiz gün kadar oynuyorlar, bir şey olmuyor, daha sonra bir sıtmaya tutuluyorlar ki, iki üç gün yatakta yatıyorlar, yüzlerinde yirmi otuz sivilce çıkıyor.

146-17 Fakat bir hafta içinde hastalığa tutulmamış gibi oluyorlar.

146-18 Açılan yaralar, hastalıkları boyunca akıp, çiçeğin zehrini atıyor, başka taraflara yayılmasına mani oluyor.

146-19 Her yıl, binlerce çocuğa aynı ameliye yapılıyor.

146-20 Aşının faydasına inandığım için sevgili yavruma da yaptırmaya karar verdim.

146-21 Vatanımı çok sevdiğim için ,aşının oraya da girmesini çok isterim.

146-22 Mektup böyle uzayıp gidiyor sevgili dinleyiciler, Dr Jenner, böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını anlamak için, denemelere başlamış ve 1796 yılında, çocuklar üzerinde çiçek aşısında muvaffak olmuştu...

146-23 Biz yine Edirne'ye, 1700 yıllarına dönelim ve Türklerin aşığı keşfetme hikayesini dinleyelim...

METİN: II

AK TOPRAKLAR

9-1 - Balam!

- Buyur ana?

Sanki bir diyeceği mi var?

9-2 Her zamanki gibi, öyle bakakalır yalnız.. oğlancığının omuzlarında dalgalanan kumral saçlarına, biraz çıkık alınının altında çukura kaçmış gibi duran çekik ve dahi iri, anlamlı gözlerine.

10-1 Bayındır; ata soyunca Arslan Yabgu'nun Türkmenlerindedir.

10-2 Sultan Mahmut yurtlarını dağıttığı dem, Yağmur'un şimdiki yaşındaydı.

10-3 O kıyamet günler yâdına düşer, deyiş derdi, zaman zaman.

10-4 Yelesi kara, cins atını överdi.

10-5 O at ki, kuş misali uçurur kaçırırdı onu, Gazneli'nin önünden.

10-6 Sultan Mahmut'un şölenine şanla, izzetle giden Arslan Yabgu'nun yiğitliğini över; Gazneli'ye kanışını, hile bilmez, yalan dolan tanımaz dürüstlüğüne verir.. saflığını kınayabilmezdi!

10-7 Ancak Sultan Mahmut'un toyunda, altın çamçaklardan şaraplar sunulduğu o gecede, Arslan Yabgu'yu, oğlunu ve arkadaşlarını yakalatıp Hindistan'a sürmesinin deyişini, söylerken ağlardı.

10-8 Başka da hiç ağladığımı görmemişlerdi Bayındır'ın.

10-9 Oysa Karahanlılar'ca gerekti Arslan Yabgu'yu ortadan kaldırmak.

10-10 Çünkü Kadir Han'ın; bu Türkistan'dan oğul oğul gelen, Nur-i Buhara ile Semerkant arasındaki otlaklara kunaduran, oraları yurt kılan Oğuzlar'dan gocunduğu, hatta korktuğu vardı.

10-11 Sultan Mahmut'un aklını da çelmişti.

10-12 Kadir Han'ın sözleri kandırıcı ve dahi doğru idi.

10-13 Yakın tehlikeyi ayan beyan gösteriyordu:

-Selçuk'un torunları özü ulus içre çok itibar ve saygıya sahip olup, sultanlık davasındadırlar.

10-14 Eğer kim, senin Hindistan seferlerinden birinde, hakanlık hevesine düşerse, netice müşkül olur!

117-1 Türk; bozkırın arı duru pınarıdır ve dahi tükenesi yoktur, belli.

117-2 Anca şol pınarın akıntılı coşkun suyun.. çöllerde dağılıp, telef olmaması, o beg'in bu beg'in buyruğunda bölünüp bölünüp sonra kuruyagelmemesi için Sultan Tuğrul'un başladığı uğraşı, Başbuğ Alp Arslan, devam ettire gitti.

117-3 Bu deli esen yeli, bu çağlayan suyu soyuna ve gelen güne daha faydalı kılabilmek için, begler saltanatını bitirmek, cümlesini Türk'ün töresi ve İslam'ın buyruğu içinde tek merkeze bağlayabilmek için çalıştı.

117-4 Başın buyruk beglerin nüfuzlarını yok etmek için, kölelikten yetiştirip, beg kıldıklarını, kumandan, vali eylemişti.

117-5 Başbuğ, atalarının düzen üzre, ulusunun erleri arasında farklılık gözetmiyor, onların ellerinin erişebildikleri yere değin uzanmalarını istiyordu.

117-6 Kendi ulusları üzerinde, esen, özgür olabilmeyi dileyen, saltanat davası güden beglerin ise bu hal hoşlarına gitmiyordu...

117-7 Hele bir de bu begler, Selçuk'a oğul ya da torun oluyorsa, Alp Arslan Başbuğ'un uğraşını kırabilmek, özü ayarı tuttıklarına baş indirmemek için direniyorlardı...

117-8 Selçuk'un torunları mı dedin?

117-9 Belli.

117-10 Ancak Alp Arslan Sultan'a ayar olagelmenin mümkünü var mı?

117-11 Yoksa, bu beyler yiğittir dememek, erdir, bahadırır, erdemlidir dememenin dahi mümkünü yok!

117-12 İbrahim Yinal...Kutalmış...Kavurt...

118-13 Bu yüzden, Tuğrul ve Alp Arslan Sultanlar, önce isyan edip, sonra yenilenlere karşı;görmekli ailelerine yaraşır şekilde muamele etmişler, onların adlarını gökte iken yere indirmemişlerdi...

118-14 Yinal'ın yok edilişi bile, Türk töresine uygun getirilmiş, kutlu kanı toprağa akıtılamayacağı için, yayın kirişi ile boğdurulmuştu.

118-15 El-Basan'ın dayanışı hepsinden zorlu oldu, sonu ise acı!

118-16 Alp Arslan Başbuğ'a Yunus Beg'den amca oğlu, kız kardeşi Gevher'den de enişte olan El basan kim, Kurtçu da çağırırlar onu; tükenesi olmayan bir hırsın tutsağı idi.

118-17 Ağası karşısında, ağası kadar güçlü olabilme davası güden Gevher'in tutsağı idi.

118-18 Alp Arslan Başbuğ; ilk kuşkulandığında El-Basan'dan Gevher Sultanı yanına aldırakomuş.

118-19 Onun özüne meydan okuyan, özü gözlerine eş gözleri karşısında, El-Basan'dan duyduğu kuşkunun doğruluğuna, bir kez daha inanagelmişti.

118-20 El-Basan'ın isyanı; Kavurt'un isyanına karışması, öncülerin başında, Başbuğ' a karşı çıkmasaydı, yıl, 1067 idi o zamanlar.

118-21 Sultan, kuvvetleri ile Kirman'a yürüvegördü.

118-22 Kavurt'un erleri ile, Sultan'ın öncü kuvvetleri Ata Beg Çavı kumandasında karşılaştılar.

118-23 Askerleri perişan kılındıktan sonra, Kavurt ağası Başbuğ'un önünde baş indirip, ağır bastı.

118-24 Bağışlanmasını diledi.

118-25 Bağışlamak, büyüklüğün görkemindedir.

118-26 Alp Arslan Başbuğ'dan daha büyüğü ola mıydı, ya ondan görkemlisi?

118-27 El-Basan bağış dilemeyip, kaçtı.. ulusu Yabgu'lulardı. Ak Topraklar'a akın edip, urup, çarpıp dönüyordu.

118-28 Başın buyrukluğu, Sultan'ın birliğine zararlı olmağa başlamıştı.

118-29 Afşın Beg'in ardından saldırışı bu yüzdendi.

118-30 El-Basan ise, ulusu ile Ak Topraklar içine doğru kaçmaya vardı.

118-31 Yıl, 1070'in ortalarına varmakta...

118-32 İmparator Diyojen ordusunun iki kolu Manüel ve Ermeni Filaret komutasında, Sivas ve Malatya'ya doğru ilerliyorlar...

118-33 Sultan Alp Arslan, Mısır'ı halife namına idare eden Nasır üd Devle'nin kendisi ile mücadele eden rakiplerinden kurtarması için, ona müracaat etmesi ve Fatımi halifelerinin yerine Abbasi halifesini tanımaya hazır olduğunu bildirilmesi üzerine, büyük bir ordu ile Suriye, Mısır seferine çıkagitmekte...

118-34 Öyle bir ordu kim, Horasan erlerini, Irak Türkmenleri'ni.. Ak Topraklar'a akın edenleri toplayagörmüş içinde, otağlarca yiğit.

118-35 Yağmur içlerinde bir cilâsın bahadır kim, ilk sefer coşkusu yıldızlara yana durur, ışıken gözlerinde.. yüreğinde anadan ve dahi yardan ayrılmanın azca burukluğu.. rüzgarla karışan yelesi kara cins atının nal seslerince, bir yerlerde babaya, ya da ağaya karşı gelebilmenin umudu.

118-36 Gün değinde şılayan kılıcında, Oğuz buyruğunun tüm cihana yetmesi sahip olma ve dahi esirgeme uğraşı.

118-37 Böylece gökten gönüllerine düşüp, gönüllerinden göğe ulaşan "Allah Allah" seslerinin uzayıp gittiği yollarda, alaylar bağlanıp, koşumlar düzülmekte.. tunç borular çalınıp davullar vurulmakta; Selçuklu'nun seferi var.

118-38 Ahlat'a varıldıktan sonra, Sultan Tuğrul'un vasiyeti üzere, Malazgirt ve Erciş alındı, kafir kal'aları içinde, böylesi at koparıp, şol kafiri sağlı sollu dağıtmak anca Alp Arslan Başbuğ'a has olmuştur, gün ışığı hızına erişmektedir.

118-39 Bu sıra, El-Basan ise; öfkesi tuttu mu kara taşı kül eyleyen Afşin Beg önünde sapa yer gözetirken, Sivas'ta Manuel ordusuna karşı geliptir.

118-40 Gayri mecburu olduğu.. beklenmedik ve hiç gönül istemeyen bir kırış...

118-41 Neylersin, ne dersin, Sultan'dan kaçagiden, sultan yağışı ile kapışıyor ve dahi Yabgu'lu Rum'u kırıp da, Manüel onun önüne tutsak getirilince.. El-Basan'ın başı bulanıp, gönlü daralıyor.. aklı dağılıyor, rezillik başlıyor!

118-42 Nasıl bir rezillik ki, o yıldan beri bu yıla kargışlansa yetmesi yok.

118-43 El-Basan'ın gülen gözleri gülmez oluyor, dik duran omuzu düşekoyuyor.

118-44 Göğe yazılı adın toprağa gömüyor.. kılıcı ile tutsak ettiğine sözü ile tutsak olup, söylüyor ki; o dahi Alp Arslan Başbuğ'a yeniktir, onun kumandanı Afşın Beg önünden kaçmaktadır.. ve dahi İmparatora kavuşup sığınmak istemektedir.

118-45 İnanagelmek olabilir mi?

118-46 El-Basan unutulması adını, Selçuklu'ya kara leke ve dahi ulusu Yabguluları da başsız koyarak Manuel'le birlikte İstanbul yoluna düşeyürüyor.

118-47 Afşın Bey ise ardından durmayıp at salıyor.

METİN : III

ATLI KARINCA

5-1 Karşımda, sanki ciddi bir hüznle oturup, süzüm süzüm süzülen adamı, kapkara boyuyorum.

5-2 Griler de olmalı, belirsizlikler...

5-3 Sonra!..

5-4 Aman sonra, ancak boyanın bilmem kaçınıcı katmanında, belki.

5-5 Kıravatı mor.

5-6 Mor, - utancın rengi mi? – karaların arasında kalmalı

5-7 Bunca koyuluk, koyular.. mor.. hepsi, soylu bir ifade verebilir..

5-8 Oysa bu adamın, asaletle uzak yakın ilgisi yok.

5-9 Hatta çok sıradan...

5-10 Çok sıradan olmak da bir vasıftır.

5-11 Bu adam vasıflardan azade, bazı karakter özellikleri var, pek tabii.

5-12 Eskiden benim üzerimde, bir hardal sarılığı izlenimi bırakmıştı, ağır ağır akan, bulaşan.

5-13 Bembeyaz mermer üzerinde, bir bayat sandviçten arda kalan leke gibi!

5-14 Yoksa; bembeyaz mermer ben miyim?

5-15 Haydi Nurgün.. uzun etme, “kurbanlık” tan “mermer beyazlığı” na nasıl da atlayabiliyorsun?

5-16 Dur şimdi, eğer kurbandıysam, kanımı vermeye dahi sürükledi, (ler) diyorsam ki öyle de olmuştu, yine bir saflık ifadesi değil mi..

5-17 Geç saflığı, basbayağı budalalık!

5-18 Silkinip, özü sorumluluğuma sahip çıkışım..aklımı ne zaman toparlamaya başladım?

5-19 İşte yine, şu adam karşımda oturuyor diye kafam karışmakta, oysa “Hadi portreni yapayım.”değişim,kendime güvenimden geliyordu; artık iyileştim, ben Nurgül Ay, ressam..artık iyileştim!

61-1 Daha İstanbul’da başladı tedirginliğim; Ömer, amcamlardan çekiniyor, kendisini, sıkı fıkı bir incelemeye tabi tutacaklarını sanıyor.

61-2 Akraba fertlerini, evdekileri, hatta komşuları ona teker teker anlattım, taklitlerini bile yaptım.

61-3 Biraz rahatlasın, gevşesin istiyordum, daha fazla gerildi..

61-4 Durup durup bana : “Şimdi şu Sünbül amcanın kızı mıydı, yoksa evdeki yardımcı mı?..” Yahut “Yengenin ismi Kadriye miydi, yoksa Mehtap mı” diye sormaya başladı.”

61-5 İçime fenalık geldi, “Bak.. dedim ona..”

61-6 Şimdiye kadar bana hiç karışmadılar, parasız yatılı okuyacağım, dedim, öğretmen olacağım dedim, bilmem Konya’da yalnız yaşayacağım dedim, sonra İstanbul’a tayinimi yaptırdım, hiç mi hiç karışmadılar.

61-7 Yani şimdiye kadar hayatımı hep kendim biçimlendirdim, seçtim, karar verdim ve onlara söyledim.

61-8 Şimdi de nişanlandım, onu Ankara'ya getirip, sizlerle tanıştıracam dedim, o kadar.

61-9 Boğaza karşı çay içiyorduk, çevremizde buranın gediklilerinden birkaç yaşlı hanımla bey vardı, caddeden insanlar, arabalar geçiyordu.

61-10 Deniz soluksuz, uysal, şımarmakta...

61-11 Tepemizdeki çınarlar uyuyor, yaprakları tozlanmış.

61-12 Elim, Ömer'in elinde.

61-13 Demek, her şey yerli yerinde ve güzel.

61-14 Yaşamayı seviyorum!...

122-1 Zeki, başkanlık uğruna, görüştüğü, görüşemediği fakat mutlaka bir ağırlıkları olduğuna inandığı fakülte mensuplarını bir yemekte toplamak istedi.

122-2 Bu akıllı da ona Kadriye vermişti, kadın onun ne zamandan beri eşi dostu ile ilgisini keşmiş bulunduğundan bahsediyordu, daha birkaç yıl evveline kadar da, üniversitedeki arkadaşlarının bolluğundan rahatsız olur, devekuşları misali, Zeki'nin kafasını üniversiteye gömdüğünden yakınırdı.

122-3 Bu kez, gidecek parayı da umursamıyordu, hindi gelecek yerden tavuk esirgememeliymiş, çünkü Başkanlık konusunda arkadaşlarının ne düşündüğünü anlamak lazım, çünkü bu zamanda kimin kime ne denli tesir edeceği, belli olmazmış.

122-4 Zeki, davetlilerine karşı, doğrudan doğruya konuyu açmaya biraz utanıyordu, zaten şimdiye kadar hepsi işitmişti işiteceklerini, bu yemeği kabul etmeleri, acaba Zeki'yi tasvip ettikleri anlamına gelmez miydi?...

122-5 Bunu düşünüyordu Zeki, şuna buna gülücük dağıtırken, içinden taa içinden politikacıların işinin ne kadar zor olduğunu takdir ediyordu.

122-6 Şimdi şu koyu koyu Türkeş'çi bilinen adamlara bile, sempatik görünmek zorunluluğu içini sıkıyordu.

122-7 ANAP'luların gündelik ve güncel şahsi çıkarıcılığı, Bulgurlu gibilerin Refah'çılığı, hepsi ayrı bir yükü Zeki için, Sosyal Demokratlar'ı benimsiyor, onları aydın ve uygar buluyordu.

122-8 Ne var ki tümüne birden şirin görünmek mecburiyeti vardı.

122-9 Sofrada sohbet, şuradan buradan, Üniversite iç meselelerinden başlamış, günlük siyasete geçmişti; öyle devam ediyordu.

122-10 Başbakan türlü parçalara ayrılmış, her bir parçası ayrı ayrı yenilip tüketiliyordu.

122-11 Zeki'nin şaştığı koyu koyu Anap'lı bilinenlerin dahi, Turgut Bey'i savunmaktan imtina edişleriydi.

122-12 Hatta onlar da hiç olmazsa, Semra Hanım veya Zeynep hakkında, birkaç laf etmeye, edebilmeye çalışıyorlar, konuyu büsbütün şahsiyete döküp, cıvıklaştırıyorlardı.

188-1 O sabah, erkenden öğrendi haberi Zeki Tan, daha yataktaydılar, telefon çaldı, Kadriye ile, aynı anda uzandılar ahizeye, ikisi beraber dinledi: Bulgurlu; tek adayın Aysan Semir olduğunu söylüyordu; köşke yakın çevreler, imzanın bugün yarın çıkacağını belirtmişlerdi.

188-2 Zeki, midesinin ortasına bir yumruk yemiş gibi oldu, kasıldı...

188-3 - Hayırlı olsun... dedi... biz sportmence yarıştık, kaybettik, ne yapalım.

189-4 - Aysan'a, Amerika'da diye şans tanımadık... diyordu Bulgurlu; halbuki, bu şartlarda, ilk aklımıza gelen, o olmalıydı...

189-5 - Evet... dedi Zeki... haklısın, artık gelecek sefere...

189-6 - Tecrübe kazandık, benim hocam, bir dahaki sefere...

189-7 - Evet... dedi... Zeki... bir dahaki sefere, üç yıl sonra, artık senin profesörlüğün gelmiş olur, senin için çalışırız.

189-8 - Ee, benim hocam, bugün biz size, yarın siz bize... dedi, telefonu kapattı.

189-9 Zeki, bir süre ahizeye baktı, sonra yavaşça bıraktı yerine.

189-10 - Evet evet, diyordu: Biz size, siz bize derken, derken Aysan'lar sıyrılıversin aranızdan!..

189-11 - Aldırma hanım, yap bir kahve... dedi Zeki...

189-12 Düşünmeğe çalıştı.

189-13 Beceremedi.

189-14 Çünkü, uzaklarda bir yerlerde, burada, şurada hala bir atlıkarınca dönüyor.

METİN IV

AZAP TOPRAKLARI

10-1 Hüseyin olduğu yerde sallandı, kin doluydu sesi nefret doluydu: - Başka bir söz bilmez misiniz ya'u!..

13-1 Genç kafasının ilk muhteşem isyanı ile çocuk, bir elini siper edip, kendine, geri geri kaçtı.

89-2 Ama Sakine yengen kızıyor, gavur köpeğinin karısı bu, diyor, alma evine, diyor.

97-2 Sertçe çekti kolunu, kurtardı Halime'nin elinden, homurdandı: - Hem öyle bir daha çıkma benim önüme, bir derdin varsa, anaya de.

103-2 Erkek gibi bir Nazlı idi o zamanlar, yanında, at üstünde koşan...

224-s. Mehmet, onun arkasını dönüp, ormana daldığını gördü: "Öğlen olmadan varır köye..." diye geçti aklından.

METİN V

BİR GECE YILDIZLARLA

105-1 Bir vakitler, dini bilgilere tam hakim, ulemadan bir zat, at üstünde uzak bir diyara giderken, yolunu şaşırılmış, gitmiş gitmiş, akşam erişmiş, al karanlık basmış.

105-2 Bizim zat, kurda kuşa yem olmamak için gayret etmiş, taa uzaklarda bir küçük yıldız gibi parlayan ışığa varmaya çalışmış.

105-3 Dağ tepe, taşlar dikenler, saatler geçmiş, gece yarısında ulaşmış ışığa.

105-4 Meğer orada bir yalnız çoban yaktığı ateşin karşısında uyuyakalmışmış.

105-5 Adam, onu uyandırmış: ” Açım çoban, demiş, bir kase çorba ver bana”

105-6 Çoban bu görkemli zat karşısında duralamış, utanmış, sesi kısık çıkmış; “Çorban yoktur ağam, lakin taze sütüm var.

105-7 Sana süt ısıtayım, ekmeğim de yok, lakin bu sabah derlediğim armutlar var, sana armut vereyim.”

105-8 Eh adam, aç kalacak değil a, yüzünü buruşturup buruşturup, bir kase sütü ve armutları midesine indirmiş.

105-9 “Sen ata bakıver” demiş çobana, sonra çekip başına cübbesini, bir güzel uyumuş.

105-10 Uyandığında güneş doğmak üzereymiş, hemen kalkıp buz gibi suyla abdest almış, tam namaza duracakken bakmış, biraz ilerde çoban yatıp kalkıp, bir şeyler mırıldanıyor; adam, yaklaşmış, çobanın kıldığı namaz desen değil, kulak vermiş, söylediği sözler dua desen değil!

105-11 Bizim zata, merak olmuş, kendi namazını bitirdikten sonra, sormuş çobana “ Sen ne yapıyordun, be adam ? “

105-12 Çoban boyun büküp: “ Namaz kılıp, Rabbime şükrediyordum ağam.” demiş.

METİN VI

BUKAĞI

7-1 Gök, asık suratlı ve buz grisi, derinden derine gelen o müthiş öfkesi, havada artarak denize aksediyor, deniz de buz grisi, sular köpürüp, şahlanarak gemiyi dövüyor.

17-12 Kasım, ne istediğini bilen, uslu bir çocuktü, saatlerce yazı yazmaya çalışır, bu uğraşı içinde ikide bir kendisini rahatsız eden Melekşah'a kızmaz, hatta zaman zaman yazmayı bırakır gülerek küçük kızını oyalardı.

27-7 Mehmet, Koca Derviş'i taklit edip başını salladı, onun sözleri ile konuştu: “Çocuklar arasında, olur böyle şeyler, yeter ki, biz bela olmayalım, kavgayı başlatmayalım “ dedi, sonra Kasım'ın yırtılmış elbiselerine bakıp: “Ama sana da söyleyeyim, bu giysilerin gerçekten İstanbul züppeleri gibi!.

37-1 Koca Derviş, “ Gözlerinizi kapatın, başınızı kalbinize gömün siz de zikredin.” dedi, onları arka safta bir yere oturttu, kendisi de yanlarına çöktü.

90-1 Dünya çok güzeldi güzel olmasına da geçiciydi, doğru, aldatıcıydı, doğru, kötüydü, doğru, fakat aynı zamanda iyiydi de bir denge mevcuttu iyilikle kötülük arasında, kurban olduğu o sevgili, her şeyin zıddını yaratırken nasıl da güzel bir düzen ve uyum kurmuştu.

104-1 Dünyanın en büyük insanının yaşadığı hayat ne kadar sade, ne kadar arı, duru idi.

107-1 Lakin şimdi gönlü ateşinin ışığını izlemeliydi, onlara sanki birer büyük adammışlar gibi konuştu.

111-2 Rabb'in düzenindeki “denge” kavramını hiç unutma; bolluğun karşısında zıttı olan kıtlık, acının karşısında, rahatlık vardır ve bu düzen içre her kavram ve olay karşısında her şey zıttı ile vardır.

133-1 İmalathane, kocaman, oldukça loş, ambar gibi bir yerdi, ocakların üstünde kocaman kazanlar vardı, her bir kazanın üstünde ise, tavandan sarkan bir tahta tekerlek bulunuyordu, yandan uzanan ipi çekilince bu tahta tekerlek dönüyor, üzerine asılmış, ince pamuk iplikleri döndürüyordu.

142-11 Ben boğazına kadar politikaya batmış, bir deli sanatçı, sen yollara düşüp bilmediği yerlerde mürşit arayan ve yarı bu dünyada, yarı öbür tarafta yaşayan deli bir derviş...

158-1 Hayret, hiç iz kalmamıştı!

172-3 Haklısın, dediler ona, ama bu mesele senin başına gelmeyince, o mahcubiyeti yaşamadıkça, gereken gayreti bu kadar iyi göstermeyebilirdin.

188-7 Mısri Mardin'deki çalışmalarından hocası Abdurrezzak Efendi'den ve öğrencileri olan dört oğlan kardeşten bahsetmişti Süleyman'a.

196-4 Gerçi Allah aşkı kalbine dolarken yavaş yavaş, Melekşah silinivermişti ama, yine de şaşırıdı işte kendi rahatlığına...

196-5 Süleyman: “- Eyvah, derviş ağam dedi, yine ağlayarak birbirinize sarılacağınız bir kimsen daha mı var ?”

207-2 Mısri, derin bir hayrete düştü; ramazan günü, hem de orucun faziletleri konusunda bir vaaz verdikten sonra, çeşmenin başında ekmek yemek de ne oluyordu.. fakat bu soruyu kafasından attı, o bir mürittir ve çok sevdiği şeyhi ne derse onu yapmak mecburiyetindeydi; boşu boşuna dememişler eskiler, “Şeyh bir rüzgârsa mürit, önünde uçuşan bir sonbahar yaprağıdır” diye; Mısri'nin bu yola girerken ilk öğrendiği şey de bir müridin; şeyhin elinde ancak ölü yıkayıcısının elindeki ceset gibi olması lazım geldiği idi: “ Emredesiniz Sultan'ım” dedi.

235-1 Adınız sanınız “ doğru olsun” tıpkı, Allah'ın selamı üzerine olsun Peygamber Efendimize takılan “emin” lakabı gibi.

238-1 Adamın kalıbına değil, yaptığı işlere bak!

241-4 Oğlan olacak, diye tasdik etti Mısri, lakin bu hediye fazla hoşuma gitmedi, yahu aramızda böyle şeyler olur mu, evlendin, çocuğun olacak diye hediye mediyey, aramızda bırak bunları adamım, bırak, başkalarına yap sen onları.

251-1 IV. Mehmet, Tunca, Hünkar ve Edirne Sarayı gibi isimlerle anılan Saray-ı Cedid'de oturmayı tercih ediyordu, bu saray şehrin dışında, Tunca Nehri'nin batısındaki geniş düzlüklere kurulmuştu.

261-13 — Durun bakalım, dedi dervişlere, adama döndü:” – Hiç daha önce adam öldürdün mü, böyle bir şey yapmaya kalktın mı?” dedi.

270- 7 Polonya savaşının yine zaferle neticeleneceğini gönül biliyordu ama Mısri bu zaferi küçümsüyordu, onca bu, fakir fukara bir adamın bir gün için kuzu budu yiyip, sevinmesi gibi bir şeydi!..

281-5 Mısri, bir gün de sadece özel sohbetlerinde konuştuğu bir şeyi kürsüden, halka söyleyiverdi; Kırım Hanlarını övdükten sonra:” - Osmanlı'nın tahtına onlar daha çok yakıştırdı, bizim saltanata da yeni taze bir kan aşılması durdu”, dedi

290-10 Mısri: “- Hele bir anlat iki gözüm kardeşim, demişti Kasım'a, bizim burada bir şeylerden haberimiz yok, Osmanlı ne yapmaktadır yalnız Köprülü'nün öbür oğlu Mustafa Paşa'ya vezir payesi verildiğini işittim, bu hayırlı olmuş, Almanya'ya da savaş açmışız, ne diyorsun?...

301-10 Velhasıl oğlum eğer iki ilim sana nasip edilmişse, Allah gönlüne şiddetli bir arzu koyar, sen de yaparsın.

311-12 Şimdi bilin ki insan hareket ve çalışmalarının çeşitli oluşu, insanların dört ayrı merhalede bulunuşlarından dolayıdır.

321- 9 Mısri sanki arkadaşının söylediklerini hiç işitmemiş gibi; “-Bilir misin, dedi, kime, neye bir ders almak arzusıyla bakarsan, onu yaratılmış olduğu maksada doğru yolcu bulursun.

METİN VII

CANBAZ

7-6 Kendi gösterdiği sebep ise, bir milyon birinci olabilir yahut asla “sebep” değil.

12-11 Ne Ali'nin başına gelenler, ne bu evin baskına uğrayacağı hikâyesi, hatta ne de annenin gelmemesi.

13-10 Cümleye akıl dağıtmaya pek meraklı olan profesör – her halde Tülin'e göz önünde bir yer bulmak için olsa gerek – kadıncağıza oturduğu daireye birkaç öğrenci alıp, burasını bir küçük pansiyon haline getirmesini “önermiş.”

16-2 Nerde bizim oraların tabelasız veya tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları; birbirinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalara bile açmadığı yorgun suratlı evleri...

22-16 Bak İlhan'dan bahsediyorduk,hiç düşünmez misin, çocuğun buraya geliş gidiş günleri saatleri belli mi, niçin bizim evin önünde vursunlar onu?

27-21 Sen kendin o kadar bencilsin, bütün insanlara karşı o kadar ilgisizsin ki hiç Allah'ın bir kulu için kılını kıpırdatmazsın.

32-2 Son sınıf: Bu sefer üç aylık eğitim.

37-6 Böyle bir element ve ben nedense kendimi bir Tanrıça'dan ziyade, SELENYUM olarak hissettim, yahut da hiç!

42-2 Benim için mühim olan ne değişmesi gereken iktidar, ne Koçsa'nın gül canını sıkmamak, ne de YİSK'in gelmesi düşünülen iktidarı destekleme kararı olmasıdır.

48-10 Son sınıfta ameliyat geçirmeseydi, devamsızlığı olmasaydı, başarılı olurdu Selen, bir fakülteyi kazanırdı, ama ne yapayım ki...

53-21 İşte bu, zehirli bir yılan gibi içlerine çöreklenip oturmuş aşağılık duygusu, güvensizlik, sahipsizlik...

59-19- Sevim abla... dedim... keşke Tülin'e bir tel çekseydik, ama ne diyebilirdik?

66-2 Afedersiniz, bir şeyi pek iyi anlayamadım beyefendi, siz Selen için tehlikeli bir yerde bulunduğu için mi endişe ediyorsunuz, yoksa çirkin bir yerde mi?

73-5 Onu tekrar, hiç olmazsa görünüşte Halk Partisi soluna getirmek, yahut...

80-15 Canım geçen gün de söylemiştim ya, insanların hepsi birer canbazdır, ipin üzerinde yürüyebilmek için destek alacakları bir sopa bulmaları lazım, denge için, hani canbazlar taşırlar ya ellerinde...

81-1 İnsanların sopaları değişik, yalnızlıklarının cinsine göre.

81-2 Kim yalnız değil ki...

81-3 — Tamam işte ben de aynı şeyi söylüyorum, hepimizin elinde tutacağı bir sopaya ihtiyacımız var.

81-4 — Tülin çok zengin, hem bir ideali var.

81-5 Selen bazen anlayışsız oluyorsun, Tülin'in sopası, şu senin ideali dediğin şey.

81-6 Zenginliği ise, asıl dert o, serveti ve yalnızlığı onun için eş anlamda.

81-7 Sevim ablanın tahlillerini pek anlamıyor, Tülin'den korkuyordum.

81-8 Şimdi her şeyi anlıyor ve Tülin'den korkmuyorum...

81-9 Fakat bende değişen nedir?

81-10 — Mehmet'in nakaratı: “Kendini tanı, gönlünün derinliklerine in, hakikati orada keşfedecek ve rahatlayacaksın.”

81-11 Böyle söyledin, söyledin ve gittin Mehmet.

81-12 Bu mu yiğitlik, bu mu erdem?

81-13 Ellerin, gözlerin hatta ruhun olayım, istiyorsun Sevgi.

81-14 Bende, benimle, benim gönlümde bulamazsın gerçeği.

81-15 Allah aşkına kop benden, kendine dön.

81-16 Başaracaksın, çünkü arıyorsun.

81-17 Oysa aramayı, hatta aramam lazım geldiğini de Mehmet öğretmişti bana.

81-18 Söyledim, itiraz ederdi: Hayır, belki sadece yüreğinde yanmaya hazır bekleyen bir şeye, kibrit tutmuş olabilirim, zaten yapabileceğim bu kadardır.

81-19 Allah bu kadarına vesile etmiştir beni.

81-20 Ötesi sana ait, azmin ve kabiliyetin nisbetinde yürüyeceksin.

81-21 Ve bak, bulacağın şey, senin hakikatin olacak, benim değil.

81-22 Eh şimdi Mehmet... derdim... yani Allah tek değil mi, yoksa seninki başka, benimki başka mı?

81-23 Allah tek fakat O'nun her gönülde bir ayrı keşfedilişi vardır, her gönül ayrıdır çünkü Allah rahmetini dilediğine, dilediği kadar verir.

279-1 Almaz mısın tabancaların yanına!

279-2 Pişmanlık, öfke... ve korku, ateş gibi yakıyor içini.

279-3 Boyacıya para ödüyor. “Nerden incelirse ordan kopar!

279-4 Şaşılacak bir sükûnet bütün bedenini sarıyor.

279-5 Artık korkmuyor, pişmanda değil.

279-6 Yavaş yavaş kendine doğru yaklaşan gençleri bekliyor, kolları gevşek iki yanına sarkmış.

279-7 Militanların bu yavaşlığında, temkininde çift tabancalı şöhretinin etkisi olmalı.

279-8 Her an silah çekebileceğini sanmaktadırlar ki İlhan'ın gülmesi geliyor durumun ciddiyetine rağmen.

279-9 Elini kana bulama, sen de kana bulanma oğlum!

279-10 Fakat babasının burada işi ne?

279-11 Kollarını tutuyorlar, tabanca beline dayanıyor, emir sert: “Yürü, gidiyoruz!”

279-12 Yanlarında yürüyenlerin ellerinde de silah var, tam kapıdan çıkarlarken, imtihana gelen sınıf arkadaşlarıyla karşılaşıyorlar.

279-13 Gurup gurup gençler, kaymak tabakanın nazlı çocukları, başlarını eğip, manzarayı görmezden geliyorlar.

279-14 “Bana değmeyen yılan bin yaşasın “ düşüncesi artık hâkimdir onlara.

279-15 Tekrar gülmek istiyor İlhan, dudakları geriliyor, ancak acı duyuyor.

279-16 Peki, biz bunlar için mi uğraştık, şu bizim millet!

279-17 Yanındakilere:"- Gidiyoruz işte.. diyor.. silahlarınızı cebinize koyun, ayıp oluyor!

279-18 "Ağalık vermekle, yiğitlik vurmakla olur!" Öyle miydi İlhan?

279-19 Öyle ise... bir zamanlar inanmıştın, öyle ise bunlar yiğit! Yiğit mi dersin? Allah kahretsin.

279-20 Ve sen mi yiğittin İlhan, şimdi şu sütü bozukların arasında uslu uslu yürüyüp giden?

279-21 Gidiyorlar.

279-22 Nereye?

279-23 Rektörlük binasının ordan dolaşıp, Öğrenci Birliği'nin barakalarına varıyorlar.

279-24 Çocuklar, İlhan'ı itip, tuvalete sokuyorlar, sırayla dövüyorlar.

279-25 Suçları sıralanıyor suratına, tükrük fırlatır gibi: "- İzmir'e gidip bir faşistin cenazesine katılmışsın!" "-Okulu terk dedik, bırakmadın!" "-Bizim cenazeyi sabote etmişsin!"

METİN VIII

ÇİÇEKLER BÜYÜR

7-1 Seni çok seviyorum Mehmet Ali!

7-2 Gürültüden sonra kulağıma çarpan bu sakin ses, benim sesimdi.

7-3 İçine yüreğimi, bedenimi, varlığımın tümünü koymuşum.. tanıdım!

7-4 Derken.. hafızamın bir köşesine gömülüp kalmış bir hatıra kımıldayıp canlandı.

7-5 Her şeyi pek açık gördüm, renkler hiç solmamıştı, bahar havası ciğerlerime doldu.

7-6 Demek o günler, pek de uzaklarda değilmiş!

7-7 1960'lar olmalıydı, ortaokul birinci sınıftaydım on iki yaşında.

7-8 Tabiatta değişiklik yoktu.

7-9 O bizim ihtiyar, koca güneş, arza bir kez daha sırtıtmış, karlar erimeğe başlamış.. toprak su içiyordu.

7-10 Toprak.. ha!

7-11 Sahibi uğruna her bir şeye katlanabilen bir dişi köledir, onu iyi bilirim.

7-12 Beslenmek ve doymak ister, ötesine aldırılmaz.

7-13 Çektiği eziyeti; çapayı, traktörü, daha bilmem neyi.. unutmuştur.

7-14 Parçalandığını, aşağılandığını aklına bile getirmez; kendisinden istenileni, kendisine bağlanan umudu hatırlar, verir...

7-15 Doymaya görsün, elbet verir!..

7-16 "Canım toprak" "Ana toprak" falan filan gibi övgülerin yalnız alanlar tarafından, aldıkları sürece yapıldığını da bilmez, yahut bilmek istemez!

7-17 İşte 1960'ların baharında toprak, kar suyunu yavaş yavaş emip içine sindirirken, şükranlarını ifade etmek için olsa gerek, bağrından akçabardakları fişkirtmişti.

8-18 Her yıl yapar bunu.

8-19 Toprağın suyla karışıp balçıklaştığı yerlerde ak yüzlü nazlı çiçekler, ak saplarının üstünde ürkek bir sevinçle titrerler.

106-1 Kerevetin üzerinde yatarken, kımıldayamayacak kadar yorgun hissediyorum kendimi.

106-2 Artık Mehmet Ali'yi düşünmek istemiyorum.

106-3 Mümkün değil, cismi cismine yapışmış, beraber alıp veriyoruz alev solukları.

107-4 Sesinin tonunu ve kelimelerini unutmaya çalışıyorum.. ellerim ellerinde, susup, ninemin dokuduğu kilimin desenlerine bakıyoruz.

107-5 Şu siyah şekiller çiçek olmalı.

107-6 Katkısız, sert, içten gelen bir ahenkle sarmaş dolaş olmuş yatay, dikey, içleri boş, dolu kutular, çizgiler.

107-7 Çiçekler, yaprakları, dalları olmalı, hep kara, karanın tonları, zemin al.

107-8 Kan gibi!..

107-9 Kan üzerinde açan siyah çiçekler!

107-10 Vah canım, şimdi anlıyorum manasını.

107-11 Dedem bir kere bana, “Ninen de severdi çiçekleri, senin gibi onlara türlü mana, söz, tavır yakıştırdı.” dememiş miydi?

107-12 Biz Türk kadınları, her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi önce, içimizin derinliklerine salıyor; onları can suyumuza karışmış sabırla, ince ince işleyip, Allah sevgisi nurumuzla aydınlattıktan sonra sessizce, yumuşak yumuşak seriyoruz gözler önüne.

107-13 Kadrimizin her zaman bilinmeyişi, çoğumuzun gölgeler içinde ömür tüketip, karanlıkta göçüşü bu yüzden değil mi?

107-14 Kadrimizi bilenler ise neyi, nanca anlayabiliyorlar?

107-15 Kuş kanadının temasında öfkemizi, bir tılsımlı yediveren gülünün kokusunda sevincimizi duyabiliyorlar mı?

107-16 İsyan ise, tevekkülde eriyip, kızıl mordan, pembe eflatuna dönmekte.

107-17 Türk kadını budur Mehmet Ali, ben başkayım.

107-18 Çünkü içime saldıgım duygular gizli gizli büyürken, daha bir can alıcı renklere bulanıyor.

107-19 Kuş kanadı değil hançer!..

107-20 Gül kokusu yerine, kan kokusu!

107-21 Duygularımı dışarı vurduğum zaman böyle olacak!

107-22 Benim can suyuma sabır, tevekkül yerine, intikam karışmış.

107-23 Onun sesini duyuyorum: Türk olmanın tek faydasını söyleyebilseydin bana...

107-24 Karar veriyorum, ne kadar samimi diye sormaya lüzum yok.

107-25 Hiçbir yolda samimi değil Mehmet Ali.

107-26 Olmaz da!

107-27 Kendi çıkarlarının peşinde gidecek o.

107-28 Nasıl, diye soramam, Pasiy'in bildirisini okumayı öğrendiği günden anlaşılır.

107-29 "Kitabı kazanmayı istiyorum" demişti.

108-30 Hiçbir şey hissetmeden, ağzından çıkanların manasını bile kavramadan beni taklit ederek, sabırla çalıştı.

211-7 Sözler hiç bitmedi, ağızdan ağıza dolaştı.

211-8 Düşündüm, eğer bu propaganda içinse, işte canlı örnekleri dolaşılıyor aramızda, kelimelere ne hacet?

211-9 O halde ayrıntıları ile tariflere girenlerin ağızlarını açtıran, acı çekmekten hoşlanma dürtüsü mü?

211-10 Velhasıl, acı çekmek yahut çektirmek ihtirası, kişinin iliklerine işlemiş olan tutsaklığın bir değişik tezahürü, başka bir şey değil!

211-11 Bir de olayın öbür yüzü var, şu, maddi acıya dayanan işkenceler, şaşkın kafaların derlenip toparlanmasına yardımcı oluyor, ruhların karanlık köşelerine sinmiş kalmış başıboş, hedefsiz kin ve nefret kırıntıları birleşip, şuur üstüne çıkıyor.. güçlenip, hedef tayin ediyor.

211-12 Böylece öz varlıklarının ve millet olarak varlığın farkına varıyorlar.

211-13 Bayraklarını birden görüvermenin etkisini de inkar etmiyorum!..

211-14 Arkadaşların arasında bile kendilerinin farkında olmayan, hareketin içinde sürüklenenler vardı, bunlar öz bedenlerini ve öz beyinlerini duyabilmekten acizdirler.

211-15 Şimdi öyle mi ya, arkadaşlarda ve eskiden ot dediğim bazı kimselerde hissettiğim bu yeni varoluş; gözlerde, dik tutulan boyunlarda ve zaman zaman davranışlarda ifade buluyor.

211-16 Hemen Şumnu'ya sevk edilen, yüz kişi kadardı.

211-17 Asıl suçlu olarak onları kabul ediyorlar, fakat içlerinde babam gibi her şeyden habersiz kimseler de bulunmalı.

310-1 Artık kendi hakkımda kendim karar veremem.

310-2 Düşmanın silahlarını bilmezsen onunla mücadele edemezsin.

310-3 Her insan kafası, daha iyi imkânlara erişmek için, daima şartlanmaya hazırdır.

310-4 Nihayet: “Bak oğlum.. dedim.. kışına bir kırbaç vuracaklar, koş diyecekler.”

310-5 Koşuyu tutturacaksın, öyle bir yere geleceksin ki ne geri dönmek mümkün olacak, ne durmak!..

310-6 Eğer kendini tam tanıyıp, varlığın şuuruna varmış olsaydın.. gidebilirdin.

310-7 Kal burada, daha öğrenecek pek çok şey var, kendini tanıdıktan sonra; onları tanı.

310-8 Benim diyebileceğim bu kadar.

310-9 Öyleyse söyle nişanlına, seçmesin beni.

310-10 Fakat ben, nişanlıma söylemeden önce, bir kere de Arif'e danışmak istedim.

311-11 Konuşmamızı, düşüncelerimi olduğu gibi anlattım.

311-12 O duygusuz yüzünde, görmeye alışık olmadığım bir acı belirdi, omzumu tuttu:

“- Vah küçük kızım.. dedi.. çok mu kırdı seni o herif?”

310-13 — Mehmet'ten bahsediyorduk.

310-14 — Bence çok doğru söylemişsin.

310-15 Mehmet Ali, hakikaten, gönderilmesine mani olabilirse, olsun.

310-16 Çocuğun daha yetişmesi lazım, sen artık ciddiyetle al bu görevi...

310-17 Omzumu sıktı, yutkundü: “- Ve İlay.. dedi.. üzülme!..

310-18 Senin pek çok şeyin var, davan var.. hayallerin.. soruların.

310-19 Yani sen.. kendi kendine yetersin, sen.

344-1 Ondan sonra aldığım mektubunda ise,Nazi askerlerinde bulunduğu anlatılan coşkuyu sezmiştim; şöyle diyordu: Sevgili yoldaş Eminofa, Komünist Partisi tarihini yeniden inceliyorum.

345-1 Şöyle sere serpe uzanıp da toprağa, gözlerini göğe kaldırınca, seni hatırlamamak imkânsız akçabardağım.

345-2 Bana mavi mavi bakıyorsun, güneş yıldızlamış bakışlarını, gülümser gibisin, tek bulut yok...

345-3 Elimde olmadan ben gülümsedim sana, sonra aklım başıma geldi, çevreyi araştırdım, gören oldu mu? diye.

345-4 Eğer gören olmuşsa hafta sonundaki öz eleştiri toplantısında “ O gün toprağın üstünde yatarken, hiç gereği yoktu ama gülümsedim.” diye itiraf etmem lazım gelir.

345-5 Çünkü nasıl olsa rapor edilmiştir ve durup dururken gülememe de, bir inandırıcı mazeret bulamam.

345-6 Şaşıryorsun değil mi, sorar gibisin, “Artık gülmek de mi yasak be canım?”

345-7 Evet.. öyle.

345-8 Çünkü ben artık Mehmet Ali, değilim.

345-9 Peter Beron Enstitüsü Tarih Bölümü mezunu, seçkin Komsomol Mehmet Ali; şimdi seçkin komsomollar arasından ayrılıp, <<Özel Eğitim Merkezi>> ne gönderilen on önemli gençten biridir, ismi ise Peter Jinkof!

345-10 Buraya geldiğimiz gün, sekreter bizleri teker teker aldı odasına yuvarlak kafalı, elmacık kemikleri fırlak, gözleri çekik bir adam.

345-11 Bulgar ismi kullanıyor ama, Asya'dan geldiğine yemin edebilirim.

345-12 Türk mü, yoksa Moğol asıllı bir Sovyet vatandaşı mı, galiba ikincisi.

345-13 Çok soğuk, kişinin alnından geçip, beynine nüfuz eden delici bakışları var, benimle Türkçe konuştu.

345-14 Bu okulda çok özel kurallar uyguladıklarını söyledi.

345-15 Kuralları saydı; bence en mühimi okulun dış dünyadan ve bir öğrencinin diğer öğrenciden tecrit edilmesi.

345-16 Dış dünya ile teması ve ilgiyi kesmek, alışageldik bir olay.

345-17 Kampta da öyle idi.

345-18 Diğer öğrencilerden ayrılık ise gerçekten garip, kalabalık içinde bir kişinin hem beraber çalışıp yemek yediğiniz, toplantılara katıldığınız, seminerler yaptığınız kalabalığın içinde bir kişinin bunca yalnızlığa itilebileceğini aklıma getirmezdim.

345-19 Baş döndürücü bir durum!

345-20 Küçük yaşdan gözlenmeğe alışığımdır bilirsin, hareketlerimin hesabını vermeğe, ama bu kadarı... beni bile çok şaşırtıyor.

345-21 — Kendinize bir isim seçecek ve bundan sonra hep o ismi kullanacaksınız... dedi..

349-1 Demek, sessizce ve umudumu kendime bile belli etmemeye çalışarak, pek bekliyormuşum ki; ondan askere gideceğine dair bir mektup alınca bozuldum.

454-1 Sanitar Kursu, gezici sıhhiye!

454-2 Sabahleyin orman emekçileriyle işbaşı yapıp, akşama kadar onların arasında gezinmek ihtiyacı olana yardım etmek.

454-3 Kolay ve rahat bir iş, iğne yapmayı, sargı sarmayı, ufak tefek yaraların tedavisini öğretiyorlar, umumiyetle bu rahat içinde Bulgarlar çalışır, bizlere pek nasip olmaz!

454-4 Mehmet Ali'nin sıhhiyeciliği benim için, nasıl temin ettiğini aklım almıyor, bir bakıyorum, gözden düşmüş, korku içinde.. son derece rahatsız bir insan.

454-5 Bir bakıyorum, Müfreze Başkanı'na bile yükseklerden atar pozda, kendinden emin, rahat.

454-6 Sanki iki kişiliği var.

454-7 Umumiyetle suskun, konuştuğu zaman kelimeleri ağızdan tarta tarta çıkarıyor, heyecansız, sakin görünüyor.

454-8 O zamanlar bana karşı son derece nazik ve anlayışlı oluyor, hiç tartışmıyor, gülümsemesi ölçülü.

454-9 Şöyle alsam elime bir cetvel, sağ taraftan şu kadar milim, sol taraftan şu kadar milim girilecek ağız diye ölçebilirim ve o ölçü hiç şaşmaz.

454-10 Bazen coşkulu; gözlerine yeşil benekler düştüğü bile oluyor, kahkahalarla gülüyor, beni kucağına alıp dört döndürüyor odanın içinde, aklımıza ne gelirse konuşuyoruz.

454-11 Bazen tartışıyoruz...

454-12 Bakıyorum, bir zamanlar ona söylediklerimin hepsine akli yatmış görünüyor, ama mücadele etmek, harekete geçmek gibi hiçbir düşüncesi yok.

454-13 Bana belli etmemeğe çalışıyor ama dava uğrunda harekete geçenleri, canlarını kaybedenleri küçümsediğini hissediyorum...

454-14 Bir başka çözüm arıyor, sanıyorum.

454-15 Ne olabilir?..

454-16 Mehmet Ali'nin bu iki kişiliğinde de ortak nokta, galiba övünme arzusu.

455-17 En küçük fırsattan bile kendine pay çıkarmaya bayılıyor.

455-18 Eskiden de böyleydi.

455-19 Babasının lacivert ceketini giyip, bana gösteriş yapmaya gelişi, sık sık aklıma düşüyor.

455-20 Ne günlerdi!..

455-21 İki kişilik durgunluk.. coşku, sevgi, tartışma.. şu bu!

METİN IX

HAVVA

5-1 Gerçi teyzem sayılırsınız, annemin arkadaşydınız fakat ben falanca teyze demeyi sevmem, filanca abla demeyi de sevmem.

5-2 Eğer çok garibinize gitmezse, size Berrin Hanım diye hitap edeceğim; Berrin Hanım, olur mu, müsaade eder misiniz?

5-3 Karşımda oturan geçkin fakat hala çok hoş olan hanımın ela gözleri, incecikten güldü; minicik billur parçaları misali, sesi ıhlamur kıvamında: “ – Arkadaş değil miyiz Havva, nasıl istersen öyle hitap et, nasıl rahat hissedersen, hitabın mühim değil, içinden öyle geliyorsa sadece ismimi söyle, ciddi söylüyorum; hiç mühim değil.. biraz tedirgin, bir yapay gülümseme yayıldı yüzüme, usul usul; önemli olan bana saygı duyman, dedi.

5-4 Şimdi bu tedirginlik, bu yapay gülümseme neden?

5-5 Yoksa yeni yetme bir kız çocuğu gibi utanıyor mu?

5-6 Konu sevgi ve biraz da talep olunca... a, evet utanıyor, allar içinde!

5-7 Oysa o kadar kolay sevebilen bir kadın ki..

5-8 Gülme arzumu geri gönderip, bu yüzden biraz kızarıp sanırım, en güven verici sesimle: “ –Sizi seviyorum! Dedim.

5-9 Rahatladı, bu kadının ruh hali yüzünden hemen okunuveriyor, roman mübarek, böylesine açık.

5-10 Sadece yüzüyle konuşabilirim onun, bir sessiz dil olur bu.. diyebilirim ki ona: “ Hiçbir şey duyup hissetmeden o sözü söyledim size, aslında sizi sevip sevmediğimi bilmiyorum, ben hiç kimseyi sevmem, Mehmet’i bile sevmem.

7-1 Yoksa o güneşin on ikisinde esen serinleten bir rüzgârla mı eş?

7-2 Yıllar sonra, bir salaş balıkçı lokantasında karşılaştım Berrin Hanım’la grup halinde gelmişlerdi, yanımızdaki masada oturuyorlardı, kahkahaları, şamataları canımı sıkıyordu, ben Mehmet’leydim...

7-3 Birbirimize tahammül etmeğe çalışıyorduk.

17-1 Sanki aramıza gökten düşmüş bir adamdır o.

17-2Üzerinde uzun, düz ve bol beyaz ipek bir giysi vardır.

17-3 Bir eliyle ayı ve yıldızları, bir eliyle dünyayı tutmaktadır.. biz insanlar hep eteklerine sarılmış vaziyette bekleriz.. o, her zaman aydan ve yıldızlardan altın tozlar serper üzerimize.. elleri, ince uzun, damarlıdır.

27-3 Düpedüz yıkar seni korku.

27-4 Sevmeye çalış, herkesi her şeyi..böyle yaparsan bak gör sen de nasıl sevineceksin, işte o zaman çaresiz olmayacaksın, yalnız kalmayacaksın ve de hiçbir şeyden korkmayacaksın..

37-8 Ayşe, bir elinde çay bardağı, bir elinde sigara aralarına girdi,“Nasılsın sevgilim?” diye Berrin’in iki yanağından öptü,Mehmet’e gülücükler saçtı.

37-9 Mehmet kızın güzelliği karşısında irkildi,zoraki tebessüm etti.

47-2 Eğer ilk defa başına gelenden, bir şey öğrenememişsen aynı olay çeşitli çehrelerde devam edip durur.

47-3 Çehre;yüz, surat demektir, biliyor muydun, senin yanında bazen gençliğini unutup, bizim zamanımızın diliyle konuşuyorum.

57-12 Sıkıntılı sıkıntılı kıpırdanıp, gönlümün sesinden kurtulmak istiyorum...

57-13 Mehmet, elimi sıkıyor sevgiyle, bende sessizce onun elini sıkıp karşılık veriyorum.

57-14 Konuşmuyoruz, konuşulanları dinlemiyorum.

67-4 Kimimiz onu öperek, kimimiz alkışlayarak oyuna son verdik.

67-5 Sonra artık akşama kadar pikniğin keyfini çıkardım, hatta Ayşe ile bile kaç kere konuştum, güzel sesine övgüler düzdüm.

77-9 O kadar çok güldü ki, gözlerinden yaşlar boşandı, hıçkırdı, hıçkırdı...

77-10 Nihayet çantasından bir kağıt mendil çıkardı, gözyaşlarını sildi, küskün küskün baktı Mehmet'e; "Beni ağlattın, dedi.

88-6 Ayşe sigarasını tablaya basıp güldü.

88-7 Orta sehpa da duran billur şekerlikten bir çikolata alıp ağzına attı, diliyle çikolatayla oynayıp; "Güzelmiş" dedi, sonra şekerliği alıp kucağına koydu, ardı ardına birkaç tane yedi..

97-8 Bir kırlangıç başı üzre uçmaktadır çünkü, Berrin Hanım, kırlangıcın gölgesi altındadır...

97-9 Sıcaklardan yanıp kavrulup, ben de o gölgeye koşmuyorum muyum?

108-3 Mehmet hala yok.

108-4 Sarhoş mu ettin sevgilimi, esrar mı verdin, nerede o , niçin gelmiyor?..

108-5 Tümünden zehir zümrüt kolyesiyle kırmızılı kadına sormak istiyorum böylece.

117-3 Tefekkür ne demektir bilir misiniz, düşünmek, zihin yormak demektir.

117-4 Yalnız insan değil, yaratılanların tümü; bizim bulup faydalanmamız ve faydalandırmamız için; iç içe geçmiş türlü sıklardan oluşmuştur.

127-14 Birkaç ay sonra da, Rıfkı'nın kolları arasında öldü, gitti.

127-15 Hümeýra'nın dinle hiç ilgisi olmamasına rağmen Berrin, onun ölümünden sonra bütün dini vazifelerin yapılmasını sağladı.

137- 7 O kadar ısrar etti ki, elinden nasıl kurtulacağımı bilemedim.

137-8 “Bir düşüneyim Ayşe”, demek zorunda kaldım,“Mehmet’le tatil programını konuşmadık daha, ben seni ararım.”

147-12 Gece, uzanıp kitaplarımızı okumak için, fazla oturmadık, odalarımıza çekildik.

147-13 Berrin Hanım, kendine ve bize; Stephen R. Covey’in “Etkili İnsanların 7 Alışkanlığı” isimli kitabını almış, üzerinde konuşmak için önce onu okumak istedik üçümüzde...

157-6 Otobüs durağında kalakaldım.. ne ileri ne geri.

157-7 Alsaydım yanıma Berrin Hanım'ı ya da Mehmet'i beni yürütürlerdi elbet.

167-1 Berrin, Adapazarı'ndan, Ankara'ya geçmiş, bu kez de ağabeyinin ziyaretine gitmişti.

167-2 Ayşe ve Havva'ya ayrı ayrı birkaç kere telefon edip, haber verip konuştuğu halde, kızlara pek uzun geldi, bu otuz günlük ayrılık.

177-1 Havva, merdivenleri çıkıp, kapı önünde beklemeye başladı, derken titrek, yorgun ayak sesleri...

177-2 Geliyor!

177-3 Kalbi çarpıyordu, midesi kasılmaktan taş dönmüş, ağzının içi kupkuru olmuştu.

185-18 İkisi de aynı anda ayağa kalktılar, iki koltuğun arasında baba kız, birbirlerine sarıldılar.

185-19 Havva hıçkırıklarla, Rıfkı sessizce ağlıyordu, gözyaşları birbirine karıştı.

METİN X

KAF DAĞININ ARDINDA

57-1 Evimi yerleştirip düzenledim ve resmen taşındığım ilk gece babamı, yemeğe davet ettim.

57-2 Pirzola, makarna, salata... becermiştim.

57-3 O, bana çiçek ve tatlı, kendisi için de şarap aldı, geldi.

57-4 Üzerinde şık bir lacivert kostüm, açık mavi gömlek vardı, bordo kravat takmıştı.

57-5 Ben eflatun şile bezinden uzun bir elbise giymiştim.

57-6 Belki tuhaf, ikimiz de heyecanlıydık.

57-7 Kapının önünde, elinde koca sarı gül demeti, şaşkın ve mutlu gülümsüyordum.

57-8 Yanağımı öptü:” – Beni içeri davet etsene.”

57-9 —A tabii buyurun, ay ne komik gel babacık

57-10 Sarı gülleri vazoya yerleştirdim

57-11 Babam bana hep sarı gül aldı, sarı güllerin kendisine, yalnız beni hatırlattığını söyler.

57-12 Artık sarışın olmadığımı söyleyince de “ Bebekken sarışındın.. der.. Renoir’in tablosunda bana birden bire seni hissettiren genç kız da sarışındı”

57-13 O gece yemekte pek eğlendik, güldük, söyledik.

57-14 Babama, onu George Peper’a benzettiğimi söyledim.

57-15 Meğer bütün kadınlar ona aynı benzetmeyi tekrarlamış, yalancıkta kızdım ve sözümü geri aldım.

57-16 - Peki.. dedi.. ya seni Natalie Wood’a benzeten oldu mu?

58-17 - Ooo.. dedim.. bütün erkek arkadaşlarım!

58-18 — Hadi hadi, doğru söyle.

58-19 — Hayır, sen eskiden birkaç defa söylemiştin o kadar.

58-20 — Fark etmemişler, sersemler!

58-21 Mamafih sizin nesil onu pek tanımaz.

58-22 — Canım televizyonda seyrettik bir iki filmini ya.

58-23 Bizim kuşak onu pek tanımadığı gibi, bizim kuşakta, hiç olmazsa bizim aramızda, birbirimizi sinema artistlerine benzetme gibi bir olay da yoktur.

58-24 Bu işler sizin zamanınızda moda imiş.

58-25 Babam konuyu değiştirdi ve kendisinden hiç ummadığım bir mahcubiyet içinde sordu:” - Kuzum Mevsim, senin hiç flörtün odlumu, bildiğim kadarı ile olmadı, sormak istedim, çünkü cidden merak ediyorum.

58-26 Niçin merak ettiğini düşünmeden, itiraf ettim:” – Maalesef olmadı.. dedim.. onca erkek arkadaşına rağmen, ha bak bana ilanı aşk eden, daha doğrusu çıkma önerisinde bulunanlar çok oldu da..

58-27 —Yüz vermedin!

58-28 Değil.. bilmiyorum.

58-29 Hem istedim, hem istemedim.

58-30 Korktum galiba.

58-31 Senin kız kadın arkadaşların, onlar!

58-32 Ve işte, ne bileyim, korktum.

58-33 Neden, o kadınlara benzemekten mi yoksa erkeklerden mi?..

58-34 Her ikisinden de galiba, sonuç aynı kapıya çıkıyor, bırakalım şimdi çözümleme yapmayı.

58-35 Flört etmedim doğru, yalnız ta Ankara'dan babaannemle oturduğumdan beri, aşık olup durdum, çok aşık oldum!

58-36 İtiraf edilmemiş, herhalde tek taraflı aşklar!

58-37 Ben güldüm o ciddiydi: - Hikâyelerinden de bunu çıkardım zaten.

59-38 Birtanem doğru söyle, hiç sahiden ilgi duyduğun kimse oldu mu, ızdırap çektin mi bu yüzden?

59-39 - ızdırap çekmeğe vakit kalmadı, onları öykü yaptım.

59-40 Ve unuttum!

59-41—Şakaya döktüm işi- unutamadığım tek aşkım sensin.

59-42 Babam gülmedi, kendi kendine söylenir gibi usulca: -Aşk güzel bir şeydir.. dedi...

59-43 Lakin bir adam yüzünden ızdırap çekmene dayanamam, öldürürüm onu!

59-44 Haydi canım.. dedim.. yavaş ol.

59-45 - Kendi yaşadıklarını yazıyorsun desem?

59-46 Değil!

59-47 Öyle maceralar anlatıyorsun ki, onları yaşamış olmana imkan yok.

59-48 Kullandığın sadece duyguların mı?

59-49 - Tam bilemiyorum.. diye itiraf ettim.. duygularım tabii ki baş kahraman!

59-50 Şu var daha önce hissetmediğim bir çok şeyi yazarken de, kendimi karakterimin içinde buluyorum.

59-51 Karakterim mi ben oluyor, yoksa ben mi o?

59-52 Bilemiyorum.

59-53 Günlük yaşantımda bana yabancı düşecek pek çok şeyi, yazarken yaşıyorum.. o zaman, o çeşit yaşantı tarzı çok doğal benim için.

59-54 Bırak şimdi bunları babacık, asıl anlat bana, bu evde, yalnız başıma nasıl yaşayacağım?

59-55 – Bana mı soruyorsun? dedi, pek keyiflendi; gözlerinin içi koyu, açık grimor, pek çok mavide birden parlıyordu.

59-56 Onu geçirdikten sonra, kapıyı usulca kapattım ve bir zaman durup, merdivenden ayak seslerini dinledim.

59-57 Bir kara bulut gibi yalnızlık birden çöktü üstüme.

59-58 Yüreğimde somut bir sızı.

59-59 <Ne yapacağımı bilmez halde, şaşkınım.

59-60 Sofrayı toplamak geldi aklıma, sevindim.

59-61 Boş şarap şişesini çöp tenekesine atarken,” Keşke ben de içebilseydim.. diye düşündüm.. şimdi böyle boşlukta bulmazdım kendimi.”

59-62 Oysa alkolün tek yudumu, bütün vücudumu kırmızı sivilcelerle kaplamaya yetiyor, alerjim var.

59-63 Tahir Hoca ve akli başında olan diğerleri, babam dahil, içkinin verdiği mutluluğun pek geçici olduğunu söylerler, sonra insan daha kötü bir bunalıma düşüyormuş.

60-64 Bilmiyorum, hiç tecrübem yok.

60-65 Su ısıtıp, bulaşıkları yıkadım, buraya kadar sabırlıydım, tabakları duralarken, bidonun musluğundan incecik akan su, fena halde sinirlenmeme yetti.

60- 66 Herhalde sinirlenmek için fırsat arıyordum, olur a!

60-67 Dişlerimi sıkıp durulamayı bitirdim.

METİN XI

NİSAN YAĞMURU

7-1 Ezelden ebede doğru götürüp giden bu yol mu?

7-5 Üzerinde dönüp durduğum bir gerçek, dönüyorum aşk ile ve dikkatle, kimi saçılmış, kimi uçuşan şebnemleri esirgeyerek.

11-3 Gerçeğe kavuşabilmek için kaç aynayı kırıp buz etmem lazım?

16-7 Ustaysa, tam bir otorite olarak görünmüştü bana sevgiyle esirgeyen, kuşatan ve saygı, sevgi uyandıran ve iyi ve doğru ve çalışkan ve çok bilgili...

18-17 Çıktım dükkândan, hava pembeleşmeye başlamış, ah “Ankara’nın pembe akşamları!”

27-9 Bizimkinden çok üstün bir bilincin var olduğunu kabul ediyorum, bir yerlerde ama, asla yanımda değil.

28-4 Bunu geçelim pekâlâ biliyorsun ki, orada “doğru yaşama” kuralları üzerinde duruluyor, bunlar konuşuluyor ve tartışılıyor.

55-1 Öyleyse nefsiyle mücadele eden kişi, gönlünü sevgiye hazırlamaya başlamıştır.

55-2 Bilirsiniz ki, sevgiyle bakmasını bilen gerçek ibadeti bulandır, çünkü o, baktığı her yerde yalnız O’nu görür.

55-3 Yıldız’la İbrahim, ustanın söylediklerini harıl harıl not tutuyorlardı, bahçıvanlık gibi bu da onların görevi, sonra ikisi yazdıklarını karşılaştırırlar, şule’ye de danışırlar, fazlalıklar, eksiklikler giderilir ve notlar bilgisayara kaydetmeye hazır olur.

55-4 Bütün bu bilgiler, her isteyene açıktır.

55-5 Bilgisayar kütüphanede durur, orada çalışmak isteyen istediği kadar çalışır.

55-6 İster bilgileri alsın, ister kendi bir işini çalışsın, bu bilgisayardan çok tezler geçmiş;

master tezleri, doktora tezleri...

55-7 Birçoğu da, evlerinde alet bulunduğu halde, ustanın hayır duasıyla başlayabilmek için, önce buraya gelip, burada, “Bismillah” çekermiş...

55-8 Usta içeri girdikten sonra, bizler biraz daha sohbet ettik, hemen herkes gönlü sevgiye hazırlanmanın bir çeşit yolunu göstermişti; bu yolların hepsi doğrudu ve kişinin hepsi birden yapması gerekiyordu; kolay değil, fakat sevgilere açık olan bir gönül de, hep umut ettiğimiz istediğimiz bir şeydi...

55-9 O halde çalışmak, ince, çok ince bir nakış yapar gibi, kendi üzerimizde çalışmamız lazım geliyordu...

55-10 Sohbet, Yunus’tan kıtalarla noktalandı.

55-11 Gülgün’le çıktık, ben her zaman yaptığım gibi biraz yürümek, konuşulanlar üzerinde düşünmek istiyordum, Gülgün’e “ Ne desin, nasıl buldun?” diye sormaya vakit kalmadan, o gayet ciddi: “- Sen şimdi yürümek istersin, o halde ben gideyim, haydi eyvallah...” Deyip, bir taksiye işaret etti.

55-12 Şaşakalmıştım, bahçede ustaya hayran bakışlar neydi, şimdi iki lakırdı etmeden kaçış ne...

155-1 Siz yalnız O’nun önünde küçüklüğünüzü bilip, büyüdükçe küçülerek, hayrınıza var ettiği her şey için şükrediniz.

155-2 Şükretmek, burada, tezgahta, en çok üzerinde durulan hususlardan biri.

155-3 Şükretmek bir bakıma O’na teslimiyetse, O’nun karşısında küçüklüğümüzü idrak etmekse; bir bakıma da olumlu düşünmenin, hoşgörünün simgesi oluyor.

155-4 Ayetlerde şükürle ilgili pek de çok söz var, benim en ilgimi çekenini ise şöyle: “Kim içinden gelerek bir hayır işlerse, Allah Şakir’dir, teşekkür eder” diyor.

155-5 Şükredebilmenin, eni, boyu, boyutu yok, küçüğü büyüğü yok.

155-6 Yalnız yolu yordamı var şüphesiz, dilden ziyade gönül yolu bu ve ölçüsü ve dille tekrardan çok birbirimize iyi yaptıklarımız, iyi verdiklerimizdir.

155-7 Usta, şükür için, “Şükretmek için başkalarının şükürüne yol açmalısınız” der.

155-8 Ve şükürün ve övgünün yalnız Yaradan'a olacağını hatırlatır...

155-9 Ben birisine bir şey verebiliyorsam, bunun için Ona şükretmeliyim, alansa, aldığı için Ona şükretmeli...

155-10 Bu işte gülce konuşmak, gönülden konuşmak!

155-11 Hafta sonu Tülin Hanım'la Güngör Bey geldiler İstanbul'dan, bizim bahçedeki mütevazı odamıza misafir oldular.

155-12 Karı koca bu tatlı insanlarla da "şükür" bahsi açıldı.

155-13 Bir sıcak ve içten tebessümün yüzünde yer ettiği Tülin Hanım: "-Şimdi şükür, halimiz vaktimiz yerinde amma bir zamanlar çok sıkıntı çektik, fakat inancımız, Ona şükretmemiz eksilmedi yüreğimizden," dedi.

155-14 Şükürü bilersen, Allah'ın sana daha çok vereceğini, bizzat kendi yaşantımızla öğrendik.

155-15 Şükürsüzlük, insana yapılacak en büyük beddualardan biri olmalı, dedi.

155-16 Şükürsüzlük, gönlü küçük olanların katılığı, Allah'la pazarlığa çıkanların kendini bilmezliği... dedi, Güngör Bey.

155-17 Dile de şükredin, ancak davranışlarınızla, insanlara verdiklerinizle, bu şükürünüzü hayata geçirin.

221-1 O sabah erkenden uyandım, ilk aklıma gelen şey, sedefkâr dostumun, "bugünlerde gideceği" oldu.

221-2 O halde onunla daha fazla vakit geçirmeliydim.

221-3 Pek çabuk hazırlandım, akşama geç döneceğimi söyledim Sabiha Hanım'a...

221-4 Dükkânın merdivenlerinden çıkarken, Dokuzuncu senfoniye işittim.

221-5 O günkü..” gibi, diye düşündüm;kapıyı açıp girdim.

221-6 İlk gördüğüm şey, ustanın köşesi oldu, boştu!

221-7 Dönüp arkadaşlara baktım, hepsi söz birliği etmişçesine, başlarını salladılar.

221-8 “Gitmişti!”

221-9 “Ama ben, diye mırıldandım; ama ben daha birkaç günü var...” artık konuşamadım.

221-10 “Kendini teselli etmeye çalışıyordun Meryem!” dedi, içimden bir ses.

221-11 Olduğum yerde sallandığımı hatırlıyorum, arkamı dönüp dışarı çıktım, orada merdivenlere çöktüm; senfonide koral kısma geçilmişti...

221-12 Schiller ve Beethoven ve sedefkâr dostum; birliğe, sevgiye, neşeye davet ediyorlardı...

221-13 Allah’ın sevgi çemberine, rahmetine dahil olan herkesi, her şeyi yaratılmışların hepsini...

221-14 Bütün yaratılmışlar neşe içer tabiatın göğsünden iyiler de kötüler de onun armağanını tadar.

221-15 İnce bir yağmur başlamıştı.

221-16 Ben hiçbir şey hissetmiyor gibiydim; durgun, ağır, müzikle ve şiirle tekleşmiş.

221-17 Ve birden ağladığımı fark ettim...

221-18 Hıçkırma hıçkırma ağlayarak.

METİN XII

TUTSAK

10-27 Koltukların, tabakların içki şişelerinin sanki dövüşüp savaştığı ve yaralanıp tek tek düşüp kaldıkları salonun ortasında, Orhan, yere boylu boyunca uzanmış, bana bakıyordu.

15-13 Orhan’ın, boyaların bozamadığı yakışıklı yüzünde, camlaşan ela bakışlarına, bir de mutlu, çarpık tebessüm eklenmiş.

16-13 Ceren, piyanonun başında yüzüne damgalanmış bir tebessümle dururken tek tek basmak istedi bu kahkahaların üstüne.

31-20 Selma, bu hayali itmek, vıcık vıcık sesi duymamak istiyordu, arkadaşının perişan yüzüne, dalgın gözlerine baktı, ona sarılmak geçti içinden cesaret edemedi.

84-2 Bu şiiri ezberlediğim zaman daha dilim dönmüyordu, fakat inanır mısın, beynimde garip ve dahi o kadar derin bir iz bıraktı ki...

ÖZGEÇMİŞ

1971 Acıpayam doğumlu olan Aynur Karakurt ilköğrenimini Yatağan İlköğretim Okulunda tamamladı. Lise öğrenimini Denizli Sağlık Meslek Lisesinde tamamladıktan sonra aynı yıl Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandı. 1991 yılında Konya Devlet Hastanesinde memuriyet hayatına başladı. 1993 yılında Sandıklı Sağlık Meslek Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliğine atandı. Kütahya Sağlık Meslek Lisesi ve Denizli Sağlık Meslek Lisesinde görev yaptıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığına geçti. Denizli’de çeşitli ilköğretim okullarında Türkçe öğretmenliği yaptıktan sonra Denizli Türk Eğitim Vakfı Anadolu Lisesine geçti.

Halen Denizli Türk Eğitim Vakfı Anadolu Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmakta olan Aynur Karakurt iki çocuk annesidir.

Aynur KARAKURT